

116

PÉCHI SIMON PSALTERIUMA

AZ IRODALOMTÖRTÉNETI BIZOTTSÁG MEGBIZÁSÁBÓL

KÖZZÉTESZI

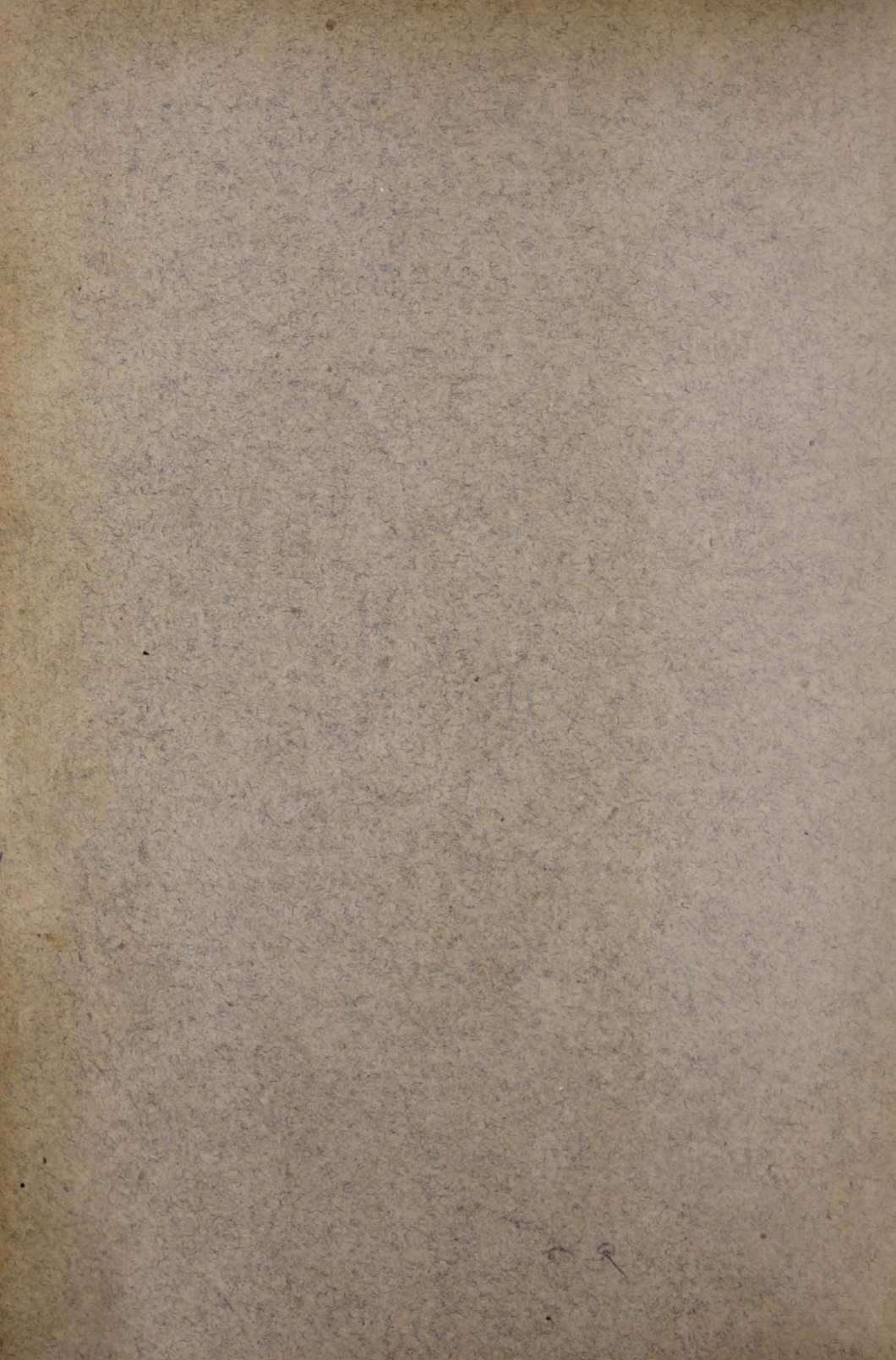
SZILÁDY ÁRON

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1913.

Ára 6 korona

Theol. O. 4176.

PÉCHI SIMON
614774
PSALTERIUMA

AZ IRODALOMTÖRTÉNETI BIZOTTSÁG MEGBIZÁSÁBÓL

KÖZZÉTESZI

SZILÁDY ÁRON

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1913.

451516

MAGYAR AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA,

Péchi Simonnak, Bethlen Gábor fejedelem egykori jeles kancellárjának életéről és irodalmi műveiről, ezek között itt megjelenő zsoltárfordításáról is kellő alapos-sággal s részletezéssel ír dr. Kohn Sámuel, A szombato-sok stb. című 1889-ben megjelent munkájában.

A kézirat, melynek tartalmát e kötet mai helyes-írással nyomtatva foglalja magába, a székelykeresztúri unitárius gimnázium birtokában van. Az egyházi főható-ságnak elismerést és köszönetet érdemlő beleegyezése tette lehetővé e kiadást.

Több oknál fogva kívánatos volt ez. Mert bár a XV. század végétől kezdve a legújabb korig számos for-dításban forognak közkézen Dávid király zsoltárai, ezek közül a kódex-irodalom nagybecsű régiségei kivétel nél-kül a Vulgata latin szövegének s nem az eredeti héber szövegnek a fordításai. Későbbi fordítók héber nyelv-ismerete közelebb férközött az eredeti szöveg értelmé-hez: de nyelvtudásuk korántsem volt oly mélyreható és héber irodalmi ismeretök oly széleskörű, mint Péchié, a ki felekezeti álláspontjánál fogva nemcsak a nyelvet tanulta meg, hanem az ószövetségi szent könyvek körül támadt héber magyarázó irodalmat is, áttanulta. A héber nyelv és nyelvtudomány teljes értésével s több nyelvnek tudásával, anyanyelvének oly kifejező és világos haszná-latát egyesítette, a milyenre őt egyfelől előkelő közszol-gálati működése, másfelől tudományos irodalmi termé-

keny munkálkodása képesítette. E képessége megmarad a természetesség határai közt; erőlködésnek, erőltettségnek nála semmi nyoma, csak érthetőségre törekszik, a mint maga mondja a 68. zs. 17. j. alatt: «itt a litteralis sensusra kellett nézni, mert az is vagyon mi előttünk főképpen, hogy annak adhassunk világos értelmet». Ezt jegyzeteiben néha csaknem Komjáti Benedekre emlékeztető synonymok halmozásával is keresi s mindenkor meg is találja. Nem a szóhoz tapad, hanem a szó igazi értelméhez ragaszkodik. Hü fordítás előtte a fő dolog s ezért nem az eredeti zengzetes rhythmusának feltüntetésére törekszik. Sokszor körülírással fejezi ki a rövidebben ki nem mondhatót, de az eredeti szépségeit mindenkor érzi, gyakran fel is tünteti s jegyzeteiben nem ritkán felhívja rájuk a figyelmet. Az öröm, áhítat és hála fellegő hangjai az ő fordításában nem mindig emelkednek az eredeti magas régióiba, míg a panasz, bosszú vagy átok szenvedélyes kitöréseit teljes erővel tolmácsolja. Mintha ilyenkor csalódásain, veszteségein, üldöztetésén és rabságán kesergő visszaemlékezései is lüktetnének a zsoltár verseiben.

Erre a föltevésre jogosítanak Péchinek a magyarázó jegyzetek közt olvasható s magára vonatkozó nyilatkozatai; a milyen például a 86. zsoltár elé tett következő megjegyzése: «Az több szent psalmusok közzül egyiket ezt szerettem s választottam magamnak gyakrabban elmondanom». — Ennek az egynek tartalmából a többire is lehet következtetni. Ilyenek lehettek a 16., 54., 55., valamint az 56.-tól a 60.-ig, melyek Dávidnak ú. n. arany-éneki s melyekről írja az 59. elé vetett jegyzésében: «Mondja ezeket minden istenfélő igen bizvást félelmes állapotjában». — Nem lehetetlen, hogy saját gonosz

ellenségeire való visszaemlékezése juttatja eszébe s idézti vele a 64. zs.-ra tett egyik jegyzetében «amaz paraszt magyar mondást is: hagyj békét latornak, megszerzi a maga dolgát».

Így talál egyes zsoltárversek commentálásakor arra is alkalmat, hogy élete veszedelemben forgásáról, fogságáról, rabságáról is megemlékezzék s ennek az utóbbinak idejét is feljegyezze. Így említi a 107. zs.-ra tett jegyzetek közt, hogy «peregrinatioja közben Corciránál, az Adriaticum tenger vizébe esett, mikor az magos hajóról ki akart ugrani s Isten úgy tartá meg csudálatossan életét, hogy ő magával alatt az hajóval kiteszáttatá az partra. Az ki — úgymond — ezt kóstolta az experientiából, inkább tud rólla gondolkodni». — Áldja az Urat s boldognak mondja az embert ki bízik az Jákób Isteneben, «mert mind földön vízen szabadosan hatalmával menthet, ótalmazhat, kit én bízvást hirdetek ő szent Istensége felől, mert hosszú búdosásimból is haza vezérlett, fogságomból, negyedfél esztendeig való rabságomból szabadított, nehéz betegségemből kegyessen orvoslott, az tenger súlyos habjaiból szabadított: hirdetem az ő nagy jóvoltát és kegyességét örökké».

Figyelmet érdemelnek a 95. zs.-ra tett 5. jegyzet következő szavai is: «mindezeket szépen találod az «Perek avot»-ban sectione 5., mel sectio ki vagyon bocsátva az Úr engedelmeiből». Péchi a talmúdnak Pirké ábot című részét Az szent atyákból kiszedegetett tanulságok czímmel, 1621-ben fordította magyarra s e fordítás kéziratban ma is megvan; de hogy annak valamely része nyomtatásban is megjelent, azt Bod Péter, Horányi és Sándor István említése után is alig sejtethjük.

Negyedfél évi rabságának s abból való kiszabadulá-

sának említéséből és abból, hogy a másoló 1629. szeptember 23-án fogott a psalterium másolásához, Kohn Sámuel meghatározza, hogy szabadulása után 1624. vége felé kezdhetett Péchi a fordításhoz s 1629-ben már a commentálással is készen volt. Ha meggondoljuk azt, hogy a rabságból szabadult embernek azután is kellett az élet aggságaival küzdeni, nem sokallhatjuk a lelkiismeretes fordításra s a tartalom részleteire aprólékos-ságig kiterjedő magyarázatra felhasznált időt.

A fordításban mint maga mondja (113. l. alján) «én a Dávid Kymhit követem», de a jegyzetek bizonyítják, hogy a mellett mi mindent összeolvasott s használt. Zsidózó álláspontjáról egyszer-egyszer rövid polemicus megjegyzést is tesz az újszövetségi írókkal, philosophusokkal s keresztyén hittudósokkal szemben, de legtöbbször elmélyed az ószövetségi iratok szellemébe. A hol ő bölcsekről vagy zsidó bölcsekről szól, rendesen a Talmudot idézi, fordítja. A Midrás-irodalom felhasználásáról eléggé tanuskodik az, hogy a jegyzetekben igen gyakran hivatkozik a Midrásra. A folyton élő vágy belőle is kitor, midőn a 106. zsoltár utolsóelőtti versére ezt jegyzi meg: «Noha mindenütt dicsírik Istent, de közel sem úgy, mint ha szabad állapotban, országokban külön, magoknak lehetnének».

A hitéért szenvedett üldözés 1639-ben családjával s számos követőjével együtt őt is arra kényszerítette, hogy megkeresztelkedjék s a református vallásra térjen. A mit ekkor fogadott, annak megtartását bizonyítja 1640 ápril 10-én Geleji K. István püspökhöz Sepsi Sz. Györgyről írt levele, melyben tudatja, hogy «a mely unitárius vagy Arrianus vén pap esperest Marusszékben Erdő-Szent-Györgyön volt, most úgy adták tudásomra, meg-

hólt. Azt tartanám, nem kellene késni az dologgal, míg az parochialis házban mást az adversa pars nem vinne, azt az ecclesiát, parochiát most csak hamar — — az mi klgs urunk ő Nga után való gondviseléssel vagy egy vagy más úton mienkké teheti, és ott az helyben csak ez is nem kicsin promotiója szent religiónknak» (Irodrtört. Közl. 3. 345. 1.).

A mi már a kéziratot illeti, az, 224 levélből álló kis 4-r. újabbkori csinos, erős kötésű, pergamen sarkú kötet. A mi belőle hiányzik, az talán csak egy levél az 50. zsoltár szövegéből s magyarázó jegyzeteiből. Kohn Sámuel s utána mások is úgy vélik, hogy e hiányig tart az első kéz írása és hogy ez magáé Péchi Simoné. Én úgy látom, hogy ennek az első kéznek az írása tart a 88. zsoltárnak *Vallyon s azok számlállyáké* kezdetű verséig, a jegyzetekben pedig a 88. zsoltárra tett ¹⁾ jegyzet e kezdő mondatával végződik: *Az ígíret földét minden földeknél inkább szereti Isten.* Innen végig tart a második vagyis másoló kéz írása. Ez a másoló magát mint végül nyomtatva is van J. B.-nek nevezi, mely két betű Kohn S. megállapítása szerint Bet Jánost jelent, a ki Péchi házában, felügyelete alatt s pótlásával és javításával végezte a leírást. Az itt lenyomtatott belső címlap alatt még ez olvasható:

Initium describendi sumpsit cum Anni præsentis, Millesimi videlicet, Sexcentesimi, vigesimi noni secundum numerationem Christianorum, Mensis Septembris 23 die, sequenti scilicet die Solis post jejunium Godoliæ.

Laus Deo semper et ubique et dicat omnis populus, Amen.

Összehasonlítva e sorok írását a két kéz írásával, azt határozottan az első kéztől származottnak kell tarta-

nunk; és ha az az első kéz Péchié, akkor ez is az ő írása.

Szükséges megjegyeznünk, hogy Péchi zsoltárfordításának egy másik kézirati példánya is került elő a kalocsai érseki könyvtárban, a mi azonban e kiadásnál már nem volt felhasználható.

A Psalterium szövegében s a jegyzetekben az erdélyi nyelvjárás sajátosságai lépten-nyomon láthatók: mü, tü, üdö, gyúnás, jóvall, állapot, ügyeközik, mutat, örülni valamit, gyükér, öldal, lakós, fokad, hammu, rogyog, szarvamot, ujjaimot, árvákot, gyorsan, kóles, kicsid stb. E tekintetben azonban egyik kéz írása sem mondható pontosnak, mert vólt, vólna, meghólt mellett volt, volna, megholt; szabadittás mellett szabadítás; burul, buritt mellett borul, borít is többször fordul elő.

Péchi Simont XVII. századi hebraistáink közt, a kik irodalmilag is működtek, korra nézve elsőnek mondhatjuk. Utána következtek Kismarjai Weszelin Pál, Csipkés Komáromi György, Szatmárnémeti Mihály, Kaposi Sámuel. Zsoltárfordításából mindenki meggyőződhetik, hogy írónak sem kisebb azoknál s ha kéziratban maradt művei napvilágot láthatnának, régi magyar irodalmunk értékesen gyarapodnék, nyelvtudományunk nyereségnek örvendhetne.

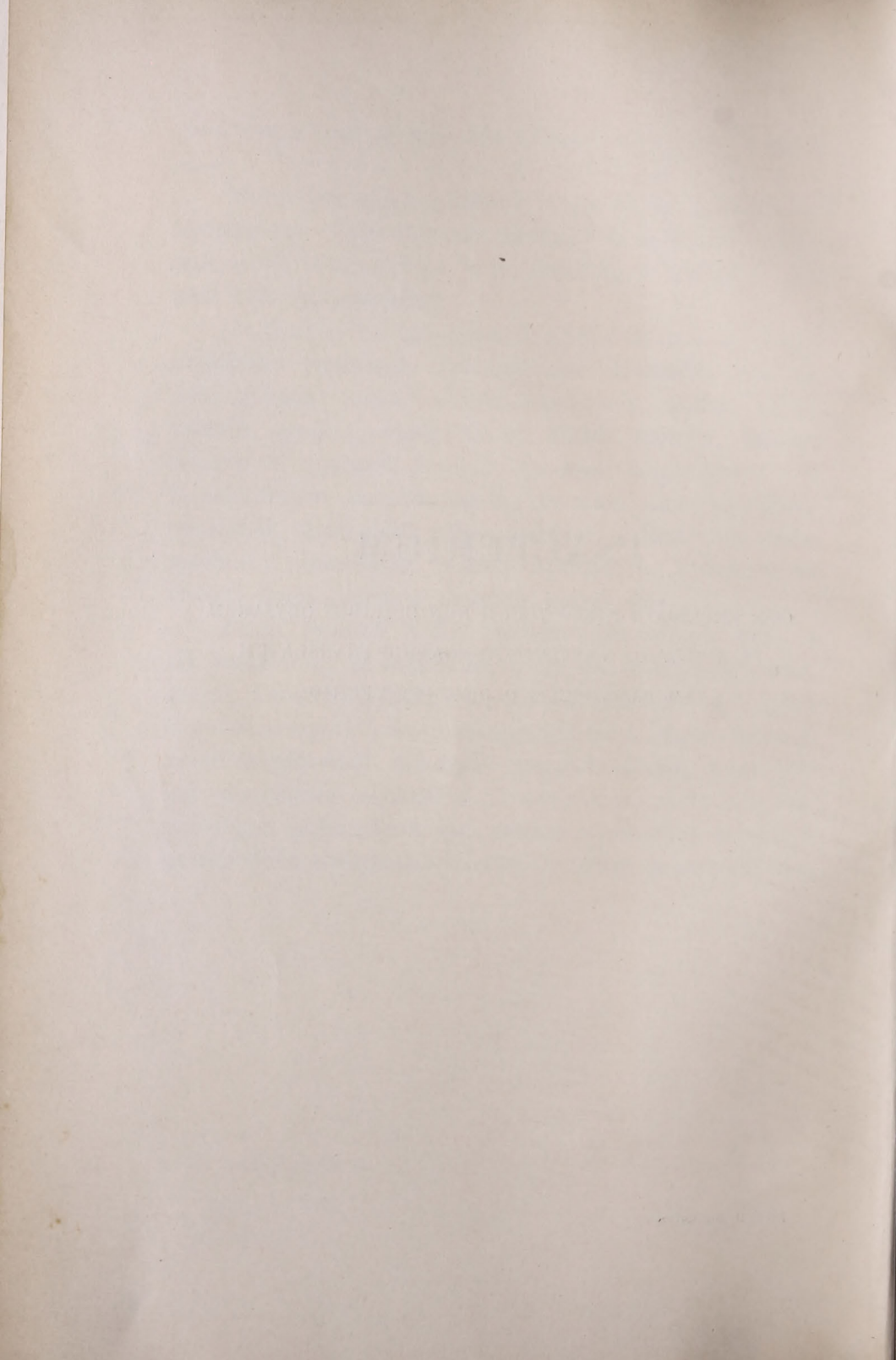
Sz. Á.

PSALTERIUM

CUM EXPLICATIONIBUS VOCUM NON CUILIBET OBVIARUM

EX HEBRAICA VERITATE HUNGARICE TRANSLATUM

PER MAGNIFICUM D. SIMONEM PECHIMUM.

PSALMVS I.

Doctrina: *Hajolj el a gonosztúl, és cselekedjél jót, de nem az emberi szerzésekből, hanem az Isten törvényiben való jókat, jóságokat.*

Sokféle bódogságok¹⁾ követik azt az embert, ki az istentelen gonoszoknak tanácsokba nem ment.²⁾

Sem a vakmerő bűnösöknek útokba nem lépett: sem a csúf rágalmazóknak szeribe le nem ült.

Hanem a Mindenható Úr törvényébe vagon gyönyörűsége: és az ő törvényébe gondolkodik mind éjjel³⁾ és nappal.

¹⁾ Az *bódogságnak* igije a zsidó nyelven mindenkor sok számban magyaráztatik (*in plurali tantum usurpatur*). Mert az ember bódogsága nem áll csak egy dologból, hanem többekből is.

²⁾ Itt olyan kérdést tesznek a bölcsek: ha a jámbor ember ingyen sem indult a gonoszok tanácsokban, mint lépett volna tehát útokban, és annál inkább, hogy ült volna ott le közikben? Felelet reá: Kétségnélkül ha ki oda sem indult, útokba sem lépett, tehát le sem ült közikben. De ezt akarja itt tanítani ez mondásokkal: úgy kerülje ember az istenteleneknek társaságokat, hogy ha oda talál indulni és útokban elegyedni, el nem kerülheti, hogy véllek ne tanácskozzék; ha tanácskozik gonoszt cselekedik, és le is ülven közöttök, ő is olyan csúfoló, és bűn-cselekedő léssen mint egyik, és osztán azoknak büntetéseken is, veszedelmekben belé kell elegyedni *Prov. 9.* azért örökké távoztassa őket.

³⁾ *Éjjel és nappal az Isten törvényében gondolkodni.* 1. Tanúlni jobbulással való cselekedettel az Isten törvényét. 2. És valamikor élete keresésére való szorgalmatosság nem kényszeríti, sőt abból a kételen szorgalmatosságból is szakaszszon mindennap órát a tanulásra. 3. Ismét szüntelen minden gondoljai, dolgai, Isten nevében, annak említésében, segítségére hívásában és áldásában legyenek, szájában legyen szentségesen az Isten neve dolgai köziben. 4. Annak felette soha oly nagy szorgalmatossága ne lehessen, még a tanulást is közbe szakaszsa az imátságnak óráikor. Kiknek ezek a szenteknél megjegyzett üdők: Éjfélikor vagy első kakas szókor felkelvén ágyából, könnyű öltözéssel, gyűnással engesztelje Istent bűnei-

Ez ember leszen olyan mint a szép csergő patakok mellett plántált fa: ki gyümölcsét megadja kellemetes üdőben.

Leveleit sem hullatja el: és valamit cselekedik, a mind jó szerencsés leszen.

Nem így járnak soha az istentelen gonoszok: hanem mint a polyva kalásza,⁴⁾ sebes szélről úgy elhánytattnak.

Mentül inkább nem lehet maradások az istenteleneknek ítéletkor: ⁵⁾ sem a vakmerő bűnösöknek az igazaknak szent társaságokban.

Mert jól tudja a Mindenható Úr az igazaknak útokat: de az istenteleneknek utak elvész.

Psalmus II.

De miért zendültenek ¹⁾ fel a pogány nemzetségek: és a népek rossz szándékokat forralnak.

Felkészülvén e földi királyok s fejedelmek titkos tanácsot

ről, és a zsoltár-mondásokkal, a mint el vannak osztva egy hétre, Istent dicsírje. Hajnalba napkelet előtt és szintén a tájatt. Délbe ebédjét áldáson kezdje, végezze háladáson, és ha éjjel el nem mondhatná a zsoltárt, mondja akkor el. Délután három óraker és azután estig, a ki *) vecsernyei imádságnak, kedves áldozat-helyen való imádságnak tartatik, ha józanon és csendes elmével vagyon. Estve naphaladás alatt, csillag tetszésén vagy csillagok tetszésekor. És mikor lefekszik ugyan ágyában is, tisztaságoson, tisztességesen fektve etc.

⁴⁾ Az *kalász* nem használ semmire, a barom sem eszi meg; valahova akad, csak árt, sért.

⁵⁾ Mind a közönséges providentia, naponként való *ítélet*: s mind a jövőndő közönséges ítélet értetik ezen, egyikben sem igazítottatik meg az istentelen, és valamikor szerencsés az istentelen, ne gondold azt, hogy Isten jóvállan az ő dolgait, hanem vagy az hívekre ostorúl bocsátott bűnökért, avagy nem bűnökért, hanem állhatatosságoknak próbájáért, avagy csak azért magasztaltatnak feljebb, hogy nagyobbbat essenek, mikor a földhöz sújtatnak.

¹⁾ História és betű szerint mondatott ez zsoltár a Philisteus *pogánok* ellen, kik királyságának kezdetiben kétszer is felgyülekeztek Dávid ellen; expresse találod 2. *Sám. 5*: ismét allegorice s jövőndő profécziával Góg Mágógnak a Messiás ellen támadásáról *Ezech. 38. 39. Zach. 14.*

*) kit C.

fundálnak: a Mindenható Isten ellen és az ő szent Messiássa ellen.²⁾

Mondván: rontsuk el magunkról az ő igájakat: és vessük el róllunk minden köteleket.

De a ki mennyben lakik, neveti³⁾ ezeket: az Úr megcsúfolja őket.

Akkor szól hozzájuk az ő haragjában: és búsultába megháborította őket.

Ugyanis mert felkentem én már⁴⁾ az én királyomat: Czionon, szent hegyemen.

Bátron számlálom a Mindenhatónak felöllem való végezését, ki ezt mondotta: fiam vagy te nekem: Én ez mái napon szültelek⁵⁾ tégedet.

Kérjed⁶⁾ én töllem és adom te neked a pogán nemzetségeket örökségül: és birtokul a földnek határáig.

Megtöröd őket vas⁷⁾ pálczával: mint a fazékgyártó edényit, úgy öszverontod őket.

Most tehát királyok térjetez eszetekre: jobbitsátok engedelmességeket tü földnek bírái.

Szolgálatok a Mindenható Úrnak félelemmel: és örüljetez inkább az ő Messiássának rettegéssel.

Ily fiához alázatos csókkal⁸⁾ békéljetez, mert ha bosszújá-

²⁾ Magyarázza ez mondást *Exod. 16.* Nem mi ellenünk vagyon a tü zúgolódástok, panasztok, hanem Isten ellen. Az ki a Messiás ellen támad, Isten ellen támad: a ki engedelmesen uralja, kedves Istennél. Istent vészi a ki a Messiást és Krisztust vészi.

³⁾ Emberi mód szerint *nevetést*, csúfolást tulajdonít Istennek, mivel, elevé tudja, mely héjába, füstbe megyen veszekedő tanácsok.

⁴⁾ Nem vártam a tü tanácsotoktól, sem azzal nem gondoltam, el kell annak bomlani; de a mely *királt* én rendeltem, annak győzedelmesnek kell lenni rajtatok.

⁵⁾ Az Isten *szülése*, új és jó állapotra, méltóságra való emelés. *Act. 13.*

⁶⁾ Az mit Isten ígérettel fogad és jövendöltet is az ő szentinek, de isteni méltóságára nézve megvárja, és kívánja, hogy alázatossággal, imátsággal *kérjék*, nyerjék ő felségétül. *Dán. 9.* És Dávidnak minden imátsági ezt bizonyították.

⁷⁾ Valami ez ígretben Dávidról elhaladott, a Messiásban véghez kell menni örökben.

⁸⁾ Kezéhez, lábához, köntöséhez *csókkal békélleni*, mint új királyhoz.

ban⁹⁾ hertelen lobban az ő haragja: bódogok mindenek kik¹⁰⁾ ő hozzája folyamodnak.

Psalmus III.

Dávidnak maga fia Absalom előtt futtában.¹⁾

Oh Mindenható Úr, mely igen megsokasodtanak az én hábor-gatóim: sokan²⁾ pártolkodnak én ellenem.

Sokan mondják az én lelkemnek:³⁾ nem leszen Istentől neki soha megszabadulása. Szaela.

De te Mindenható, paizsom vagy énnékem: dűcsösségem és királyi fejemnek felmagasztalója.

Szómmal a Mindenhatóhoz kiáltok: megfelel énnékem az ő szent hegyéről.⁴⁾ Szaela.

Kiben bizván lefekszem, aluszom s fel is serkenek: mert a Mindenható támogat⁵⁾ engemet.

⁹⁾ Ha pártolkodóknak találtattok, elveszt *haragjában*.

¹⁰⁾ *Kik* Istentől adatott Messiásoknak, Krisztusoknak ismerik.

¹⁾ Tartják a zsidó bölcsek közönségesen: mikor Jeruzsálemből az olaj-hegyen sírva futott Dávid Absalom előtt, akkor csinálta ez zsoltárt. És kérdik: ha sírt, hogy éneklett? Felelet: Mivel a proféta Náthán azzal fenyegette volt meg Isten szavával, hogy a maga házából támaszt ellenséget reá, félt pedig, ki — tudja — oly leszen, ki neki nem kedvez. De Absalom-hoz mint fiához bízott, hogy halálára nem sietne, azért kesergette halálát.

²⁾ Ha tulajdon fiam is rám támadott, hogy ne támadnának egyebek, holott az egész Sanedrin is ellene támadott volt.

³⁾ Mivel az Uriás halála sok jó vitézeknek elhullásával lött, mert Uriás nagy úrkapitány, az 30 híres vitézek egyike volt; Betsabé pedig Akhitófel unokája, házasságbeli sz. asszonyi állapot, mindnyájan ez Dávid vét-két örök kárhozatra való bűnnek és lelke veszedelmére valónak magyaráz-ták. De mindezek ellen Isten előtt az igaz poenitentiával hozta helyére dolgát, ellenségi elvesztek, és ő királyságában megerősödött.

⁴⁾ Noha még a templom helye nyilván nem volt, de prófétai lélek által régen tudták, hogy Efráta körül vagy on s leszen az Isten házának *hegye*, ki a dűcsösséges Mennyben való szék árán itt a földön Istennek dűcsösséges sz. háza, lakó helye leszen.

⁵⁾ Még Náthán proféta által, mielt bűnösnek vallottam magamat, bízott az Úr Isten, hogy nem veszt, sem vét el örökké királyságomból.

Nem félek sok tömény népektől, kik táborostul haddal szállottanak én reám.

Kelj fel Mindenható Úr, tarts meg engemet én Istenem, lám minden ellenségimnek záp fogokat ⁶⁾ öszvetörted: az istenteleneknek fogokat elrontottad.

Ugyanis csak a Mindenható Úré ⁷⁾ a szabadittás: a te hí népeiden szent áldásod örökké. Szaela.

Psalmus IV.

Az fő kántornak Neginot muzsikában Dávid éneke.

Mikoron kiáltok, felelj meg nekem én igazságomnak Istene, szorulásomban ¹⁾ tágasítóm voltál ²⁾ énnekem: irgalmaz és hallgasd meg az én imátságomat.

Ember fiai meddig gyalázzván tisztességet haszontalanságon kapdostok: örökké hazugságot ³⁾ kerestek. Szaela.

De tudjátok, hogy a Mindenható a kegyeseket ⁴⁾ magának választotta: meghallgat az Uralkodó mikor ő hozzá kiáltok.

Rettegjetek s ne vétkezzetek, szüvetekkel ⁵⁾ ágyatokban beszéljetek: és türéssel hallgassatok. Szaela.

Áldozatok de csak igaz ⁶⁾ áldozatokat: és úgy bízzatok a Mindenható Istenben.

⁶⁾ Hogy ottan hamar, mihelt tanácsa nem fogott, Akhítófel a fő tanács a pártosok közzül magát fölakasztotta.

⁷⁾ Nem köszönöm, sem tulajdonítottam másnak az én szabadittásomat, hanem csak Istenemnek.

¹⁾ Ez is a zsoltár, mint az előtte való Absolom előtt futtában irattatott.

²⁾ Az próféciai sz. lélek úgy bízatta, mintha meg lött volna ellenségi ellen való bódogittása.

³⁾ Hogy Absolom mellé pártolkodtak, azt mondja *hazugságnak*.

⁴⁾ Az ki másnak többet tűr, hogysem tartoznék véle, és tartozása kívül a ki gonosszal volt is, jóval ügyközik lenni, az olyan mondatik *kegyesnek*.

⁵⁾ Gondoljátok meg, hogy a fejedelemség Istentől vagyon és tü magatok tanácsával, erejével annak felfordítására nem jól ügykeztek.

⁶⁾ Eddig is olyat vétettetek, kiért gyónással, *áldozattal* tartoztok, úgy békélhettek meg Istennel.

Sokan mondják, vajjon s ki mutat jót mi nekünk: csak te Mindenható világoskodtasd ⁷⁾ a te orczádat mi rajtunk.

Mert azzal az én szívemben nagy örömet adtál: miólta az országban borok ⁸⁾ gabonájok így megbővült.

Véllek már együtt békességbe nyugszunk, aloszunk, mert te Mindenható csak egyedül: bátorságos birodalmat ⁹⁾ adtál énnékem.

Psalmus V.

Raj¹⁾ módon zengő, Raj nevű muzsika lantba. A fő kántornak Dávid éneke.

Mindenható Isten hallgasd meg az én szómat: érts meg titkos ²⁾ gondolatimat.

Fogadd bé kiáltó szómat én királyom ³⁾ és én Istenem: mert teneked imátkozván könyörgök.

Úr Isten jó reggel hallgasd meg az én szómat: reggel ⁴⁾ imátkozom teneked és csak te tölled várok;

Mert tudom nem vagy az istentelenségnek akarója: veled soha nem lakik a gonosz. ⁵⁾

⁷⁾ Hogy ők most jó szerencsére vadnak, úgy elhitték magokat, minket azzal csúfolnak, nem várhatunk jót sohonnett. De elég minekünk a te *orczád világossága*, az az csak az örök dücsösségből ki ne rekeszd lelkünket, ez világi múlandó állapotunk akár mint forogjon, azzal nem gondolunk, ők csak ez jelen való világi bódogságot keresik, üzik, nekünk minden nagyobb kívánságunk az örökké való jókra vagyon.

⁸⁾ Noha ők reám támadtak és gonoszomra ügyeköztek, én affelől az ő külső bódogságokat örültem.

⁹⁾ Heába valóvá teszed veszekedő pártalkodásokat, affelől ugyan megbékéltetsz, összealkuttatsz véllek, és győzedelmet adván rajtok, *bátorságossá* teszed királyi *birodalmomat*.

¹⁾ Rabbi Hay értelme: Sok irigyi ellen, kik Izráelbe voltak az Urak között, mint Doeg és Akhítófel, írta e zsoltárt.

²⁾ Mert szűvek *titkainak* tudója vagy.

³⁾ Az királyok szükség, hogy örökre való *király Isten* királyoknak híjják, azért hogy igazsága szerint ítéletet szolgáltat és hogy hatalmasbaktul ő ótalmazhat. Megtetszik hogy Dávid törvény-, igazságszerető, követő király volt, mert más nagyobb királyra appellál magánál.

⁴⁾ Minden egyéb szorgalmatosságok előtt, *reggel* elsőbb az Isten imádása, még szót se szóljon addig mosdatlan, és mosdás után mindjárt imádja Istenét.

⁵⁾ Az *gonoszon* gonosz embert ért, és valamely azokba megtérésre,

Nem maradhatnak meg a te szemeid előtt semmi kérkedő kevélyek: gyűlölted az hamisságnak cselekedőit.

Elveszted az hazug beszédűveket: a vérszípó s csalárd embert gyűlöli a Mindenható Isten.

De én a te nagy irgalmasságodban jövök a te szent házadba: ⁶⁾ fejet hajtván a te szent frigyed tornáczában, a te nagy félelmedben.

Úr Isten, vezérelj engemet a te igazságodban minden irigyimnek ⁷⁾ miatta: igyengesd előttem a te szent útaidat.

Mert nincs tökéletesség az ő szájokban, szívök álnok, torkok kinyílt ⁸⁾ koporsó: nyelvek mindenkoron kettőzők, hizelkedők.

Ronts el Úr Isten, essenek álnok ⁹⁾ tanácsokban és ily sok pártolkodásokba nyakra-főre taszítottassanak: mert így te ellened is pártolkodnak.

Hogy így minden benned bízók ¹⁰⁾ örökké vigadjanak, örvendjenek, és mentség légy azoknak: örüljenek te benned valakik szerezte a te szent nevedet. ¹¹⁾

Mert te megáldó Istene vagy az igazaknak: ¹²⁾ kedves koronával megkoronázod őket.

jobbúlásra nem fordulandó, (mert úgy ő maga megköveti Istent bűneiről, és irgalmasságáról magasztalja) soha jó végre nem tartatik, hanem vagy csak ostorúl az emberek bűnéért, vagy rútabb és nagyobb veszedelemre.

⁶⁾ Ha szintén minden imátságra oda *nem mehetne* is, valahol imátkozik, a sz. hely, és az Istennek ott nyilván való dicsősséges lakása, szívén szeme előtt vagyon imátságában.

⁷⁾ Ótalmazz, hogy bűnbe ne essem, ki miatt ha büntetődném, *irigyim* mingyárást örvendeznének rajtam.

⁸⁾ Nyelvekkel szépen szólnak, és ha ki nekik hiszen, veszedelembe ejtik.

⁹⁾ *Malum consilium consultori pessimum.* Az ki törvény szerint igaz fejedelmére támad, pártolkodik: Isten ellen támad.

¹⁰⁾ Érti, hogy az ő ellenségi nem *bíztak* Istenben, hanem magok észében, serénségében.

¹¹⁾ Az igaz vallást egységben, tisztán vallani, az Istent társa, mássa nélkül; és az ő szent törvénye parancsolatja szerint élni.

¹²⁾ Mint oda fel bizonyította, hogy gyűlöli az istenteleneket és gonoszokat; azokat nem áldja meg; hát jó szerencséjeket ha napig látod, áldásnak ne tartsad.

Psal. VI.

Az fő kántornak a nyolcz húrú muzsikába Dávid éneke.¹⁾

Uram nem feddj meg engemet a te búsulásodban: és ne ostorozz engemet a te haragodban.²⁾

Inkább könyörülj rajtam Istenem, mert igen elesett beteg vagyok; orvosolj meg Mindenható Isten: mert elestek minden én csontaim.

Lelkem³⁾ is már igen elbágyadt: és te Mindenható meddig sújtolsz ekképpen?

Térj hozzám uram, ments meg e kínból lelkemet:⁴⁾ szabadíts meg a te nagy kegyességédért.⁵⁾

Ugyanis az halálba⁶⁾ nincsen jó emlékezetcd: a sírba ki dícsírre tégedet.

Jajgatván kínomban ágyamat egész éjszaka⁷⁾ csak áztattam: könyhullatásimmal elroshadtak ágylepleim.

Szemeim elfonnyadtak nagy bosszúmba, hogy nyavalyámon örülnek: kifordultak gyökeréből minden rám törők miatt.

¹⁾ Böles Kymhi írja, hogy: vagy beteg ember képében, a számára hogy élhessenek véle szükségekben, vagy ugyan maga betegségében írta volna ezt Dávid király.

²⁾ Ha versz is Úr Isten, minthogy lehetetlen, vétkeim miatt meg ne látogass, de cselekedjél kímélve, viselhessem el, ne büntess kemény haraggal, mint *Jer. 10.* Ostorozz bátor Istenem, de ítélletl, kímélve.

³⁾ Haláltúl való féltében, netalán a bűn miatt megrövidülne *elete* és ezen betegségben elhalna.

⁴⁾ *Életemet.*

⁵⁾ Nem az én igazságimért, kik nincsenek, sőt vallom, hogy büntettedet érdemlem bűneimért, hanem amaz nagy ingyenvaló *kegyelmessége*ért. Tartozik minden ember, hogy sóha magát Isten előtt ne igazítsa, hanem inkább igen vádolja, és csak az ingyen való kegyelmességet ohajtsa.

⁶⁾ Ha meg gyógyittasz, dícsírlek mindenek előtt erőtte; de ha *holtom* követközik, testestül mint ember a sírból nem dícsírhetlek; a léleknek pedig halál után állapotja mennyei, nem áll ez földi emberek társaságából. Ezen mondás vagyon *Isa. 31.* holott a jó lélek test nélkül is szüntelen örökké dícsíri az Istent; de szól itt ez testben földön való szolgálatjáról, hogy a' megszűnik az halál által.

⁷⁾ Hyperbole. Mert minden betegség nehezebb *éjszakára*, mind az éltető égnelek temérlekedése miatt: s mind a vesztő-gyötrő lelkeknek szabadossabb járása miatt.

Fussatok el rőllam minden hamisság cselekedő irigyim : mert meghallgatta⁸⁾ az Úr Isten az én siralmas szómat

Meghallgatta a Mindenható Isten kérésemet : befogadta imát-ságomat az örök Úr Isten.

Megszégyenüljenek és elbódúljanak minden ellenségim :⁹⁾ hirtelen térjenek hozzám orcza-pirúlással.

Psal. VII.

Sigajon muzsikába, melyet éneklett Dávid a Benjamin fiáról Kúsról,¹⁾ azaz Saulról ki Benjámin nemzetből való volt.

Uram én Istenem csak te benned bíztam : szabadíts és ments meg engemet minden én kergetőimtől.²⁾

Hogy mint az oroslán³⁾ el ne szaggassák lelkemet: elrontanak, ha nem leszen ki megszabadítson.

Uram, édes Istenem ha én ezekre⁴⁾ cselekedetemmel okot adtam : ha álnok csalárdság találtatik az én kezeimben;

Ha velem békével alkuvóknak gonoszszal voltam : ha még a kik ok nélkül háborgatnak is, mentségekre⁵⁾ nem voltam :

Kergesse bár az ellenség lelkemet, és elérvén el is fogassa : a földre tapossa életemet, és méltóságom⁶⁾ örökké a porban heverjen. Szaela.

⁸⁾ Jó bizodalommal profétál gyógyulásáról.

⁹⁾ Kik halálát lesték, örülték volna, *orcza-pirúlással* hazudjanak, mely jóakarói voltak, és mely szívők szerint kívánták, várták gyógyulását.

¹⁾ *Kús* zsidóul szerecsent teszen. Azért nevezi penig Saul Kúsnak szerecsennek, hogy mint a szerecsen nem változtatja meg feketességét, úgy Saul is Dávid ellen való gyűlölségét; vagy a mint mások értik a *kúsit* feketeség, szépséget is teszen, vagy ugyan szerecsen asszont. *Num. 12. v. 1.* És hogy Saul egész Izráel között legszebb volt, kedvese nevezte volna Kúsnak. Az első magyarázat talán igyenesebb értelem.

²⁾ Leginkább Saúltól.

³⁾ Hogy király volt, azért nevezi *orszlánnak*, mert annak hatalmától csak az Isten ereje, hatalma szabadíthat.

⁴⁾ Mikor Sámuel a juhok mellől csak bémívatta, fölkenete a királyságra, semmi okot Dávid arra nem adott: azután híven szolgált Saulnak s mind országának; semmi praktikával a királyságot nem kereste.

⁵⁾ Ő magát Saul is egynehánszor *mentette* haláltól. *Sám. 23. 24.*

⁶⁾ Bátor soha királylyá ne lehessen és arra való hívatálja Istentől, felkenetése héjába müljék.

Kelj fel uram búsulással, és haraggal indulj ellenségim ellen: állasd fel királyságomról való ítíletedet, kit véghez menni parancsoltál.

Hogy így sok hívek és népeknek gyülekezeti ⁷⁾ megkönyékezvén tégedet: azokban igen felmagasztaltassál.

Mert a Mindenható megítéli a népeket, ítílj ⁸⁾ meg engemet is én Istenem: az én ő hozzájok való igazságom és tökéletességem szerént.

Fogyjon el már az istenteleneknek gonoszságok, és az igazak erőssödjének meg: mert lám minden szüveknek, veséknek igaz próbálója ⁹⁾ az Úr Isten.

Nekem is paizsom csak ez a Mindenható Isten; ki megszabadítja a tiszta ¹⁰⁾ szívűjeeket.

Bizony igaz bíró ez az Isten: ez erős Úr búsíttatik minden napokon.¹¹⁾

Mért nem térített el megfent és kivont fegyvereket én ellenem: erős kéziíjjokat rám húzták és reám ¹²⁾ igazították.

Kezekben halálomra készített fegyverek: ¹³⁾ nyilokat azokra kiket kergetnek igazították.

De ilyen szándékkal is mintha méhekbe csalárdságot fogadtak volna: hamisságot és hazugságot szültenek.

Vermet ástak és azt mélyen készítették: de abban a magok nyaka szakadott.

⁷⁾ Örülnek a te szabadittásodon és *felmagasztalnak*, hogy véghez vitted felöllem való tanácsodat.

⁸⁾ Maga és ellenségi között való igaz törvénylátást és szolgáltatást kér Istentől.

⁹⁾ Ő maga az Úr Isten mindeneknek inkább tudja s érti ártatlanságát és tisztaságát.

¹⁰⁾ Valami időre leszen, az igazságnak fogja pártját az Úr Isten, ha ideig láttatik vesztögetni is, de végre kimenti és felállatja csudálatoson.

¹¹⁾ Minden nap, minden órán *búsul* az Isten, mikor jobbúlást, megtérést nem lát az emberekben, de nem siet mint por, hamu veszedelmére, nagy tűrhető irgalmasságáért.

¹²⁾ Nem gondolnak ártatlanságával, affélöl vakmerőképpen *haldílóra*, veszedelmére ügyeköznek.

¹³⁾ Ugyanazon maga *fegyverével* ölte meg magát Saúl, a melylyel Dávidot kergette, és ez következendő verseket Dávid Saúl között, mint igazította el az Úr Isten, megmagyarázzák az históriák és az *37. zsoltár*.

Csalárd gondolatjok magok fejére tért: fejek tetejére borúlt az ő sok prédájok.

Dicsírem hát én az Úr Istent ilyen igazság tételejért: éneklek a magasságbeli Úrnak szent nevének.

Psal. VIII.

A fő kántornak Gyttil¹⁾ muzsikába Dávid éneke.

Uralkodó mi Urunk Istenünk: mely nagyságos és hatalmas a te neved mind az egész ²⁾ földön.

De nagyobb dücsösségedet fundáltad: a magas egeknek felette.

Csak a kised csecsemőknek ³⁾ szájokban is oly bölcs erődöt fundáltad: hogy minden téged tagadó ellenségednek megfelelően szájokat bedugják.

Ha pedig az egeket tekintem, a te szent ujjaidnak ⁴⁾ munkáit: az holdot és csillagokat, kiket szép seregökbe rendeltél.

Micsoda az ember ⁵⁾ hogy csak megemlitted is őtet: és az embernek fia, hogy ily gondot viselsz reá.

Kevecsé szabtdad állapotjokat alább az angyaloknál; ⁶⁾ dücsőséggel, ékességgel megkoronáztad ⁷⁾ őket.

¹⁾ Azt tartják, hogy vagy *Gáth* városában csinálta volna e zsoltárt Dávid, vagy amaz fő Lévitának, Obed Edom *Gyttinek* adta volna, kinek házához térítették volt az Isten ládáját, az Úza halála után *2. Sám. 7.* E zsoltár pedig íratott az Istennek nagyságos dicsíretiről.

²⁾ Nincsen több okossággal teremtetett állatja Istennek, ki dicsírni tudhatná, e *földön* az embernél. Az egeknek egei rakvák sok szolgáló lelkekkel, angyalokkal, azok eljárnak az ő szolgálatjokban, és mikor a több állatoknak tulajdonítatik, mintha azok is dicsírnék Istent ez földről, úgy kell érteni, hogy azokról okot módot vévén az emberek dicsírik, és úgy mintha azok az állatok dicsírnék; de nagyobb hogy ő miattok az emberek dicsírik.

³⁾ Oly csudálatos az ember termése, nevedése; csak az is elég választétel minden istentagadóknak.

⁴⁾ Jegyzendő ígivel él az hasonlatosságban: tíz ujjá szokott lenni embernek, az egek is tízek, kiket Isten teremtetett.

⁵⁾ Csak por, hamu, féreg amaz mennyei állandó essentiákhoz képest, csuda, hogy csak reá is tekint az Isten, tehát hogy mér mégis kevélykedni.

⁶⁾ A nagy szentséges bölcs istenfő, kedves *embereket* érti, mert a ki rátságban, háládatlanságban találta, Isten bosszújára élvén, a baromnál is gonoszbnak tartatik. *Isa. 1. Ps. 50.* Mert a barom nem vét teremtője ellen, és bosszúságára nem jár. De minden ember közönségesen, mivel

Uralkodóvá tötötte őket a te kezeidnek munkáin: mindent az ő lábok alá vetöttél.

Juhokat és minden ökröket: és a mezőknek minden barmait.

Égi madarakat és vízi halakat:⁸⁾ kik a tengerek ösvényit járják.

Uralkodó mi Urunk Istenünk: mely nagyságos hatalmas a te neved mind ez egész földön.

Soltár IX.

A fő kántornak Labénnek¹⁾ (Góliát haláláról) Dávid éneke.

Dicsírlek Mindenható Isten teljes²⁾ szívemből: számlálom minden sok csuda-tételidet.³⁾

Örvendezek és vígadok te benned: éneklek a te nevednek Magasságbeli Isten.

Hogy ellenségemet hátra verted: megbotlottak és elvesztek a te tekinteted előtt.

Törvént és ítéletet⁴⁾ szolgáltatattál énnekem: ülven igaz ítélő székedben.

két természetből, testből, lélekből áll; három dologgal hasonló az *angyalok*-hoz, okossággal, szólással, és fennálló igyenes égre néző természettel. Erről vagyon a mondás: Teremptsünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra. Ismét három dolga állapotja köz a barmokkal: étele, itala, és annak emésztése, szaporodása és halála. Így értheted *Heb: 2.* Krisztust is kússebbnek lenni az angyaloknál.

⁷⁾ A ki isteni félelem és bölcsesség által uralkodik a földi barmokkal köz természeteken, és mennyei és lelki tisztaságra szabja, szenteli életét.

⁸⁾ *Gen. 1.*

¹⁾ Sok vélekedések vadnak e zsoltár titulussáról és miről íratott volna; helyünk nincs a számlálásához. Ez világosb értelem, hogy a *Góliáth* veszedelméről triumphalis éneke volna Dávidnak.

²⁾ *Teljes* örömmel dicsírte az Istent, hogy olyan ifjú, 18 esztendőskorában, olyan híres óriás ellenségét elveszthette hazájának, magának örökké való jó hírére nevére.

³⁾ Valamikor oly *csuda* szabadítást cselekedik Isten valakivel és azt számlálja, beszéli, szükség és tartozik, hogy a mellett több ahhoz hasonló régi csudáit is hirdesse, beszéllje. *Jud: 5. Fk. 18.*

⁴⁾ Mert kevéskedett az ellenség maga erejébe bízván, ő kért harczoló bajvivó társot: Dávid isteni bizodalommal ment reá alázatossan.

Megriasztottad a pogánokat és elvesztetted az hamissat : nevet eltörlötted ⁵⁾ örökkön örökké.

Oh nagy ellenség, noha sokáig rontád ⁶⁾ pusztítottad országunkat, városinkat: de a te veszedelmeddel elfelejtetik a pusztulásnak emlékezeti.

Mert ugyanis a mi uralkodó Istenünk örökké fenmarad: rendelvén isteni székít az ítéletre.

És ő megítéli e széles ⁷⁾ világot igazságban: törvént mond minden népeknek szép egyenességben.

Akkor ótalma leszen az Úr a nyomorítottoknak: ótalmok a nyomorúságos ⁸⁾ üdőkben.

És így bíznak te benned kik szent nevedet ismerik: mert soha el nem hattad szent Úr a tégedet keresőket.

Énekeljünk a Czionba ⁹⁾ lakó Mindenhatónak: hirdessük a népek között az ő sok munkáit.

Mert szentinek kiomlott véerekről megemlékezvén kikereste: nem felejtette el az ő nyomorúltinak siralmát.

Könyörülj Úr Isten rajtunk és gyűlölőinktől ¹⁰⁾ nyomorgatásinkat tekintsed: ki az halál torkából most is felszabadítottál.

Hogy hirdessem a te dicsíretidet Czion városinak kapuibán: örvendezzek szép szabadittásodban.

⁵⁾ Profécziái mondás, generalitással, mert el kell veszni, *törlötteni* örökké minden pogánoknak, hűtöleneknek.

⁶⁾ Ps. 104. Góliát sokáig *rontotta* az Izráel földét, de azt a pusztítást könnyen elfelejtették az ő veszedelmével, mert Góliát ölte vőlt meg az Éli pap fiát is Hofni Fineest az harczon és az Isten ládáját ő nyerte vőlt el.

⁷⁾ Ezek magyarázzák a felső verseket és értelmeket.

⁸⁾ Ha *nyomorognak* többek közt az Isten hívei is, de titkos ótalmok vélek vagyon az Istennek; soha elvesznek mellőlök és ők megmaradnak.

⁹⁾ Még Cziont és Jeruzsálemet akkor a Jebuzaeusok bírták, de vagy profécziái lélek által, vagy régi eleikről vőtt kabbalistika, azaz recepta opinióból, persvasióból tudta, hogy az ő királyságának a leszen fő lakóhelye, és az ő gondviselése tisztí által készül, éppül föl az Isten temploma s dücsösséges lakóhelye e földön; mint erről az Ábrahámnak Mória hegyén való áldása, a Jákób álomlátása, és Júdárúl mondott áldása mind taníthatta.

¹⁰⁾ Ez egy Góliáttól való szabadulásból több örökös, közönséges szabadulásokat énekel és jövőndől a szent lélek.

Mert a mely vermet¹¹⁾ nekünk a pogánok ásának, magok abba vesztenek: a mely tört nekünk rejtöttek, abba magok lábai akadtanak.

Bizony az Úr Isten nagy híres ítéletet cselekedett, mert az híres istentelent maga kezével készített fegyverével¹²⁾ vesztötte: örökké való tapsolás és öröm ez mindennek. Szaela.

Igy fordittassanak minden istentelenek örök veszedelemben pokolban: minden idegen¹³⁾ nemzetek, kik Istenről elfeletköznek.

Mert soha az Isten hí szegényi el nem felejtetnek: és az ő nyomorultinak¹⁴⁾ reménségek el nem vész.

Kelj fel uram, ne hadd az hatalmasokat patvarkodni: ítíld meg szemtül szemben a pogán¹⁵⁾ népeket.

Vess Uram ő reájok oly félelmet, ismerhessék meg a pogán népek: hogy ők csak igen gyarló emberecské.¹⁶⁾ Szaela.

X. Soltár.¹⁾

Mit állasz ily messze töllünk Mindenható Isten: nyomorúságos órákba mintha elrejteznél előttünk.

Mely kevélyen nyomorgatják az istentelenek a te szegényidet: vajha ily gonosz szándékokban, kit gondoltak, magok²⁾ megfogattatnának.

¹¹⁾ Góliát által várták a zsidókon való örökös uralkodásokat; annak veszedelmével a zsidók rabsága alá estek ők.

¹²⁾ Mert ugyan a maga *fegyverével* vötte fejét.

¹³⁾ Azaz a kik ismerik, de nem tisztelik, szolgálják.

¹⁴⁾ Se sokan, se kevesen, sőt csak egy is, az Istenben bizó *nyomorúltak* ne féljenek.

¹⁵⁾ Sokszor cselekedjél ilyen dícsíretes szabadittást a *pogánok* ellen.

¹⁶⁾ A zsidó igének *Enos*-nak derivatiója az *Anus*-ból jő, ki *desperatust* teszen, kétségbe esettet, kinek értelme: (a) teljességgel semmi jót nem tehet az ember ő maga magával, mihelt Istentül elhagyatik.

¹⁾ Ez zsoltárt nem éneklette Dávid egy bizonyos maga dolgára, hanem formául írta akármely nyomorúságbeli embereknek, kik ellenségektől nyomorgattatnak; és igen bölcsen megírja az istenteleneknek gonosz szokásokat, hogy azzal Istent boszuállásra indítsa ellenek, és szavát először is panaszon kezdi, mintha Isten távol volna és nem látna efféle istentelenségeket.

²⁾ Isten dícsőssége, mikor a kevélynek álnok tanácsát maga veszélyére fordítja.

Mert az istentelen dicsekedik ³⁾ lelkének gonosz kívánságiban: és mások megsértő fösvényiséget ⁴⁾ áldván, csúfolja az Úr Istent.

Ily kevély orezával az istentelen jót sohasem tudakozik: nincsen Isten ⁵⁾ semmi gondolatiban.

Minden órába romlás, rettegés járásiban, messze a te ítélőtől ő előlle: tört ⁶⁾ hánt minden ő alatta nyomorgóknak.

Biztatja ⁷⁾ magát szívébe (mondván) nem botráncokozom el: nemzetségről nemzetségre soha nyavalyát nem látok.

Szája rakva átok-esküvéssel, álnaksággal, csalárdsággal: nyelve alatt szívén csak nyomorúság és hamisság.

Lest áll a falu kútain és titkon ⁸⁾ őli az ártatlanokat: szemei sokfelé villognak, vigyáznak.

Titkos helybe rejtezik mint az oroszlán, hogy a szegént elragadja: elragadja a szegént az ő töriben, hálójában.

Néha magát szilígy csendesznek tettetvén ⁹⁾ nagy álnakúl elejt egyebeket: sok ártatlan együgyűeket.

Mert szívében ¹⁰⁾ azt mondja: elfelejtve ez az Istennél: elrejtötte orezáját és soha örökké meg nem látja.

³⁾ Kérkedik mint a solomabeliek, mely sokáig úsz mindön rút bűnökben, még sincsen semmi bántása, hanem inkább szerencsés.

⁴⁾ Mind nyilvánvaló erőszakkal, mind lopva csalárdúl, álnokúl gyűjti gazdagságát, és azt áldásnak tartván, csúfolja az Istent; ha ki az ő keresményét Isten ellen valónak mondaná, nem gondol semmit Istennel, törvényt, igazsággal, mindent megtapod ^{*}) és csúfol az haszonért.

⁵⁾ Istent nem gondol, hanem csak pénzt, hasznót.

⁶⁾ Okoskodik, hogy ellene meg se mocczanhassanak az *alattvalók*.

⁷⁾ Megerőssödik az hatalmas gonoszságban, és azzal ugyan kérkedezik, meg sem gondolja, hogy valaha valaki árthatna ő neki.

⁸⁾ Tolvajok természetit írja itt meg.

⁹⁾ Társúl adja nagy hízelkedéssel a jámborhoz magát, mert azt különben társaságában nem vehetné, és nem férne hozzá, mint *ejthesse el*.

¹⁰⁾ Ha nyelvével mondja, emlegeti az Istent, és akármely esküvésekkel mutasson, mondjon religiót: *szívében* tagadja teljességgel az Istent, és hűtit, vallását csak azért tettei, hogy embert csalhasson velle, de szívében istenségtagadó teljességgel.

^{*}) megtapot. C.

Kelj fel mindenható Isten ¹¹⁾ emeld fel kezedet: ne felejts el a te nyomorútlidat.

Mit csúfolja ¹²⁾ így az istentelen az Úr Istent: mondván szívében, hogy meg nem keresi ötet.

Látsz bizony minden bosszút és nízsz, hogy kezedből ¹³⁾ megfizess a szegényekért, kik reád hatták ügyöket: mert minden özvegynek és erőtlennek csak te vagy segedelme.

Ronts meg karjokat ¹⁴⁾ az istenteleneknek: és gonoszságoknak büntetését találják úgy meg, hogy sohúl ők e földön ne találtassanak.

Az mindenható Úr, hatalmas király mindörökkön örökké: elvesznek minden pogánok ¹⁵⁾ az ő földéről.

Meghallgatta kívánságát az ő nyomorútlinak az Úr Isten, szívöket magához kapcsolta: és füleit könyörgésekre csatlotta.

Oly törvént szolgáltat minden özvegynek, nyomorútlinak, hogy többször annak utána: egy gyarló ember se rettegessen senkit is kegyetlenséggel az egész földön.

XI. Soltár.

A fő kántornak Dávid éneke.¹⁾

Igen bíztam a Mindenható Istenben s mégis mire mondjátok ijjesztve az én lelkemnek: repülj más hegyekre innét te kis madaracska.

¹¹⁾ Igen méltó ez ilyenek ellen megmutatnod isteni hatalmat és igaz ítéletet a te *nyomorútlidnak* szabadításában.

¹²⁾ Mikor mást mond szájával és más vagyon szívében, cselekedetivel istentagadó teljességgel.

¹³⁾ Oly látható és tapasztalható módokkal *fizet meg* neki gonoszságáról, hogy azokból semmi álnok mesterségével ki nem feselhetik.

¹⁴⁾ Erejeket, hatalmokat.

¹⁵⁾ A *pogánok* veszedelme után a szentek országa és birodalma következik, mely örökké megmarad, és a leszen örökös királysága sz. Messiása által ez földön Istennek; mert a Messiás birodalma és örök élet közt közbeszakasztás nem leszen, holott a Góg Mágog támadása minden gonoszoknak tisztulására és az örök bódogságnak állandóságára következik a proféták írása és az apostolok bizonságtétele szerint. *Dán. 2. 7. — Ezech. 39. 40. Zach. 14. Isa. 2. Apo. 20. 21.*

¹⁾ Vádosi ellen, Kejla és Ziph városiak ellen, kikhez véllek való jóté-

Mert ímé az istentelenek ²⁾ ijokat felhúzták és nyilokat idegekben helyeztettek: meg akarnám látni, mint ejtik el a tiszta szüvűeket.

Fenekéből minden fundamentumot ³⁾ felhántak: az igaz mit cselekedhessék ilyenkor.

De ezeket a Mindenható szent hajlékából, az Úr az egekből, szent székiből szemeivel mind jól nízi: vizsgálja szeme fényével az embereknek fiait.

Az Úr csak az igazakat ⁴⁾ szokta megpróbálni: de az istentelent és a bitang szeretőket gyűlöli ⁵⁾ az ő lelke.

Mint sebes záport, a tüzes kénkövet ⁶⁾ s parazsát úgy szórja az istentelenekre: és az ő poharak rettenetes ragyagó tüzes széllel töltetik meg.

Mert igaz a Mindenható és csak igazakat szeret: kedvesen az ő szemei csak a tökéleteseket nézik.

teléjért bizodalma volt, de Saulnak való hízeltedésekből azok is kergették az ő tartományokból Dávidot; azok ellen szolgál historice e zsoldár. A Midrás pedig profécizai jövendülés szerint, Izráel büne miatt Istennek az ő sz. templomából a Moria hegyéről, és Izráelnek is más országokra rabságra való vitetésére magyarázta, kiről itt sok szóval nem írhatni; a bölcse olvasó fáradjon magától is az írásokban.

²⁾ Saulnak hízeltedő urakat érti, kik ajánlották magokat, mint s hogy vesztik Dávidot. Midrás pedig betű szerint Sebnára és Joachimra magyarázta, kik mikor Sancherib Jeruzsálem alatt volt, nyilba tévén írott leveleket a kerítettén kilőtték, melyben elárulták Ezechiás királt, és Isaya profétát, hogy meghajlanának országostúl, de csak ketten, a király és Isaya proféta tart ellent benne.

³⁾ Törvént, igazságot mind felforgattak, és a király kedvéjért minden gonoszságra útát nyitottak.

⁴⁾ Ama mondás szerint magyaráztatik: valakit szeret az Úr, azt megdorgálja. *Prov. 3.* A próbálás, sujtolás, Isten szeretetinek jele; egyet is a nélkül nem kedvelt, sem fogott a szentek és gyarló emberek között soha az Úr Isten magához, mert ritka a tökéletesség az emberekben, a valást is inkább mind csak egymás tekintetiért tartják. Az Istenhez pedig egyéb igaz tökéletnél nem fér, és azt akarja a próba által, hogy e világ előtt nyilván legyen, kicsoda az ő szentségéhez való és ki nem. Tehát ama mondás: (*Jak. I.*) «Az Isten senkit nem kísért» — veszedelemre való próbára és kísértetre értetik.

⁵⁾ Nem dajkálkodik völlek, nem próbálja, csak mentekre hagyja hanem mikor ideje, megkeresi és elveszti őket.

⁶⁾ Utolsó romlások olyan leszen az hűtötléneknek, lássad *Ezech. 38.*

XII. Soltár.¹⁾

A fő kántornak 8 húru muzsikába David éneke.

Csak te szabadíts Úr Isten, mert igen elfogytak a kegyesek: igen elkevesedtek az hívek minden embereknek fiai között.

Hejába való szódba ajánlja magát kiki felebarátjának: szűvökből hogy már de mind kettős²⁾ ajakakkal beszélnek.

Vágj ki Úr Isten minden kettős ajakokat: minden nagy kérdességgel beszéllő nyelveket.

Kik azzal kérkesznek: hatalmasok a mi nyelvünk, velünk igen szós ajakink: ki uralkodnék³⁾ mi rajtunk?

Felel az Úr: ím most én is a szegények prédájáért és a keresvesek sírásáért már⁴⁾ felkelek: hogy megszabadítsam őket a reájok borítottatott törből.

Ez biztató beszédi az Úrnak igen tiszta⁵⁾ beszédek, mint minden földi mocsoktól megkoholtatott ezüstök: melyek hétszer is megöntettenek.

De te Mindenható Isten ótalmaz meg minket: és őrizz igen meg mindörökké ez mostani élő nemzetségektől.

Mert mind körül csak az istentelenek forgódnak: mikor mentől rosszabbak⁶⁾ az emberek fiai között, azok uralkodnak.]

a vége felé. És most is e jelenvaló világon valakik afféle szörnyűségekkel, másoknak vakmerő rontásokkal töltik meg pohárokat, olyan rettenetességekkel itatja, fogytja Isten őket.

¹⁾ Hízkelkedő csalárdok és árúlok ellen. Csudálhatod ember e világot; akkor Dávid idejében is ilyen volt, ma is ilyen. Tehát igaz a Salamon mondása: ne mondjad, hogy a régi üdők jobbak voltak a mostaniaknál. *Ecclesiast. 7.*

²⁾ Mindkét félnek hazud és öszveköszörűli, -veszti őket.

³⁾ Úgy elbizakodik és elvakúl családságában az istentelen, soha nem gondolja, hogy állapotja elváltozzék.

⁴⁾ Saul idejébeli nyomorgókat biztat, hogy Isten nem sokára más gondot visel reájok.

⁵⁾ Csalthatatlan az Istennek ígreti, és igaz ítéleti.

⁶⁾ Rossznak hívja, kik vakmerő bátorsággal, minden jobbulásnak reménye nélkül élnek és előmennek a bűnben.

XIII. Soltár.

Az fő kántornak Dávid éneke.

Kérlek Mindenható Isten, vajjon s meddig ²⁾ felejtesz el: vajjon s meddig rejtetted el a te orczádat én előllem.

Vajjon s meddig tanácskozom így lelkemben, nappal is csak kesereg szívem: hogy vajjon s meddig uralkodik az én ellenségem én rajtam.

Tekints rám, felelj meg Uram, édes Istenem: add meg szemem világát, ne alugyam ³⁾ ilyen halálban örökké.

Ne mondhassa ellenségem, hogy ő elfogyathatott engemet: és irigyim mint örülnék, ha teljességgel eltaszítottánám.

De mindenkor én csak a te nagy kegyességedbe bízam, s szívem vígad a te megszabadítottasodban: éneklek a Mindenhatónak, mert jó gondot viselt én reám.

XIV. Soltár.¹⁾*A fő kántornak Dávid éneke.*

Mond a bolond pogány fejedelem az ő szívében: nincsen Isten: népestől elvetemedtek útálatos csalárdságban, nincsen köztök ki jót cselekedjék.

De a Mindenható vigyáz az egekből az embereknek fiaira, ha láthat eszest ²⁾ közöttök: ki keresné az igaz ítéletű Istent.³⁾

Mindnyájan elvetemedtek, egyetemben útálatosok, nincsen ki jót cselekednék: csak egy sincs jóra való közzüllök.

¹⁾ A rabságban lévő nép képében proféczia.

²⁾ Négyyszer vagyon e zsoltárban: *vajjon s meddig?* azért, hogy a pusztában is négyyszer kellett panaszolkodni azon szókkal Istennek a hihetlenségért. Lásd meg: *Exod. 14. Num. 15.* A Midrás penig a négy rabságra magyarázta: 1. Vajjon s meddig felejtesz el Babelben. — 2. Meddig rejtetted el orczádat, — persiai; Meddig tanácskozom stb görög; Meddig uralkodik stb Edom és római rabságára magyarázta.

³⁾ Azaz láthassak szabadulást.

¹⁾ Ez is a rabságba mondandó ének.

²⁾ *Eszesnek* mondja csak az istenfélőt és Istenről tudakozókat, mint oda fel bolondoknak a kegyetleneket.

³⁾ *Elohim* itt a zsidóban, másitt is *ítélő* bíró voltát, abban való igaz erősségét jelenti az Istennek.

Vajjon s nem tudjátok-e tü hamisság cselekedők, kik úgy eszitek népemet, mintha kenyeret ennétek: az Istennel nem gondoltok, segítségtekre sem híjjátok.

Ugyanezen nagy állapotokban ⁴⁾ is szörnyű rettegéssel megremültök: mert az Úr Isten az szent nemzetség ⁵⁾ közt lakozik.

Annak a nyomorúlt népnek tanácsát, tudományát tü útáljátok: de a Mindenható Isten az ő ótalmok ⁶⁾ és reménségek.

De vaj mikor Czionból ⁷⁾ Izráelnek szabadittása megadatik, megtérítván a Mindenható az ő népének rabságát: örvend akkor Jákob és vígad az egész Izráel.

XV. Soltár.

Dávidé.

Mindenható Úr, vajjon s kicsoda lakozhatik a te sátorodban ¹⁾: kicsoda nyughatik a te szent hegyeden?

A ki tökéletesen jár és igazságot cselekeszik: és szívéből csak tiszta igazságot beszél.

Nyelvével nem rágalmaz senkit, igaz bűnért sem vádoskodik, és gonoszt felebarátjával ²⁾ nem cselekedik: sem fele-társaira ³⁾ gyalázatot nem költ.

Magát ⁴⁾ semminek alítván, más istenfőket magánál sokkal

⁴⁾ Akármely nagy méltóságokban is megtalálja, megtudja Isten retteneteni és büntetni őket, mikor akarja.

⁵⁾ Izráelben és híveiben ugyan dücsösségesen *lakozik* az Úr Isten.

⁶⁾ E jelenvaló életben is menti, szabadítja Isten az ő szegényit.

⁷⁾ De az örökös *szabadítás*, végtelen bódogsága. Az hitetleneknek pedig mindenestül örökös romlása és veszedelme.

¹⁾ Nincsen semmi kétség abban, correspondentiája vagyon az ott fenn való ideáknak, valóságoknak, az itt alatt való formákkal, holott itt mind sátoron, hegyen, mennyieket, lelkieket értvén, a lelki bódogságnak Urát magyarázza. Noha emberi mód szerént is az Isten sátorában és sz. hegyén csak ilyen életű emberek lakozhattak volna jól s igazán, de néha külömbek is igen találtattak: azért világossan a felső mennyieket érti.

²⁾ Senkivel.

³⁾ Semmiféle emberére, valakivel közössége, társasága lehet; az értetik itt a *társon*, baráton, mert a kivel ismereti sincsen, annak sem árt, sem használ.

⁴⁾ Minden *maga* szentségét, jó cselekedetét, ha nem tudom mennyi

feljebb böcsüll: ha maga ⁵⁾ kárára talál megeskünni is, azt soha meg nem másolja.

Pénzét nem adja usurára ⁶⁾, sem törvényködöktől ajándékot ⁷⁾ nem vészen: Valaki ezeket cselekedti, soha el nem tántorodik örökké.

XVI. Soltár.

*Dávid arany-éneke.*¹⁾

Órizz meg engemet én Istenem: mert én csak te benned bíztam.

Ezt mondtam ²⁾ a Mindenhatónak, én Uram vagy te: semmi jótétömre ³⁾ nem szükültél, s nem is jutnak azok te hozzád.

Csak ez földi szenteidhez ⁴⁾ jutnak azok: kik közöttül vala-
kik erőssek, tökilletesek, nekem minden kedvem, szerelmem csak azokhoz.

Megsokasodik azoknak nyomorúságok ⁵⁾, kik más Istenekhez sietnek, nem áldozom azoknak véres áldozatokkal: sőt csak nevetet sem veszem azoknak ajakimra.

volna is, csak semminek tartsa, maga se azoknak érdemébe ne bízzék, hanem csak abban az Istennek ingyen való kegyelmében, a kiből azokat cselekedhette.

⁵⁾ Ha bűjtölést, sok alamizsnát talál fogadni.

⁶⁾ Hütin valórúl magyarázzák ezt a bölcssek Mózesből *Deut. 23*.

⁷⁾ Az ajándékvétel örökké tilalmas minden bíraktól és törvénytevőktől; bátor igaz törvényt tegyenek is, ha ajándékot vesznek, a leszen a híre, hogy ajándékért tötték a törvényt.

¹⁾ *Mikta* zsidóul nagy darab massában *finum aranyat*, nem vert aranyat téssen.

²⁾ Lelkemben, magamban ilyen vallást töttem az Úr Istennek.

³⁾ Első értelme ez versnek úgy a mint itt fordítottam: sem jó sem gonosz tétele, cselekedete az embernek, sem árt sem használ hát az Istennek; hanem mindenikkel magának árt, vagy magának használ, mint expresse találod *Joh. 22*. — Más értelme az is: valami jókat velem tész, mind csak kegyelmességedből cselekeded, nem tartoznál véle; felére vagy semmi részére sem volnék méltó stb.

⁴⁾ Ha mi irgalmasságot cselekedem is, csak a földön való szentekig juthat az én jó cselekedetem, oda feljebb a mennyeiekhez semmi sem; hanem inkább mi móddal s mi végre cselekedem? onnat ífttetem.

⁵⁾ Szeretem az egy Isten tisztelőket, de a kik több istenek után sietnek

Csak a Mindenható Úr ⁶⁾ az én sorsom, részem és pohárom : ő hordozza az én szerencsémnek sorsát.

Nyilam is énnékem igen gyönyörűséges helyen jutott: örökségem nagy kedvesen megékesítettött én rajtam.

Áldlak téged Uram, ki így tanácslottál engemet : éjjel is veséim engem mind jó gondolatra ⁷⁾ oktatnak.

Mert én is az Urat szüntelen szemem előtt tartom : mert jobb kezemtől áll, hogy el ne tándorodjam.

Azért örvend szívem és vígad dücsöült lelkem : és testem is igen nagy bátorságba nyugszik.

Mert nem hagyod az én lelkemet ⁸⁾ a sírban : és nem engeded, hogy ily szentet veszedelmet lásson.

Taníts meg engem az örök életnek útára, mely a te szent színednek látásával teljes elégséges örömmel adattatik : az te jób kezed felől rendelt dücsösségnek nagy gyönyörűségével, mindörökön örökké.

te kívülötted, azokat úgy kerülöm, hogy sem Isteneknek sem magoknak neveket szájamban nem forgatom. Mert tudom, hogy azoknak minden állapotjuk csak örök *nyomorúság*, bár bódógoknak láttassanak is külső állapotjukban, a te isteni ítéletből örök veszedelem helyek, mint a gazdag és Lázár példája tanúság. Melyik állapotját választanád inkább magadnak ?

⁶⁾ Mind e jelen való világon s mind az örök életbe csak az egy Isten az én *részem*, bódogságom, valaminemű állapattal akar tartani, dücsösséges szabadságában vagyon.

⁷⁾ Mindenkor én is csak ebben gyönyörködöm éjjel-nappal.

⁸⁾ Ez előtte való vers ennek világos magyarázatja, mert a *lélek* tulajdonképen nem tétetik a *sírba*, hanem csak a *test*: viszont a *test* sem látja az örök pokol veszedelmét feltámadás előtt, hanem mint az előtte való vers mondja, a dücsöült lélek örömben, és teste is bátorságban nyugszik, lelkestül testestül pedig a sírból feltámad, és soha a pokolnak örök veszedelmében a szent nem marad. És mindezeket mystice magyarázta az Evangelista (Apostal) s applicálta a Krisztus feltámadására. *Act. 2. 13.*

XVII. Sóltár.¹⁾*Dávid imátsága.*

Hallgasd meg Uram igazságomat, fogadd bé kiáltásom, és érts meg imátságomat: melyet álnokság nélkül való ajakokkal ²⁾ mondok.

Jöjön ki igaz itiletem a te szemeid elől: mert lám a te szemeid csak az igyenesekeket ³⁾ nézik.

Megpróbáltad szívemet és éjjel látogatván megkoholtad, abban semmit nem találtál: oly gondolatom ⁴⁾ ki nem jött az én számból.

Mikor láttam az embereket a te ajakidnak beszédi ellen cselekedni: én igen tiltottam; ellenzettem ⁵⁾ mindent a veszedelmes ösvényektől.

Igazgassad, támogassad járásimat a te ösvényidben: hogy el ne tántorodjanak az én lépésim.

Én te hozzád kiáltottam, felelj meg nékem Istenem: hajts hozzám füledet és hallgasd meg az én szómat.

Tedd csudálatossá hozzám kegyességedet, ki benned bizóknak szabadítója vagy: azok ellen kik a te jób ⁶⁾ karod ellen támadtanak.

Őrizz meg mint a szem fényét engemet: és rejts el engemet a te szárnyadnak árnyékában.

Az istentelenek előtt, kik gyötörttenek engemet: lelkem ellenségi előtt, kik köröskörül fogtanak.

Kiknek kövér hájjok ⁷⁾ szájokat is bézárta: csak nagy kevélyen beszélnek.

¹⁾ Noha e zsoltárról külömb vélekedések is vadnak a bölcseknél, de nyilvánban tetszik az ígiből, hogy ellenségi, írgyi ellen való imátsága Dávidnak ez.

²⁾ Szájam szívemmel egyaránt jár, nem külömböz.

³⁾ Jó kedvvel, s áldással az Úr Isten csak az igazakat és tökéleteseket *nezi*; nézi a gonoszokat is büntetéssel.

⁴⁾ Ha szintén oly illetlen *gondolat* indúlt volna szívemben is, ugyanott eloltottam azt, még csak ki sem mondtottam szóval nyelvemen, annál inkább meg nem cselekedtem, hanem ártatlanságban őriztem magamat.

⁵⁾ Nemhogy magam cselekedtem volna gonosztságot, de másokat is *tiltottam* arról.

⁶⁾ Azaz királyságod ellen, mert zsidó szólásban: Isten *jóbján* ülni = királykodni bátorságosan.

⁷⁾ Nincsen arra gondjok, hogy magokat böjttel sanyargassák, hanem

Útamba most körülvöttek engemet: szemeket a földre csak leskődésre függesztették.

Hasonlók az oroszlánhoz, ki száját prédára tátotta; és az oroszláncölökhöz, ki magát rejtekbe megvonta.

Kelj fel Uram, vedd előmet és ejtsd orrokra őket: ments meg lelkemet az istentelenektől, ki csak te fegyvered ⁸⁾ lenne én rajtam.

A te kezedtől reám bocsátott világ fiaitól ments meg Uram! kiknek részek csak e jelenvaló életbe vagyon.

Gazdagsággal ⁹⁾ megtöltik hasokat, fiakkal megelégesznek: és elmaradt kincseket hagyják apró magzatoknak.

Én pedig igazságba nézem a te szent színedet: megelégedvén bódogsággal, mikor felserkentesz ¹⁰⁾ a te hasonlatosságodra.

XIIX. Sóltár.¹⁾

A fő kántornak Dávidért, az Úr szolgájáért, melyet mondott ez éneknek minden beszédit az Úr Isten akkor, mely nap megszabadítá az Úr őt minden ellenségitől, és a Saul ²⁾ kezétől is.

Mondom, mely igen szeretlek ³⁾ én Uram Istenem: én egyetlen egy erősségem.

Az Úr Isten ⁴⁾ köszálam, rejtekhelyem, szabadítom, Istenem, tornyom kibe bízhatom: én paizsom, szabadittásomnak szarva, és én felmagasztalom.

inkább hasokat, hájjokat, bendőjüket nevelik, és annál inkább fenn pöknek, nagy kevélyen beszélnek.

⁸⁾ Isten bocsátja reá a mennyére akarja, és ő veszi el is rólla.

⁹⁾ Elveszik részeket ezen a világon mindenképpen.

¹⁰⁾ A feltámadásban és örök bódogságban való örömet érti, mely isteni hasonlatosság leszen minden híveken.

¹⁾ Igen kedves éneke volt e Dávidnak, noha vénsége felé szerzette, mert mind a királyok könyvébe s mind a Krónika Paralypomenonba, és itt is, három helyen vagyon a bibliában béiratva csak igen kevés szóknak változásával, különbözésével, de csak azon egy értelemmel.

²⁾ Minden egyéb ellenségénél az egy Saul ellenkezését nagyobbban bizonyítottja.

³⁾ A szeretet, a melylyel a teremtetett állat legközelebb járúlhat teremtetőjéhez, de ennek előtte kell járni a félelemnek, és a ki magát isteni félelemből szoktatja az isteni szolgálatra, végre természetűé válik, és nagy szeretetből tiszteli.

⁴⁾ Megszámlálhatod ez versben, tíz dicsíretes szókkal magasztalja

Dicsíret-mondással kiálték ez Istenhez: és megszabadultam minden ellenségimtől.

Sokszor vöttek körül engem halálos félelmek: és az istenteleneknek sebes árradási sokszor borúltanak én reám.

Sokszor völt koporsómhoz juttató veszélyem: sokszor előzte meg engem halálomra való les-vetések.

De minden nyomorúságimban csak ez egy Istenhez kiáltván, meghallgatta szómat az ő szent templomából: az én kiáltásom eleiben és füleiben hatott mindjárást.

Ezért megrázta a földet ⁵⁾ és az hegyek fundamentumit megrengette: megmozdultak minden hatalmas ellenségim, mert ő haragudt reájok.

Felment füsti haragjának és szájából megemésztő tüze: sebes parázsák gyúladtanak ő tőlle.

Lehajtotta az egeket és alászállott: homályos ködök a lábai alatt.

Felült Kherubim ⁶⁾ szekerére és úgy repült: sietett a sebes szelék szárnyain.

Körülle elrejtő sötétséget vött palástul: megterhelte az egeknek felhőit nagy záporosökökkel.

Fényes villámások előtte a felhőket elkergették: jégesőket és nagy tüzeket lehullatván.

Dördült ⁷⁾ rájuk az Úr Isten az egekből és a Magosságbeli szavát indította: kik jégesők és tüzek voltak.

Rájok bocsátotta nyilait és elszélesztötte őket: sok sebes villámásit, és elrettentötte őket.

Dávid az Istent, tíz fő ellenségétől való szabadulásiért. Öte azoknak zsidó nemből, öte pogánok voltak; zsidók ezek: Saúl, Doeg, Akhitófel, Séva Bikri fia, és Sémei Géva fia; pogánok: Góliát és ennek három atyjafia, és ama nagy egyptius, kit Benajas kapitán ölt meg. Vide 2. Sám. 20. 21.

⁵⁾ A földön lakókat, *hegyek fundamentumit*, a nagy urakat, fejedelmeket, kiken csudálatos hatalmát mutogatta, akármi okokkal a Dávid szabadításában.

⁶⁾ A kherubimok szárnyasok voltak, az Isten hatalmának és gyorsaságának bizonsági, valamit akar, ottan mindjárt megleszen hirtelenséggel.

⁷⁾ Gyakorta az hadak megverésében efféle alkalmatossággal is él az Úr Isten, mint Józsué és Bárak példái mutatják. Józs. 10. Judicum 5.

Kitetszének a vizek forrási⁸⁾ az Úrnak riasztásátúl kilátszának a világ fundamentumi: az ő haragjának kemény szeleitül.

Elküldött⁹⁾ a magasságból és kimentött engemet: kivont akár-mely sok vizekből is.

Megmentett erőss ellenségemtül: engem gyűlölöktül¹⁰⁾, kik erősbek voltak én nállamnál.

Megelőzött¹¹⁾ engemet az én veszedelmes napaimon: és úgy lött az úr támaszom énnékem.

Kivitt s szabadított engemet szép tágas helyekre: megmentett kegyesen, mert igen kedvelt engemet.

Megfizetett nekem az Úr igazságom¹²⁾ szerint: kezem tiszta-sága szerint cselekedett én velem.

Mert megőriztem én is az én Istenemnek útait: és vakmerő hamissággal nem szakadtam¹³⁾ el Istenemtül.

Mert minden itéleti szemem előtt vadnak: és az ő szent rendő-lésit nem vetöttem el én töllem.

Tökélletes voltam ő szent felségével: és megőriztem magamat rút¹⁴⁾ bűnöktül.

Az Úr is így fizetett nekem igazságom szerint: kezem tiszta-sága szerint az ő szemei¹⁵⁾ előtt.

⁸⁾ Az a Dávid kedvéért és szabadittásáért az Úr Isten akármely hatalmas nagy ellenségit, királyokat, nagy urakat, kik e földnek *fundamenti* és *forrási* voltak, mind felforgatott, és őtöt megszabadítván nagy királylyá tőtte.

⁹⁾ Angyali segedelmet ért rajta.

¹⁰⁾ Saúltúl, Akhistúl, Góliástúl, többi óriástúl, Ábsolontúl.

¹¹⁾ Khusai tanácsával és sokszor az Urim Thummim és profétái által jövendőre való igazgatásával.

¹²⁾ Mert sem Saúlnak, sem egyéb ellenségeinek arra valót nem vétett, kiért halálra kellett volna kergetni; inkább haláltúl is ótalmazta Saúlt I. Sám. 26.

¹³⁾ Hűtiről, igaz vallásárúl idegen pogánok közt sem *szakadt el*, hanem az Izráel Istenének törvényét, parancsolatit tartotta.

¹⁴⁾ Ha magát gyalóságos esetektül nem óhatta is, de a nagy czégéres *bűnöktül* megóalmazta magát. *Ergo non sunt peccata aequalia.*

¹⁵⁾ Gyakorta emberek szeme láttára nem szintén olyan tisztaságoson követhette az Isten törvényét, mint a maga szüve kívánta volna, Isten a szívét nézte olyankor és amaz órácskáig való alkolmatlanság nem hozott derekabb elszakadást se Istentül se törvényétül; affelől a generalitásban tökéletesnek ítéltetett.

Mert a kegyesekkel te kegyesség cselekedő vagy: és a tökéletes férfival tökéletes jókat cselekedel.

A tisztulandókhoz tisztául adod magadat: de a tétovázó gonoszok ellen tusakodol ¹⁶⁾ nagy veszedelmekre.

Mert te csak az alázatos népeket szabadítottad: a felemelkedett kevély szemeket lenyomod.

Úr Isten, te gyujtod meg nekem szövétnek gyertyámat: én Istenem, sötétségemet ¹⁷⁾ is fényessé térszed énnékem.

Mert a te segítségedből rontom meg ellenségemnek seregét: az én Istenem ¹⁸⁾ nevében meghágom ellenségemnek kőfalait.

Az Úrnak minden útai tökéletesek, szavai ¹⁹⁾ mint tűz által megtisztítottak: jó paizs mindazoknak, valakik ő benne bíznak.

Ugyanis ki volna több Isten a mi Istenünknel? ki volna több ótalom ²⁰⁾ a mi Istenünkön kívül.

Ez az Úr Isten övedzett fel engemet hadakozó vitézi erővel: ő teszi minden útaimat nagy jó szerencsésé.

Ha futnom kell, olyllyá teszi lábaimat mint a szarvasokét ²¹⁾: és ottan magos bátorságos helyekre állapított engemet.

Kezeimet ő taníttja az harczolásra ²²⁾: karjaimmal összerontok ércz számszeríjeket is.

Reám adod szabadító paizsodat és jébb karod támogat ma-

¹⁶⁾ Ugyan tanácsos hatalommal való *veszedelmet* keres ellenek.

¹⁷⁾ Mikor az amalekíták seregével két éjjel s egy nap harczolt. *1. Sám. 30.* sűrű villámásokkal világoskodtatott Isten akkor neki. Midrás magyarázatja.

¹⁸⁾ Minden vitézségit és ellenségín való győzedelmét csak *Istennek* tulajdonította.

¹⁹⁾ Nem csatlakozott meg semmi ígíreteken.

²⁰⁾ Heában keresnek segítséget az egy *Istenség* kívül, mind angyalok, csillagok, szelek, tüzek, vizek, szolgálati eszközök, isteni segédelmet sohun-nat nem várhatni, hanem csak az egy Mindenhatónak parancsolatjából, a többit mint onnat rendeltetett eszközöket, úgy kell becsülni, és a teremptő Istennek tulajdon dűcsösségét teremptett állatnak nem méltó adni.

²¹⁾ Mint írva vagyon *Asáelről 2. Sám. 2.*, hogy olyan könnyű futó vólt, mint az havasi vadkecské; *Asáel* pedig az 37 vitézek közzüll szám-látatott, kikenél *Dávid* mind fővebb s jób vólt. *2. Sám. 23.*

²²⁾ Erejét, vitézségét, harczokon való győzedelmét Istennek tulajdo-níttja mind, nem magának.

gamat: kedvező alázatos ²³⁾ kegyességed nagygyá magasztal engemet.

Tágasított lépésimet én alattam: és nem botorkáznak gyors futtomban az én bokáim.

Ha úzóm ellenségimet, elérem: meg sem térek míg elfogytom őket.

Úgy levágom kiből föl nem kelhetnek: elhullnak mind az én lábaim alatt.

Ily erővel készítesz engemet az hadakozásra: homlok hüllatod ²⁴⁾ minden reám támadokat énelöttem.

Ellenségimmel hátat adatsz én előtttem: vesztön vesztöd minden gyűlölőimet.

Kiálnak ők is, de nincsen ²⁵⁾ szabadítójok: az Úrra kiálnak, de semmit nem felel ő nékik.

Elaprittatnak mint a por a sebess szél előtt: és mint az utca sára, csak apró porrá változnak.

Megmentesz az én népemnek patvaros ²⁶⁾ peritől, és sok pogánoknak ²⁷⁾ fejévé tész engemet: oly népek, kiket nem ismértem, szolgálnak énnékem.

Csak hírem hallva is engednek énnékem: sok idegen népek fiai féltekben hazudoznak én előtttem.

Az idegenek fiai mint a falevél reszketnek: rémülve léznek még titkos rekeszes házokban is.

Éljen ²⁸⁾ az Úr Isten és áldott az én ótalmazóm: és felmagasztaltassék az én szabadító Istenem.

²³⁾ Sem nagyobb tűrő, sem alázatosabb nincsen Istennél; mennyit tűr a nagy kevélyeknek és istensége ellen cselekedőknek, mikor érdekem felett való jókkal vagyon a bűnösökhöz; felette nagy kegyessége és egy-szersmind alázatossága is Istennek.

²⁴⁾ A textus fordítása mind a zsidó ígik tulajdonsága szerint foly; csak olvasni tudjad is, szép magyarázatokat fejtegethetsz belőle jó olvasó.

²⁵⁾ Megmondá oda fel, hogy nincsen több az egy mindenható Istennél, heába kiálnak másához segítségért. Ehhez is heába kiálnak, mert ez nem akarja segíteni őket, mivel gonosz életűek, és szentinek háborgatói voltak, megbántották és magokra haragították az Úr Istent.

²⁶⁾ Az Absalon pártütésétől, és Sébátúl a Bikri fiától.

²⁷⁾ Ammon, Moáb, Edóm, Syria, Mesopotámia, Phylistea mind szolgáltak, adót adtak Dávidnak.

²⁸⁾ Oly szóval mondatik zsidóul, ki áldás, vallástétel és tisztelet gya-

Az az Isten, ki megállotta az én bosszúmat: és ennyi népeket én alá vetött.

Megmentett ellenségitől, és minden rám támadóknak fejekre felmagasztalt: az bitangló, prédáló férfútúl²⁹⁾ megszabadított engemet.

Azért én is dicsírlek minden nemzetségeknek előtte: éneklek a te szent nevednek.

Ki oly nagyságosan szabadítod ily királyodat és irgalmasságot tész ily Messiásoddal: én velem Dáviddal és maradékimmal mindörökkön örökké.

XIX. Sóltár.

A fő kántornak Dávid éneke.

Mely nyilván számlálják a forgó egek¹⁾ az Isten dücsösségét: hirdetik a csillagos egek az ő kezének munkáit.

Egyik nap²⁾ másiknak bölcs tudománt beszél; egyik éj másiknak mélységes értelmeket műtogat.

Oly szók és beszédek sohul nem foroghatnak: hogy az ő tanított szavok értelemben nem volna.

A teljes földre kihatott szép renddel való folyások, világ határáig minden tanított beszédek: mert ugyanis abba vont sátort fel a fényes napnak.

nánt vétethetik, ki *él*t, *él*, és *él* örökké, vagy inkább örök élet, és másnak is mindennek élete, elevenítője, soha nem holt, sem halhat meg örökké; ez a Dávid szabadító Istene és minden szenteké.

²⁹⁾ Saúltúl.

¹⁾ Ugyan betű szerént úgy értik ezt *expertissimi spirituales, et coelestes Astrologi*, hogy a *quinta essentia*k ott fen az egek, csillagok *corpusi*, értelemmel rakvák és nem néma testek, hanem ugyan értelmes elevenességgel vadnak, noha nagy méltóságos angyalok is igazgatják őket, és magok is rakvák *intelligentiis coelestibus*, azokkal nagy szentséggel, tisztasággal meg egyeznek, ugyan magok is ilyen mélységes bölcs igazgatásit, kiknek ők is eszközi és szolgálai, értik, tudják annyira mint az ő szolgálatjoknak határozása kívánja. Ezt pedig kegyelemből, a teremptésből *sine affectu contrario*.

²⁾ A nap csak egyik égen vagyon, a negyediken, de mivel a fényesség és világosság forrását az Isten belé öltötte, hogy az ő világosságából vesznek a több csillagok is világosságot, kik a több egeken vadnak, mintha mindnyájan sátora volna és háza a napnak, noha a napnak *corpusa* csak egyiken vagyon.

Ki mint völegény örömmel jő ki ágyas házából: vagy vígan mint erős vitéz, hogy fussa el rendelt útát.

Az egeknek egyik végétől vagy on néki jövetele és menése az egeknek más végéig: és nincsen semmi, ki magát elrejthesse az ő forró hévsége ³⁾ előtt.

De mind ennél is az Úrnak törvénye drágalátosb, mert a lelköket ⁴⁾ megtéríti: az Úrnak bizonságtételi hívebbek, bölcsesé teszik a balgatagokat is.

Az Úr parancsolati igyenesek; megvigasztalják a szűveket: az Úr hagyományi tiszta világosság és megvilágosíttják a szemeket.

Az Úrnak félelme tiszta, megmarad örökké, ítéleti az Úrnak csak igazság: egyik ítéleti ⁵⁾ az másikat igen megigazíttják.

Bizony méltán kívánatosbak az aranyból és drága finum aranyból sokságánál: édesbak sokkal a méznél, s még a belől rejtött szép lépes méznél.

A te szolgálád is valóban őrizkedik azokban: tudván, hogy azok őrizésében igen nagy jutalom ⁶⁾ vagy on.

De minden esetöket ki érthetne meg? titkos és rejtek bűneim-től Uram ódozz meg engemet.

Viszont magam alított kevélységtől ⁷⁾ is ótalmazd a te szolgálodat, ne uralkodjék én rajtam: hogy e kettő között állván ne essem elled-pártolkodó nagy bűnben.

Legyenek kedvesek az én számnak mostani beszédi és szí-

³⁾ Jegyzendő fő, hogy *hévsége* előtt mondja, nem világossága előtt, mert a világossága előtt elrejtőzhetnék, de hévsége előtt sohasem.

⁴⁾ Az Isten törvényének drágalátos voltát, a fényes napnál feljebb, drágalátosbnak magasztalja, szép antithesisekkel: a nap melege a *lelket* megbádgasztja; az Isten törvénye megújítja, téríti és erősíti: a nap fénye elveszi a szem világát, ha ki egyenesen nézi, de az Úr törvénye megvilágosítja. A nap fényét a felhők meghomályosíttják; az Úrnak félelme tiszta, örökké megmarad tisztán; és a többi renddel minden versben megtalálod a napnak antithesisét a törvénnyel.

⁵⁾ Sem jóért, sem gonoszért adóssá nem marad, vagy magoknak vagy fioknak, unokájoknak.

⁶⁾ Egy pontnak, betűnek is becsületi, tartása az Isten törvényében, nincsen *jutalom* nélkül, *Matth. 5.*

⁷⁾ Ertsed, ha a titkos apróbb eseteket Isten megengedi, és maga szentségében sem *kevélykedik*, hanem csak ótalmához, vezéréhez bízik mindenkor, úgy nem szakad el Istentől és nem üt pártot parancsolati ellen.

vemnek ⁸⁾ gondolati te előtted: Uram, én köszálam és én egy szabadítóm.

XX. Sóltár.

A fő kántoré, Dávid számára. Mikor hadban indúlt.

Feleljen meg néked az Úr Isten legnyomorúságosabb napodon: ¹⁾ ótalmazzon a Jákob Istenének neve.

Bocsásson bizonyos segítséget ²⁾ neked az ő szentségéből: és Czionból támaszszon tégedet.

Kedvesen említse minden te ajándékodat: és jó illatú áldozatodat ³⁾ hammaig emészsze. Szaela.

Adja néked szívednek ⁴⁾ kívánságát: és minden végezett tanácsodat bétöltse.

Mint örülünk győzedelmed után szabadulásodnak, és a mi Istenünk nevében örömrászólókat lobogtatunk: tölts be az Úr minden te kérésedet.

Most már bizonynyal eleve tudom, hogy megszabadította az Úr az ő Messiássát és megfelelt neki szentséges egeiből ⁵⁾: az ő szabadító jób karjának erősségéből.

Amazok kik jó lovokban s kik sok szekerekbe bíznak: mi pedig csak a mi Istenünknek szent nevét ⁶⁾ említvén segítségre kiáltjuk.

⁸⁾ Magad adj és ajándékozz kedves gondolatokat, szókat, imádságokat mind *szívemben szájamban* és azt a magad ajándékát kedveljed, fogadjad isteni irgalmassággal.

¹⁾ Az ütközetnek, harcznak *napját*, óráját érti; nem lehet oly vitéz, ki akkor csak az egy Istennek csudálatos ótalmazásán nem forog.

²⁾ Parancsoljon angyali ótalmazást.

³⁾ Mert az hadba bójttel, imádsággal és áldozatok tételével készültek, indúltak, gyúnással, egymással való megbékéléssel.

⁴⁾ *Kívánsága* szerint való győzedelmet ellenségin; de ez nem illet minden bűnöst, mert sok gonosz tanácssal, kívánsággal rakvák az hadban induló emberek. Dávidot illette, ki az ő Istenénél tökéletes volt egyen kivől, mint a 18-dik zsoltár bizonyítja.

⁵⁾ Prófétál, meghallgattatván az Istentől a győzelemlről, és a mit ott fenn Cziónnak, szentségének monda, itt magyarázza, hogy szintén onnat feljül az *egekből* adja jó szententiáit azon egy Isten, ki jelen találtatik Czióban és a szent lánának templomában.

⁶⁾ Győzedelmes mindeneken az Istennek *szent* és nagy *nevének* segítségre való hívása.

Azok megbotlanak és elhúllanak: mi pedig ottan feljebb emelkedvén rajtok győzedelmet veszünk.

Uram Isten ⁷⁾ így szabadíts mindenkor ezután is: szent királyunk felelj meg minden napon, mikor így hozzád kiáltunk.

XXI. Sóltár.

A fő kántoré, Dávid számára.

Úr Isten a te adtad erőbe mint örül a király ¹⁾: és a te megszabadításodba, mely igen örvendez.

Mert szíve kívánságát megadtad ő néki: és ajaki mondását semmibe ²⁾ nem kissebbítettet. Szaela.

Sok jó áldással ugyan megelőztet őtet: finum ³⁾ arany koronát töttél az ő fejében.

Hosszú ⁴⁾ életet kívánt tölled e földön s megadtad néki: a felett a jövő világban is az örök életet.

Méltósága nevedik igen a te szabadittásoddal: dicsíretet és tisztességet borítottál ő reája.

Sőt ugyan örök áldássá tötted őtet: örvendez nagy vígan a te orczádnak jó kedvétől.

Mert oly király ez, ki csak az Úr nevébe bízik: és a magasságbelinek irgalmátul el nem szakad.

Ezért kezében akadnak néki minden ellenségi ⁵⁾: az ő jób keze megragadja minden gyűlölőt.

⁷⁾ A zsidó íge így vagon: Úr Isten, szabadíts: szent király felelj meg minden hozzád kiáltó napunkon; és ezt az egy verset kiáltották a zsidók mikor harcra mentek; zsidóul így vagon, ha ki azon a nyelven akarná kiáltani: *Adonaj, hosia hamalek, jarmenu bejom korenu*. Itt az *Adonaj* néven *scriptum non lectum nomen intelligitur*.

¹⁾ Maga állapotjára és képében a Messiásra, ki ugyan Dávid magvábúl való az irások szerint, íratott e zsoltár Dávidtúl.

²⁾ Ha néha sanyarú nyomorúságos állapotok találták is, de a vége azoknak mind kedves, dicsíretes és dücsösséges lött.

³⁾ 2. Sám. 12.

⁴⁾ Az *él* eleget, a ki jól, bódogúl végezi életét, *non tam longe, sed quam bene*, mert örök élet, bódogság a vége, nem halál soha.

⁵⁾ Rakvák ezekkel a prophétiák a Krisztusról; *percutiet terram virga oris sui, et spiritu labiorum suorum interficiet impium*; Isa. 11.

Kiket olyanná téssen haragjába mint a kemenczében égő tüzet: az Úr haragjában azok elnyelettetnek és sebes tűz emésztí mind meg őket.

Elvész maradékjok is a földről azoknak: és az ő magvok az emberek fiai között.

Mert azok te reád ⁶⁾ gonosszal ügyeköztek: gonosz tanácsot forraltak, de nem vihették véghez.

Te is azokat mint pártosokat csak félfelé tötted: nyilatadat orcájok ellen raktad idegedben.

Kelj fel Uram ezután is ily szabadító erőddel: hirdetjük és énekeljük a te hatalmasságodat.

XXII. Sóltár.¹⁾

A fő kántornak hajnali szarvasra²⁾ Dávid számára való ének.

Én Istenem, én Istenem, miért hattál el engemet: ennyi siralmas szómra is mely messze szabadítottad én töllem.

Én Istenem egész nappal mind kiáltok és nem felelsz meg énnékem: éjjel sincsen semmi hallgatásom énnékem.

Maga te szent Úr Isten: ülsz örökké az Izráel ³⁾ dicsíretiben.

Te benned bíztanak a mi atyáink: valóba bíztanak és megszabadultanak.

Te hozzád nem máshoz kiáltottak és megmenekedtek: te benned bíztanak és meg nem szégyenültenek.

Én pedig csak féregnek s ingyen embernek sem tartatom: egyéb embereknek csúfja és népeknek gyalázatja.

Minden a ki lát, csúfol engemet: káring ajakival és fejét csóválja rajtam.

⁶⁾ *Istenre támadnak, kik az Isten Krisztusára támadnak.*

¹⁾ Hosszú rabságról a zsidó népnek íratott betű szerint, némely szókat, verseket az evangelisták nem zsidóul, hanem khaldeái nyelven citáltak a Jézus szenvedésére, ne csalattassék meg az olvasó, ha úgy nem kezdé olvasni a zsidóba, mint az evangelistáknál kiíratott ebből a zsolnárból.

²⁾ Muzsikának neve volt hajnal serkentőre.

³⁾ *Notus in Judaea Deus, ott dicsírtetik tisztában, a hol igaz eseméreti vagyon az Úr Istennek: mások a mit nem tudnak olyant imádnak, tisztelnek. Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus, quia salus ex Judaeis. Jo. 4.*

Istenbe bízott ő és mentse meg őtet: szabadítsa meg lám igen kedveli őtet.

Ugyanis anyám méhéből ⁴⁾ is te hoztál ki engemet: édes anyám emlőin is te vóltál bizodalمام.

Te reád hagyattam születésemtől fogva: mind anyám méhétől fogva Istenem vagy énnékem.

Hát ne távozzál el tőlem, mert szörnyű rajtam a nyomorúság: mert nincsen több segedelmem.

Nagy sok bikák környékeztek meg engemet: Básán völgyén hízott erőssek körülfogtak engemet.

Torkokat reám tátották: mint sívó oroszlán, hogy elszaggassanak engemet.

Mint a víz elöttettem, és féltembe csontaim megoszolván, szívem mint a lágy viasz elolvadt: az én belső részeimben.

Elszáradott minden erőm mint a cserép és nyelvem nyemhez ragadt: teljességgel az halál porába vetettél engemet.

Körülvöttek sok ebek és lator társaságok elborítottak: mint az oroszlán ⁵⁾ előtt a több vadak, kezemet sem lábomat ingyen sem mérlem mozdítani.

Felszámlálták minden csontaimat: ők csak reám vigyáznak és néznek engemet.

Felosztották magoknak az én belső ruhámat: és az én köntösömrre sorsot vetettek.

Tehát te Úr Isten ne távozzál el én tőlem: én Istenem siess az én segítségemre.

Ments meg a fegyvertől az én életemet: az ebek kezéből az én egy lelkemet.

⁴⁾ Méltán mondják, hogy te benned bíztam, mert soha nem volt több Istenem, bizodalمام, anyám *méhétől* fogva.

⁵⁾ Itt a sensusra kellett nízmem, mert a foderunt (által-verték) nincsen a zsidó írásokban, lásd *Münsternert rólla*; de a betű níz az oroszlán természetire, mikor éhezik, egy darab erdőt, a hol a vadak laknak, farkát az harmatos földön vondozván megkerül, békerekit, és azután béindul vadászni. Valamennyi vad azon az oroszlán farkával megkerült földön belől találtatik, csak egy is meg nem mozdította kezét lábát, nemhogy a kerittésen kifutna, hanem szabadon prédálja, fogja, eszi őket az oroszlán. Ilyen magyarázat vagon erről Kymhinél is.

Szabadíts meg az oroszlánok ⁶⁾ szájából: és az unikornis szarvától már ments meg.

Hadd hirdessem hatalmas nevedet atyámfiaiak: nagy sereg gyülekezetben hadd dicsírjelek tégedet.

Istenfélők dicsírjétek a Urat, Jákóbnak ⁷⁾ minden magvai tiszteljétek: és féljétek ötet Izraelnek minden maradéki.

Mert nem vetötte sem útálta meg ily nyomorúltinak könyör-gését, el sem rejtötte orcáját mi töllünk: hallja ⁸⁾ vólt mikor ő hozzá kiáltottunk.

Én is már csak dicsírlek ily sűrű sokaság előtt: fogadásimat bétöltöm minden tisztelőid előtt.

Esznek még azok a nyomorúltak és megelégedvén dicsírik az Urat minden ő keresői: és azoknak szívök vígasságban él mind-örökké.

Reá emlékezzenek erre és megtérjenek az Úrhoz ez földnek minden határi: és leborúljanak ez Úr színe előtt minden pogány nemzetségek.

Esznek s leborúlnak e földnek minden követi is és előtte tér-det hajtnak minden porba szállók: ⁹⁾ kiknek lelkek életre nem hozatik.

De azoknak magvok, kik ő néki szolgáltak: számlálja az Úr hatalmát nemzetségről nemzetségre.

Előjövén hirdetik az ő igazságát: azután születendő népnek, a kiket szerez.

⁶⁾ Láttatik magyarázni az oda fel való értelmet; annak az orosz-lánnak szájából mentse meg, ki már vadászásával prédává foglalta vólt.

⁷⁾ Mikor megszabadúlnak derekason minden ellenségektől.

⁸⁾ Akkor nem tetszett, hogy reá hallgatott volna imátságunkra, de most megmútítja a szabadittás, hogy igenis jól hallotta.

⁹⁾ Halála óráján minden ember, akármely pogán istentelen is, kén-szerítettik meglátni az Istenségnek mindenhatóságát, és tér-det hajtván méltóságot tulajdonít Istennek, és úgy hal meg, bár mindjárt veszedelemre menjen is, vallást kell tenni az igaz Istenről, kinél több Istenség nincsen.

XXIII. Sóltár.

Dávid Sóltára.¹⁾

Pásztorom énnékem a mindenható Isten : azért nincsen semmiből fogyatkozásom.

Szép zsiros mezőkön lefeket engemet : kedves szép nyugalmas ²⁾ élő vizeknél legeltet engemet.

Lelkemet nagy kegyesen meghozza, megtérengeti : ³⁾ igazgat az igazságnak ösvényén csak az ő szent nevéjért.

Ha szintén halálos ügyemben, az halál völgyének árnyékába jutnék, nem félek mert te mellettem vagy : a te pálczád ⁴⁾ és támasztó törvényed megvigasztalnak engemet.

Asztalt ⁵⁾ teritted énnékem ellenségim előtt : drága olaj kezzel fejemet zsírosítván pohárom csordultig töltöd.

Tehát ily jó s gazdag irgalmasságod legyen rajtam teljes életembe : és lakjam az Úr házában ⁶⁾ mindörökkön örökké.

XXIV. Sóltár.

Dávid számára való sóltár.

Istené a föld és annak teljessége : ez egész világ és minden benne lakói.

¹⁾ E zsoltárnak mysticus sensusát másutt nincsen oly ki nem olvasná, maga hordozza azt is a betű világossága, de arra is a betű szerént való magyarázattal itt is nagyobb világosság adatik ; csak fáraszsza tudományát, elméjét a tudós olvasó. Nyomorúságából bódog állapotra jutásakor való háláadás.

²⁾ Sebes árvizekre nem viszi, hogy elkapja a víz őket, azaz veszedelmes próbákra nem veti.

³⁾ Poenitentia-tartás által *megtéríti* bűneiből.

⁴⁾ Akarmely veszedelmes állapotokból, a te oktatásod vagy áldással vagy ostorozással végre csak jóra vezet.

⁵⁾ Királi méltóságát, abban való bódogságát megerősíti minden *ellenségi* ellen.

⁶⁾ Mindezeknek feje, fő czélja az isteni tiszteletben, szolgálatban való gyönyörűsége.

Mert ő fundálta azt a vizeken: ¹⁾ és szépen rendelte a folyó-vizekkel. ²⁾

De mindabból is ki mehet fel az Úrnak ez egy szent hegyére: és ki állhat bátron meg az ő szent helyében. ³⁾

Csak a kinek marka ⁴⁾ ártatlan és tiszta szüve, lelkére nem esküdt hamissan: és soha nem esküdt (hamissan) csalárdul.

Ez ilyen veszen csak áldást az Úr Istentül: és igazulást az ő szabadító Istenétül.

Minémük a téged igazán kereső nemzetségek: a te szent orezád kereső Jákob fiai. Séla.

No hát emeljétek ⁵⁾ fel kapuk fejeteket és emelíttessetek fel tü örökké való ajtók: és bémegyén rajtatok a dücsösséges király.

Kicsoda az a dücsösséges király? Az hatalmas erős Úr Isten: az erős hadverő Isten.

Emeljétek fel kapuk fejeteket és emelíttessetek tü örökös ajtók: hadd menjen bé a dücsösséges király.

Kicsoda az a dücsösséges király: a seregeknek Ura Istene ez a dücsösséges király ⁶⁾ Séla.

¹⁾ Kimondhatatlan ereje, hatalma az Úr Istennek; megmondott és hagyott parancsolatjából a föld a *vizeken* áll; és mivel sokkal több a víz a földnél, mégis akármely szélvész-háborúban a tenger nem hágja által határát, ha csak apró fövény tartja a partját is, de által nem hágja azt.

²⁾ A *folyóvizekkel* határokat hasogatott e földön.

³⁾ Mert e világon minden *helyek*, hegyek felett Moriát szerette, választotta.

⁴⁾ Három dologban: cselekedetiben, gondolatiban és beszédében a ki tiszta, a lakhatik az Istennek szent hegyén.

⁵⁾ Szintén olyan mondás, mint: tapsoljon a tenger és a mezők fáí, mert nagy dücsösségére vólt a sátor ajtainak, kapuinak, mikor hadverésről [a] győzedelmes ládát vissza bévitték rajtok, holott a ládát elvitték magokkal ellenség ellen a táborban.

⁶⁾ Meg kell jedzeni: először hadverő erős Istennek nevezi a ládát, utólszor dücsösséges seregek Urának Istenének, mert az első ott lakásában sok harcokra vivén, hadverő vólt; de jövendőre, mikor minden hadak megszűnván örök békesség lészen e világon, hadakozás nélkül uralkodik dücsösségesen örökké; mert az hadakozás büntetés, bűn sem lészen, arra való had sem lészen, és az Isten dücsösséges országlása csak örökké való békeségre leszen. *Ézs. 2. — Ezech. 36. 37. — Mich. 7. et aliis locis plurimis.*

XXV. Sóltár.

Dávidé.¹⁾

Úr Isten, hozzád emelem lelkemet, én Istenem benned bíz-
tam, ne gyaláztassam meg: és ne örvendjen az én ellenségem én
rajtam.

Sőt csak egy benned remélő se gyaláztassék meg: gyaláztas-
sanak azok meg, kik az én személyem ²⁾ miatt héjában csalárd-
kodtanak.

Mutasd meg Úr Isten nekem a te útaidat: ³⁾ és a te ösvényidre
taníts meg engemet.

Igazgass a te bölcs igazságodban és taníts meg, mert te vagy
szabadító Istenem énnekem: mindennap csak te tölled remélek.

Jusson eszedben Úr Isten irgalmasságod és nagy kegyességed:
mert azok ⁴⁾ öröktől fogván veled vadnak.

Gyarló ifjúságom vétkét és azután lött vakmerő bűneimet
Uram soha meg ne emlitted, de csak irgalmasságodból emlékezzél
én rólam: a te nagy jóvoltodért Úr Isten.

Jó és egyenesen cselekedtető az Úr Isten: az okáért jó útra ⁵⁾
igyengeti a bűnösöket.

Igyengeti az alázatos megtérőket kegyes ítéletben. Sőt meg-
taníttja a töredelmeseket ⁶⁾ az ő szent útaira.

¹⁾ Igen méltóságos zsoltár ez, az Alphabetumra vadnak a versfejek,
hogy köny nélkül is tudják, mindennap kétszer elmondják reggeli és est-
véli imátságba, fő-lehajtván, kezét orcájára borítván ájittatosan.

²⁾ Kik királyságát irigylették, nem akarták, sokat tusakodtak az
ellen.

³⁾ Az Isten ismerete, törvényének és ítéletének tudása, mert valami
valóságát és essenciáját illeti, míg e testben él az ember, addig ahhoz nem
férhet. *Exod. 33.* Nem láthat engemet ember, hogy élhessen.

⁴⁾ Az Isten csak *irgalmasság, kegyesség* és azt el sem felejtí, de íté-
let-szolgáltatására nézve írja, mikor igazsága viszi arra, hogy kemény bünte-
téseket cselekedjék a bűnösökön, akkor szükség emlékeztetni irgalmas ter-
mészetire, mert a kemény büntetést idegen munkájának hívja a pro-
phétánál.

⁵⁾ *Poenitentia*-tartásra, mert minden élete a szent embernek poeni-
tentia.

⁶⁾ Tanuljad tehát, hogy a vakmerőket és nem térendőket keményítti,

Minden ösvenyi az Úrnak irgalmasság és hű igazság: azoknak, kik szent frigyét és bizonságtételit megőrizik.

A te nagy nevedért Ur Isten bocsásd meg az én bűneimet: mert feletted igen ⁷⁾ sokak azok.

Kicsoda a férfiú, ki féli az Úr Istent: megmútattja annak az ő választott útait.

Annak lelke csak nagy jóba nyugszik: magva pedig e földet örökösön bírja.

Az Úrnak titkai megjelentetnek az öt főlőknek: ⁸⁾ hogy lelkek üdvezített frigyére megtanítsa őket.

Az én szömeim szüntelen az Úrra néznek: mert ő kiragadja vetett törből az én lábaimat.

Tekints én reám és könyörülj rajtam: mert csak magam egyedül és igen szegény ⁹⁾ vagyok én.

Szívemnek sok szorongatásit tágasíts el: nyomorúságimból szabadíts meg engemet.

Tekints nyavalyáimat s gyötrelmimet: és bocsásd meg ¹⁰⁾ minden bűneimet.

Tekints ellenségimet is mint elsokasodtak: kik mérgös megemészto prédálásra gyűlölnék engemet.

Őrizzed lelkemet és szabadítsd, ne essem gyalázatban: mert én csak te benned bízam.

A tökilletes és egyenes igazság ¹¹⁾ tartson meg engemet: mert én csak te benned reménlettem.

taszittja magátúl, és azoknak romlásokon, mint ellenségi romlásán, emberi mód szerint mondatik örvendőzni.

⁷⁾ Akármely nagy szentek is holtok után igazittatnak meg Istentől; míg itt élnek, egy punct szentségeket sem szabad hánniok, hanem inkább igen bűnösnek, mindennél bűnösnek kell magokat vallaniok, tartaniok. Itt ez arra bizonság.

⁸⁾ Nem jelentetik meg az Istennek titkos bölcsessége, hanem csak az öt főlőknek, noha szüntelen nagy félelemben vadnak Istentől, de bízattja lelkekben igen az Úr Isten.

⁹⁾ Minden király ilyen akármely hatalmas, Istenre nézve, mert sem sokaság sem gazdagság nem használ a szükség idején, csak az egy Isten segítsége. annál inkább több köz embereknek.

¹⁰⁾ A nyavalyák az híveken inkább mind bűnök bocsánatjokra valók.

¹¹⁾ Mert igazságot, ártatlanságot követtem, de ellenségim csalárdsággal járnak.

Ments meg Úr Isten Izráélt és híveidet: minden ő nyomorúságokból.

XXVI. Sóltár.

Dávid számára.

Ítilj meg ¹⁾ bátor Úr Isten, hogy én tökéletességben jártam: és hogy csak az Úr Istenbe bíztam, el sem tántorodtam.

Vizsgálj ²⁾ jól meg Uram engemet és próbálj meg: ugyan megkohljad bátor mind szívemet, veséimet.

Mert a te nagy irgalmasságod szemem előtt vagyon: és csak a tehozzád való hűségbe járok.

Nem forgódtam a gonosz hívságos emberekkel: és a titkon vétkezőkhöz magamat nem elegyítettem.

Gyűlöltem inkább a latroknak seregét: és az istentelenekkel nem mulatoztam.

Inkább az helyen ártatlanságba ³⁾ megmosom kezeimet: és kerülöm a te szent oltárodát Úr Isten.

Hogy ott hallhassam a vallástételnek szép ének-szavait: és számláljam minden te csudáidat.

¹⁾ Itt azt kéri Dávid, hogy Isten *ítélje meg*: másutt Ps. 143. Ne szállj ítéletben a te szolgálóddal. Ilyen választást tesznek a bölcsek e két mondás közt: mikor az istenteleneket ítíled, bátor ítilj azok közt, mert nem olyannak találasz; de mikor a szenteket ítíled, ne ítilj olyankor, mert netalán alábbvalónak találattván, büntetés következik reám és harag. De világos magyarázat, hogy Istenre nízve senki is magát nem igazíthatja, mert minden jósága Isten kegyelméből vagyon. Emberek és ellenségi ellen igazsága lehet, és azok ellen kívánja Istennek igaz ítéletit.

²⁾ E zsoldárt az első versekkel, vagy többire mind is némely bölcsek maga alított szóknak, mondásoknak magyarázták és hogy e kérésére vette-tett volna Dávid Istentől próbára, a Bethsabé szerelmére, kibe megesett az emberi gyarlóság. Azért nem jó maga szentségével, erősségével kérkedni, se a próbát kérve kérni magára, abba bízván, hogy ő megmaradhat tökéletesen. Nagy isteni félelemmel csak könyörületességet kell szüntelen óhajtani minden híveknek.

³⁾ Isten törvényét tanulván és jót cselekedvén, és szokott imátkozásokra feljárni az Isten oltárához.

Úr Isten! mely igen szerettem a te házadnak gyönyörűséges hajlékát: és a te dücsősséges ⁴⁾ frigyládádnak szent helyét.

Ezért tehát te se elegyítsed ⁵⁾ az bűnösök között az én lelkemet: sem a vér-szípó férfiakhoz az én életemet.

Kiknek kezekben csak fertelmesség vagyon: és kiknek jób kezek rakva hamis ajándékokkal.

Én azonban csak tökéletességben járok mindenkor: ments meg engemet és könyörülj rajtam.

Lábaim állanak csak az egy igyenességben: a szent gyülekezetben áldom az én Istenemet.

XXVII. Sóltár.

Dávid számára.¹⁾

Az Úr én világosságom ²⁾ és szabadítottam s tehát kitől félek? Az Úr Isten az én életem ótalma s hát kitől ³⁾ rettegjek?

Mikor szintén rám támadnak az én istentelen ellenségim, nyomorgatóim, hogy testemet megemészsék: ⁴⁾ azok ugyanakkor megbotlanak és lehullanak.

Ha tábor száll ki ellenem, nem fél az én szívem, sőt ha nagy had támad is ellenem: én ugyancsak ez egy Istenembe bízom.

És noha nem félnék senkitől, de mégis csak ez egyet kértem az én Istenemtől s azt is keresem: hogy lakhassam békével ⁵⁾ az Úrnak házában életemnek minden napjaiban.

⁴⁾ Ott a szent társaság, Istennek prófétái, bölcsei, kik szüntelen éjjel nappal Istennek szolgáltak.

⁵⁾ Sem tanácsom, kedvem, életem folyása sem volt a gonoszok társaságában, tehát veszedelmekbe se részesítted az én lelkömet.

¹⁾ Harczra készült, magát biztatja.

²⁾ *Világosság* és szabadítás egyet tévesen, mert a sötétség nyomorúságot jegyez sokszor az írásban.

³⁾ Mind e világ ereje sem árthat az egy Isten ellen.

⁴⁾ Hogy megöljék és életét elfogyassák, ugyanazon gonosz ügyeközötökben elvesztenek.

⁵⁾ Noha nem félt ellenségitől s meg is verte őket az Úr nevében, de mindenkor *békességre* igyekezett, nem kívánt hadat, hogy Istenét csendszben szolgálhassa.

Nézhessem az Úr Istennek gyönyörűségét: és keressém az ő szent sátorának pitvarát.

Mert a gonosz ⁶⁾ napokon elrejtetted sátorában és befedezt annak rejtek hajlékában: honnat bátorságos kőszálra felmagasztalt engemet.

Most is azért magasztald fel fejem, rám tódult ellenségim között, és áldozom sátorodnál öröm-áldozatot: éneklek és zengedezek mint kegymelmes Istenemnek.

Úr Isten hallgasd meg az én szómat mert téged kiáltlak: könnyörülj rajtam és felelj meg énnékem.

Te róllad megint ⁷⁾ magát az én szívem mondván: keressük az ő orcáját: a te orcádat én Istenem megkeressem.

Ne rejts el éntöllem orcádat; búsultodba ne taszisd ⁸⁾ el szolgálodat, mert te vóltál én segítségem: meg ne útálj és el ne hagy engemet én szabadító Istenem.

Mert mind édes atyám ⁹⁾ és anyám régen elhattanak engemet. De te Úr Isten magadhoz fogtál engemet.

Taníts meg tehát Uram engemet a te útaidra és vezérelj egyenes ösvényekre. Az én ellenségimnek bosszújokra. ¹⁰⁾

Ne töltsed kedvöket az én ellenségimnek: mert hamis tanubizonsággal és káromló prédálással támadtanak én reám.

De én ő ellenek ezt erős hűtömmel vallom és tartom: hogy meglátom sok javait az én Istenemnek mind e földön ¹¹⁾ élők s mind az üdvezülendők között.

⁶⁾ Mikor ellenségim dühösködő indulattal, hadakkal reám támadtak, *elrejtett*, megtartott isteni ótalma alatt.

⁷⁾ Kérve is mindenek felett ezt kértem Istenemtől, tőled, magam is erre izgattam, tanácslottam szívemet, lelkemet, hogy csak téged keresselek, szeresselek.

⁸⁾ Gyarló bűneim miatt ne vess meg, lám külső méltóságomat is nevelted, lelkemet annál inkább a szentségben, ártatlanságban őrizzed.

⁹⁾ Mihelt dajkaságok alól kiköltem, magam gondos-bajos állapatomban semmit nem segíthettek nekem, hanem magad nyúltál az én kiváltképpen való gondviselésemhez.

¹⁰⁾ Hadd irigyeljek rajtam való ótalmadat, szabadittásodat.

¹¹⁾ A zsidóban csak a vagyon, hogy az *életnek földében* vagy az *élőknek földében*; miért mondassék pedig annak a Chanaan földé? oda alá valahúl meg fogtuk magyarázni: itt inkább a lelki értelmet írtuk ki a fordittásban.

Bizzál hát én lelkem a te Istenedben, erősödjék és vastagodjék a te szíved: bizzál mondom bizonyosan a te Uradban Istenedben.

XXVIII. Sóltár.

Dávid számára.¹⁾

Uram Isten, én köszálam, hozzád kiáltok, ne mutasd süketnek magad előttem: mert ha hallgatsz, majd hasonlítottam a veszedelemben ²⁾ szállókhöz.

Hallgasd meg imátságomnak szavát mikor hozzád kiáltok: mikor kezeimet a te szent hajlékodra ³⁾ terjesztem.

Ne vonj s ne elegyíts engemet az istentelenek között, se az álnokság-cselekedőkhöz: kik szájjal jó békességet szólnak barátjoknak, de szívök sok gonoszszal rakva.

Fizess azoknak cselekedetek szerint és gonosz álnokságok szerént: fizess meg kezek munkáját és valamit másnak szántak fordítsad a magok fejére.

Mert nem értették az Úrnak munkáját ⁴⁾ és kezének míveit nem ismérték: méltán rontatnak el és meg sem éppíttetnek.

Áldott legyen az én Uram Istenem: mert meghallgatta az én könyörgésemnek szavát.

Az Úr én erősségem és paizsom, benne bízok az én szívem: mert megsegített ⁵⁾ engemet

Ő benne örvendez az én szívem: éneklésünkkel dicsírjük őtet.

Az Úr erőssége az ő népének és megszabadító segítsége az ő Messiásának.

¹⁾ Ez is ellenségi ellen való imátsága.

²⁾ Ne jussak örök kárhozatra mint az istentelenek.

³⁾ A *Sancta sanctorum*on értetik a zsidóban, mint a Salamon imátsága is bizonyítja, hogy messze földről is oda felé forduljanak arccal imádkozásokkor *I. Reg. 8.*; mint vétkül tulajdonittatik, iszonyúságul, a kik háttal fordultak arra. *Ezech. 8.*

⁴⁾ Hogy az Istennek a csillagok által való igazgatását nem tanúlták, sem érteni nem akarták a providenciát, mely mind angyalok és a mennyei influenciák által szolgáltatnak.

⁵⁾ Nob és Gob mellett lőtt harcokon Isbi Sáf óriások ellen, vénsége felé, kiktől igen kicsin héjja hogy Dávid meg nem öletett volt az harczon.

Szabadíts meg Uram a te népedet és áld meg a te örökségedet: legeltesd és magasztald fel ⁶⁾ azt mind örökkön örökké.

XXIX. Sóltár.

Dávid éneke.¹⁾

Istennek fiai, adjatok az Úr Istennek: adjatok a mindenható Úrnak tisztességet és minden erősséget.

Adjatok az Úr nevének minden dicsőiséget: leborulván az Ur előtt az ő szent ékességében.

Az Ur szava zúg a nagy zápor-vizek közt, és az ő fényessége dörgést ad: ezen Úr szerette az özönvizek árradását.

Ez Úr szava mutatódik nagy erős cselekedetekben: ez Úr szava mutatódik nagy dücsőséges dőlgekben.

Ez Úr szava megrontja a cédrusfákat: ²⁾ megrontja még a Libánus cédrusit is.

Ugráltatja őket mint a borjúkat; Libánust és a Siriont mint az unicornis fiait.

E mindenható Úrnak szent szava: elmetszi és vágja a tüzeknek ³⁾ lángját.

Ez Úr szava mintha szültetné a pusztákat: mintha szültetné az Úr a Kádesnek pusztáját.

Ez Úr szava szülzeti féltékben a szarvasokat és kinyitja a pusztákat: akkor az ő szent házában ⁴⁾ minden csak dicsíretet mond.

⁶⁾ Mind az én éltemben, királyságomban s mind holtom után.

¹⁾ Ez 29. Psalmussal szólíttattnak a zsidók, kik Isten fiainak sok helyen mondatnak, hogy az erős Istentől, ki vízőzönnel el tudta vólt vesztetni e világot, ez egész világon levő pogánságnak rabsága alól kiszabadíttatnak: kik akkor, noha most mint a nagy hegyek, mint a cédrusfák és mint a nagy vizek hatalmasok, de mind megrontatván, engednik kell a zsidók szabadulásának. *Et haec allegorica sunt*, de betű szerént a Midras magyarázza a törvény kiadásáról és az Istennek akkori szavának rettenetességéről, ki ha egyenesen jött volna a zsidók fülébe, el nem szenvedhették volna, hanem először a tengeren hegyek között járván, azokat megreszkettette és osztán bévehető lassú csendességgel származott a zsidó nép fülébe.

²⁾ Azaz kevély pogány királyokat, nagy urakat.

³⁾ Tűzzel is vesztí a pogányokat.

⁴⁾ Noha az akkor a törvényadáskor olyan szörnyűség forgott az Úr

Mert ezen Úr királykodott a vízözönkor is: uralkodik ezen király Isten mindörökkön örökké.

Ezen Úr ad örökös erőt az ő népének: ezen Úr megáldja az ő népét örökké való békességgel.

Akik a zsolnárt minden héten devotiából elmondják: első napján az hétnek, vasárnapon eddig mondják.

XXX. Sóltár.

Sóltár ének.

A szent háznak Isten számára való szenteléséről háladás.

Felmagasztallak Istenem, mert (bűnömért) megaláztál vólt engemet: de azért ellenségimet meg nem örvendeztetted ² én rajtam.

Uram, én édes Istenem: hozzád kiáltottam és megörvosoltál ³) engemet.

Úr Isten, felhoztad a sírból az én lelkemet: a koporsóba szállók közül meglevenítettél engemet.

Nohát énekeljünk ez Úrnak minden ő szentei: dicsírvük az ő szentséges emléközetit.

Mert csak egy punktnyi az ő haragja, ⁴ hosszú és örök élet szent akarattja: ha estve sírva feket le, jó reggel öröm vígasságra viraszt.

szava miatt az egész földön és alsó világon, hogy azt tudták minden állatok, hogy világ vége lészen és mindenek elváltoznak, de affelől ottfen az angyalok és Sina hegyen is az *Isten házában* csendesen dicsírték, magasztalták az Istent, abban hibát nem töttek. *Deut. 4.*

¹) Dávidnak ellenségei azt hitték, hogy a Bethsabé vétkéjért soha firúl fira való királysága nem lehet; de mihelt a templum építtésére való jó szándékáért örömet izent Isten Gád próféta által, ezt úgy éneketle, mivel azt gondolták, hogy olyan asszontúl szent magzat nem születethetik. De ezekből megtetszik, hogy a tökéletes poenitentia elfelejteti a bűnt és helyére állatik azzal a tökéletes szentség.

²) Azzal hogy fiaimra nem adtad vólna királyságotat.

³) Igaz poenitentia által.

⁴) Próba volt e Dávidon, mert maga szentségébe bízott és maga kérte a próbát magára. Ps. 26. De megesett gyarlóság miatt a próbában, és nagy bűnbe keveredett, abbúl való kitéréssel, tisztúlással igen megengesztelte Istenét és megvígasztaltatott hamar.

De én azt találtam mondani jó-szerencsés állapotomban : soha ⁵⁾ el nem tántorodom én örökké.

Ugyanis Úr Isten szent akaratodból e méltóságos erőt ⁶⁾ adtad vőlt az én elmémben : de mihelt elfordítottad ⁷⁾ orczádat, mindjárást eltántorodom a jó észtil.

De ismét Úr Isten csak tehozzád kiáltottam : és az én Uram Istenemhez esedeztem.

Mi hasznod az én vérembe lelkembe, ha azt pokolra szállított : dicsir-é az elrothadott por ⁸⁾ vagy hirdeti-é a te igazságodat.

Hallgass meg Uram inkább és könyörölj rajtam : Úr Isten légy segítségem énnekem.

Ezt hallván elfordítád siralmomat és bűnöm bocsánatjával leódottad gyász zsákomat : ki helyén nagy és örök vígassággal övedzettel fel engemet.

Ezért te neked is énekel az én dücsőült lelköm és sohasem hallgat : Uram én Istenem örökkön örökké dicsírlek tégedet.

XXXI. Sóltár.¹⁾

A fő Kántornak Dávid számára.

Te benned bíztam Úr Isten soha meg ne gyaláztassam : a te igazságodból szabadíts meg engemet.

Hajts én hozzám füleidet, sietve ments meg engemet : légy nékem erős kösziklám s erős váram szabadulásomra.

⁵⁾ Igen bízott tökéletes buzgó szentségében.

⁶⁾ Míg Isten elméjét bírta, jóra igazgatta.

⁷⁾ Mihelt Isten csak maga eszére, maga gyarlóságára hatta, elesett.

⁸⁾ Az Írás a kárhozott és pokolra vetett lelkeknek, mint a pornak, földnek, csak örökké való hallgatást tulajdonitt itt is, és *Isa. 38.* s több helyeken is, mert azok noha kételenség alatt az Istennek igaz ítéletit megvallják; de az Istenség, csak öröm bódogság lévén, csak örökké való örömben, bódogságban lévő lelkek dicsírhetik és dicsírik örökké: holott még csak a próféciai lélek is a szentekre szomorúságokba nem szállott, hanem víg állapotokban és muzsikákkal való örömben *1. Sám. 10.* — *2. Reg. 3.* Tehát itt is és örökké a szentek megostorozások, bántások között is a mint a gyarlóság engedi jó kedvvel, vígan, örömmel áldják, dicsírják az Istent, főképen mihelt látják az Istennek valamely dologban elmetszett, végezett akaratját, mint Dávid cselekedett a fia halálát megtudván. *2. Sám. 12.*

¹⁾ Saul előtt futtában s búdostában.

Mert köszálam ²⁾ és kőváram csak te vagy énnekem: a te nevedért igazgass és ments meg engemet.

Ments meg a törből, melyet előttem elrejtöttek: mert minden erőm s mentésem csak te vagy énnekem.

Te kezeden ajánlom lelkemet életemet: megváltottál ³⁾ engemet én igazságomnak Istene.

Gyűlöltem azokat, ⁴⁾ kik haszontalan bűbájosokra vigyáznak: én pedig csak az egy Úr Istenben bízom.

Örülök és örvendezök a te kegyességödben, mert hozzám látál nyavalyámban: tudtad s értetted lelkemnek nyomorgatását.

És nem ejtettél engemet ellenségim ⁵⁾ kezében: sőt tágas helyekre állattad az én lábaimat.

Könyörülj most is rajtam én Istenem, mert igen szorult állapattal vagyok: szemeim elolvadnak bosszúság ⁶⁾ miatt, lelkem és testem elepedett.

Elfogyott életem jajgatással, esztendeim zokogással, erőm bűnöm miatt ellankadott: csontaim ⁷⁾ is mind elolvadtanak.

Minden háborgatóimnál nagy gyalázatba vagyok, leginkább szomszédimnál, rettegek üsmerőimtől, kik ha künn láthatnak: irtózáván messze távoznak ⁸⁾ én töllem.

Elfelejtettem s-vettettem töllek, mintha szívem is teljességgel

²⁾ (Noha köszálon járok).

³⁾ Váltottál = paditta, zsidóul annyit téssen hogy: mást ad Isten cserében érette a veszedelemre, ímezt magának tartja, az halál és a sátán torkát mással tölti bé érte, azaz ellenségét elveszti érette cserébe, mint Egyiptusban az első-szülötteket adta az halálnak és a zsidók első-szülöttit magának vötte. Ismét azután a zsidók első-szülötti helyében is a lévitákat vötte, amazokat megvette a borjúkép-imádasért.

⁴⁾ Nemcsak ő maga nem bűvöltetett, jövendölt, hanem a kik cselekedték azt, és cselekedtették, *gyűlölte*; ugyanis az Istenhez való bizodalomnak megsértése nélkül, a' nem lehet soha

⁵⁾ Saul kezébe nem adtál esnem.

⁶⁾ Sok hamis vádlásokkal, *bosszúságokkal* illették a király kedvéjért, a volt jób, ki nagyobb ellenségének mutathatta magát ok nélkül.

⁷⁾ A bánat igen fogyatja erejét embernek, és ritka, hogy olyankor bűnnel is ne bántaná Istenét, kedvetlensége miatt.

⁸⁾ Nem mertek véle barátkozni, nyájaskodni, suspitiótúl tartván hogy a rólla való jövendülés miatt, kit már értettek, hogy Sámuel felkente volt a királyságra, ne láttassanak Saul ellen ő hozzá pártolkodni.

meghólt volna: olyannak tartatom mint valami rossz⁹⁾ elveszett edény.

Mert hallok sokaknak hamis vádlásokat, körüllem s ellenem rettenetességeket fundálnak: lelkem és életem elfogyatásáról gondolkodtak.

Én pedig Úr Isten csak te benned bízom: csak azt valloam s mondom, hogy te én Istenem¹⁰⁾ vagy.

Te kezdedbe vadnak minden óráim: ments meg ellenségim kezétől és az én kergetőimtől.

Világosíts meg orczádat a te szolgálón: szabadíts meg engemet a te nagy kegyességedből.

Uram ne gyaláztassam meg, mert lám te hozzád kiáltottam; gyaláztassanak meg a gonoszok és mind koporsójokig¹¹⁾ megnémíttassanak.

Megnémüljanak az hamis nyelvek, kik az igazra vádlásokat szóllottanak: kevély indulatokat és gyalázatokat hirdetjenek.

Úr Isten! mely sok¹²⁾ a te jóvoltod, melyet elrejtettél a te félőidnek és szerzettél a te benned bízóknak: kiket mütogatsz az emberek fiainak szemek láttára,

Elrejtven őket a te orczádnak rejtökében: a gonosz férfiaknak vesztegetések előtt.

Elrejtven őket a te hajlékodban: ¹³⁾ a nagy nyelvű embereknek perlekedések előtt.

⁹⁾ Elfelejtették vagy semminek tartották afféle kevélyek királyságra való kenetetését, jelenvalót níztek csak, jövődöt nem gondoltak, sőt inkább minden praktikával ellene rajta vóltak, hogy Saulnak nagyobb hűséget mütassák azzal, ha mibe Dávid ellen szólhattak vagy cselekedtek.

¹⁰⁾ Valahova tész, de én csak te hozzád bízom, mert én csak meg sem gondoltam volna, mikor Sámuel felkent a királyságra, te hoztál ez súlyos állapotban, magad cselekedted és magadat illeti az én szabadításom is. Nem szakadok én is el, valamint járok, benned való bizodalnomtól.

¹¹⁾ Holtokig is ne árthassanak, megnémíttassanak azután annál inkább. A *némíttás* pedig nemcsak nyelvében, hanem ugyan mindenestül kivágatást, élete elfogyatását tész.

¹²⁾ Prófétál nagy örömmel Istenben való erős hűtiről, bizodalmaról, hogy világ láttára, tudtára véghez viszi Isten, néki ígirt sok jóvait és szabadítása után méltóságra való magasztalását.

¹³⁾ Ótalmad és tiszteleted alatt, azaz akkor ők tégedet imádnak, szólnak, mikor az ő ellenségek rútlul vesznek.

Áldott az Úr Isten, ki én számomra ótalom irgalmasságát ugyan külszszakasztotta: mint egy ¹⁴⁾ erős kölcsös várasban.

Én pedig rémült koromba sokszor azt mondtam, hogy teljességgel kivágattam a te színed elől: de lám meghallgattad imátságom ¹⁵⁾ szavát, mikor te hozzád kiáltottam.

Tehát ezt az Urat minden ő szentei igen szeressétek, mert híveit ¹⁶⁾ megőrizi ez az Isten: és megfizet felettébb is minden kevélyen cselekedőknek.

Erössödjék és vastagodjék mindnyájan a tü szívetek: valakik ez Úr Istenben remélletek és bíztok.

XXXII. Sóltár.

Dávid számára szent értelem.

(Bűnéjért betegséggel sanyargatott és poenitentia-tartással megvigasztaltott, gyógyított.)

Mely ¹⁾ bódog a kinek nyilvánvaló sok ²⁾ rút bűnei megengedtetnek: de az is bódog, kinek kevesebb ³⁾ vétkei is elfedeztetnek.

Bódog ember kinek az Úr kis ³⁾ vétkeit csak véteknek sem tulajdonítja: olyan a kinek szívében csalárdság ⁴⁾ nem található.

Kiről mikor magamban hallgatván gondolkodtam, minden csontaim ellankadtanak: mind egész napon való siralmas ordittásomtól.

¹⁴⁾ Hitte hogy az Istennek szent anyagi, minden erős várnál, városnál erősebb, bizonyosabb ótalommal, őrizéssel vadnak körülle.

¹⁵⁾ Ha akkor mikor *imátkozott*, nem látta azon órában fogantatását is, de a végén szabadulásának megesmerte, hogy ájittatos, buzgó imátsági nem múltak héában, hanem meg voltak hallgattatva.

¹⁶⁾ Én róllam és az én példámról láthatjátok, mint szabadítottam meg Istenemtől; ellenségim is mint vesztenek el: tehát ily hatalmas, híven szabadító Istenhez tü is hívek méltán bízhattok, és más bizodalmat sem jó ennek helyében keresnetek.

¹⁾ A *bűn* több a jóságnál ez ilyen emberben, de a poenentiával helyére hozza.

²⁾ Ebben sokkal több az a szentség, és elő sem veszik gyarlóságból esett vétkecskéjét.

³⁾ Ebben több a jóság a *vétkeknél*.

⁴⁾ Nem mulat sem *csalárkodik* képmutatással a vétkekben, tiszta lévén szíve, hamar tisztul a kis vétkekből is. Megjedzendő tanulság, mindaz háromféle bűnös embereket miképpen mondja bódogoknak, külsőbb, nagyobb és legnagyobb bűnös, innét alól felszámálva, mégis Isten kegyelmességéből mindenik megbódogíthatatik.

Mert mind éjjel-nappal nehezednek ⁵⁾ büntető kezeid rajtam, élő nedvességim elváltoztak : mint nyári nagy szárazságban elepedtek Sela.

Vétkeztem megvallom néked és bűnömet nem fedezem, sőt azt mondom, vallást tészek rút bűneimről Istenemnek : kiért te is megengedted ⁶⁾ bűnömet és minden vétkeimet Sacla.

Ezért minden szent te hozzád könyörög kedves feltalált órában : kiket a büntetésnek árvíz ⁷⁾ módra való sebessége ingyen sem illethet.

Te vagy rejtekem ily büntetésim ellen, te mentesz meg szabaddító vígassággal : és körülvész veszedelmes ellenségimtől Sacla.

Im eszességre ⁸⁾ tanítlak ember és megmútatom mely úton kelletik járnod : magamról tanúlt jó tanácsra igazgatlak édes szemem.

Ne legyetek mint a lovak, öszvérek értelem ⁹⁾ nélkül, kiknek fékben, zabolában nehezen vezetik szájokat : annélkül csak hozzájuk sem járulhatnak.

Mert igen sok csapások vagyon a bűnösöknek : ¹⁰⁾ de az Úrba bízókat csak irgalmasság vészi környül.

Vigadjatok az Úrban és örvendjete minden igazak : és vígan zengjete minden tökéletes ¹¹⁾ szívűvek.

⁵⁾ Gyarlóságos esetiért ismérte Istennek büntető kezeit rajta és betegségébe szerette ezt Sz. Dávid, és akármely beteg is imádhajta Istenét e szol-tárral jó és igazulásra térendő hűti mellett.

⁶⁾ A vallónak ígerte Isten kétség nélkül bűneiről való megkegyelmezését.

⁷⁾ Valaki siet a tökéletes megtéréssel, poenitentiával, közel sem büntetik érdeme szerint való súlyossággal, Isten is mindjárt téríti a büntetésnek súlyát és *sebes árradását* kevesitti, könnyebbíti.

⁸⁾ Igaz poenitentia-tartásra és arra való sietésre ideje korán, nem várván magadra az Isten ostorinak súlyosságát mint a délcegz öszvér és ló, kik sok veréssel, csapdosással, nyűgbe, fékbe, kapacsban, későre nehezen tanulhatnak és sziligyülnek meg.

⁹⁾ Ne rugódozzanak vakmerő barom módra az Isten ítéleti és igazgatása ellen.

¹⁰⁾ Értsed az igaz vallásban bátran vétkező *bűnösöket*, mert a külső vakmerő bűnösökkel, kik örök veszedelemre valók, nem is dajkálkodik Isten azoknak megtérítésekre, de az ő híveit kissébb esetekért is meg sújtolja, keze alatt scholájában tartja szüntelen.

¹¹⁾ Kik *tökéletes* poenitentia-tartás által megtértek.

XXXIII. Psalmus.

Zengjetez igazak az Úr Istenben : mert a tökéleteseknél ¹⁾ gyönyörűség az ő dicsireti.

Dicsírtétek hegedű ²⁾ szó mellett az Úr Istent : tíz húrú hárfával zengjetez ő néki.

Énekeljetez ő neki új éneket : kinek szép hangosságára jól megigazítsatok minden musikákat.

Mert megigazíttatának ³⁾ az Úrnak minden mondási : és minden cselekedeti hűségesez.

Szereti ugyan az igazságot és az ítéletet : de az ő nagy irgalmasságával ⁴⁾ rakva az egész földnek kereksege.

Az Úr beszéde által teremtettenek a magass egek : és szája zengő parancsolatjából annak sok fénlő seregi.

Öszvetakaríttja mint a ködöt a tengernek vizeit : és a mélységes örvényvizeket mint rekesz alatt, úgy őrizi.

Féljen hát e nagy Úrtul mind az egész föld : ⁵⁾ ettől rettegjenek az egész világnak lakóssi.

Mert hogy emondotta, mind úgy löttének : parancsolta és a szerint állottanak.

Ez Úr vesztí esztét a nemzetségek ⁶⁾ tanácsinak : elszéllesztí a népeknek sokféle szándékokat.

¹⁾ A zsidó ige „igyenesezeket“ téssen, tudni illik kik nem tétovázna az Isten törvényének követésében.

²⁾ Nagy része és igen tisztességes vólt a templom fenállásakor az Isten tiszteletinek, musikáknak külömb-külob mesterséggel szolgálni dicsírni az Úr Istent. 4000 lévíták vóltak arra rendeltetvén Dávidtúl és azoknak fő kántori próféták vóltak, Asaph, Hemán, Jeduthun, megláthatod I. Paralip. 23. 24. 25. 26.

³⁾ Mind áldási s mind sújtolási egyaránt csak merő igazság, nincsen csalárdság azokban. *Deus fidelis, et non est iniquitas in ipso.* Deut. 32.

⁴⁾ Magasztalja az Istennek *írgalmasságát* feljebb igazságánál egy okért, a teremptsre nézve, mert csak írgalmasságából teremtett mindent, nem szükölködvén semmi nélkül. De itt más okért a földi bűnös emberekre nézve, hogy azokat ennyére eltűri és megkegyelmez nekik.

⁵⁾ Mert a nagy tenger vizeit csak erős parancsolatja őrizi, minden órában elboríthatnák a földet mint a vizözönkor.

⁶⁾ *Nemzetségek* „Goim“ in plurali vagyon a zsidóban ; az az **גוים** ha

De ez Úr tanácsa örökké megmarad: szíve gondolatja mind nemzetségről nemzetségre.

Bódog nemzetség, a ki ez Urat tartja saját Istenének: és viszont a mely népet ez Úr választott örökségül ő magának.

Mert néz és vigyáz ez Úr Isten a magass egekből: és jól lát minden embereknek fiait.

Szintén lakóhelyéből is szemlélgeti: ez egész földnek minden lakóssit.

Mert ugyanis ő formálja ⁷⁾ egyemben azoknak szívöket: jól érti minden cselekedeteket.

Soha egy király ⁸⁾ sem szabadúl meg hadának soksága által: egy erős sem menekedik meg maga nagy ereje által.

Csalárd a jó ló is a szabadításra: és senki maga ereje által meg nem menekedik.

De ímé ez Úrnak szemei az ötet félőkön ⁹⁾ forognak: azokon kik az ő irgalmasságába bíznak.

Hogy megmentse azoknak lelkeket a sűrű halál közt: és éhel haló drágaságkor jól eltáplálja őket.

Tehát a mi lelkünk méltán reménljen ez Úrban: mert ő a mi segítségünk és őriző paizsunk.

Mert csak ő benne örvendez a mi szívünk: holott csak az ő szentséges nevébe bízunk.

Légyen a te irgalmasságod örök Úr Isten mi rajtunk: szintén úgy valamint te tölled reménlettük.

zat = tanács, in singulari értelme az: ha mind valamennyi nemzetség ez egész világon vagyon, mind egyet akarna és egy tanácson volna is, az Isten könnyen elbontja, semmivé teszi.

⁷⁾ Ha maga *formálja* szíveket, hogyne értené szándékokat? De formálja ítélettel, a térökhöz térő, a jóbbúlándókhöz jobbittó, a versenyeseket rút veszedelemre bolondító, eszek-vesztő és elfordító.

⁸⁾ Egyik bűnöst a másikkal rontatja Isten, maga tudván csak mértékeket; él ideig a mire hitta, szolgálatjokkal, mást ostromozván véllek mihelt elkevélyednek, elhiszik magokat, az ostort is elrontja, mint példa Sennacherib.

⁹⁾ Mihelt kiadja sentenciáját az istentelenekre, vadnak osztán annak executiójára rendelt szolgálai, kik nem kedveznek: de az *istenfélőknek* szintén az ostor közepiben is kedveznek, mint Lothnak mondja az angyal: nem cselekedhetem addig semmit, míg te Soárba nem jutsz. *Gen. 19.*

XXXIV.

Dávidé. *Mikor okosságát Abimelech¹⁾ előtt elváltoztatván, elrijasztotta²⁾ előlle és elszabadult.*

Áldom az Úr Istent minden órában :³⁾ szüntelen az ő dicsireti léssen az én szájamban.

Csak az Úr Istenben dicsekedik az én lelkem : hallják ezt több nyomorúltak és vígasztaltassanak.

Magasztaljátok az Úr Istent velem együtt : és az ő szent nevét egyszersmind igen felségeljük.

Mert mihelt kerestem ez Urat, megfelelt énnekem : és rettegesemből megszabadított engemet.

Nézzetek ő reá és megvilágosítottok :⁴⁾ és a tü orczátok soha meg nem gyaláztatik.

Imez szegény⁵⁾ kiált és meghallja az Úr Isten : és minden nyomorúságiból megszabadíttja ötet.

Tábort⁶⁾ járnak az Úr Istennek angyali az ötöt félök körül : és megmentik őket.

¹⁾ Két neve volt e királynak, mert Achisnak hívatik.

²⁾ A Midras magyarázza, hogy felesége cselédje Achisnak kiáltott, *rijaszkodott* a Dávid bolondsága miatt és úgy kellett elűzni Achisnak, azok rémültek volt el tőlle.

³⁾ Mert az *Úr Isten* az ötöt félökkel inkább *minden órában* csudákat cselekedik, kiknek századrészét sem veszik eszékben, azért tartoznak áldani, a csudatételek penig forognak inkább szüntelen a csillagoknak minden óráról órára való változásokban, kiknek ide alá való hathatóságokat az övéinek javokra fordítja szüntelen hatalommal. Itt penig az órát értik a bölcsek ama mondás szerint : *Ecl. 3.* Mindent szépen szerzeit az ő órájára. Értsed még a szükséges bolondságot is, mivel itt Dávid Abimelechtől megszabadult, Isten azt is jóvá adta a gondolatot, hogy bolondságával szabadíttsa magát, rútul elváltoztatván ábrázatját, nyálát taknyát szakállára bocsátván, kapukon, ajtókon irkált, hogy neki 100 millió arannyal adós Achis király és úgy taszigáltatta ki a király onnan.

⁴⁾ Szabadulást téssen a *világosítás*, mint a sötétség nyomorúságot.

⁵⁾ Magát és maga lelkét tudja *szegénynek* a nyomorúságos, szoros halálos rettegetésében, mikor vólt olyan halál torkában a pogány királynál.

⁶⁾ Nagy és világos bizonság erre *2. Reg. 6.* az Elyseus körül való *angyali tábor*. És ugyanezen formán sírattattak a próféták Illyés és Elyseus, Izrael szekereinek, lovasinak, azaz őrző angyalok táborának.

Kóstoljátok ⁷⁾ és lássátok meg mely igen jó az Úr Isten: bódog férfiú a ki bizik ő benne.

Féljétek az Urat minden ő szentei: ⁸⁾ mert soha nincsen fogyatkozások ⁹⁾ az öt felőknek.

Az hatalmas oroszlán ¹⁰⁾ urak megszűkülnek és megis eheznek: de az Úrnak keresői semmi jókból meg nem fogyatkoznak.

Jertek édes fiaim, ¹¹⁾ hallgassatok engemet: im én tütöket ez Úrnak félelmére tanítlak.

Kicsoda a férfiú, ki szereti életét: szeret hosszú napokat, hogy sok jókba láthasson.

Őrizd meg tehát nyelvedet a gonosztúl: ajakidat minden csalárd beszédektől.

Távozzál el a gonosztúl ¹²⁾ és cselekedjél jót: keressed a békeséget és szűvedből ¹³⁾ kövessed azt.

Mert az Úrnak szemei az igazakra ¹⁴⁾ vigyáznak: és az ő fülei azoknak kiáltásokra.

De harag tekinteti ez Úrnak a gonosztévőkön: hogy még emlékezeteket is kitörölje e földről.

⁷⁾ Én most magamon tapasztaltam az Úrnak hatalmas szabadittását, ha tő is ő benne bíztok, szintén ilyen bódogúl magatokon megtapasztaljátok az ő irgalmas óalmazását, szabadittását.

⁸⁾ *Szenteknek* azokat hívja, kik e világi gyönyörűségtől magokat igen megvonták.

⁹⁾ Pogánok között, kik nagy ellenségi voltak Izraelnek és Dávidnak, ott sem hatta Isten szűkölködni semmiből olyan számkivetett állapotjában.

¹⁰⁾ Ott is látott szűkölködő állapotban nagy urakat, ő pedig akkor Isten áldásából bővölködött.

¹¹⁾ Atyák a jó tanítók; Dávid is a tőle tanulókat hívja *fiainak* azaz tanítványinak, mint a próféták fiai = tanítványi.

¹²⁾ Az egész Isten törvényének derekas summája ez mind tilalomra s mind hagyásra, mert valamit tilt az Isten törvénye, azért tiltja, hogy nem jó, a mit parancsol azért hagyja, hogy jó, szükséges.

¹³⁾ Többire a békeséget az emberek mind csak színnel szóval mutatják, azt csak az istenfélők őrizik *szűvök* tisztaságából.

¹⁴⁾ *Igazaknak* mondja a ki gonoszt távoztat és jót cselekedik; értse csak az Isten parancsolatja szerint, nem maga találmánya vagy egyéb emberi okoskodás szerint; mert tilalmas, hogy magunk gondolati után ne járjunk.

Kiáltnak ¹⁵⁾ az hívek és az Úr meghallgatja azokat: és minden nyomorúságokból megszabadította őket.

Közel vagyon az Úr Isten a töredelmes szívűekhez: és a megrontott szívűeket megszabadította.

Sok nyavalyái történnek az igaznak: de mindazokból megszabadította őket az Úr Isten.

Megőrizi minden ő csontjokat, ¹⁶⁾ tetemeiket: egyet is azokban eltörni nem enged.

De az istentelent megöli az ő istentelensége: és az igazaknak gyűlöldői teljességgel elrontatnak.

Megváltja ¹⁷⁾ az Úr Isten az ő szolgálóinak életeket: és soha el nem rontatnak, valakik ő benne bíznak.

XXXV. Sóltár.

Dávidé. Mikor Saul előtt búdosnék.

Pereld ¹⁾ meg Úr Isten az én peremet: és harczold meg az én harezomat.

Erősíts paizst és fegyvert élesíts: és úgy támadj az én segítségemre.

Ragadj ²⁾ dárdát és rekeszd el útokat az engem kergetőknek: ezt mondván az én lelkemnek, ³⁾ hogy te szabadítód vagyok én.

¹⁵⁾ Noha az Úr Isten minden szívök titkát és minden szükségeket tudja az embereknek, de mint teremtmény, szabados Úr az ő teremtmény állatin, még azokért is a jókért, melyet maga ígirt megvárja igen a könyörgést és imádást, hogy szüntelen kérjük ohajtással, kiáltással és esedezéssel az ő irgalmasságát és szabadítását.

¹⁶⁾ A mely testekkel, csontokkal, tetemekkel Istennek szolgálnak az hívek, nem hagyja azokat Isten hogy megronthassák a kegyetlenek, ha szintén a próbára vagy bűnök büntetésére kezekbe adja is ideig.

¹⁷⁾ Mást vét érettek s helyettek s gyakrabban ellenségeket az halál torkában.

¹⁾ Én perlek a te veled perlőkkel. *Isa. 49.*

²⁾ Mindezek emberi mód szerint értetnek az Isten segedelméről, holott néha emberi eszközök által úgy szabadította híveit, hogy más hatalmasb peres vagy hadakozó ellenséget támaszt ellenek: és azok is Isten eszközi az övének szabadításába, néha pedig láthatatlan mennyei cselekedetivel angyali által, kiket ha nem látnak is, megmútatta a szabadítás vége, hogy vőlt Istennek gondja az övére.

Meggyaláztassanak és szégyenüljenek lelkemnek kergetői, mind visszapiironkodjanak: valakik életem ellen gonoszt gondoltanak.

Olyanok legyenek mint a szél előtt a polyvák: és az Úrnak angyala nyakra-főre taszítsa ⁴⁾ őket.

Sötét akadályos és csoportos legyen minden úttok: és az Úrnak rettentő angyala kergesse őket.

Mert ártatlanul ⁵⁾ vermet rejtettek és tört vetettek énnékem: nagy méltatlan gödröt ástának az én lelkemnek.

Essenek ők is oly verembe, kit nem tudtak és oly törbe, kit másnak ⁶⁾ rejtöttek, megfogassanak: oly törbe, melyet másnak ő magok készítöttek.

Akkor az én lelkem örvend az Úr Istenben: és vigadoz az ő szent szabadittásában.

Minden csontaim ⁷⁾ megvallják: ÚR ISTEN KICSODA HOZZÁD HASONLÓ, ki a szegént nállánál erősbül megmented: a nyomorúltat és szegént az ő prédálójától.

³⁾ *Lelkemet* biztassad, mert az ellenség is lelkem és életem veszedelmét keresi. De itt a lelken ugyan a testi külső szabadulást érti, nem lelkiről könyörög itt.

⁴⁾ Ez ilyen átkozódások egyszersmind profécziák, tudja jól az Isten igazságára nízve, hogy érdemek szerint leszen fizetések. Mert valamely erős hittel vár az ember jót Istentől a jóért: úgy ne kételkedjék valamint s valahogy s valamikor (csakhogy az Isten titkait nem mérsékelheti, ez életben vagy a másokban, magán vagy maradékán) de a gonoszért és bűnért megfizet, ha erős poenitentia meg nem előzi és el nem oltja.

⁵⁾ Mikor én nekik semmit nem vétettem, sőt jóval voltam, ok nélkül leselkedének én ellenem.

⁶⁾ Kéri a szent próféta ez ilyen veszedelmet ellenségire oly bölcs bizodalommal, hogy az Istennek lelke által, igazsága szerint tudja az Istennek ily szokását és természetit; sem késik sem siet, de az álnokokat magok álnoksága és gonosz tanácsa miatt vesztí: de magára közönséges bűnös ezt nem magyarázhatja, kire a bűnért bocsát Isten bűnös ellenséget. Az olyant, a ki kívánja bűne bocsánatját, igen csendeszen, panasz nélkül, sőt háladásokkal тұrje, bosszúról se gondolkodjék, se átkozódjék, sőt jóval legyen — ha a szűkség hozza — ellenségének; azokat is Isten megkeresi az ő idejekben, hagyja oda a bosszúállást.

⁷⁾ Erre a szóra nézve imátságokban mozgatják mind négyfelé magokat, hogy tetemek mozgásával is ékesítsék isteni szolgálatjokban való buzgóságokat.

Támasztnak hamis tanúkat kik enyett prédálhassanak engemet: kit soha ingyen sem tudtam, olyat kívántanak tőlem.

Jótételért gonoszszal fizettenek énnékem: lelkemnek halálos bosszúságára.⁸⁾

Én pedig az ő betegségeken zsákban öltözvén, bőjttel sanyargattam lelkemet: kiért ez ilyen imátságom csak magam⁹⁾ kebelében fordíttatott.

Mint barátomon s atyámfián úgy szánkodtam: mint édesanyám gyászolásán, úgy megaláztam magamat.

Ők pedig az én nyavalyámon örvendeztek, öszvegyülvén reám gyültek a veszettek, kit nem tudtam: ¹⁰⁾ rajtam nagy sokat kaczagtak s nem hallgattak.

Mint csüfölgő hízelkedőkkel úgy vígadtak: fogokat én rajtam csikorgatták.

Uram mint nézed ezeket, ments meg lelkemet az ő fogoktól: és egy életecskémet¹¹⁾ a fene oroszlánoktól.

Kiért megdícsírlék a nagy¹²⁾ gyülekezetben: és sok népek halottára felmagasztallak tégedet.

Ne örvendjenek rajtam hamis ellenségim: kik ok nélkül gyűlölnék és szemekkel reám hunyorgatnak.

Mert békességet nem szólnak e földnek csendesz lakosira: sőt csak álnok cselekedetökről gondolkodnak.

Ugyan rám tájták torkokat és vígan haját hajját¹³⁾ kiáltanak: mondván pedig ezt láthattuk szemeinkkel.

Látod te is Úr Isten és ne hallgasd el: Uram ne távozzál el éntőllem.

⁸⁾ Az háládatlanság *halálos bosszúsága* a léleknek.

⁹⁾ Isten *magát* áldotta meg érte, kiből megtetszik, hogy nem színnel, hanem tiszta szüdből esedezett ellensége javáért.

¹⁰⁾ *Nem tudtam*, hogy én rajtam való vígasságra gyűltenek össze, holott én csak jövőkről gondolkodtam.

¹¹⁾ A zsidóban így vagy: *ez egyecskémet*. Érts, hogy nincs több okos lélek az emberben, mint Isten e világon, egyetlenegnél.

¹²⁾ Mentül többek előtt adhatja Istennek dicsőségét, tiszteletit valóstétellel, annál kedvesb; a titokban való szűnek tisztasága is azt nízi, hogy ne legyenek jó cselekedeti képmutatásból.

¹³⁾ Teli torokkal *hajjátatnak* az én esetemen.

Ébredj fel és serkenj ¹⁴⁾ fel az én ítéletemre: én Uram Istenem: ítélj meg igazságodból, hogy ne örülhessenek én rajtam.

Ne mondhassák az ő szívökben: Hajja ¹⁵⁾ a mi lelkünknek: ne mondhassák, hogy teljességgel elnyeltenek.

Piruljanak és megcségyenüljenek együtt valakik nyavalyámon örülnek: gyalázatba szégyenben öltöztessenek, valakik ellenem nagyozzák magokat.

Viszont örvendjenek és vígadjanak, kik akarják az én igazodásomat ¹⁶⁾ és szüntelen azt mondják: áldott az Úr Isten, ki akarta a ő szolgájának békességét.

Az én nyelvem pedig hirdeti a te igazságodat: minden napokon a te dicsősségedet.

XXXVI. Sóltár.

A fő kántornak, Isten szolgájának ¹⁾ Dávidnak számára.

Szól az istentelenség a latornak az én szívemben: ²⁾ nincsen ennek szeme előtt az Istennek félelme.

Mert addig mind hízelkedik és szépíti dolgát maga szemei előtt: valameddig mindeneknél utálatos bűn találtatik ő benne.

Szájának minden beszédi csak bűn és álnokság: nem akar eszességet tanulni, sem jobbulásra fordulni.

Éjjel ágyában ³⁾ is csak bünt gondol és nappal nem jó útakra állatja magát: és semmiféle gonoszságot nem útál.

¹⁴⁾ Ne késsék, ne láttassék alunni, szolgáltasson igaz ítéletet ellenek.

¹⁵⁾ Zsidóul is: *heach nephenu*.

¹⁶⁾ Jámborok és szentek, kik tudták ártatlanságát Dávidnak, hogy ok nélkül és csak irigységből kergettetik Saultól.

¹⁾ A ki minden dolgaiban Istentől vár nagy félelemmel, mint szolga Urától, a mondatik *Isten szolgájának*.

²⁾ A jó lelkiismeretű ember megítéli ezt szívében, hogy mind istentagadók azok, kik bátorságosan cselekedik a bűnöket és ha ideig valami képmutató szélességével fedezi is istentagadó gonoszságát, végre az Isten neki vakítván a gonoszságra, oly rút bűnben akarja hogy essék, legyen mind e világ előtt nyilván, hogy nem Istenhez való lélek lakott benne és úgy vesz el örökké; viszont a megtérendő lélekkel kicsin sújtólással úgy dajkálkodik, mindenek előtt megbizonyosodik, hogy Istenhez való lélek volt benné.

³⁾ *Ágyában* ember mikor éjjel ébren vagyon, sokkal mélyebb gondolkodási lehetnek.

Úr Isten, a te nagy irgalmasságod az egekbe vagy: és a te kegyes hűséged ⁴⁾ a magas mennyekben.

Mint az igen nagy magas hegyek ⁵⁾ igazságod és mint igen mély örvények ítéletid: mert mind embereket, barmokat ⁶⁾ egyaránt szabadítasz Úr Isten.

De mely drága ⁷⁾ amaz nagy irgalmasságod, és az igaz embereknek fiai: a te szárnyadnak árnyékába jutnak az örök bódogságra.

Megrészegítettnek a te házában angyali társaságnak gyönyörűségével: és örök gyönyörűségnek folyóvizéből isznak.

Mert magadtúl vagy: élő forrása az örök életnek: a te dücsösségednek világosságátúl látunk örök világosságot.

Nyújts végetlen és szüntelen ilyen irgalmasságodat a téged igazán ismerőkre: és a te igazságodat a tökéletes szívűvekre.

Ne juttass engemet Uram a kevés ⁸⁾ lábaknak hatalmában: és az istenteleneknek kezek ne taszítsanak ki engemet csendesz ártatlan állapotomból.

Inkább az hamisság-tévők essenek és veszzenek el az önnön helyekben: eltaszittassanak úgy, hogy fel ne kelhessenek.

⁴⁾ *Mennyet*-földet bétölt az Isten irgalmassága, de a mindazáltal igaz ítélettel jár, kit ha a földi emberek gyarlóságok miatt nem érhetnek is, az egekben hatalmas angyali és a dücsőült lelkek látják azt, hogy az Isten mindeneket igazán és hűségesen cselekedik.

⁵⁾ A zsidóban: *isten hegyek*.

⁶⁾ Azaz mint a *barmokat* úgy az istenteleneket is, csak e jelenvaló életben legelteti, tölti kedvek szerént való jókkal és valami kegyességet cselekedik az háládatlan kegyetlenekkel az Isten, olyan kegyesség, mint a vadállatok is mely kedvek szerént tartja; mert végre igaz ítéletiből a pokolnak mélységére veti. De az igazakhoz mutatandó kegyességi örökkévalók, mint az Istennek hegyei állandók az örök bódogságban.

⁷⁾ E négy következő versőkben az örök életnek lelki bódogságát, kit szű sem gondolhat, nyelv ki nem mondhat, *drága* allegóriával magyarázza, melylyel a dücsösségek széki alatt bódogittatnak a szentek feltámadások előtt, azután is a mindenhatónak örök bódogittásában örvendvén örökké.

⁸⁾ Oltalmaz gonosz társaságtúl és azoknak elhíthető, tántorító, veszedelmes izgatásoktól. Ne szakasztassam el az örök bódogságtúl, jótúl és gyönyörűségtúl. A kik térni nem akarnak, vegyék el jutalmát az ő úton.

XXXVII. Sóltár.¹⁾

Dávidé.

Soha ne bosszonkodjál a gonosztévőkre: se ne irigykedjél a családrdságnak cselekedőire.

Mert mint a zöld fűszál hirtelen levágnak: és mint a gyenge kövér fűvek elsorvadnak.

Bízzál az ²⁾ Úrban és jót cselekedjél: csendeszen éld a földet és az igaz vallást ³⁾ pásztoroljad, gyámolítsad.

Így örvendezhetel az Úr Istenben: ki megadja néked a te szívédnek kívánságát.

Hadd ⁴⁾ az Úr Istenre útadat és ő benne bízzál: ki mindazokat jó végbe viszi.

Ki a te igazságodat ⁵⁾ előhossa mint a világosságot: és a te igaz törvényedet mint a délbeli fényességet.

Hallgass igen az Úr Istennek és várj ⁶⁾ csak ő tőlle; ne bosszuld, ha az istentelennek útja szerencsés: se az álnokság-forraló emberekre ne irigykedjél.

Azokra való haragodat és bosszonkodásodat inkább elhagyjad: soha rájok úgy ne irigykedjél, hogy példájokkal mint ők gonosz cselekedetre indúztatnál.

¹⁾ Ennek az előtte való zsoltárnak csudálatos szép magyarázatja és erősítése a jóban minden híveknek, kinek minden versei szükség, hogy arannál, drága kőnél kedvesben viseltessenek az hívek szíveikben.

²⁾ ὁ ἄρχων ποσειδών, a kit elől mond, utól kell érteni, így: *jót cselekedjél és úgy bízzál Istenben*, mert a gonosz cselekedet mellett nem bátorságos az Istenhez való bizodalom.

³⁾ Valahol mi sorssa léssen, tanítsa az *igaz vallásra* az embereket, mint Ábrahám az egy mennybéli Istent a bálványok ellen tanította.

⁴⁾ Mód nélkül való szorgalmatosságot is tilt a külső dolgokban, de itt értetik, hogy ha az igaz vallásért leszen búsítása, abban bátor ne legyen egy csepp gondja, se szorgalmatossága; Isten gondot visel a maga tisztességére, igazságára, csak ő járjon annál hívebben az isteni szolgálatban, nem léssen senkitől semmi bántása: ha pedig próba találja, abba való állhatatosságért, annál nagyobb koronát, dicsőösséget talál örökké.

⁵⁾ Ártatlanságodat, ha nem vétőtől a read törő bűnösöknek.

⁶⁾ Sok helyen parancsoltatott a próféták által az Istentől való *várás*; szükség minden híveknek megfogadni.

Mert az olyan latrok mind kivágatnak : de az Úrba reménlők e földet ⁷⁾ örökké bírják.

Csak kicsin vártatva sem lészen az istentelen : és mikor helyén kezded keresni, nem találod.

De az alázatosok örökösi e földnek : azok gyönyörködnek sok hosszú békességben.

Oh sokszor mint bosszonkodik az istentelen az igazra : fogait ⁸⁾ ugyan reá csikorgatja.

De az Úr Isten csak neveti az olyan latrot : mert látja, hogy szinte reá érkezik veszedelme napja.

Kardjokat kirántják az istentelenek és nyilokat kezijokban felhúzták, hogy az igaz alázatos szegényeket elrontsák : és megnyúzzák a tökéletes úton-járókat.

Az ő kardjok magok ⁹⁾ szívöket hasítja meg : ez kezijok pozdorjánként romlik.

Jób az igaz embernek kevés keresménye : az istentelenek sok fényes gazdagságánál.

Mert az istentelenek karjai ¹⁰⁾ megrontatnak : de az igazakat támogatja ¹¹⁾ az Úr Isten.

Jól tudja s meghosszabbítja az Úr Isten a tökéletes emberek napokat : és az ő örökségek mindörökké megmarad.

Meg nem gyaláztatnak a gonosz ¹²⁾ üdőkben : és drágaság idején is megelégtetnek.

Mert bizony az istentelenek, kik az Úrnak ellenségi, elvesznek : mint az áldozó tűzre vetött bárány-faggyú csak füstben mennek és teljességgel elfogynak.

⁷⁾ Mert a feltámadásnak utána is az ujonnan teremtetett világnak, mennynek és földnek bódogsága és bódogittása örökké övék leszen ; mint szintén a contrarium, hogy a bűnösök örökké elvesznek a földről, hanem az ő kárhozatjuk a föld kívül vagyon s lészen.

⁸⁾ Irigyek, hamiss vádosok, kevélyek mind tanúságot vehetnek innét.

⁹⁾ Mert valamikor legnagyobb kevélységgel grassál az istentelen az alázatos igazakon, akkor vagyon annak igen közel romlása.

¹⁰⁾ Úgy hogy ne ártassanak az igazaknak.

¹¹⁾ Hogy az istenteleneknek rettetése el ne fordíthassa őket igazságról, támogatja, biztatja, bátorítja az Úr Isten.

¹²⁾ Hadba, dőghalálba, drágában, mind tűrhető állapottal maradnak ; a gonoszok veszten-vesznek mellőlök és az hívek látják azoknak veszedelmeköt.

Kölesön kér az istentelen és meg nem fizeti: de az igaz könyörül és szüntelen adakozik.¹³⁾

Mert az Úrtúl áldottak e földnek örökösi: és az Úrtúl átkoztattak¹⁴⁾ kivágattatnak.

Az Úrtúl igazgattatnak a kegyes embereknek lépési: igazgattván¹⁵⁾ jó rendben útokat és kedveli azokat.

Ha történetből tántorodik¹⁶⁾ is, de éppen el nem esik: mert az Úr kézen fogva vastagítja ötét.

Ifjú voltam s megvénültem, de soha nem láttam teljességgel elhagyatott¹⁷⁾ igazat:¹⁸⁾ és hogy annak kicsin árvái küldülással kerestek volna kenyeret.

Inkább mindennap¹⁹⁾ szüntelen alamizsnálkodik és kölesön ád: és az ő magva mindenek áldására²⁰⁾ leszen.

Tehát ember távozzál²¹⁾ a gonosztúl és cselekedjél jót: hogy bódogul maradhass mindörökké.

Mert az Úr ítéletet szeretvén nem hagyja az ő kegyessit,²²⁾ mindörökké megőrizi: de az istenteleneknek magvok kivágattatik.

Az igazak örökségül birják e földet: és azon végig nagy kedvesen laknak.

¹³⁾ E két természeti az istenfélő embernek: könyörülő és adakozó de az istentelen nemhogy ingyen adna, de a mit kölesön nevével kér is, meg nem fizeti.

¹⁴⁾ Isten átkoztai, kik azokat cselekedik, melyet Isten a törvényben átok alatt tiltott.

¹⁵⁾ Az ő igaz tiszteletiben, szolgálatjában naponként jobbra, buzgóságosbba teszi, és azt mint maga saját munkáját kedveli.

¹⁶⁾ Ez különbsége az istentelenek és az igazak esetinek, hogy nem kelhet fel esetiből az istentelen, hanem belé vész; de az igaz, ha hétszer esik el egy nap is, ismét felkél, helyére áll poenitentia által, Isten segédelméből.

¹⁷⁾ Hogy kenye és ruházatja nem volna.

¹⁸⁾ Ha igaz valláson való embernek látnád maradékját szegénységre jutni, tudjad, hogy néálán nem vólt az alamizsnálkodó, mert a zsidó nyelven a *zedaka* = igazság, igazodás, alamizsnálkodást téssen, mint: *válts meg király alamizsnával bűneidet*. Dán. 4.

¹⁹⁾ Minden alkalmatossággal.

²⁰⁾ Magva is az ő példájára adakozók lesznek és áldják érette őket.

²¹⁾ Ezt látván, hogy végre a jónak jól leszen dolga és a gonosznak gonoszul.

²²⁾ Minden aranynál drágálátossabb biztatás.

Az igaznak szája bölcsességet²³⁾ beszél: és az ő nyelve csak ítéletet szól.

Az Úr Istennek törvénye az ő szívében: ²⁴⁾ kiért nem tántorodnak el az ő járási.

Vizsgálja az istentelen az igaznak jó állapotját: és azon ólálkodik, mint ölhesse meg ötét.

De az Úr Isten nem hagyja kezében esni: és ha pörli²⁵⁾ is, nem ítélik gonoszságra.

Bizzál tehát az Úr Istenben és őrizd az ő útait, hogy felmagasztaljon tégedet a föld²⁶⁾ örökös birására: és hogy sokáig az istentelenek kivágattatásit nézzed.

Láttam²⁷⁾ én igen szerencsés megerősödött istentelent: ki úgy állott, mint az erős zöldellő czédrusfa.

Előbb mentem egy kevéssé és tehát már sohél ninesen: ke-restem ötét és nem találhattam.

Lásd a tökéletest és nézd az igaz embert: mert ez ily férfinak végre is békességes megmaradása lészen.

De az Istentől elpártolók mindegyre elvesznek: és az istenteleneknek vége örök veszedelem.

Mert az igazak szabadulása az Úr Istentől²⁸⁾ vagyon: és erős mentségek a nyomorúságos üdőkben.

Megsegitti az Úr őket és megmenti, menti, mondom, az istentelenektől és megszabadította: azért, hogy csak egyedül ő benne bíztak.

²³⁾ Nemcsak alamizsnálkodik és jól cselekedik, de *bölcsességét* is közli, és tanítja mind szájával példájával az embereket jóra.

²⁴⁾ Nem hagyja meggyökerezni az álnokságot, sem csalárd emberi találmánt ott, hanem az Isten törvényével rakva.

²⁵⁾ Ha hamiss vádlásokkal *perlik*, vesztegetik, — Isten megóalmazza.

²⁶⁾ Mind e jelenvaló életben s világban, mind újlag teremendő menny-föld *birása*, mely az örök életnek bódogsága, mindeniket értsed ezeken, mert a jósnak és az Istennek hűséges tiszteletinek jutalma mindenikre ígértetett a bölcs irgalmas Istennek kedve, akaratja, áldása szerint.

²⁷⁾ Experientiából hozott nyilván való példákkal bátoritt, ne kételkedjél nyomorúságod idején az Isten beszédében.

²⁸⁾ Emphasis. Az Úr é a *szabadítás*, mint maga örökkévalóság, úgy szabadítása is csallhatatlan a mindenhatónak. *Supremà caussa, summum bonum.*

XXXVIII. Sóltár.¹⁾

Dávidé. Emlékeztető.

Uram! ne feddj meg engemet a te búsulásodban: és ne büntess engem a te haragodban.²⁾

Mert a te nyilaid ³⁾ én belém löttenek: és kezéd súlyos csapása vagyon rajtam.

Nincs épség az én testemben nagy haragod miatt: sem békeség csontaimban sok bűneim miatt.

Mert vétkeim ⁴⁾ az én fejemet feljűlmúlták: mint igen súlyos tereh nállamnál sokkal nehezbbe löttek.

Elsenyvedtek és megroshadtak mérges nedves kelésim: boldond bűneim ⁵⁾ miatt.

Meghorgadtam és teljességgel lenyomattam: mindennap mint sötét gyászban úgy jártam.

Mert ágyékim is rút genyetséggel eltöltek: nincsen épség semmi testemben.

Elbádgyattam és felettébb megroconsoltattam: szívem háborgása miatt csak jajgattam.

Úr Isten te előtted vannak minden kívánságim: ⁶⁾ és fohászkodásimat előlled el nem rejtem.

Szívem csak tibolyog, erőm is elhagyott: már szemem világa sincsen velem.

Szerelmes barátim nyavalyám előtt messze ⁷⁾ állnak: körüllem forgódók is, el-messze távoznak.

¹⁾ Betegségében és nehéz kilések miatt veszekedő emberek számára íratott e sóltár, mint tartják a bölcsek, hogy e miatt ideig sántaságban is lőtt volna Dávid.

²⁾ Bűnnek zsoldja az *Isten haragja* és haragjának bosszúállása a betegség; semmi nincsen történetből, féljen minden Istentől minden órában és élet jobbításával éljen az ő szent színe előtt.

³⁾ A betegségnek neveit hívja Isten *nyilainak*.

⁴⁾ Gyűnással, vallástétellel először bűne bocsánatját, lelke gyógyulását, orvosságát kívánja, és úgy hiheti, veheti testének is gyógyulását bűne bocsánatjával egyetembe.

⁵⁾ A *bűn oka* a nyavalyának.

⁶⁾ Látod, hogy lelkem gyógyulását, bűneimből való tisztulását előbb és inkább *kéránom* és avval együtt testi kénaimból való gyógyulásoomat is.

⁷⁾ Megtetszik, hogy valami nehéz, dohos kilések vagy szagos betegségekről szól.

Ez alatt lelkemnek kergetői tört⁸⁾ vetettek, és a reám török álnokságokat forraltak: mindennap csak csalárdságot beszéltek.

Azokat én mintha süket vólnék, hallatlanná töttem: és mint néma fel sem nyitottam szájamat.

És olyan löttem, mint a ki semmit nem értenék: és a ki szá-jába nincsen semmi⁹⁾ feddő választétel.

Mert én Úr Isten csak¹⁰⁾ te benned reménlettem: te felelj meg érettem én Uram Istenem.

Sőt magamban azt gondoltam, ne örvendjenek¹¹⁾ én rajtam: ha lábam eltántorodnék, csak rajtam nagyzanák magokat.

Mert én csak ostromozásra¹²⁾ szereztettem: és az én csapásim szüntelen előttem vadnak.

Azért vétkeimet hirdetem és megvallom: és gyötrődöm az én bűneimen.

De ellenségimet látom igen élnek és erőssek: ¹³⁾ szaporodnak, kik hamissan gyűlölnék engemet.

És nekem a jóért gonoszszal fizetnek: és mentől több jótéteményimért reám inkább ellenkeznek.

Azért ne hagy engemet én Uram Istenem: messze se távozzál én tőlem.

⁸⁾ Nem elég, hogy igen nehéz betegségbe gyötrődik, affelett ellenségi is minden órában bosszúságára, veszedelmére ügyeköztek.

⁹⁾ Mintha nem tudtam vólna álnokságok ellen elégséges igaz választ tenni.

¹⁰⁾ Mind kiki nagy bosszúját Istenre hatta.

¹¹⁾ Ha ő valamit indított vólna magátúl ellenek és abba meg kezdett vólna csalatkozni bűnei miatt, tehát ellenségi csak kérkedtek, kevélykedtek vólna ellene: de hogy az ő hallgatására, tüzésére az Isten napról-napra gyalázta, fogyatta ellenségét, amazoknak nagyobb gyalázat, bosszúság Dávidnak nagyobb örömére vólt.

¹²⁾ Az üdvezülendő híveknek kiesin bünt sem szenved Isten büntetlen e világon, mert nagy bőséges jutalom nekik az örök bódogság; és mivel nem lehet senki gyarlósága miatt bűn nélkül: úgy nincsen, nem is lehet ostromozás és nyavalya nélkül. Ilyen ostromozásra rendeltetni azért annyit téssen, mint örök üdvösségre rendeltetni; azok által tisztúl itt való bűneitől. Ezért vagyon ama mondás is: sok nyomorúságok által kell bemenni az mennyeknek országába. *Act. 14. Rom. 5. Luc. 17.*

¹³⁾ Bizonyítja e felső magyarázatot, hogy az ő ellenségi nem ostromoztatnak úgy az Istentől nagyobb bűnökért is, és ezt ugyan derekason traktálja az 73. zsoltár.

Inkább siess igen az én segítségemre: Uram az én megszabadításomra.

XXXIX. Sóltár.

A fő kántornak Jeduthunnak, Dávid számára való ének.¹⁾

Elszántam és mondtam magamban, hogy megőrizzem utaimat, hogy nyelvemmel ne vétkezzem és szájamat mint kapacsinnal betapasztaszam: míg főképpen az istentelen²⁾ ember áll előttem.

Mint a néma úgy hallgattam és még jó szótul is tartóztattam magamat: kiért az én csapásom annál inkább úgy gyúladozott³⁾ én bennem.

Forr én bennem az én szívem sok gondolatokkal mint a tűz úgy gyúladoz: és nyelvemmel ezeket szólottam.

Úr Isten, jelents meg nekem az én végemet⁴⁾ és napjaim mértékét, mennyik lesznek: tudhassam, míg leszek lakósa e világnak.

Mert imé csak araszra szabta napjaimat; és az én üdöm olyan mint semmi te előtted: Bizony csak elmúló héjabavalóság minden álló ember Saela.

Csak mint az árnyék⁵⁾ menten-megyen minden férfi és héába szorgalmazatoskodik: gyűjtven nagy sok gazdagságot és nem tudván ki takarította azt el.

Igy tehát Istenem! mi reménységem lehet énnékem: az én bizodalomom bizony csak te vagy Istenem.

¹⁾ E zsóltárt Dávid szerzette és úgy adta a fő kántornak Jeduthunnak. Irta ezt is betegségéről és azokról, kik akkor nem igaz jó akaratból, hanem kímililésképpen mentek hozzá látogatni.

²⁾ Gonosz-akaróját érti, kit tudott, hogy nem szánakodásból, hanem inkább nyavalyáján örülven, várta volna halálát azon betegségben, azt érti rajta, azelőtt csak jó szót és jó reménységet sem mérte mondani gyógyulása felől.

³⁾ Ugyan nehezedett betegsége is, hogy olyan gonoszakarója látogatta.

⁴⁾ Mind nehéz betegségére s mind ellenségire nézve elbúsulván mondja ilyen kívánságát: tudhassa meddig leszen ez árnyék világon.

⁵⁾ Ez *árnyék*on értik a bölcsek közül az égnek és csillagok járásának hathatóságát, influentiáját, mely egy szempillantásig sem áll meg, szüntelen való változásba vagon: úgy itt alatt is az emberi állapot.

Szabadíts meg engemet minden vakmerő bűneimtől: és ne tégy engem a bolondoknak gyalázatjává.⁶⁾

Ezért hallgattam és szájamat sem nyitottam fel: mert méltó bűnömért te⁷⁾ ostoroztál engemet.

Vedd el immár róllam kemény csapásodat: mert a velem harcoló kezed miatt már szintén elfogyok.

Dorgálva ha ostorozod az embert bűneiért, elolvad haragod előtt minden ékes kívánságok:⁸⁾ és csak héjjábavaló semmi leszen minden ember Saela.

Tehát Uram Isten, hallgasd meg imádságomat: és az én kiáltásomat fogadd füleidben.

Ne hallgass ennyi könyhúllatásomra, mert én előtted csak jövevény vagyok e földön: és búdosó⁹⁾ mint minden én atyáim.

Távozzék ostorod róllam, hadd újuljak és erősödjem meg: minekelőtte kimúlnék és nem leszek e földön.

XL. Sóltár.¹⁾

Dávid éneke.

Mely bizonyoson²⁾ reménlvén reménlettem az Úrban: ki hozám hallgatván, meghallotta az én kiáltásomat.

És felemelt engemet a mélységes kútból: nagy sippedő sárból felmentvén, köszálra állatta lábaimat és megerősítette lépésimet.

És így adott új éneket³⁾ az én számban: a mi Istenünknek szép dicsíretmondását.

⁶⁾ Mert ők okát nem tudván az én nyavalyámnak, csak rút káromlásokkal *gyaláznak*.

⁷⁾ *Te* cselekedted a zsidóban, azaz *te* adtad reám ez nyavalyát, kiblen kínlódom, mint odafel mondtam.

⁸⁾ Azaz a nehéz betegséggel úgy megrútíttasz szép ékes ábrázatokat, alig ismerik meg és utálni kezdik, a kit azelőtt kedvesen néztek.

⁹⁾ Ez jelenvaló világon minden szentek csak zsellérségben laktak, a jövőendő bódogság az örök élet.

¹⁾ Ezt a sóltárt gyógyulása után minden jámbor mondhatja.

²⁾ A zsidóban vagyon: várván vártam, remélvén reméllettem azaz *bizonyoson* hittem.

³⁾ Tartozik az hű ember minden új jótéteményért és szabadíttásiért új *énekekkel* és háládással tisztelni.

Sokan, kik ezt látják, istenfélökké ⁴⁾ lesznek: és ezután az Úr Istenben bíznak.

Oh mely boldog ember, a ki csak az Úr Is'tenben veti bizodal-mát: ki nem néz a kevélykedő sokaságra, ⁵⁾ és a bolondoskodó ⁶⁾ hazugokra.

Mely sokat cselekedtél te Úr Isten, én Istenem, a te csuda-tételidet és mély gondolatodat ⁷⁾ elő nem rendelhetjük előtted: ha hirdetőnk és beszélőnk nagy sokkal több, hogy sem mint előszám-lálhatnók.

Áldozatba ⁸⁾ s ajándékba semmitsem gyönyörködven, inkább szent ígéd hallására füleket fűrtál énnekem: egészen és megtisztított áldozatot is annyéra nem kívántál.

Én is erre ezt mondtam, Istenem elődbe jöttem: a te szent törvényed könyvébe bizonyos írás vagyon én reám.

Hogy cselekedjem tudniillik a te akaratodat én Istenem, azt kívántad: és hogy a te szent törvényed őriztessék az én belső szívemben.

Tehát én is örömmel hirdetem igazságodat a nagy gyülekezetben, és attúl ajakimat meg nem tiltottam: Uram magad ⁹⁾ tudod ezeket.

Igazságodat nem rejtöttem el az én szívemben, hűségedet és szabadíttásodat beszéltem: nem titkoltam kegyességedet ¹⁰⁾ s tökéletességedet a nagy sokaság előtt.

⁴⁾ Az ő szabadulásán sokan *Istenhez térnek*, kik eddig idegenek voltak attúl.

⁵⁾ Nagy urak és sok népek segedelmére.

⁶⁾ A bűbajosok jövődölésére, kik csak hazudnak.

⁷⁾ Emberi mód szerint szól az Istenről, mert az Isten csak merő tisztaság és igaz cselekedet.

⁸⁾ Az áldozatok bűnért való megengesztelésért kezdettek és parancsol-tattak, kinek az ember oka, inkább akarná Isten, ha sohase vétkeznék bá-tor sohase áldoznék; de mivel vétkezik, és ha áldozattal, azaz igaz pœni-tentia-tartással, alamizsnával meg sem váltja bűnét vakmerősége miatt, dupla, tripla a véték, de Istenre nízve csak kegyes, szófogadó, ártatlan vólna az ember, áldozat nem kellene. Ezekről lásd: *Eccle. 15. Jer. 7. 15. Ám. 11.*

⁹⁾ Kedves az Istennél mentől méltóságosb emberek közönséges he-lyen alázatos tiszta szível, nem képmutató színnel tisztelik az Istent. Itt példa arról Dávid.

¹⁰⁾ *Kegyessége* Istennek, mikor ingyen való kegyelméből valakinek mit

Tehát Úr Isten te se tiltsd meg a te irgalmasságodat én tőlem: kegyességed és hűséged szüntelen őrizzen engemet.

Mert elborítottak ¹¹⁾ sok nyavalyák engemet, kiknek száma nincsen: rám tódultak sok bűneimnek terhei, kikre csak rá sem nézhetek.

Mindazok fejemen való hajam szálainál is sűrűbbek: és az én szívem ereje miattok ¹²⁾ teljességgel elhagyott.

Uram Isten legyen kedved az én szabadittásomra: én Istenem siess az én segítségemre.

Meggyaláztassanak ¹³⁾ és pirúljanak egyembe valakik az én lelkemet veszedo'emre keresik: visszarántassanak s elveszszenek valakik gonoszomat kívánják.

Végso jutalmok is csak örök gyalázat ¹⁴⁾ legyen: kik nyavalyámon öröltökben sok hajja hujját mondottanak.

Viszont örvendjenek és vigadjanak te benned minden téged kereső híveid és szüntelen mondják: felmagasztaltassék az Úr Isten: valakik szeretik ¹⁵⁾ a te szabadittásodat.

Én pedig nyomorúltam ¹⁶⁾ és szegénynek tudván magamat,

ígér; hűsége, tökéletessége annak megteljesítése és firól-fira abba való bódogittása, mert sokaknak ad Isten méltóságot, gazdagságot de a vége mutatja meg, ha jó kedvéből adta-e? vagy csak azért, hogy nagyobb polczról taszítsa le, és elveszett gazdagságát is bántatván velle, azzal is gyötörje.

¹¹⁾ A mely bizonyos az, hogy bűn nélkül az ember soha nincsen: szintén olyan bizonyos, hogy a bűnökért következő *nyavalyák*, büntetések is körülfozták és *elborították*, ha Isten nem könyörül rajta minden órában tehát mind a vigyázás, mind imátkozás, az esedezés szüntelen szükség teljes életében minden Ádám fiainak.

¹²⁾ Ha Dávid ezt mondotta maga felől, hát mi szegény gyarló porok mit mondjunk.

¹³⁾ Abban, hogy ne teljék kedvek veszedelmekben.

¹⁴⁾ Ez jelenvaló világon kéri elsőbe *gyalázatjokat*, de azután a jövőndő világon és itéletben, mely sokkal nagyobb, mert azt e széles világon minden régi szentek előtt vallja; de ez életbe való gyalázatot csak kevés ember, darab tartomány érti. Ott Ádamtól fogva mind világ végéig való emberi sokaság nagy szentek és fejedelmek látják, egyszersmind kik előtt gyalázzódik és pironkodik.

¹⁵⁾ Magokon valamint *szeretik* a te szabadittásodat, más te híveidnek szabadulásán is szintén úgy örvendjenek.

¹⁶⁾ Gyarló és *nyomorúlt* az ember teljességgel, csak Isten segedelme, irgalma a mi jó benne találatott.

csak ez Urat választottam gondviselőmnek, segedmem és megmentőm te vagy énnékem: Úr Isten ne késsél és sohase távozzál el én tőlem.

XLI. Sóltár.

A fő kántornak Dávid éneke.

Bódog ember, a ki gondot visel a szegényekre: ¹⁾ az Úr Isten megszabadította az olyant a gonosz napokon.

Az Úr Isten megőrizi azt és egészségessé, nagy bódoggá teszi a földön: és nem adja soha lelkét ²⁾ ellenségi kezébe.

Az olyant halálos betegségből is az Úr ³⁾ felgyógyította: minden ágya lepleit nyavalyájában gyógyulásra forgatja.

Ezt mondtam betegségemben: Uram, könyörülj én rajtam: gyógyíts meg büntől lelkemet, ⁴⁾ mert én vétkezvén ellened, azért ostorozsz engemet.

Ellenségim csak gonoszt kiálnak én reám: mikor hal meg és elvesz az ő neve.

Ha látogatnom ⁵⁾ jő is, de csalárdságot mond szüvében és álnakságot forgat magában: kimenvén előttem, csak azokat szólja, beszéli.

Együtt minden gyűlölöm csak én reám suttognak: én reám minden gonoszt gondolnak.

Mondván, bezzeg szörnyű nyavalya öntetett Istentől ez emberre: mely nehéz betegen fekszik, soha nem kelhet fel ebből.

Még békességes barátim is, kikben bíztam s kenyeremet eszik: ellenem régen sarkokat felrántották.

¹⁾ Oly íge vagyon a zsidóban, kin erőtlén, beteges értetik *I. Sám. 13.* Azért a betegekhez való látást commendálja itt: az olyan embert Isten is megszabadítja a félelmes üdőkben.

²⁾ Nem veszthetik el ellenségi, ha szintén háborgatják is.

³⁾ Nemcsak orvosságok által, hanem kegyes hatalmával.

⁴⁾ Nem testi gyógyulását kéri először, hanem *lelki* gyógyulását, mert a betegségnek oka a bűn, mely a léleknek terhe; mihelt a betegségnek oka elvétetik, meggyógyul a test is.

⁵⁾ Ott fenn megírja a kegyes beteghez látó embert, itt az álnok *látogatókat* írja meg.

De te Úr Isten könyörülj rajtam s költs fel betegségemből hadd fizethessek ⁶⁾ meg ő nekik.

Ebből ismerem meg, hogy kedveltél engemet: hogy nem engeded rajtam gonoszkodni az én ellenségimet.

Engemet pedig tökéletességért megtartottál nyavalyámban: és megerősítettél szent színed előtt mindörökkön örökké.

Áldott legyen az Israelnek Ura Istene: mostantúl fogva mindörökkön örökké Ammen. Ammen.

⁶⁾ Az ő háládatlanságokért hadd lehessen jóval nekik, mert dupla bosszúállás, mikor az háládatlan ember reád szorúl, és csak fel sem veted elébbi háládatlanságát és jól tész véle. Jóllehet ezt némelyek különben is magyarázzák.

A zsoltárnak második könyve következik.

XLII. Soltár.¹⁾

A fő kántornak Korah²⁾ fiai értelme.

Mint sikólt, sí-rí a szomjuh szarvas³⁾ a vizek szép forrásaihoz :
úgy az én lelkem te hozzád én Istenemhez.

¹⁾ A fogságban való zsidóság azon sír Dávid példájában, hogy nem szentelhet a jeruzsálembeli templumban innepet, a hol az isteni jelentések nyilván szemek előtt voltak és látták szemekkel az Úrnak szabadító hatalmát.

²⁾ *Korahnak* három fiai vóltanak Asir, Elkana, Abiasaf, kik az apjok pártütésekor megmaradtak; ezekről származott Sámuel proféta, *Num. 26* Kérdik a bölcsek: miért intitulátnak Korah fiaira in plurali, hárman egyszersmind nem írtak volna éneket, ha penig egyik írta közzüllök miért nem neveztetik annak nevére? Respondent quidam et dicunt: hogy a hol nevezet szerint nincs kifejezve, hanem csak Koreh fiai, tehát az olyant Sámuel proféta írta, szerzette volna és alázatosságában magasztalván irgalmasságát az Úr Istennek, ki az atyjok Koreh elsülyesztésekor a fiait eleve-nítő irgalmasságából, tudván hogy olyan nagy szent proféta mint Sámuel származnék tőlök, azért tartotta és marasztotta meg, azért intitulálta a Koreh fiaira in genere közönségesen, mert Sámuel főképven akarják, bizonyittjak is Mojzseshoz közelíteni a profétai méltóságban, kiről másútt em-lékezhetni. És hogy e jelenvaló 42. zsoltárt akkor mondta volna Sámuel, mikor a pelisteusok a ládát elnyerték volt az harczon. Ez egyik fő értelem e zsoltárrúl. Másik, hogy Dávid profécizai lélek által a rab zsidóság képében éneklette és adta a Koreh fiai, akkor élő énekes léviták kezében hogy énekeljék; mert valamint jövendő bódogságát, szintén úgy rabságát, nyomorúságát eleve tudta, látta, írta, éneklette, jövendölte a szent lélek Izraelnek minden proféták által és a zsoltárba is, kivel rakva az írás mindenütt.

³⁾ A *szarvasok* vízetlen pusztákon magoktól megszomjuhozván, sereg-gel ordítanak a vizekre. Néha, írják, hogy szarvokkal a kígyókat kiássák, hányják, megeszik orvosságért; vagy mint nimelyek írják, az orrokon szíj-ják fel agyvelejekre és azután igen meghevülnek a kígyók étele miatt és

Szomjuhozza az én lelkem Istenemet az élő Úr Istent: mikor jutok az helyre, hol meglátom az én Istenemnek orcáját.⁴⁾

Kenyerem helyén voltak könyhullatásim nekem mind éjjel nappal: azért hogy mindennap azt kérdik tőlem: hol⁵⁾ a te Istened?

Hogy emlitem, elolvad magamba lelkem, mint mentem nagy sereg közt lépdesvén az Úr Istennek házában: szép ének-zengő valástétellel, nagy sok víg inneplő néppel.

Mit búsulsz énbennem édes⁶⁾ lelkem, és mit háborgasz rajtam, reménlj az Úr Istenben: mert bizony még együtt vallást tészünk az ő szabadító orcájának.

Én Istenem, mely igen búsul énbennem az én lelkem, hogy csak innét a Jordán elvéről emlegethetlek: az Hermonnak⁷⁾ kis hegyéről.

Egyik árvíz rajtam a más özönt hía nyavalyámra: a nyomorúságnak minden csatornáit⁸⁾ sebes árkai csak rajtam folynak el.

De bízzál jó lelkem, mert az Úr Isten megparancsolja⁹⁾ még hozzám nappalra az ő irgalmasságát és éjjelre velem leszen háláadó énekem: imátságom az én élő Istenemhez.

Ezt mondván az Úr Istennek: én köszálam¹⁰⁾ miért felejtöttél el engemet: miért kell ennyit gyászolnom az ellenség csúfolása miatt?

szomjuhozván szélel szörnyen orditnak és a hol módját esméri, szarvokkal, lábokkal vizet ásnak, fakasznak a földből; nagy ordítás után vagy az is, mikor kergetik a szarvast, siet a nagy vizekre szaladni, szomjuságát ordítva oltja meg és így szabadul a vadászoktól.

⁴⁾ *Isten orcáját látni* emberi szólás formára, régen a szent ládát avagy nagy látható irgalmasságát.

⁵⁾ A pelisteusok triumpháltak akkor a láda elnyerésében elsőben most is az istentelenek a nyomorgó híveknek untalan azt hányják.

⁶⁾ Drágalátos szép biztatás minden nyomorúságban levő istenes embernek.

⁷⁾ Hogy messze vitetett az Isten dücsősséges tiszteletinek helyétől.

⁸⁾ A rabságnak sokféle súlyos terhét érti.

⁹⁾ Biztatja szomorodott lelkét bizonyos szabadítással, a *napon* szabadulást, az *éjen* rabságot és abban való szomorúságát értvén.

¹⁰⁾ Ki régen atyáimat is szabadítottad, most is azon Isten vagy, nem erőtlennb.

Mintha mind összerontaná csontaimat, úgy gyaláz engemet ellenségem : mikor azt mondja mindennap, hol a te ¹¹⁾ Istened ?

Mit búsulsz énbennem édes lelkem és mit háborgasz rajtam, remélj az Úr Istenben : mert bizony még együtt vallást teszünk az ő szabadító orczájának és édes Istenünknek.

XLIII. Sóltár.¹⁾

Azon ennek is czélla és summája.

Láss törvént nékem én Istenem és pereld meg peremet a kegyetlen nemzetségekről : az álnok és csalárd emberektől ments meg engemet.

Mert te én Istenem én erősségem vagy : miért haragudtál meg én reám és miért kell gyászba járnom ellenségim csúfolása miatt.

Bocsásd el világosságodat és igaz szabadítódat, kik elvezetnek engemet : hazavisznek a te szent hegyedre és bódog lakó helyedre.

Holott felmenvén az én vigasztaló és örvendeztető Istenemnek óltárához : vallást tesztek és dicsírem, áldom hegedű-szó mellett mint édes Istenemet.

Mit búsulsz énbennem édes lelkem és mit háborgasz rajtam, reménlj az Úr Istenben : mert bizony még együtt vallást teszünk az ő szabadító orczájának és édes Istenünknek.

XLIV. Sóltár.¹⁾

A fő kántornak Korah fiai értelme.

Úr Isten fülünkkel hallottuk, mert atyáink beszéllették azt mi nekünk : mely sok csudákat ²⁾ töttél vélek idejekben a régi üdökben.

Te magad és a te kezéd kipusztította előlők a pogán népeket és ezeket helyekbe plántálta : megrontottad a nemzetségeket és örökben elvesztetted.

¹¹⁾ Holott csak te vagy fővebb bizodalom, mégis veled bosszont én töllem eltávozásoddal.

¹⁾ A rab zsidóság panasza a pogánok között.

¹⁾ Ez is a pogánok közt rabságokról való panasza a zsidó népnek.

²⁾ Azokat a *csudákat* érti, mikor az ígíret földére bészállottak sok erős nemzetségek ellen.

Mert nem magok fegyverével foglalták el ez földeket, sem nem magok karja vőlt az ő szabadittásokra: de csak a té jób kezéd és karod, isteni jó kedved, mert úgy akartad.

Most is ugyanazon királyom és istenem vagy te énnékem: ki naponként csak megparancsolod ³⁾ Jákobnak és híveidnek szabadulását és meglészen.

Tebenned szélllel hányjuk, megrontjuk ellenségünket: és a te nevedben megtapottjuk a reánk támadókat.

Mert nem bízom magam íjjamlan, nyilamban: és az én szabályám nem szabadít meg engemet.

De csak te szabadítottál meg ellenségünköt: és meggyaláztad a mi gyűlölőinket.

Minden napon csak az Úr Istenbe dicsekédünk: és a te nevedet dicsírjük mindörökké Saela.

De most ⁴⁾ megbúsáltál és megsújtottál minket: és velünk ki nem jöttél seregink között hadunkban.

Visszatérítettél minket ellenségink előtt: és a mi gyűlölőink prédáltak minket.

Olyanná töttél mint a mészárszékre szánt juhokat: szélllel hánytál sok pogán nemzetségek közt minket.

Gyaláztatá töttél szomszédságink között: csűffisággá, szidalmommá azok közt, kik körülünk vadnak.

Példabeszéddé tétettünk a pogán népek között: fejek csóválási sok nemzetségeknek.

Mindennap életem fogyása szemem előtt vagyon: és orcámpirulása elborított engemet.

A csűfolók és bosszontók szavok miatt: a rajtam bosszú-űző ellenségimnek miattok.

Mindezek rajtunk lévén még sem felejtünk tégedet én Istenem: és nem hamiskodunk a te szent frigyed ellen.

Nem tér ⁵⁾ vissza tetőlled a mi szűvünk: és nem hajol lábunk nyoma a te ösvenyidről.

³⁾ Az Isten szava és *parancsolatja* mindjárt ő maga a dolognak létele és teljeseése a mondás szerint: mert az ő angyalinak parancsol te felölled.

⁴⁾ Elmúlt és jövőendő bódogságokkal összeveti rabságos, nyomorúságos állapotjokat.

⁵⁾ Sem kár, sem gyalázat, sem semmi nyomorgatás az Istennek igaz vallásától és szent törvényétől el nem szakasztja.

Mert rontottál, nyomorgattál minket kegyetlen sárkányok ⁶⁾ között: és az halál árnyékával borítottál bé minket.

Ha elfelejtettük ⁷⁾ és megtagadtuk volna a mi Istenünknek nagy nevét: és a mi kezeinket más idegen Istenhez ha kiterjesztettük volna:

Nem keresné-jé ki azt a mi igaz ítélő Istenünk: mert ő jól tudja minden szűveknek titkait.

Mert mi te éretted mindennap ölettettetünk: olyanná tartatunk mint a lenyúzni való juhok.

Serkenj fel, mit aluszol mi Urunk Istenünk: ébredj fel ⁸⁾ és ne felejts el mindörökké minket.

Miért rejtet el orozádat így előttünk: elfelejtet nyomorúságunkat és sok csúfolásunkat.

Mert lelkünket a föld poráig lenyomtat: teljességgel a földhöz ragadott ágyékunk.

Kelj fel és légy segítségvel minékünk: szabadíts meg a te nagy irgalmasságodért minket.

XLV. Sóltár.¹⁾

A fő kántornak a sosariim lanton, a lilium rózsák lantján, Korah fiai bölcs értelme és kedves ²⁾ éneke.

Jó dolgot gondolt az én szívem, hogy mondjam magam szerzett énekemet a király előtt: nyelvem olyan mint gyors írónak pennája.

Sokkal szebb löttél oh Messiás minden emberek fiainál, csak tiszta kedvesség öntetett ajakidra: azért hogy megáldott tégedet az Úr Isten mindörökké.

⁶⁾ Kegyetlen pogán fejedelmeket ért a *sárkányokon*.

⁷⁾ Ha a nyomorúságok miatt az egy Isten vallásáról több és más Istenekhez a pogánok vallására állottunk volna.

⁸⁾ Mind emberi mód szerint való mondások az Úr Istenről, mert a törvény és a profécziák úgy irattattanak ki, holott az örök mindenhatóságról az ő mivolta szerint ugyan nem szólhatni, sem írhatni, hanem mint emberek emberi mód szerint úgy szólhatunk s úgy is írhatunk.

¹⁾ Ez éneket a Messiásról való jövődölésnek tartják.

²⁾ Szerelmeknek vagy szerelmeseknek éneke, mint Salamon nevezett Náthántól Jedidijah, Isten szerelmesének 2. Sám. 12. v. 25.

Kösd fel erős királyi kardodat oldaladra: magad dicsíretit és szép ékességedet.

A te ékesség az, hogy nagy szerencsésen jársz csak az hűséges beszédben és az alázatos ³⁾ igazságban: és a te jób kezéd felől való angyalod rettenetes dolgokat mútogat te neked.

Éllessek a te nyilaid, kivel minden népek alád vettetnek: ellenségidnek, még királyoknak is szívöket mind általjárják.

A te királyi széked Isten ⁴⁾ széki mindörökkön örökké: és a te királyi pálczád csak igyenességnek pálczája.

Szeretted az igazságot és gyűlölted a gonoszt, azért kent fel téged az Úr Isten a te Istened: vígasságos szent olajjal minden te királyi társaid felett.

Drága ⁵⁾ mirrhas, alóes és kassias jó illatúk minden te köntösöd: melyek mind elefánt tetéből rakott palotából te reád hozatnak nagy örvendezéssel.

Pogán királyok szép leányi ⁶⁾ te dücsősségedbe lésznek: jób kezéről főb királné asszony, ophyr aranyban öltözve.

Ezt mondván az idegen nemzetnek: halld meg pogán leánzó,

³⁾ A Messiás harczolása Istentől vött hatalommal, csak parancsoló szavával is megöli az embert, az istentelent, mint Illys proféta a tűzszállítással, kire az apostolok kérték, de nem cselekedte; Ananias és Saphira példája expresse írja ezeket Isaias 11. rólla, a hol vocabulum *resa* = *impii*, mivel in singulari numero vagyon a zsidóban = *spiritu oris sui interficiet impium*, historice et literali sensu az Antichristus megöléséről magyaráztatik a bölcséktől. Mert noha allegorice sok Antichristusok magyaráztatnak, de *καταβολή* amaz szörnyű Antichristusra magyaráztatik, kit a Messiás hatalmas kegyetlenségbe talál és parancsoló szavával maga öl meg.

⁴⁾ Mint hasonló mondás *I. Par. 29.* És üle Salamon az Isten széki-ben, mert a királyok és bírák széki Isten *székének* hívatik az igazságszolgáltatásért a hol a vagyon.

⁵⁾ Historicus és literalis sensussa ennek a mondás szerint *Eccl. 9.* Minden üdőben tiszta legyen a te ruhád és ne fogyjon el fejednek *drága* kenete. Allegorice. Igaz és szentséges tudományát értsd a Messiásnak, kit nem másunna, hanem az egekből alá hozatott és adatott Isten törvényéből veszen magára.

⁶⁾ Azaz országhostúl a pogán királyok s nemzetek a Messiás vallására térnek, mert a *leány* nevezeti és az asszonyé ekklésiát jegyez és jób keze felől fővebb királné asszonyon értetik a zsidóság gyülekezeti, mint régibb elsőbb ekklésia.

nézzed és hajts ide füledet: felejts el ⁷⁾ eddig való népedet, törvényedet és a te atyádnak házát.

És úgy ⁸⁾ kívánja a Messiás király a te szépségedet: mert ő már a te Urad és ő néki borúlással adj tiszteletet.

A szomszéd Tyrus ⁹⁾ népe is nagy ajándékkal várja s keresi személyedet: és minden népeknek nagy kincsű gazdagi.

De mindezek felett legbelsőbb király leánya ¹⁰⁾ tennen saját gyülekezeted: töltött tödzött varrásokkal és drága függőkkel köszöntőjükkel öltöztetve.

Szép szűzek ¹¹⁾ arannyal tödzött ruhákban vitetnek a királyhoz: Utána több szent gyülekezet atyjafiai vitetnek te néked.

Vitetnek mindnyájan és gyűlnek nagy örömmel s vígassággal: mennek mindnyájan mint olyan szent király ¹²⁾ palotájában.

A te atyád helyén lesznek és uralkodnak fiaid: rendeltetvén nagy fejedelmekké mind az egész földön.

Emlékezetbe vagon s lészen a te neved minden nemzetségről nemzetségre: azért minden népek dicsírnék tégedet mindörökkön örökké.

XLVI. Sóltár.¹⁾

A fő kántornak Korah fiaért Almuth lanton való ének.

Úr Isten te vagy minékünk szaladó helyünk és erősségünk: nyomorúságunkba te benned találunk nagy segítséget.

⁷⁾ Hadd el régi pogán hűtödet és állj az egy Isten igaz tiszteletire.

⁸⁾ Mert nem lehetsz különben a Messiás kedvében, hanemha az isteni igaz tiszteletre és hűtre, tiszteletre térsz.

⁹⁾ Távól és közel valók ez világnak országi hozzám az egy igaz hűtre hajolnak.

¹⁰⁾ Értetik az hűséges Izrael, kinek nemzetsége sok szent patriárkhákkal, frigyekkel, törvényekkel, profétákkal és drága költséggel ékesítettett.

¹¹⁾ Mind zsidók s mind pogánok a Messiás dücsőségére megegyesedvén, szent gyülekezetek, szent ekklesiák lészenek az Isten előtt. Szűzeknek pedig mondatnak, kik bálvánt nem imádnak és emberi szerzéssel nem rútítják, elegyítették az egy Isten tiszteletit, mert azokat az Irás paráználkodásoknak hívja.

¹²⁾ Istennek ez földön mennyei országlása, melyet mindennap kell kérnünk, hogy eljőjjön és örökké megmaradjon.

¹⁾ Ezt magyarázzák szintén a világ végében való szabadulásról és a Góg Mágog veszedelméről.

Ez okon nem félünk mikor a föld elváltotztatik: és mikor a nagy²⁾ hegyek a tenger mélységébe szakadnak.

Ha zúgván nagy habokat csapnak az ő vizei: és szélveszekkel az hegyek háborognak kevély magosságokban. Saela.

De akkor³⁾ kedves élő vizeknek folyási vigasztalják az Úr Istennek városát: a magosságbelinek szentséges lakóhelyét.

Benne lakik az Úr Isten a szent városban és el nem hanyotlik: reggeli tekintetbe⁴⁾ megsegitti őtet az Úr Isten.

Háborognak a pogán népek és sok nemzetek országi megindulnak: szavát adja az Úr és elolvad a föld.⁵⁾

Mert mi velünk a seregeknek Ura Istene vagyon: a mi felmagasztalónk a Jákób Istene. Séla.

Jertek⁶⁾ el, nézzétek az Úr Istennek cselekedetét: mely nagy pusztításokat szerzett mind az egész földön.

Elfogyatott minden⁷⁾ hadakat a föld határáig, kézijjeket, kopíákat elrontott: tüzzele égetett meg hadakozó szekereket.

Nosza már⁸⁾ nemzetségek, mondjátok meg hogy én vagyok Isten: méltóságos minden nemzet felett és méltóságos az egész földön.

A seregeknek Ura Istene mi velünk vagyon: és felmagasztalónk a Jákób Istene. Saela.

²⁾ Nagy hadak indulási és sok népek példáltatnak ez szókkal.

³⁾ Megrontatnak szörnyű csapásokkal a több pogán országok: de akkor az új Jeruzsálemben élő folyóvíz fokad ki, mindazt, mind az egész földet világot bódogittja. Olvass erről *Ezekh. 47.*

⁴⁾ Mindenkor kellete korán.

⁵⁾ Földnek lakóssai.

⁶⁾ Mikor elfogyatja a sok pogánság és Góg Mágóg hadait.

⁷⁾ *Izsaias 2.*

⁸⁾ Most többire e világ csak gyanóság alatt tartja hűtét, vallását, sok vélekedés között; akkor meglátja, hogy nem gyanakodik.

XLVII. Sóltár.¹⁾

A fő kántornak Kórah fiai számára való ének.

Minden ²⁾ népek kezetekkel tapsoljatok: zengjetek nagy-fel-szózatú énekkel az Úr Istennek.

Mert a magosságbeli Úr igen rettenetes: felséges nagy király mind az egész földön.

Ki minden népeket mi aláink hódoltatott: és a nemzetségeket mi lábaink alá.

Elválasztja mi számunkra jó örökségünket: ezt a Jákób zsiros völgyét, melyet igen szeret Saela.

Magasztaltassál Uram mindenek felett e mi nagy szentségünkben: Úr Isten! a kürtnek ³⁾ szavában.

Énekeljetek az Úr Istennek, énekeljetek: zengjetek a mi királyunknak, zengjetek.

Mert már ⁴⁾ mind az egész földnek bizonyos királyja csak az Úr Isten: igen értelmesen muzsikáljatok önéki.

Király az Úr Isten minden ⁵⁾ nemzetségeken: felült már az Isten az ő szent székiben.

Népek fejedelme öszvegyűlvén az Ábrahám Istenének népéhez: mert ⁶⁾ csak az Istent illeti hogy paizszsa legyen e földnek, mert igen felmagasztaltatott.

¹⁾ Ez is jövődöre a Góg Mágóg veszedelmében öröm-éneknek magyaráztatik ez világ végébe, mikor megcsendesednek mindenek a szörnyű veszedelmek után.

²⁾ Int az Istennek népe minden nemzetségeket véllek együtt való háladásra.

³⁾ Ez *kürtnek szava* titkos dolog mind a kürtölésnek, azaz, az ősi új esztendőnek és sanyargatásnak innepébe való kürtölésért, s mind az Izsák szabadulására, a jövődő halottak feltámadása hogy kürt szó által léssen; értsed a többit, hogy mindezekbe dicsírtessék az Isten.

⁴⁾ Eddig a pogán népek nem tartották ő Isteneknek a zsidók Istenét.

⁵⁾ Mikor nemcsak zsidóknak már, hanem minden pogánoknak is királyjává lött.

⁶⁾ Igaz hűtökért, vallásokért a zsidók megmaradván ő benne és miattok marad meg a föld Isten után: más pogán népek is nem különben, hanemha az ő hűtökre térnek, úgy maradnak meg.

XLVIII. (Sóltár).

Kórah fiai éneke.

Mely nagy az Úr Isten és felette igen dicsíretes : a mi Istenünk városában ¹⁾ és az ő szent hegyén.

Csuda szép tartomány s ez egész föld öröme a Cion hegyének északra való oldala : a nagy királynak Dávidnak ²⁾ és Messiásnak erős vára.

Az Úr Isten az ő szép palotáiban : esmértetett ótalomnak és felmagasztalónak.

Mert imé sokszor a földi királyok ³⁾ reá gyűltenek : de nagy szégyenekre meg eloszlottanak.

Ezeket mikor látták, álmélkodtanak : megháborodtak és nyakra-főre futottak.

Rémítő reszketés fogta ott ⁴⁾ meg őket : nagy fájdalom mint a szülő asszonyi állatokat.

Miképpen a napkeleti erős szelekkel : összerontod a Tharsis tengeren való hajókat.

Valamint hallottuk fülünkkel, szintén úgy láttuk szemünkkel a seregeknek Ura Istene a mi Istenünknek városában : ⁵⁾ bizony Isten erőssította ezt meg mindörökkön örökké. Saela.

Vártuk Úr Isten hallgatással a te nagy irgalmasságodat : a te szent templomodnak mely itt vagyon közepette.

Mely nagy vólt a te szent neved Ur Isten profétáidnak hirdetése által, most szintén olyan nagy dicsíreted ⁶⁾ is mind a földnek határáig : igazsággal, irgalmassággal rakva vagyon a te jób kezéd.

¹⁾ Jeruzsálemet érti.

²⁾ Dávidon maga is értetik a Messiás, mert sok helyen a profétáknál ugyan Dávidnak nevezetik expresse.

³⁾ Mint Zarach a szerescsen király, 2 Par. 14. Moáb és Ammon, 2 Par. 20. Sancherib, Rabsakes, Ézs. 37 : úgy léssen Góg Mágóg veszedelme is a Messiás ellen.

⁴⁾ A hol ők gazdag prédát, nyereséget vártak ; romlást, veszedelmet találtak.

⁵⁾ Az profétáknak jövődölésekből.

⁶⁾ Valamint régen a szent proféták megjövendölték dücsősséges szabadittásodat, most a te jób kezéd éppen igazán és még nagyobb irgalmasságod bizonyittásával véghez vitte, bételjesítette.

Örvendjen a Cion hegye és vigadjanak a Judának leányi: ⁷⁾ a te szentséges ítéletidért.

Kerüljétek Ciont és járjátok körös-környül ⁸⁾ meg: számláljátok már az ő szép tornyait.

Vessétek szűveteket az ő gazdag épületire és erős palotáira: hogy azt beszélhessétek utánnatok maradékitoknak is.

Mert ez az Úr Isten mi Istenünk mindörökkön örökké: ez igazgat minket ily dücsösségesen mint a régi ⁹⁾ bódog üdőkben.

II. Sóltár¹⁾.

A fő kántornak Korah fiai számára való ének.

Halljátok meg ezt minden népek: vegyétek fületekben ezt világnak minden lakóssi:

Méltóságos és köz rendnek fiai: kazdagok szegényekkel egyetemben.

Mert az én szám bölcsességeket beszéll: és szívem mély értelmeket feszeget.

Hajtom az én füleimet a bölcs példabeszédekre: mondó szómat kezdem én zengő énekemben.

Mit rettegek ²⁾ és törődöm e jelenvaló életnek gonosz napjaiban: holott az én bűneimnek zsoldja tudom nyilván, hogy készen vár engemet.

Mert noha sokan szoktak bízni nagy gazdagságokban: és számtalan kincsekbe mely örömmel dicsekednek:

⁷⁾ Faluit érti és városit.

⁸⁾ Mint *Ezech. ultimo.*

⁹⁾ Lásd meg, Kimhi a zsidó ígín *Almuth* magyarázza többek értelmével is: *kime almenu* = mint régi bódog ifjúságnak idejében.

¹⁾ Csudálatos szép Psalmus és bölcs is e világi gazdag hatalmasoknak rossz és veszedelmes állapotokról; viszont hogy az igaz hűtű és szent életű emberek, csak azok igazán emberek, a gonoszok barmokhoz hasonlítatnak és elvesznek; az igazaké csak az örök élet.

²⁾ Ez jelenvaló életnek sem öröme sem bánatja nem örökös, sem állandó, egyiken is hát kapni nem kell, hanem ez élet csak útonjárás és általmenetel vagy örök jóra vagy örök veszedelemre, azért ne kapjon senki ez jelenvaló életnek fényességébe semmit, mert csak múlandó csalárdság, valami része penig javaiban ez életnek az hű emberhez jutnak, azzal csak sáfárkodják a más életre való kincs-gyűjtésre.

De lám soha azzal egy atyafi sem váltja meg más szerelmesét: nem adhat éltejért az ítélő bíró Istennek soha senki is vált-ságot.

Sőt maga ³⁾ lelkét is akármely nagy drága kincsen is meg nem válthatja: hogy azzal örökké élhessen e világon.

És hogy fizetése után végetlenül itt élhessen: és hogy ne lásson koporsóba temetést.

Mert ímé látod, hogy a bölcsek ⁴⁾ is meghalnak, egyaránt boldok s balgatagok is elvesznek: és gazdagságokat mind másnak hagyják.

Belől szüvökben azt alítják, hogy itt való házok ⁵⁾ örökös és lakóhelyek nemzetségről nemzetségre marad: ezért híjják, nevezik a földeket sok helyen magok nevére.

De egy ember is holtakor azon dücsösségébe ⁶⁾ meg nem marad: ábrázatja rothadóvá, dögge változik mint a baromnak.

Ilyen minden tévelygő botránkozóknak az ő útok: és utánnok az ő szájokból tanult maradékoknak futások Sacla.

Mint a barmok, ⁷⁾ juhok csak veszélyre, pokolra úgy vettettek: örök halál emésztí meg őket.

Végtére is az igazak jó idején az istenteleneken uralkodnak és elvész minden hatalmok a gonoszoknak: koporsójokkal pokol lészen az ő lakó helyek mindörökké.

De az én Istenem megmenti az én lelkemet az halál pokol ⁸⁾ kezétől: mert magához felvészen és támaszt engemet Sacla.

Ne félj tehát attól mikor valakit gazdagodni láatsz: az ki soka-sittja az ő házának dücsösségét.

³⁾ Bizonyítja haszontalanságát a gazdagságnak.

⁴⁾ Az itt való örökös maradást még az igaz *bölcsek*, szentek sem nyertették meg, attúl inkább a rossz gazdagság nem tarthatja örökösön itt az embert.

⁵⁾ Mint: Buda, Babyllon, Róma, Alexandria stb., kiket az hatalmasok magok nevére neveztek, hogy azzal emléközetek maradjon.

⁶⁾ Ha hírt-nevet szerez is, de maga istentelensége miatt elvész örökké, noha minden fősvény gazdagnak a természeti, hogy az halált nem hiheti s nem gondolkodik rólla örömet.

⁷⁾ Azaz mint a *barmoknak* nincsen üdvösségekre, feltámadásra való reménységek, úgy vesznek az istentelenek is reménység nélkül.

⁸⁾ Így, a proféta példája szerint, minden igazakat is feltámaszt Isten, miképpen hogy az istenteleneket is elvesztí.

Mert halálakor azokba semmit el nem viszen: nem megyen utánna semmi afféle dücsősség;

Mert elég az hogy élteben azokkal gyönyörködtette ⁹⁾ az ő lelkét: és dicsírik érte, hogy maga testének annyi jókkal kedveskedett.

Ki kell menni azokból az ő eleinek nemzetsége után: és örökké nem lát világosságot utánna.

Azért minden ember akármely méltóságos gazdagságba legyen, ha igaz és jó értelme üdvessége felől nincsen: méltán csak barmokhoz hasonlittatik ábrázatja.

L. Sóltár.¹⁾

Asaph éneke.

Szóll a világbíró erős mindenható Isten és híjja az egész földet: napkelettől fogva mind napnyugatiglan.

Akkor — — — — —

⁹⁾ Ez világon elvőtte maga jutalmát, lelkére gondja nem vőlt.

¹⁾ A világ végében lejendő ítélet napjáról, mikor a Góg Mágóg veszedelme után Isten ez világot megítéli, kiről olvashatsz Joel. 3.

(Itt a kéziratból 6 levél hiányzik. t. i. az 50-dik zsóltár 2—23. versének szövege a jegyzetekkel együtt és az 51-dik zsóltár 1—9 versének szövege s a 6-ik versre tett jegyzet első része, mivel itt a terjedelmesebb jegyzetek nem a lap szélére, hanem a lap egész szélességében vannak írva. Ezért a jegyzetek előtt a magyarázott szók vagy mondatok is ott állanak s nem csupán a jegyek [számok] mutatják a jegyzetek vonatkozását.)

(LI. Zóltár)*)

*) másik hogy a térő bűnösnek kegyelmet ígért. Igaznak találassék ez is az Isten beszéde, mindakettőről világos példa vagyon Dávidban. Az bűnért fia pártolásával meg is büntettetett, sok urak bölcsék megbotránkoztak benne. Az Istennek első igazságát urgeálván Akhítófellel, Semeivel együtt, azt tudták örökké el kell veszni; de Dávid az igaz poenitentiával a bűnösökhöz ígirt igazságát magához az Istennek megnyerte Salamonban, ki ugyan Bethsabétül született.

Mert íme. Értelme az: noha ezt a vétket szánt-szándékkal és tudva cselekedte, de azért csak gyarló indulatjából, soha nem úgy hogy örökben

elszakadna, pártolna Istentől, mintha mondaná: megtérő bűnösnek csak gonosz indulatok miatt való vétkét méltó megbocsátani. Mert afféle gonosz indulat anyjok méhében véllek termett, az egész gyarlóság is; azaz nem vétkezett vakmerő lélekkel, hanem csak gyarló testi indulatból.

Fogantattam. 1. Rabi Seadia mondja: mivel a bűnök fészke a szűbe fundáltatott egészen, a szű pedig első mozduló és elevekenkedő fő tag, utolszor is hal meg az emberben, azért mondatik bűnben fogantatni az ember, mert a mint Jer. 17. vagyon: *nilhil corde perversius* = semmi nincs a szűnél latrabb, csalárdabb. 2. Más magyarázat világos Éva anyánkra nézve, mert nem szült ártatlanságban, hanem az eset után és az átok után, és arról mondatik amaz különbség, hogy Ádám az Isten képére és hasonlatosságára teremtetett *Gen. 1. v. 21*; Kain pedig termett az atya, anyja (kik már bűnösök voltak) hasonlatosságára és ábrázatjára, azaz természetekre; így fogantatni mondatik azért bűnben. 3. Harmadik historia szerint való magyarázatja, kit a bölcsek írnak, hogy Isainak, a Dávid atyjának lőtt volna akkor egy szép kedves szolgálója, és mint akkor szabados, bűn nélkül volt az, végezett volt az szolgálóval, hogy a következő éjjel vélle hálna, melyre a Dávid anyja is consentiálván; mikor estvére jutottak, megtiltotta az okos asszony a szolgálót és maga ment bé a szolgáló neve alatt és annak alítván az ura, úgy hált Dávid anyjával és akkor fogantatván Dávid, azután nem titkolta az anyja sem az atyjától sem Dávidtól; azért litteraliter, betű szerint 'bűnbe fogantatni' olyan értelemmel mondja, hogy aminemű vétekben estem és a kiért rám haragszol, nem csuda hogy arra hajlandó voltam és magam is nem tartóztathattam, mert fogantatásom is mind atyám, anyám indulatjából, afféle gyarló indulatnak forráságából lőtt énnékem; azért noha egyéb emberek a vétekbe gyarlók, én gyarlóbb lévén másoknál fogantatásomnak módja miatt, méltó kegyelmesen megbocsátanod. Ezt a litteralis értelmet segíti a *melegittésnek* szava is szokás felett való impetusokat jegyezvén.

Tagaink indulatjában etc. Noha a gyarlóságnak rütsága ideig megnyomván bűnbe kellett fetrengenem, de soha belső, tökéletlenség, vakmerő szándékom nem volt, hogy tőled Istenemtől és szent hagyományidtól elszakadjak; veled való maradásra azért ugyan tökéletes örökös indulat volt lelkemben; ha testi indulatomnak vaksága, bolondsága tévelygettetett is, ezt azért a kit szeretsz és szerettedél mi bennünk emberekben, a léleknek hozzád tökéletességgel való hűsége és maradó szándéka megvált én bennem, a testnek ideig való gyarló indulatjéért ne veszed el örökben veled hűséggel maradott s maradandó lelkemet. Ez pedig annak igaz jele előtted, hogy szűből bánom-szánom és iszonyodom akkor testi indulatimnak cselekedetén; ha azt örökké szerettem volna, nem bánkódnám rajta etc. A belső tagokon pedig érti a veséket, mint *Jób 35*, mert az első bánkódó, tanácskozó gondolatokat a veséknek tulajdonították, a szűvé az értelem és tökéletes ítélet.

Tisztíts meg Izsopoddal etc. Zsidóul is Ezep. Azt tartják a bölcsek közül nagyok, nem a mi izsópunk, hanem a kit deákül *origunum*-nak, magyarul fekete gyopárnak hínak. Fő bölcsek pedig azt tartják, nem ismer-

rik úgy azt nevérol, hanem ugyan mütatásból ismérték azt a papok akkor és most is úgy Caballából. Értelme ez: az lelken olyan rút a bűn, mint a tiszta ruhán valami rút ocsmányféle mocsok, vagy a szép testen a pokolvar, belpoklosság és lepra. Izsóppal való tisztulás, mivel jó rothadás ellen igen, törvény szerint is végső tisztulás volt. Allegorice sokképen magyarázzák tudom, de egyet tanúld bizonyosan meg Istenhez térő bűnös a bölcséktől. Sok akadályok és kapuknak bérekesztési vadnak, melyért a bűnösök nem hallgattatnak meg, avagy igen későre (mert ők is gyengén gyarlóul vélekedve könyörögnek), de a szűbeli zokogás, sírás és szemeidnek könyhullatási héába nem leszen, egy csepp könyved sem esik el haszon-talanúl, és a könyhullatás előtt nincsen soha bétéve az Istennek kapuja; egyéb imátságok ha késedelmesen mehetnek Isten eleiben is, de a könyhullatás egyenesen mindjárt.

Hallass ¹⁾ én velem örömet és vigasságot: örvendeztesd cson-taimat, kiket öszverontottál. ²⁾

Fedezd ³⁾ bé orcádott az én vétkeim előtt: és töröld el minden álnokságimat.

Új ⁴⁾ szüvet terempts bennem én Istenem: és a te szent lelke-det újíts meg én bennem.

Ne ⁵⁾ vess el engemet a te szent színed előll: és a te szent lel-ke-det ⁶⁾ ne vedd el én töllem.

Téris én hozzám szabadittásodnak ⁷⁾ örömét: és a te jó kedve-sittő lelkeddel támogass engemet.

¹⁾ Az mondás szerint *Prov. 15.* Az jó hír meghízlalja a csontokat; noha Náthán megmondotta vólt, hogy Isten is megbocsátja vétké, de élete megmaradására és lelke üdvességére nézett, ha a büntetés meg-esett rajta.

²⁾ Nincs nagyobb gyöttelelem a lelkiismeret gyötrelménél.

³⁾ Ne nézd bűneimet, mert untalan haraguván érettek együld verten-versz.

⁴⁾ Újítás és a terempts, mint ez versnek más része magyarázza, mert azelőtt nem szakadott el lelke teljességgel az Úrtól.

⁵⁾ Ne útálj meg.

⁶⁾ Az bűnös testtel nem kezdett vólt együtt megalkunni a prófécziai lélek, könyörög.

⁷⁾ Világosan azt érti, lelke szabadittását az örök veszedelemtől és a prófécziai léleknek ajándékát, mert a jókedvű tiszta lélekkel lakozott. *Vid. 2 Reg. 3.*

Taníthassam meg a pártos bűnösöket is útaidra: és így sok vétkesek te hozzád térnek.

Ments meg engem a kiontott vérektől⁸⁾ én szabadittásomnak Istene: hadd énekelje nyelvem a te igazságodat.

Uram nyisd meg az én ajakimat⁹⁾: hadd hirdesse szájam a te dicsíretedet.

Oh nem kedveled az ilyen bűnökért az áldozatot¹⁰⁾ mert sokat adnék: ezekért az egészen égő áldozatot sem akartad.

Áldozat¹¹⁾ Isten előtt ebben a töredelmes lélek, romlott és bűnért összetörtetött szívét: az Isten meg nem útálja.

Tégy jót ezenbe jó kedvedből Cionnal is: építs meg Jeruzsálemnek köfalait.¹²⁾

Akkor kedvelsz igaz áldozatokat, egész és teljes illatokkal: akkor vitetnek örömmel sok tulkok a te szent oltáridra.

LII. Soltár

A fő kántornak Dávid számára való értelem. Arról: mikor az idumeai Doegh nagy Úr elmenvén bevádlotta vólt Saulnak, hogy futtába Dávid az Akhimelek fő paphoz tért volna.

Mit dicsekedel a gonoszságba¹⁾ te hatalmas ember: az Úr Istennek jóvóltá mindennap én velem vagyok.

Csalárdságot végez a te nyelved mint az éles beretva: álnokságokat cselekedvén.

Inkább szeretted a gonoszt a jónál: a csalárd beszédet az igaz mondásnál Saela.

⁸⁾ Uriással sokan vágattak vólt le az Ammonitáktól.

⁹⁾ Mint ezelőtt úgy ezután is azon próféciái lélek által írassak, énekelhessek dicsíreteket zsoltárokat a te tiszteletedre.

¹⁰⁾ Csak a tudatlanságból és gyarlóságból való vétkekért vóltak az áldozatok, felebarátja ellen ha vétett, azzal megbékélni és kárárúl megengesztelni.

¹¹⁾ Az vakmerő bűnökért is ha nem az hűttől, Istentől elszakadással következnek, engesztelés lehet róllok, de nem áldozattal, hanem a szűnek halálos töredelmességével, kit az Isten meg nem útál ígretiert, de a bünt büntetetlen nem hagyja.

¹²⁾ Prófétál az örökké állandó Jeruzsálem épületiről, melyben a Dávid magvától származandó Messiás uralkodjék és arra nézve, hogy ő is ne vessék el ha magvából rendelte Isten a Messiást adadni.

¹⁾ Mi hasznod a rágalmazó vádlásban, ha Isten óalmaz te ellened.

Szeretlél minden ártalmas veszedelemre való szókat: és a csalárd nyelveket.²⁾

Ezért az Úr Isten is elront örökké tégedet és kivonszon s kipusztít a te sátorodból³⁾: és minden maradék csemeteidet eltörli az élőknek földéről Saela.

Kit mikoron látnak az igazak, megfélemlenek⁴⁾ az Úrtól: de te rajtad kacagnak.

Ládd-e mint járt az az ember ki nem bízott az Úr Istenben inkább bízott sok gazdagságiban erőssödvén rettenetes rontó kegyetlenségében.

Én penig mint a zöldellő⁵⁾ olajfa úgy virágzok az Úrnak házában: bizván az Úr Istennek irgalmasságába mindörökkön örökké.

Dicsírlék tégedet azért én Istenem mindörökké, hogy ezt⁶⁾ cselekedted: és bízom a te nevedbe, mert igen jó minden szentidnek előtte.

LIII. Sóltár.¹⁾

A fő kántornak Makhalat muzsikája Dávid értelme.

Monda a bolond az ő szívében, nincsen Isten: vesztek és utálatosokká löttek csalárdságokban, nincsen ki jót cselekedjék.

Az Úr Isten nézi az egekből az embereknek fiait ha láthatná, vagyon-e eszes közöttök: ki keresné és tudakozná²⁾ az Úr Istent.

Mindnyájan elhanyotlottak, egyetemben elbűszhődtek, nincsen ki jótin cselekedjék: nincsen csak egyetlenegy is.

²⁾ Azaz beszédek, csalárd beszédű embereket, *pars pro toto*, mert azt nem igazán mondta, hogy a főpap Akhimelek tudta volna Dávidnak Saultól való elszökését.

³⁾ Mindez világról s mind a jövőendő örök bódogságból kipusztítja, veszti.

⁴⁾ Ki a papok haláláért te rajtad bosszút állott.

⁵⁾ Elvész az istentelen, és vádló nyelvétül az igaz Dávid megszábadulván, mint a *zöld olajfa* örökösön marad.

⁶⁾ Igaz ítéletet szolgáltatattál.

¹⁾ Ezen zsoltárt oda fel a 14, itt csak kevés szóval való változással íratott; okát nem tudván a bölcsek miért íratott kétszer, jelentik mindazáltal, hogy a szent lélek itt az áruló Doegh és vádaskodó Ziphiekrol íratott ének közben akarta a Messiás ellen pártolkodó üdörről, nemzetségekről való próféciát helyheztenni, kik sem Istennek sem Messiásának és szabadító akaratjának mint Farahó nem hisznek.

²⁾ Az igaz eszeség csak az igaz kegyes istenes élet.

Vajjon s nem tudják-é azok, kik hamisságot cselekedvén úgy eszik, emésztik az én népemet mint a kenyeret: Istent ingyen sem említvén.

Még oly helyen kell nekik ³⁾ rémülniök nagy rettegéssel, a hol az igazaknak semmi félelmek nem volna s nem is léssen.

Mert az Úr Isten elszéleszti az hamissak táborának csontjait, igen meggyaláztatván őket: azért hogy az Úr Isten útálta őket.

Oh ⁴⁾ vajjon s ha teljesítették bé Ciónból Izraelnek szabadulása, mikor az Úr Isten megtérítte az ő népének rabságát: örvendez akkor Jákób és vagad az egész Izrael.

LIV. Sóltár.

Az fő kántornak muzsika lantjára Dávid értelme, mikor a Zíphi városbéliek bémondák vólt a Saulnak: vajjon s a Dávid nem lappang-é mi köztünk?

Úr Isten a te nevedbe szabadíts meg engemet: és a te nagy erődből szolgáltass törvént énnékem.

Úr Isten hallgasd meg az én imátságot: fogadd füleidben az én szavamnak beszédit.

Mert idegenek ¹⁾ támadtanak én reám és vakmerő hatalmasok keresik az én lelkemet: kik soha téged Úr Isten ingyen csak szemek eleibe sem vesznek Saela.

De imé az Úr Isten megsegít engemet: az Úr jó támaszsza az én lelkemnek.

Ki gonoszszal fizet az én ellenségimnek: a te hű igazságodban ²⁾ veszed el őket.

Kiért örömmel kedvesen áldozok te néked: dicsírvén a te nevedet Úr Isten, mert igen jó.

³⁾ Az Góg Mágóg veszedelmekor, mikor a számtalan pogánság levágitak és a Messiással együtt örök bódogságra vitetnek az hívek.

⁴⁾ Ez vers igen nyilván bizonyítottja ez zsoltár magyarázatjának igazságát, hogy a jövődő derekas szabadításról, ki a Messiás által léssen a pogánságnak romlásával, arról való profétálás ez.

¹⁾ Noha zsidó nemzetek vóltak mind Saul s mind ziphieek, de az Isten tanácsának Dávid felóll hogy ellenkeztek, *idegeneknek* és vakmerőknek mondja őket az Istenre való ügyeketért.

²⁾ Melylyel ígérted, hogy királyságra emelsz és ők az ellen tusakodnak.

Mert minden nyomorúságimból megszabadítasz engemet: ellenségim veszedelmét szememmel hagyod látnom.

LV. Sóltár.

Az fő kántornak Neginot muzsikába Dávid értelme. (Absalon előtt futtában Akhitófel fő tanácsa ellen.)

Hallgasd meg Úr Isten imádságomat: és ne rejtezzél el az én könyörgésem előll.

Hallgass meg és felelj meg énnékem: ily háborgó és rettegő imádságomban.

Ellenségim vádló szavátúl,¹⁾ és a gonoszok nyomorgatásátúl, kik sok csalárdságot borítottanak én reám: és bosszúból kergetnek, háborgatnak engemet.

Kik miatt szívem elbágyadott már bennem: és halálos rettegek környékeztek meg engemet.

Félelem és nagy rettegés jött én reám: és szörnyű rémülés borított el engemet.

Ki miatt mondtam, ki adna nékem mint a galambnak szárnyakat: elrepülnék és megnyúgodnám valahúl.

Sőt ímé ugyan igen messze költöződven: megnyúgonnám a kietlen pusztában Saela.

Sebes²⁾ futással sietnék magam mentségére: mintha sebes szélvész és fergeteg előtt futnék.

Hirtelen Uram oszlasd el ezeknek nyelveket³⁾: mert sok prédálást és rút húzást-vonást mintha szememmel látnám a városba Jeruzsálembe.

Éjjel-nappal fenn kerülik tudom most kőfalait: belől iszonyú csalárdság és romlás vagyon benne.

¹⁾ Káromló rút szókkal vádolták a szent királt a pártos urak, kit igen nehezlett; mind az *Úriás* haláláért s mind az Bethsabéval való vétkét exaggerálván, azt a példabeszédet mondván róla: lehetne-e annak kegyelme a ki a pásztort megöli és a juhót erőszakkal elviszi? kit maga is szörnyű dolognak ismért, de a sok sírással és erős poenitentiával Istent megengesztelvén, amazok tanácsa és gondolatja ellen ugyan megszabadította, ellenségit, pártosit rútúl vesztette.

²⁾ Mind a galamb *sebes* repüléséből való hasonlatosságot nyújtja, ki siet igen a fergeteg előtt.

³⁾ Az Akhitófel ártalmas tanácsa ellen imátkozik.

Számtalan csalárdság semmit nem szűnik : utcáin álnok prédálás és mesterséges rontás.

Ugyanis lám nem ellenségim gyaláztanak engemet, mert elszenvedtem volna, sem nem gyűlölőim ⁴⁾ támadtanak ellenem : mert azoktól magam elrejthettem volna.

Dé te méltóságos férfiú ⁵⁾ (Akhitófel), ki mint rendemen ⁶⁾ való voltál : mintegy fejedelmem és isméretes barátom.

Kivel együtt nagy édesen és kedvesen közlöttem titkos tanácsimat : és az Isten házában is veled egy társaságba jártam.

Jöjjön hirtelen halál reájok és elevenen szálljanak koporsójokban : mert csak istentelenség vagyon hajlékokban és az ő szívekben.

Én pedig csak az Úr Istenhez kiáltok : és az Úr Isten megszabadít engemet.

Mind estve, ⁷⁾ reggel s délbe szólítottam és nyughatatlankodom : és meghallja az én szómat.

Megmenti szép békességbe lelkemet a reám törőktől : mert ⁸⁾ sokkal többen vóltanak én velem.

Meghallgatott az Úr Isten és meggyalázta őket : ki uralkodik mindörökké Sacla.

Azért hogy nekik jobbúlásra való térések nem lött : és nem félték az Úr Istent.

Kezeket az ő békességes ⁹⁾ királyokra bocsátották : melylyel a köztünk való frigyet ¹⁰⁾ felbontották.

Vajnál simább vólt hízelkedő szájok, belől szűvők csak hadat

⁴⁾ Magam fiam és kedves fő tanácsom, mint a Náthán szava tartotta : *imé a tennen házadból támasztok ellenseget te ellened.*

⁵⁾ Kit igen böcsültem.

⁶⁾ Az *Aluph* zsidóul tanított mestert, doctort térszen, mert régen csak a bölcsek uralkodtak.

⁷⁾ Az imátságnak tartozó kedves óráit kifejezi, a napnak három fő változásikor, az Isten embere találkozassék fő tisztiben, Istenhez való imátkozásban.

⁸⁾ Ezt úgy is fordíthatni zsidóbúl : *mert sokkal többen vóltak én mellett ; — értsed az Isten angyali, kik ótalmaztak.*

⁹⁾ Betű szerint : *az ő békességekre bocsátották kezeket.*

¹⁰⁾ Valaki ártatlan felebarátját ok nélkül háborgatja, *frigyet bont,* vagy publice vagy privatim.

forralt: símább az olajnál szép beszédek, de magokban azok mind kivont szablyák.¹¹⁾

Tehát minden isten-szeretők bízátok¹²⁾ az Úrra magatokat és ő jól elvezérel titóket: soha nem hagyja örökké, hogy az igaz eltántorodhassék.

Te pedig Úr Isten ezeket hirtelen az halál vermébe¹³⁾ taszítottod, a vérszipó és csalárd férfiak felényi napjokat sem töltik el: és én csak tebenned bízom.

LVI. Sóltár.¹⁾

A fő kántornak a messze földön való néma galambról Dávid arany-éneke, mikor a Philisteusok Gát városába megrekesztették vólt.

Irgalmazz Úr Isten, mert hatalmas emberek elnyelni ügyekeznek engemet: mindennap vesztegetvén harezczal nyomorgatnak engemet.

Elnyelnek többire engemet az én ellenségim minden napon: és igen sokan hadakoznak²⁾ én ellenem oh magasságbeli Isten.

Most pedig ez legfélelmesb napom: kin én csak te benned bízhatom.

Dicsekedem az Úrnak nekem tött ígéretiben³⁾ és az Úr Istenbe bízván semmit nem félek: mit árthatna nékem a testi ember.

Mindennap kárhoztatják királyságra való hivatalamat: ellem minden gondolatjok csak gonoszra vagon.

¹¹⁾ A zsidóba csak: kést kivontak; értsed nyilakra, szablyákra, fegyverre azaz gyilkosságra.

¹²⁾ Holott sem barátinak sem ellenséginek nem hihet ember, az Isten csak igaz, arra bízza magát.

¹³⁾ Pokolba, gehennába, mert a vakmerő gonoszok siettetik halálok végét, és nem töltik el természet szerint való idejeiket.

¹⁾ Mikor az Akhis király udvarába magát bolonddá tévén, mint néma galamb úgy szaladott el; hasonlittja pedig balgatag, együgyű galambhoz, mert a mint írják, a galambnak nincsen szüve.

²⁾ Mind az Izrael földén kénszerítettén a Saultól ellenem vadnak s mind itt a pogány nemzetségek vesztetre ügyekeznek.

³⁾ Abba a szavába, melyet Sámuel által nékem mondott, hogy Izrael királya lések, és arra fel is kent.

Őszvegyülnek úgy szemlélnék és reménségemre vigyáznak ⁴⁾ :
Miképpen várhatnák lelkem veszedelmét énnékem.

Ilyen álnokságokért lehetne ⁵⁾ szabadulásuk ezeknek : bizony inkább haragodban ez ily népeket méltóságokból levonszod.

Sok futásimat megszámláltad te Úr Isten és könyhullatásimat tömlődbe raktad : bizony jedzökönyvedbe felírtad.

Akkor elfordúl és hátat ad ellenségem valamely napon kiáltlak : kiről megtudom hogy az Úr Isten én velem vagyok.

Azért méltán dicsekedem az Istennek ⁶⁾ róllam jövendölt szavában : dicsekedem az irgalmas Úrnak ígéletiben.

Az Úr Istenben bíztam, semmit nem félek : mit cselekednék én velem az ember.

Rajtam vadnak Úr Isten neked tölt sok fogadásim : kiket mind vallástétellel megfizetek te neked.

Mert megszabadítottad lelkemet az haláltúl, sőt lábomat is a csiszamodástúl, hogy járjak az Úr Istennek előtte : az élőknek ⁷⁾ szép világosságában.

⁴⁾ *Sarkalnak* a zsidóban a bizodalom végeire és kimenetelire *vigyáznak*.

⁵⁾ Az szent nyelvnek szokása : az mit igen bizonyosan akar erősíteni vagy tagadni, kérdés által mondja ; mintha igen erősittené : soha sem szabadnak sem szabadúlnak az Isten büntetése előtt.

⁶⁾ Ez versben előll *Elohim*, azután alább az *Adonaj hamephovas* vagyon. Az első a bölcsék ítéleti szerint ítélő bíróságnak és igazságszolgáltatásnak erejét jelenti, a másik végetlen irgalmasságát. Értelme : az Úr Isten vagy ítél vagy irgalmaz, mindenben mindenkor igazságot cselekedik és mindenikért azon egy buzgósággal dicsírni, dicsőíteni és hálákat adni tartozunk mikor büntet, ostoroz is, mint szinte mikor kedvünkre tart.

⁷⁾ Nem állott pogán hűtre a pogánok között, hanem a szent proféták és bölcsék társaságára, kik *világosságba* vadnak, mindenkor hazájába visszament.

LVII. Sóltár.

A fő kántornak: Meg ne öld,¹⁾ — Dávid arany éneke, mikor Saul előtt a barlangba futkosna.

Irgalmazz Úr Isten, irgalmazz,²⁾ mert te benned bízok az én lelkem, és a te szárnyadnak árnyékába folyamodtam: míg elmúlik róllam az kegyetlen Tyrannusnak hamissága.

Kiáltok a magasságbeli Istenhez: az Istenhez ki mindenkor jó okokkal és jó alkotmányokkal³⁾ végezi az én dőlgomat.

Lebocsátván az egekből, megszabadított az engem elnyelőknek gyalázatjától Saela: lebocsátta az egekből irgalmasságát⁴⁾ és igazságát.

Mert az én lelkem az oroszlánok között lakik, tüzzel langaló⁵⁾ haragos emberek fiai közt forog, kiknek fogok dárdák és nyilak: nyelvek igen éles szabályak.

Magasztaltassál Úr Isten minden egek⁶⁾ felett: mind az egész földön vagyon a te dűcsösséged.

Hálót vetettenek lépésimnek és reá hajtották lelkemet, előmbe vermet ástanak, melyben ő magok nyakra-főre hullottanak Saela.

Kész hát az én szívem, Úr Isten, kész az én szívem: énekleni és zengedezni te néked.

Serkenj fel dicsíretes nótám, serkenj fel én hárfám és én hegedűm: kikkel az hajnalt⁷⁾ serkentem.

¹⁾ *I. Sam. 26.* Mikor Abisainak mondotta Dávid, hogy *ne öld meg!* tudniillik Saul, emlékezetes nagy jósága Dávidnak Isten előtt, olyan halálos ellenségét mástól is óalmazni. Ezek arany-éneki Dávidnak.

²⁾ Kettőzteti a kiáltást, mint rémült, keseredett ember, siettetván a segedelmet.

³⁾ Ez igaz értelme a zsidó ígének: *Gomer alaj*, kit sok szóval kell kimagyaráznunk.

⁴⁾ Akaratjának véghez vivő angyalit, *irgalmasság* volt Istentől elbocsátani a királyságnak megígérésére; *igazság* annak bételjesítésére.

⁵⁾ Dühösködő irigységgel mintha *langalódnak* Dávid ellen.

⁶⁾ Tessék meg, hogy nem másé, hanem csak Istené ilyen hatalmasoktól való szabadittásom.

⁷⁾ Az éjjeli és *hajnali* imátságok sok helyen dicsírtetnek a szent írásban, mintha kedvesbek vólnának más üdöbelieknél, mert ugyanis ritkán lehet, hogy nappal más dolgokra is elegyesen ne figyelmezzzen az ember elméje sokféle gondolattól, szorgalmatosságtól.

Vallást tészek sok népek előtt te rólad én Uram: éneklek te néked nagy sokaságok előtt.

Mert a te nagy irgalmasságod mind a magass egekig: és a te igazságod mind a forgó csillagos egekig.

Tehát magasztaltassék az Úr Isten mind a magass egeknek felette: legyen mind az egész földön a te dicsőségséged.

LVIII. Sóltár.

A fő kántornak: Meg ne öld, Dávid arany éneke.

Vajjon s tü fő tanácsok ¹⁾ gyülekezeti igazat beszélletek-é: vajjon s egyenest ítélnék-é a nagy emberek fiai.

Bizony inkább szívetekben ²⁾ csak álnokságot cselekedtek: kezetekkel csak sok prédát takargattok.

Elidegenedtek mint istentelenek anyjok méhétől fogva: elhanyotlottak születésektől fogva csak hazugságot szóllani.

Az ő dühös haragjok hasonlított mint a kígyóknak ³⁾ haragja: mint a süket Aspis ⁴⁾ kégyó, ki füleit bédugja.

Hogy ne hallja a bűbajosoknak pöstögését: még annak is ki igen böles és öszve tud eskünni a kégyókkal.

Úr Isten ronts öszve fogokat az ő szájokban: záp fogokat ily oroszlánoknak porrá rontsa az Úr Isten.

Elolvadjanak mint a vizek és magokba csak elfolyjanak: nyilatokat mikor másra aránzák, magok ottan elveszenek.

Mint a mászkáló rosz cziga, mely elolvad, csak úgy járjanak:

¹⁾ Ábner és Saulnak több fő *tanácsi* ellen, kik azt mondták, hogy méltán kergeti Saul Dávidot, mert országa ellen pártolt.

²⁾ Nemcsak elszánni, végezni az álnok tanácsot, hanem cselekedettel is véghez vinni, holott a *szű* igazság szerelmére és őrizésére teremtett volna, mint mondvá vagy *Psal. 16.* És igazat szól szívében etc. de tü azt álnokságnak töttétek forrásává.

³⁾ Az *kígyók* mikor ártalmason marni akarnak, mérges füveket vesznek szájokban az előtt: úgy a kegyetlenek, ugyan dühös gyilkos haraggal ríjasztják a kiknek ártani akarnak, és fegyvereket is halálos mérgekkel, praktikákkal készíttik.

⁴⁾ Az *Aspis kígyó*nak árt az ember tekinteti ha előbb láthatja meg; de ha a kégyó láthatja meg az embert, mindjárt a farkával bédugja a fülét, hogy meg ne bájolhassák.

mint az asszonyi állatnak idétlen elvesztett⁵⁾ gyermeke, mely nem látta a nap fényét.

Minekelőtte csak megérzené fazékok a gyenge tövis langját és a nyers hús fövetlen vólna ő benne: oly hirtelen elfordittassanak a sebessen forgó búsulástúl.

Örülnek az igazak, mikor látják ezt a bosszúállást: talpokat megmossák az istentelenek vérében.

Megvallják akkor az emberek, lám jutalma vagyon az igazságnak: lám vagyon Isten, ki igazat ítél és szolgálhat mind az egész földön.

LIX. Sóltár.

A fő kántornak: — Meg ne öld¹⁾ (vagy: Ne veszed) Dávid arany éneke; mikor Saul házára küldött, őriztetvén az házat, hogy ugyanott megöletné Dávidot.

Ments meg ellenségitől én Istenem engemet: az én rám támadok ellen magasztalj²⁾ fel engemet.

Szabadíts meg ily hamisságnak cselekedőitől: és a vér-szipó férfiaktól ótalmaz meg engemet.

Mert imé lest vetettenek az én lelkemnek és hatalmasok rohantanak én reám: maga nem pártolkodtam, sem nem vétkeztem Úr Isten ő ellenek.

Minden vétkem nélkül futnak és készülnek én ellenem: serkenj fel előmbe, kérlek, és lássad ezeket.

De te seregeknek ura, Izrael istene serkenj³⁾ fel és látogass meg minden nemzetségeket: ne könyörülj egy álnok hamissan cselekedőn is Saela.

⁵⁾ Sem a *csiga* sem az *idétlen gyermek* nem látja a nap fényét, noha kibúvik burkából mindenik.

¹⁾ Egnéhány zsoldár eleibe rendelte itt közel Dávid ezt a titulust: *Meg ne öld!* vagy talán ugyan muzsika eszköz neve volt, arra nézve mikor Saul a barlangban ülő helyébe meg nem ölte, és éjjel aludtába is táborában ötet is Isten afféle haláluktól ótalmazván arany-énekének nevezte ezeket és eleibe rendelte: *Meg ne öld!* Mondja ezeket minden istenfélő igen bízvást félelmes állapotjában.

²⁾ Oly méltóságos állapatra rendelj, kibe ne ártassanak.

³⁾ Noha sokat tűr az Úr Isten mint Saul idejében is az hatalmas bűnösöknek, de végre mikor ítéletet szolgáltat, örökben elvesznek minden istentelenek.

Megtérnek estvére, morogva bolyganak mint az ebek: s úgy kerülük ⁴⁾ a várost.

Ládd-é mely gonosz beszéd szájakban ⁵⁾ és éles tör ajakokon, de ki hallja ezeket?

De te Úr Isten csak megneveted ⁶⁾ őket: megcsúfolsz rossz tanácsokba minden nemzetségeket.

A király ereje ellen csak te benned ⁷⁾ őrizkedem: mert engem felmagasztaló Istenem vagy.

Istenem, a te irgalmasságod előzzön meg engemet: és ellen-ségímen kedves dolgokat adjon látnom az Úr Isten.

Meg ne öld hirtelen, hogy el ne felejtse népem bosszúállásokat: de búdostassad seregid között és leszállítsad méltóságokból őket, mi paizsunk Uram Isten!

Az ő szájaknak bűneiért és kérkedő ajakokért megfogatnak kevelységekben: ki után csak a sok átkokról ⁸⁾ való esküvéseket és hazugságokat számlálják az emberek.

Fogyasd el nagy haragodban, fogyasd el őket, tudják meg, hogy igaz Isten uralkodik Jákóbban: mind az egész földnek hatá ráig Saela.

Ezek most megtérnek estvére, bolyganak mint az ebek: úgy kerülük én miattam a várost.

Tedd azt, hogy üdövel kenyereket házról házra való búdosással ⁹⁾ keressék: de ne találjanak mit enniük, akkor is éh hassal feküdjenek le.

Én pedig éneklek a te nagy erődöt és zengedezek jó reggel a te irgalmasságodról, mert felmagasztalóm voltál énnekem: jó szaladó helyem az én nyomorúságomnak napján.

⁴⁾ Az sok czirkálók, kik mind szállását s mind a város kerítését őrizték.

⁵⁾ Oly fenyegető szokat mondtak, kiket azt tudták, hogy senki nem hallja, de ő maga Dávid hallotta.

⁶⁾ Hejába valóvá tészed gonosz szándékokat.

⁷⁾ Te nállad vagyon titkon az én őrizésemnek ereje, kit ők nem tudnak.

⁸⁾ Hóltok után csak a sok kérkedő átkozódó gonosz szándékokat beszélnek.

⁹⁾ A kik akkor Dávidra czirkálók voltak, küldülással keressék kenyeret, de úgy se találjanak, hanem éh hassal kellessék lefekünni: úgy gyötressenek Istentől.

Én erős Istenem! te néked éneklek: mert az Úr Isten én felmagasztalóm és irgalmazó Istenem.

LX. Sóltár.

*Susan*¹⁾ nótájára. Dávid arany éneke tanúságra, mikor Syriával és Mesopotámiába Joáb vetekedett és levágta az idumeusokat a só völgyén tizenkét ezerig.

Úr Isten elvetettél²⁾ vólt és megszággattál vólt minket: megbúsítottál vólt reánk, de ismét hozzánk térítetté magadat.

Megrezzentetted vala a földet és elhasogattad vala: gyógyíts meg már romlásit, mert igen elhanyotlott vólt.

Kemény sanyarúságot szenvedtettél a te népeddel: itattál minket haragodnak halálos borával.

Jelt adtál a téged félőknek, hogy ők is ellenségeken győzedelmes zászlókkal örvendezzenek: a te nagy erős igazságodból Saela.

Hogy azután megszabadíttatnának a te szerelmesid: megmentvén őket jób kezeddél és meghallgatván minket.

Az Úr így jövendöltetett szent lelkével: örvendek és felosztom Sikkemet³⁾: és felmérem a Sukhótnak völgyét.

Enyim Gileád és enyim Manassé és Efraim fejem erőssége: Jehuda pedig királyi méltóságomnak törvénytevője.

Moáb moslékos fazakam és Edomra vonszom le sarumat: miattam Filistea ordít.

Ki viszen engemet ezeknek erős várasira: ki vezérel szintén mind Idumeáig?

Nemde te Úr Isten, ki megharagudtál⁴⁾ volt-é mi reánk? És nem jöttél vólt ki ezelőtt seregünkkel.

¹⁾ *Susan* muzsika neve fogott lenni, a mely harczról ez zsoltár íratott, hol Abisainak, hol Joábnak, hol Dávidnak tulajdoníttatik; Abisainak *I. Par. 18.* a só völgyén 18 ezer, mert Abisai viczéje Joábnak kezdte az harczot, külön hat ezert, azután Joáb 12 ezert, és a kezdésért Abisainak tulajdoníttatik 18 ezer. Dávidnak pedig mint királynak az egész győzelelem.

²⁾ Rablást, foglalást tőttek vólt rajtok a pogánok ezek, *Jud. 3.* és a Bileám király.

³⁾ Héába pártolkodik Abner Isbóseth mellé és tartóztatja Efraimnak a tíz nemzetséggel hozzám hódolását, mert affelől ugyan mind enyimek lélsznek.

⁴⁾ A mely igen bizonyos, hogy töllünk eltávozásoddal romlásunk esett

Ezután is te légy segítségünk ellenségünk ellen : mert haszon-
talan minden emberi segítség.

Bizony csak az Úr Istenbe cselekedhetünk vitézséget : és ő
tapodja el minden mi ellenséginket.

LXI. Sóltár.¹⁾

A fő kántornak Neginót muzsikába Dávid számára.

Hallgasd meg Úr Isten kiáltásomat : fogadd füleidben imád-
ságot.

Az föld hatáiról kiáltok tehozzád szívem nagy keserűségéből :
nállamnál magossabb²⁾ kőszálhoz, templomodhoz vezérelj engemet.

Mert sokszor vóltál bátorságos szaladó helyem énnékem : erős
tornyom ellenségimnek előtte.

Hadd lakjam örökké a te hajlékodon : bízhasam a te szár-
nyaidnak árnyékában Saelah.

Mert te Úr Isten meghallgattad az én fogadás-tételimet : és
örökös örökséget³⁾ adtál a te szent nevednek félőinek.

Sok napokkal megtöbbitéd a királynak napjait : hogy legyenek
esztendei nemzetségről nemzetségre.

Így lakjék örökké az Úr Istennek színe előtt : készítsed⁴⁾ arra
irgalmasságot és igazságot kik megőrizték őtet.

Eképpen énekeljek örökké szent nevednek : megfizetvén min-
den fogadástételimet te néked napról-napra.

LXII. Sóltár.

A fő kántornak Jeduthumnak Dávid éneke.

Bizony csak az Úr Istentől hallgatván váraozik az én lelkem
mert ő tölle vagyon az én megszabadíttásom.

vólt a pogánoktól, most mihelt velünk vagy ez hadban segedelmünkre,
nyilvánvaló győzedelmes szerencsével járunk ellenek.

¹⁾ Ez zsóltárt magyarázzák vagy Dávidra Saul előtt futtában vagy
inkább az egész Izrael gyülekezetire mostani rabságokban.

²⁾ Mind Dávidra s mind az rabságban való Izraelre egyaránt illik,
és akármely hasonló ügyben való hívekre.

³⁾ Az örök élet bódogságát.

⁴⁾ Megelőző irgalmasságot kéri az Istennek magához.

Csak ő az én kösziklám és én szabadítóm : oly felmagasztalóm, ki soha nem hágy igen eltántorodnom.

Meddig leselkedtek ellenségim akárki ellen, kik majdan mind megölettettek : mint az elhanyotlott falak és az eldőlendő sövények.

Mert a kit Isten felmagasztalt, ¹⁾ azt letaszítani tanácsoljátok és így csak hazugságot akartok : szájatokkal hogy már áldjátok, de szüvetekben igen átkozzátok Saela.

Mindazáltal csak az Úr Istentől hallgatván várakozik az én lelkem : mert ő tőlle vagyon bizonyos reménységem.

Csak ő az én kösziklám ²⁾ és én szabadítóm : oly felmagasztalóm, ki el nem hágy tántorodnom.

Csak az Úr Isten én szabadításom és én dücsösségem : erősségemnek is kösziklája és szaladó helyem csak az Isten.

Bizzatok ³⁾ ő benne minden órában tű szent népek, kik szüveteket az ő szent színe előtt leöttöttétek : ⁴⁾ mert az Úr Isten minekünk bizony ótalmunk és segedelmünk Saela.

Tehát bizony héjjába valók az emberek fiai, hazugok még a nagy rendek fajzati is és ha a mérő serpenyőkbe felvetik őket : mindnyájan az héjjába valóságnál ⁵⁾ is alábbvalóknak találtnak egyen-egyen.

Ne bizzatok a patvarral és ragadománynyal való keresetben, hogy azzal együtt el ne borítottassatok : ha a gazdagság ugyan rád foly is, szívedet ahhoz soha ne ragaszszad.

Egyszer mondotta ezt az Úr Isten és kétszer, sokszor is

¹⁾ Tudták hogy Sámuel által királyságra kenettetett, mégis az Isten tanácsa ellen lenyomni, elveszteni akarták.

²⁾ A *kösziklám* a szentírásban ilyen helyeken kösziklám építettett erős várat és a melybe nem fél ellenségétől. Az Isten hasonlatossággal az ótalmért kösziklának, a mint a magas kösziklám építettett erős vár, oly bizonyos erősség s annál is bizonyosb.

³⁾ Az álnak emberek tanácsit megútálván messze távoztassátok és Istenbe *bizzatok*, mert minden órára kész az ő szabadítása hozzátok.

⁴⁾ A szűnek *kiöntése* igaz poenitentia-tartással való megtérés és Istenhez ragaszkodás és úgy kétség nélkül az olyant követi a szabadítás nem a színeskedőket.

⁵⁾ Mind éltekben s holtok után is annál inkább semmik s haszontalanok az emberek, mert a jóra, kegyességre is csak Isten indította szívöket egymáshoz.

ugyanazonokat hallottam: hogy az igaz erősség, gazdagság nem egyéb, hanem csak az egy Isten.

Uram tehát tiéd csak az irgalmasság: mert te meg szoktál fizetni kinek-kinek csak az ő cselekedeti ⁶⁾ szerént.

LXIII. Sóltár.

Dávid éneke mikor a Judea ¹⁾ pusztájába vólta.

Úr Isten, én Istenem, jó reggeleken te hozzád serkenek, mert szomjúhoz ²⁾ téged az én lelkem és mennyire kíván az én testem: ez szomjúságos, bádgyadott és vizetlen földön.

Oh mikor a te szent ³⁾ helyeden így láthatnálak: vizsgálván ott a te nagy erődöt és dücsösségedet.

Mert jób a te irgalmasságod még az életnél ⁴⁾ is: kiért az én ajakim dicsírnek tégedet.

Ezért áldalak tégedet teljes éltemben: felemelvén kezeimet a te szent nevedben.

Mint a jó zsír és kövérség megelégtiti lelkemet: úgy ajakim éneklési, mikor dicsírlek az én szájjammal.

Mikor éjjel ágyamban megemlítlek is: a vigyázó ⁵⁾ órákon te benned elmélkedem.

Mert bizonyos ⁶⁾ segítségem vóltál énnékem: kiért a te szárnyadnak árnyékába zengedezek tenéked.

⁶⁾ Értsed: ha poenitentia-tartással, engeszteléssel eleit nem veszi és hogy sok számtalan álnokságos csalárd igyekezetit szüvének és bujaságos indulatit, ha azokba nem hever s nem gyönyörködik, afféle elmúló és általmenő indulatit nem bünteti, hanem a cselekedeteket.

¹⁾ Mikor a Zyphe pusztáján Saul előtt búdosott.

²⁾ Az *szomjúság* mindenféle kívánságot meghalad az emberben; a jó léleknek is mindenek felett való kívánsága a bölcsesség.

³⁾ Kiriathiearimban, a hol a láda, vagy Gibeonban, a hol a sátor vólt óltárostúl és Izraelnek szent bölcei, papjai, prófétái ott bővön forgolódtak.

⁴⁾ Az testi életnél jób a léleknek bölcsességbe, tudományban való élete, mert az elevenség is a bűnben halálnak mondatik, de a valóságos igaz élet az, hogy a bölcs lélek a bölcsességgel örökké él Istenben.

⁵⁾ Háromszorra osztják a *vigyázó órákat* éjjel. Első kakas-szó, éjféli és hajnal sötét.

⁶⁾ Ezért adós sok háladásokkal, hogy *bizonyos* segítése vólt.

Csak te utánad ragaszkodott az én lelkem: mert a te jób⁷⁾ kezed szüntelen ótalmaz engemet.

De az én ellenségim romlásra keresték az én lelkemet: kik ezennel a földnek mélységébe vitetnek.

Elhúllatnak éles fegyver miatt: vadaknak és rókáknak étkek lésznek.

Azonban a szent király⁸⁾ örvendez az Úr Istenben, és dicsekedik⁹⁾ minden a ki bátran esküdt királyságára: holott egyszer bédugatot szájok azoknak, kik hamisságot¹⁰⁾ hirdetnek.

LXIV. Sóltár.¹⁾

A fő kántornak Dávid éneke.

Hallgasd meg Úr Isten az én szómat ily könyörgésemben: ellenségim miatt nagy félelmembe ments meg az én életemet.

Rejts el engemet az istentelenek titkos csalárdságától: az hamissan cselekedőknek háborgatásától.

Kik megköszörülték nyelveket mint az éles szablyát: felhúzták nyilokat, az ártalmas vádlásokat.

Hogy azokkal csak titkon meglőjjék a tökéletes szentet: hirtelen halálra löjjék és osztán semmit ne féljenek.²⁾

Erőssen elvégezték³⁾ magokban a gonosz dőlgot, és hogy tört

⁷⁾ Istennek *jób kezétől* tartatni, szüntelen kész és bizonyos győzedelmes szabadittások alatt lenni, akármely nagy gonosz ellenségek ellen is.

⁸⁾ Magát érti Dávid.

⁹⁾ Valakik bizonyosan biztatják még esküvéssel is magokat a Dávid királylyá létele felől, akkor örömmel *dicsekednek*, hogy nem csalatnak meg reményegekben.

¹⁰⁾ Saul ő maga is elveszett és az ő pártjai hamissággal biztatták magokat Dávid ellen, hogy soha nem volna módja a királyságra való menetelben.

¹⁾ Ezt is első magyarázattal Dávidra magyarázzák, mikor Saul előtt bűdosott és vádoltatott sokaktól; másképpen hogy próféciai lélek által Dániel prófétáról jövendölt volna itt Dávid, mikor irigyi, vádolói miatt az oroszlánok vermébe vettetvén megszabadult, mert Dániel ugyanis Dávid magvából és királyi nemzetből való volt. Ez Dánielre való magyarázat a Midrasba magyon.

²⁾ Az istentelen abban tartja bátorságát, ha a jámbort elvesztheti vagy talpa alá nyomhatja.

³⁾ Minden mesterséges álnokságokat felkerestek, forgattak, mivel

vessenek arról szóllottanak: mondván, kicsoda látna meg mindezekben minket.

Felkerestek minden álnok gonoszságot és mélységes vizsgálásoknak vizsgálásit elvégezték: kiki mind magában és szívöknek mély belső résziben.

De az Úr Isten is meglövi ezeket hirtelen igen sebes nyilakkal: és nagy hirtelen lészen ⁴⁾ veszedelmes csapások.

Megbotránkozik magok ⁵⁾ veszedelmére az ő nyelvek: távol ⁶⁾ állnak töllök valakik ötet nézik, csudálják.

És megrémül rajtok minden ember s úgy hirdeti az Úr Istennek munkáját: és büntető cselekedetiből jóra való eszességet tanulnak magoknak.

Örvendez minden igaz az Úr Istenben és annál inkább ő benne bízik: dicsekednek minden tökéletes szívűiek.

LXV. Sóltár. ¹⁾

A fő kántornak Dávid sóltár-éneke.

Úr Isten, te reád várakozik ²⁾ minden dicsíret Cionban: te néked fizettetnek meg minden fogadások.

Mert csak te vagy az imátságnak meghallgatója: te hozzád kell folyamodni minden ³⁾ testnek.

árthatnának az igaznak, de Dánielre irigyi csak religiója felől vádolkothattak.

⁴⁾ A zsidóba mind *praeteritum pro futuro propter rei certitudinem more prophético.*

⁵⁾ Ő magok nem nyúgosznak mindaddig míg veszedelmet keresnek, szereznek ő magoknak, amaz paraszt magyar mondás szerint; hagyj békét latornak, megszerzi a maga dőlát.

⁶⁾ Megrémülnek szörnyű esetektől és *eltávoznak töllök.*

¹⁾ Próféczia ez Psalmus a rabságbeli zsidóknak szabadulására.

²⁾ Sokszor a próféciák nemcsak a bizonyos részszerint való üdökre léjendő dolgokra, hanem in genere az örök Istennek örökös regulájára níznek, az örök üdökre és abból ékesen dücsöittik és magasztalják ő felségét

³⁾ Ez földi királyok egyszersmind két-háromféle panaszlókat, kéroket alig hallgatnak meg, hogy jól megértsék és egyenes választ tehessenek kérésekre: de a mindenható egyszersmind az egész mindenünnét való kéréseket, szükségeket megérthet és azoknak méltó válaszszok is mindjárt megvagygon, mert a mint a bölcsék írják, egyszersmind egy máskorában, egy tekintésben,

Sok hamis cselekedetek elhatalmaztak ⁴⁾ mi rajtunk : de te még a mi pártolkodó bűneinket megbocsátod.

Mely bódogok lesznek kiket elválasztasz ⁵⁾ és magadhoz köteleztetsz : hogy a te tornáczodba lakván megelégtessenek a háznak sok javaival és a te templomodnak szentséges szentségével.

A te igazságodban rettenetes csudákkal felelsz akkor meg minékünk mi szabadító Istenünk : ki minden híveknek bizodalma vagy az egész föld határáig és messze való tengerekig.

Ki helybe tartod a magass ⁶⁾ hegyeket nagy erőddel : fel lévén övedzettetvén nagy hatalommal.

Ki megcsendeszítetted a tenger háborúit és az ő hajjainak zúgását, mint szintén a népeknek háborúságát.

Megrémülnek, meg kik a világ szegletin laknak a te sok csuda tételidtől : napkeletről és napnyúgatról a tiéd örvendeznek.

Meglátogatod ⁷⁾ a földet, mert igen nagy javát akartad és bőségesen meg is gazdagítottad őtet : az Isten folyóvizet teljesek bővizekkel, elrendelted bő gabonájokat, mert már az el is vagyon készítve.

Annak borozdait ugyan megrészegítetted és borozda fenekének völgyecskejét sok esőddel megárasztod, öszveolvasztod : és így minden zöldellő fiatalozásit igen megáldod.

ábrázatba lát mindeneket és ért, holott itt alatt az ott fenn való valóságoknak csak ábrázatja, képe vagyon, noha nekünk ez tetszik valóságnak, mert teremtetésünk úgy hozta, de az örökös valóságok inkább ott vadnak, melyek ez testbe minékünk nem látszhatnak meg, az elme, csak a jól tanult lélek és az igaz bölcsesség foghatja meg azokat.

⁴⁾ Az bűnért *hatalmazik el* a büntetés, mikor a megbocsáttatik, szabadulás vagyon utánna.

⁵⁾ Az új templum az új Jeruzsálembe lakó papok bódogságát dicsíri.

⁶⁾ Ha valaki lehetetlennek mondaná a zsidók megszabadulását ilyen nyomorúlt állapotokból, oly hatalmas nemzetségek kezéből, biztatja itt az Isten hatalmával és megfelel arra, hogy a ki ilyen hatalmas Isten, mint itt írja, az megszabadíthatja az ő népét a rabságból, mert az hegyek mind a vízbe, tengerbe borúlhatnak minden órában és a víz is ellephetné egészen a földet, ha Isten nem örzené és határt nem vetett volna mindeknek.

⁷⁾ Az szent léleknek gazdagon látható kiöntését írja az hívekre, az eső és folyóvíz példájában és lelki gazdag táplálásokban, mert az új szövetség szent lelke bírál fira, nemzetségről nemzetségre való.

Megkoronáztad azokat az esztendőket isteni magad jóvoltodból: és a te szép gyenge fölheid csak zsirt, kövérséget harmatoznak.

Harmatozzák a pusztáknak lakó helyeit is: hogy az hegyek is örömmel megövedzettetnek.

Felöltöztetnek a mezők számtalan juhokkal és a völgyek béborittatnak szép búzákkal, kin mindenek szép zajgással örvendnek és énekelnek.

LXVI. Sóltár.¹⁾

A fő kántornak éneklő ének.

Zengjen mind az egész ²⁾ föld az Úr Istennek és énekeljen az ő dücsösséges nevének: adván az ő dicsíretinek nagy tisztességet.

Mondják ezt az Úr Istennek: mely rettenetesekek ³⁾ a te cselekedetid: a te nagy erődnék megmútatása miatt szabadításodkor hazudnak ⁴⁾ te néked a te ellenséged.

Az egész föld csak fejet hajt és énekel te néked: énekel a te nagy nevednek Sacla.

Jertek el, ⁵⁾ nézzük az Úr Istennek cselekedetét: im mely rettenetes dőlgoakat szerez az embereknek fiai között.

Ki régen is a tengert ⁶⁾ szárazra fordította és a folyóvizeken száraz lábbal hordozott: akkor úgy örvendeztünk ő benne.

Uralkodik nagy erejével örökké ⁷⁾ és szemei a pogán nemzetsegekre úgy vigyáznak: hogy többször ellene való pártolkodással fel ne emelkedhessenek Sacla.

¹⁾ Ezt a jövőendő megszabadulásokra mostani rabságokból magyarázzák a zsidók.

²⁾ Minden nemzetségek.

³⁾ Kik azelőtt azt mondták az Isten népének: hol a tü Istentek! miért nem szabadít meg, ha népei vattok.

⁴⁾ Az pogánok tagadják, hogy ők semmi gonosszal nem voltak a zsidóknak, kik nem akarták elereszteni az Isten népét.

⁵⁾ Mikor a szegény rab zsidókat, kik erőtlének, ily hatalmas nemzetségek kezéből kiszabadította és szörnyű csapásokkal megrontja, pusztította az egész földet, mint régen csak Aegyptust, ez után az egész világon való országokat.

⁶⁾ Az veres tengert és a Jordánt érti.

⁷⁾ Örökké az igazaké lészen a birodalom *Dán. 2. et mille aliis locis apud prophetas.*

Áldjátok tehát tü szent népek a mi Istenünket: és jó hangosan hallassék az ő dicsíretinek szava.

Ki a mi rab lelkünket életre ⁸⁾ fordította: és nem hagyta elbotlani lábainkat a mi igaz hütünkötől.

Mert te Úr Isten megpróbáltál minket: megégettél, olvasztottál (a sok nyavalyák tüzeiben) mint az olvasztott ezüstöt.

Megvetett törökben akasztottál vólt minket: és szoross láncz bilincseket vetettél a mi nyakunkra. ⁹⁾

Fejünkön jargaltattad ¹⁰⁾ a pogánokat egyaránt, tűz, víz-veszelemben forgottunk: kikből már tágas szép szabadságra jutottunk.

Tehát én is viszek ¹¹⁾ a te házadba teljes egész áldozatokat: megfizetem néked minden fogadásimat.

Melyet számodra rendeltenek az én ajakim: és szájam kimondotta, ¹²⁾ mikor nagy nyomorúságba voltam.

Teljes egész és igen kövér áldozatokat teszek tenéked a kövérekosok füstölő faggyával együtt: azonképpen áldozom ökröket, bakokkal együtt Saela.

Jertek ¹³⁾ s halljátok meg, előszámlálom minden istenfélő embereknek: mely nagy dőlgoakat cselekedett az Úr az én lelkemmel.

Ő hozzá szájjammal kiáltottam: és felmagasztalása mindenkor nyelvemem forgott.

Bűnt, ¹⁴⁾ vétket ha láttál az én szívemben: nem tartottál uram azokra számot.

⁸⁾ Mert a nyomorúlt rab mint az holt; most sem tartják élő embernek is a zsidót.

⁹⁾ Derekunkra vagy ágyékunkra — a zsidóban.

¹⁰⁾ Azelőtt még jók voltunk, mi uralkodtunk a pogánokon, most te bocsátottad vólt ennyire reánk őket bűneinkért.

¹¹⁾ Egy személy neve az egész ecclesia.

¹²⁾ Megjedzik itt a bölcsék a valóba való fogadást, kit Isten előtt szájjával kimondva fogad, nem a gondolatok, sem szándékok, holott azok számtalanon vólnának.

¹³⁾ Int az Isten dicsíretire minden híveket, egy személy alatt az egész gyülekezetet.

¹⁴⁾ Ez mondasból szépen magyarázzák a zsidó bölcsék, hogy a gonosz gondolatok, ha cselekedetre nem mennek, nem tart azokra számot az Isten és nem büntet miatta: viszont a jó gondolatot, szándékot, cselekedet gyanánt vészi ő felsége mint Dávidtúl, ki a templum csinálást csak elszánta és mintha megcsinálta vólna. Ő rólla iratott amaz 30 psalmus, mintha ő

Bizony ímé meghallgatott volt az Úr Isten: ügyelmezett az én imátságomnak szavára.

Áldott az Úr Isten mindörökké: ki el nem taszította az én imátságit, sem az ő nagy irgalmasságát én róllam.

LXVII. Sóltár. ¹⁾

A fő kántornak Neginot muzsikában éneklő dicsíret.

Úr Isten irgalmaz nekünk és áldj meg minket: világosítsad orczádat mi rajtunk [s tégy jó szerencséssé] Saela.

Hogy tudhassák e földön a te útaidat: minden pogánok közt a te szabadításodat.

Hogy osztán dicsírjenek tégedet a népek Úr Isten: Csak tégedet dicsírjenek minden nemzetségek.

Örvendjenek és vigadjanak a maradott nemzetségek mikor a bűnös pogánokat ²⁾ megítiled igazságban: és a több népeket e földön megvigasztalod Saela.

Dicsírnek osztán a népek tégedet Úr Isten: csak téged dicsírnek minden nemzetségek.

Az föld is azután megadja jó termését: megáldván minket az Úr Isten, a mi jó Istenünk.

Áldj meg ekképpen Úr Isten minket: és hadd rettegjen tégedet e földnek minden határa.

LXVIII. Sóltár. ¹⁾

A fő kántornak Dávid dicsíretes éneke.

Keljen fel az Úr Isten és eloszlattatnak minden ellenségi: elfutnak minden gyűlölői az ő szent színe előtt.

szentelte volna a templumot készen Isten számára; kivévn és halálos bűnnek tartván azt a gondolatot, ha mely Isten ellen, igaz isméreti, törvénye, parancsolatja ellen és az hűtnék ágazati ellen volna, olyanról nem szabad a tiszta szívű embernek gondolkodni is.

¹⁾ Ez is az ének az utólszori szabadúlásra magyaráztatik.

²⁾ Mikor a Góg-Mágog szörnyű sokaságát eltörli.

¹⁾ Ezt a Psalmust magyarázzák, hogy a Sennacherib veszedelme felől énekeltetött volna próféciái lélek által, mely volt Ezékhias király idejében.

Mint eloszol a füst, úgy eloszlatnak és mint elolvad a viasz a tűz ²⁾ előtt: úgy vesznek el az istentelenek az Istennek színe előtt.

De az igazak örvendnek és gyönyörködnek az Úr Istennek előtte: és örülnek nagy vígasságba. ³⁾

Énekeljete az Úr Istennek, zengjete az ő nevének: magasztaljátok ki az egeken ⁴⁾ jargal az ő JAH nevében és gyönyörködjete az ő előtte.

Ki édes atyja az árváknak és kegyes bírása az özvegyeknek: Isten az ő szent lakóhelyében.

Ő az egyes személyeket teszi szapora bő háznéppé és a foglyokat ⁵⁾ megszabadítván hatalmasokká: de az ellene pártolkodókat szomjúsággal megszáraztván tartja.

Úr Isten ⁶⁾ mikor a te néped előtt Aegyptusból kiindultál vala: mikor a pusztában előttök ballagnál Saela.

Megrendült ⁷⁾ a föld és az egek olvadva csepegtek imez Sinaï hegyre szállott Isten előtt: az Izraelnek urának Istenének színe előtt.

De akkor ⁸⁾ te Úr Isten kedves harmatozó esőt adtál: melyet a te elbágyadt örökségednek szerzettél.

És ez a te szent gyülekezeted ⁹⁾ abba fordult és maradott meg: az mit jóvoltodból akkori rettenetes, ¹⁰⁾ félelmes állapotjokban nékik szerzettél volt Úr Isten.

²⁾ Mert az angyal *tüzes* hévséggel ölte meg a Sennacherib hadát.

³⁾ Pesah napjára virradólag lőtt romlással a Sennacherib hadának, melyen az aegyptusi első szülöttek is megölettek és az Izrael népének *vígassága* kettőztetett, a pesah innepéjért is, és az új szabadulásért is.

⁴⁾ Hatalmas a magass *egyekben*, de itt az erőtléneknek nagy segedelme.

⁵⁾ Nagyobb részét zsidóságnak elfoglalta volt és a szerezsen királt Tirhakát megverte volt. *Isa. 37.* Az egy Jeruzsálemet királyostúl már mintegy rabjait úgy tartotta, mikor az Isten, hadát tüzes forrósággal megölte.

⁶⁾ Régen is ilyen csudatévő Isten voltál mint most.

⁷⁾ Az az minden pogán királyok, nemzetek *rettegtek* a zsidóknak olyan hatalmas indulatján Aegyptusból.

⁸⁾ Ezeket a verseket sőt az egész Psalmust a Midras a törvény kiadásról magyarázzák és *akkor* is éneklék az ötvenedik napon, holott a zsidó nép ekkor úgy megrémült, hevült az Isten tűzétől, látásától, hogy halálos bágyadásából, hűvös eső elevenítette meg őket.

⁹⁾ Hogy ily kegyelmesen szabadította Sennacheribtől, mint régen Aegyptusból, csak oly csudálatosan marasztotta most is meg.

¹⁰⁾ Az Istennek jelenvőltá és szörnyű tüze mind *retentéssel* s mind

Az Úr Isten mihelt szavát ¹¹⁾ végezte: nagy seregekkel az örvendeztető angyalok jelen voltak.

És azoknak a nagy seregeknek királyi renddel szép ballagva előttök előmentek: és e földi házakba lakozók azoktól adatott prédákkal osztoztanak.

Bizony ha a kormos ¹²⁾ fazakak közt laktatok volna is, olyanok ¹³⁾ lesztek mint a galamboknak ezüsttel tündöklő tollai: és kiknek szárnyai mint finum aranyba mártattak volna.

Mert mihelt a Mindenható itt eloszlátá és veszté a királyokat: ¹⁴⁾ mindjárást olylyá löttél mint a fehér hó, ki a Zalmonnak havassán vagyón.

Oh Istennek szent hegye jób vagy a Basan zsiros hegyénél: és tü háts hegyek, jóbbak akármely Basan hegyénél.

Mit regzelődtök (ugráltok) tü háts hegyek, ha e kedves hegy ¹⁵⁾ választott lakóhelye az Úr Istennek: és itt lakozik az Úr mindörökké.

Az Istennek ¹⁶⁾ tüzes szekerei számlálhatatlan ezeren és duplás ezereken: köztök ő maga is az Úr, mint szintén a Sinai hegyen a szentségben.

nagy melegséggel szinte megöli vólt a népet, kit Mózes nagy próbájának mond az Istennek, meg is hóltak volna, ha kegyelméből meg nem tartattak volna az látása miatt, de szép hűvesítő, harmatozó essővel elevenítette meg Isten őket akkor, kit a Sennacherib hadával nem cselekedett, hanem azt tüzzel, szomjúsággal hirtelen mind megölte.

¹¹⁾ Mikor az Isten a tíz parancsolatot kiadta, a mennyei *szózatnak* szörnyűsége után az angyalok vigasztalták az Izrael népét és a chorusoknak fejedelmi meg is ajándékozták a népet drága ajándékokkal; de mihelt a borjúképet öntötték, azt az angyalok adta ajándékot mind ugyanott az hegy alatt lerakatta Isten véllek. V. *Exod.* 33.

¹²⁾ Három lábú *fazokak*.

¹³⁾ Akármely rút gyalázatba, nyomorúságba löttél volna az előtt is, de mihelt ilyen csudálatos szabadittásod és nagy veszedelme ellenségednek következett, dücsősséggessé, széppé, híres-neves néppé löttél.

¹⁴⁾ Ez mostani győzedelmes angyala által való szabadítását olyan jó kedvének bizonyíttja, mint a Sinai hegy alatt való atyai jó akaratját.

¹⁵⁾ Igaz, hogy a Sinai *hegyet* is igen kedvelte Isten, de itt is a Sion hegyén, most is olyan csodatétellel és örökös lakásával nagyobb szeretetét mutatta, kit comparatiókkal bizonyít.

¹⁶⁾ Ezek hadakozó tüzes angyalok, mint látszottak Elizeusnak 2. *Reg.* 19.

Igen a felső magasságra¹⁷⁾ távoztál vala Ur Isten, mikor a [tíz nemzet Israelt] rabságra raboltatván, elvötötte vala ajándékodat az emberektől: ki miatt ez pártos pogánság azt vélte, hogy ő lakik ezután a JAH Istennek szent helyén.

De áldott az Úr Isten minden nap és minden napokon: az nagy erős Isten, ki ily nagy csudákkal terheli a mi szabadításinkat Sacla.

Ez a mi erős Istenünk, ki úri nagy nevéjért minden szabadításinknak Istene: és sokképpen az haláltúl is életünknek megmentője.

Sőt ez Isten megrontja fejét ellenségünknek, szintén az hajvlasztó¹⁸⁾ tetején: kik meg nem térvén bűnökből, abban inkább előmennek.

Azt mondotta az Úr [nem szalad el az ellenségből] Basanból¹⁹⁾ is visszahozom őket: visszahozom a tengernek örvényéből is.

Hogy megpirossíthasd lábaidat a vérben és az ebeidnek nyelveit: mely tulajdon²⁰⁾ ellenségedből származik.

Látták többször²¹⁾ is ilyen járásidat Úr Isten: az én Istenemnek és királyomnak járásit a szentségbe.²²⁾

Kiért legelőll is öröm-processióban a fejedelmek indultak a kántorok után: és a szűz leánzók között sok dobosok.

Ily szent s nagy gyülekezetben áldatott az Úr Isten: Izraelből származott nemzetségtől a mi Urunk.

Jelen²³⁾ a kis Beniámin is uralkodván a Juda fejedelmi társágában: Zebulon fejedelmi és Nephtalin fejedelmi is.

¹⁷⁾ Ez locust Pál apostol allegorice a Krisztus felmenetelire magyarázza, az itt való textusnak is mutatiójával; kiről lásd Eras. és több commentariusokat; itt a litteralis sensusra kellett nézni, mert az is vagyon mi előttünk főképpen, hogy annak adhassunk világos értelmet.

¹⁸⁾ Noha 50 ezeren szaladott volt el Sennacherib ő maga, de otthon a tulajdon fiai megölték; a fító lézzegőjét is azonképpen ölték mindenütt.

¹⁹⁾ Még az atyja Salmanasar a tíz nemzetséggel kezdette volt az hadakozást Gileadban, Basanban most ott is kikeresték, üzték a fító hadat.

²⁰⁾ *Emphasis consolationis*, hogy nem másféle úr lészen az.

²¹⁾ Farahón, Sisarán, Józsue, Asa, Josaphat idejében és sokszor azokon kívül.

²²⁾ Noha az egekbe vagyon tulajdon lakóhelye, de itt e föllön innét ez szent helyből, templomából mütogatja magát s hatalmát.

²³⁾ Maradozott volt a derekas rablástúl kevés-keves a tíz tribustól,

Meg is parancsolta volt a te Istened ezt a segítségedet, ²⁴⁾ de a segítség ugyan ő maga az Úr Isten : ezt ő maga cselekedte mivelünk.

Mennyei fényes palotából Jeruzsálem felett hogy így mutatád magadat : már a pogán királyok ajándékot küldnek te néked.

Megrijasztván a nád között lakó vad ²⁵⁾ Aegyptust és annak sereg bikáit és több népek tulkait, már itt mind darabolt ezüstök mellett supplicálnak : elszélesztvén ennyi nemzetségeket, kik hadakozást kívántanak ²⁶⁾ volt magoknak.

Nagy-rend fejedelmek jönnek csak Aegyptusból is : futva küldi Szerecsen ország is ajándékát az Úr Istennek. ²⁷⁾

Ez földnek minden országi énekeljete az Úr Istennek : mondatok dicsíretet a mi Urunknak Sæla.

Ki tüzes szekereken jargal a magass egeknek egein : ki az ő szavában egyszersmind mindjárt a szónak ²⁸⁾ cselekedetét is volta-képpen kimútathatja.

Valljátok tehát és tulajdonittsátok ez Úr Istennek az erősséget és hogy Izraelbe mutatódik annak méltóságos volta : de tulajdon s véghetetlen ereje annak a magass egekben.

Rettenetes ez az Úr Isten a te szentségedben Izrael Istene, ki erőt ad és megszabadulást az ő népének : áldott ez az egy Istenség mindörökkön örökké.

kik akkor Sennacherib előtt mind Jeruzsálembé futván, jelen voltak a szabadulás öröm-processiójában. 2. Par. 34.

²⁴⁾ Értsed : angyalinak ; mert noha angyali által viszi végbe az Isten efféle csodatételt, azoknak cselekedeti kézen fogva viseltetik ő magától az Úr Istentől. Úgy hogy semmit Isten akarátja ellen és azon kívül nem cselekedhetik ; kiről lásd Gen. 19.

²⁵⁾ Pogán királyokat, urakat ért a vadakon, bikákon és tulykokon, kik ajándékkal mentenek a zsidókhoz. Isa. 35. 36. lege.

²⁶⁾ Valaki az hadnak első indítója, kívánója, annak lészen utóljára romlására.

²⁷⁾ Az szent templumhoz nagy drága ajándékokkal küldnek.

²⁸⁾ Az Istennek szava ugyanott mindjárt cselekedet és a dolognak léte, valósága.

NB. Magyarázatra mind az egész psalmusok között is nehezebb egy nem lehet, mert minden zsidó szóba nagy értelmek fekszenek. Némelyek a Sinai hegyen a törvény-kiadásról íratottnak is magyarázzák, de én a Dávid Kymbi értelme szerint, kit ez fordításba követek, akartam hadni, mert egész-szen a psalmus erre illik inkább.

LXIX. Sóltár. ¹⁾

A fő kántornak a Rosatz muzsikába Dávid számára.

Szabadíts meg engemet én Istenem: mert az árvizek ²⁾ szinte lelkemig elborítottanak.

Feneketlen mély sárban süllyedtem, kiből sem léphetek, sem állhatok: Mély vizekbe borúltam, melynek sebes árja elragadott.

Jaj-szó kiáltástól torkom elrekedett és szemeim elfogytanak: ily hosszú ideig reménlvén az én Istenemtől szabadulást.

Sokkal többek fejem hajszálainál az én ok nélkül gyűlölöm, erősek öldöklöm és hamisságból való ellenségim: kiknek patvarkodásokra a mit nem prédáltam volt is visszaadtam.

Úr Isten, te tudod gorombaságimat: és ha vétkeztem, te tölled azok el nem rejtettenek.

Ne pirúljanak ³⁾ meg én miattam, kik te benned bíznak Uram, seregeknek Istene: ne fogatkozzanak meg én bennem, kik tégedet keresnek oh Izraelnek Istene.

Mert én gyalázatot csak te miattad ⁴⁾ viselek: orczámot miattad béborította a sok pirulás.

Idegenné vettettem atyámfiaitól: ⁵⁾ és ismeretlenné az én anyámnak ⁶⁾ gyermekitől.

Mert a te szent házadhoz ⁷⁾ való buzgóságom emészt meg engemet: és a tégedet káromlóknak káromlái mind én reám estenek.

Én pedig böjtölvén sírtam ezen az én lelkemben: de az is gyalázatomra lőtt énnékem.

¹⁾ Magyaráztatik a pogánok rabságába lévő zsidó Ecclesia képében; egy személyre pedig hogy külön-külön akárki is közzüllök így panaszkodhatik, azonképpen akármely hívek, kik háborúságot, szidalmat, főképpen igaz vallások és hűtök mellett szenvednek.

²⁾ Azaz nyomorúságok.

³⁾ Azaz minket zsidókat vagy akármely híveidet, ilyen nagy rabságba nyomorúságba látván, ne essenek kétségbe, mintha nem szabadíthatnál meg.

⁴⁾ Hogy tégedet egynek vallak és parancsolatodat tartom.

⁵⁾ Az Izraelitáktól, kikkel egy vala Izsák atyjától.

⁶⁾ Az Ézsavitáktól, kikkel Jákob egy anyjától való, ezeknek rabságiba vagy on most a zsidó.

⁷⁾ Holott ők bírák a te szent házadnak helyét és a felett engemet szidalmaznak, kárhoztatnak igaz hűtöm mellett.

Öltözetemet érettek ⁸⁾ zsákra és gyászra fordítottam : kiért csak csúf szókká löttem előttök.

Csak rólam trágárkodtak a kapukban ülő fő urak : rólam éneklettek a korcsomákon dőzsölők.

Én pedig imátságomat te hozzád nyújtom Úr Isten kedves órákban, ⁹⁾ Istenem a te nagy irgalmasságodból : felelj meg már nékem hű s igaz szabadításoddal.

Ments ki e mély sárból, ¹⁰⁾ hogy ne borúljak el : szabadíts meg gyűlöldöimtől és ez nagy mélységes vizektől.

Ne ragadjanak el ez sebes árvizek és ne nyeljenek bé ez feneketlen sárok : és ne nyiljék én reám meg e nagy mély kút-
nak torka.

Felelj meg nékem én Istenem a te irgalmasságodnak ¹¹⁾ jóváltá szerént : és a te kegyességednek soksága szerént tekints én reám.

Ne rejts el szent színedet a te szolgád előtt : mert nagy nyomorúságba vagyok, hamar felelj meg énnékem.

Közelítsed igen lelkem szabadittását : az én ellenségimért ¹²⁾ szabadíts meg engemet.

Te tudod gyalázatomat, szégyenemet és pirulásimat : előtted ¹³⁾ vadnak minden nyomorúságim.

Az gyalázat szívemet elrontván, kesergettem és velem ¹⁴⁾ együtt síró társot remélvén könnyebbségért, de arra senki nem vált : vigasztalókat is kerestem, de őket sem találtam.

⁸⁾ Mert szüntelen imátkoznak az országok, fejedelmek békességéjért, mert az ő békességek is azoknak békességében vagyon.

⁹⁾ Azaz úntalan könnyörögvén, oly *kedves óra* találkozik azok közzül, kibe meghallgatsz.

¹⁰⁾ Az odafel indított hasonlatosságot iterálja.

¹¹⁾ Kegyes és bűnbocsátó Isten vagy, ha én bűnös vagyok is; nem az én cselekedetem szerint, hanem *jóváltod szerint* cselekedjél.

¹²⁾ Azok bosszújára, ne örüljenek ennyit nyavalyámon.

¹³⁾ Azt is hiszi, tudja az én ellenségem, hogy nem látod nyavalyámat.

¹⁴⁾ *Gaudium est miseris socios habere malorum*; sem örömemben sem bánatomban nem egyeztek meg *velem* a több nemzetségek.

¹⁵⁾ Rabságomba, mikor csak mi vigasztalást vártam volna, hogy falatomat, italocskámat békével költhessem : perrel patvarral azt is úgy felforgatták, mintha méreggel eczettel elegyítették volna.

Inkább az én étkembe¹⁵⁾ keserű epét elegyítetttenek: és szomjúságomban eczettel itattanak.

Ezért az ő asztalok is ő előttök ártalmas törré változzék: és az honnat békességet várnának magoknak, botránkoztatásokra forduljon.

Megsötétítettessenek az ő szemek, hogy ne láthassanak: és tomporokat¹⁶⁾ szüntelen tántorogtassad.

Össed ki reájok a te búsulásodat: és a te orczádnak kemény haragja fogja meg őket.

Legyen elpusztúlva az ő palotájok: és az ő hajlékokba ne legyen kinek lakozni.

Mert a kiket te (rabsággal¹⁷⁾ megvertél, azokat üldözték: és a te tölled sebesítetteteknek csapásokat kedvesen számlálták.

Adj vétket vétkekhez, büntetést büntetésekhez: és ne juthassanak¹⁸⁾ a te megigazításodban.

Töröltessenek¹⁹⁾ ki az élőknek könyvökből: és együtt az igazakkal bé ne irattassanak.

Én pedig szegény nyomorúlt²⁰⁾ vert ember vagyok: Úr Isten a te szabadításod emeljen fel engem.

Kiért dicsírem az én Istenem nevét szép éneklésekkel: és felmagasztallak vallástételekkel.

És kedvesben esik az Úr előtt mind ökröknél, tulkoknál: kiknek szarvok,²¹⁾ körmök akkor szakadnának.

Meghallják ezt az szegény²²⁾ alázatosok és vigadnak: az Úrnak keresői, és meglevenedik az ő szívök.

¹⁵⁾ Erőtlenek, fáradalmosok és vesettek legyenek.

¹⁷⁾ Mikor az istentelenek az híveknek sanyargatásokat látják, próbájokat, kikkel Istentől kevesebb bűnökért jobbúlásra fordíttatnak: ők inkább elborúlnak s vakmerőkkebbé lesznek rút bűnökben, nemhogy ezt gondolnák, ha az Isten azoknak a kevesebb bűnököt nem szenved el, őket is igen megkeresi a sokakért; a más szálkáját piszkálják és a mivel lehet súlyosítottják.

¹⁸⁾ Ne is láthassák a jókat és szabadításokat, melyeket cselekedel a te híveiddel; addig ők elhaljanak.

¹⁹⁾ Bé se irattattassanak, de ha valami jóságokért béirattatnának is, kitöröltessenek más nagyobb bűnök miatt az élőknek bódogságából.

²⁰⁾ Ők bódogoknak tartják magokat, nem kívánnak szabadulást, én pedig a te felmagasztalásodat várom ez gyalázatból.

²¹⁾ Ha szinte macula nélkül való szép, épp barmok vólnának is.

²²⁾ Láss ezekről *Zach. 3. Soph 3.* Valakik a Messiás szabadítása

Mert meghallgatója a szegényeknek az Úr Isten : és az ő rabjait meg nem útálta.

Dicsíriék tehát ötet az egek ²³⁾ és a földek : a tengerek és minden azokban mozgó állatok.

Mert az Úr Isten bizony megszabadította Ciont és megépítte Jehudának várasit: benne laknak még azokban és örökösön bírnak őket.

Az ő szolgálóinak szent magvai örökségül felosztják, bírnak azokat: és az ő szent nevének szeretői lakoznak azokban.

LXX. Sóltár. ¹⁾

A fő kántornak Dávid emlékeztire.

Uram Isten az én szabadíttásomra : én Istenem siess az én segítségemre.

Megszégyenüljenek és pirúljanak, valakik az én lelkemet keresik : visszatévelyedjenek szándékokban és pironkodjanak, kik gonoszt kívánnak énnékem.

Visszatérjenek a pírónságnak jutalmára; kik az én gyaláztamon örvendezvén, mondották: Hajja, hajja.

Örvendjenek és vígadjanak minden te keresőd és szüntelen mondják: felmagasztaltassék az Úr Isten : kik szeretik a te szabadíttásodat.

Én pedig nyomorúlt ²⁾ és szegény vagyok Úr Isten: siess hozzám, segílj, szabadíts te én Istenem, semmit ne késsél.

előtt igaz poenitentiával meg nem térnek, szörnyű csapásokkal mint Aegyptus elvesznek; de a kik Isten-keresők azaz megtérők lesznek, azok látják a szabadíttást.

²³⁾ Megtetszik világossan, hogy a közönséges és utolsó szabadításról profétál.

¹⁾ Saul vagy Absalon előtt futtába mondotta, — úgy magyarázzák.

²⁾ Király lévén Dávid, miért mondhatta magát *nyomorúlt*nak? Ezért, hogy Isten segedelme nélkül akármely külső hatalmas állapot semmi és nyomorúságos léssen.

LXXI. Sóltár. ¹⁾

Csak te benned reménlettem én Istenem : soha meg nem szégyenülhetek.

Az te igazságodból ments meg és szabadíts meg engemet : hajts hozzám füleidet és ótalmazd meg.

Légy oly kőváram, hova szüntelen szaladhassak, mint megparancsoltad angyalidnak ótalmazásomat : mert én kösziklám és elrejtező házam vagy te énnékem.

Én Istenem ragadj ki engem a kegyetlenek ²⁾ kezéből : az törvény-szegő és erőszaktevőknek markokból.

Mert csak te vagy Uram Isten az én reménségem : erős bizodalmom mind ifúságomtól fogva.

Reád támaszkodtam születésemtől fogva és anyám méhéből is te szakasztottál ³⁾ ki engemet : minden dicsekedésem szüntelen csak te benned vagyon.

Sokaknál én mint egy csuda ⁴⁾ csak úgy forgok : de te igen erős bizodalmom vagy énnékem.

Teljes ennek okájért az én szám te dicsíreteddel : minden nap a te dicsőítettéssel.

Ne vess el engemet az én vénségemnek ⁵⁾ idején : mikor erőm fogyni kezdett, ne hagyj el engemet.

¹⁾ Ezt is Absalon előtt futtában Dávid mondotta, mint az előtte valót, azért nincsen semmi nevezet előtte, ki Psalmussa? de az profécziái lőlek által a vége felé, az egész rabságból való kiszabadulásra is a zsidóságnak magyaráztathatik.

²⁾ Akhitophelt érti fiával együtt pártolkodókkal.

³⁾ Három részbe, rekeszbe nevekedik a magzat anyjának méhében; első három hólnapban az alsó rekeszben; másod három hólnapban a középső rekeszben; utolsó három hólnapban a legfelsőben, a mellye felé. Mikor eljő a szülésnek ideje, onnan feljül megindulván mind az három rekeszeken által kell szállani és azoknak *szakadozsi* szerzik a szülésnek fájdalmát.

⁴⁾ Tudják, hogy én benned bíztam és csudálnak miért nem szabadítanál meg? ha én bűnös vagyok is, te bűnbocsátó Isten vagy.

⁵⁾ Nyilván megtetszik, hogy Absalom előtt való futásában írta, mert Saul idejébe *vén* nem volt; 30 esztendő korába lőtt király Hebronban.

Mert azt mondják ellenségim énnékem: és az én lelkemre török együtt ekképpen tanácskoznak.

Mondván: az Isten már ezt elhadta: úzzük⁶⁾ s el fogjuk, mert nincsen megszabadítottja.

Úr Isten ne távozzál el én töllem: én Istenem siess segítségemre.

Megszégyenüljenek s botránkozzanak, kik életem ellen ügyekeznek, borítsa gyalázat és veszedelem: kik énnékem gonoszt keresnek.

Én pedig szüntelen jót remélek: és többitem minden te dicsíretedet.

Hirdeti szájam igazságodat és mindennapi szabadittásodat: kiknek soha számát⁷⁾ sem tudhatom én meg.

Mert ellenségim ellen Uram Isten járok csak a te nagy erődben: emlegetvén csak a te igazságodat.

Én Istenem, jól tanítottál engemet mind ifjúságomtól fogva: és mind eddig hirdetem a te csodatételidet.

De már elhajlott vénségemben is én Istenem ne hagyj el, hadd hirdessem karod erejét a nemzetségimnek: minden következőknek, bizonyos nagy erődöt.

Ugyanis Úr Isten a te igazságod mind a magass egekig vadnak, mely nagy dolgokat cselekedtél: én Istenem kicsoda volna hozzád hasonló?

Ki mi velünk sok nyomorúságot és sok gonoszt kóstitattál,⁸⁾ térj hozzánk és eleveníts meg bennünket: és e földnek mély örvényéből téríts és magasztalj fel minket.

Öregbítsed s neveljed méltóságomat: hozzám térvén, vigasztalj meg engemet.

Kiért én is megdicsírlek Hárfa-muzsikámmal, hűségedet én Istenem megéneklem neked hegedűmmel: óh Izraelnek szenti.

Zengedez ajakam, mikor tenéked éneklek: az én lelkem, melyet megszabadítottál.

⁶⁾ Ez szerint volt az Akhitophel tanácsa.

⁷⁾ Számítalan sok minden óránként való *szabadittásit* az Úr Istennek soha meg sem tudhatja az ember háta-megi híre nélkül és szinte körülötte, és maga testében is belől-küvüll mely sokképpen szabadittatik és őtalmazzatik Istentől.

⁸⁾ Ettől fogva láttatik sokaság azaz rab zsidók képébe prófétálni.

Nyelvem is mindennap beszéli nagy igazságodat: mert szégyent vallottak és megpirúltanak minden reám török és gonoszomnak keresői.

LXXII. (Sóltár). ¹⁾

Salamonért.

Uram Isten add a te ítéletedet ²⁾ a királynak: és bölcs igazgatásodat a király fiának.

Hogy törvént szolgáltatthasson a te népednek igazságában ³⁾: és a te szegényidet igazgassa ítélettel.

Holott az hegyek is békességet ⁴⁾ mutatnak a népnek: és a völgyek szép igazodást egymáshoz.

Törvént lát e király a nyomorútnak, és megszabadította a szegényeknek fiait: megrontván minden prédáló ragadozókat.

Téged felők lesznek valameddig a fényes ⁵⁾ nap tart: és az hóld előtt mind nemzetségről nemzetségre.

Bővön száll az áldás és a szent lélek ajándéka mint az eső ⁶⁾ a lekaszált rét: és mint a sűrű zápor eső hullván a földre.

Virágzik e király idejében az igaz ember: és nagy mély békesség mindaddig, valámig a hóld ⁷⁾ nem lenne.

¹⁾ Két ágra magyarázzák ez psalmust a zsidók: egyikre ugyan Salamonra, a Dávid fiára, másakra a Messiásra.

²⁾ Azaz isteni bölcsesség szerint való *ítéletedet*, miképpen hogy az Isten bizonság nélkül ítélhet, mert minden szívek titkát tudja, azonképpen ítélhessen a Dávid fia is, mint Salamonon e meglőtt, annál inkább a Messiáson.

³⁾ Személy-válogatás és ajándék-vétel nélkül; az Midras pedig ilyen magyarázatot mutat: valamely országba törvén s igazság szolgáltatik, ott bőség leszen; e contra valahol *sic volo, sic jubeo*, soha ott az hasok meg nem telik, mert átok leszen rajtok.

⁴⁾ *Effectus pro causa*; bőséget, mely miatt *békével* is alkuszna az emberek egymással, mert a szükség-drágaságba veszekednek egymással, de a bőség idején egyik a másikat szőlőjébe, fige-fája alá örömet híjja.

⁵⁾ Azaz örökké. Ezt ha Salamonra magyarázod, csak hosszú üdöt és a nagy jó bódog békesség méltóságát *exaggerálja per synecdochén et hyperbolén*; a Messiásra pedig ugyan örökösön realiter értetik, magyaráztatik.

⁶⁾ Az lekaszálon a rabságba nyomorgott népet érti, ki a szabadulással ismét felsarjazik, megújul.

⁷⁾ Azaz valámig ez a teremtetett világ nappal *hólddal* együtt fennáll

Egyik tengertől fogva a másik tengerig bír és uralkodik: és az Eufrates folyó vitzől fogva, az földnek utolsó határáig.

Leborúlnak előtte a száraz pusztaságok ⁸⁾ lakói: ellenségi a földnek porát nyalják.

A Tharsis és szigetek királyi ajándékot hoznak ő néki: Séba ⁹⁾ és Soba királyi, jutalmok kincsét küldnek ő néki.

Fejet hajtnak minden e földi királyok ő nékie: minden pogán nemzetségek ¹⁰⁾ szolgálnak ő nékie.

Mert meg szabadítottja ¹¹⁾ az ő hozzá kiáltó szegént: az oly nyomorúltat, kinek más segítője nem lehetne.

Igen könyörül a nyomorúton és szegényen: és a szegényeknek lelkeit megszabadítottja.

A titkos csalárdságtól és erőszak prédától megmenti az ő lelkeket: és igen drága azoknak vére az ő szemei előtt.

Jól élnek alatta a szegények ¹²⁾: még a Séba aranynyából is részeltetvén őket, szüntelen imátkoznak ő érette: mindennap áldják és bódogittják őtet.

Lészen csak egy marok búzának is nagy áldása a földön, még az hegyek tetején is rogyogva mozognak, mint a Libanus úgy gyümölcsöznek: és a népek a városokba sűrűséggel szaporodnak, mint a mezőknek füvei.

Lészen az ő méltóságos neve mindörökké, és a nap előtt hirdettetik az ő neve, és ő benne áldják ¹³⁾ magokat: minden pogán nemzetségek bódogságosnak vallják, tartják őtöt.

Áldott a Mindenható Úr, az Izraelnek ura Istene: ki egyedül nagy csudálatosságokat cselekedik.

soha addig annak a békességnek vége nem leszen; Salamonra ez csak *per hyperbolen* illetik, de a Messiásra *literaliter realiter*.

⁸⁾ Az fövény-tenger körül lakó szerezseneket érti, kik csak sátorokban, mezőkre laknak, ez okon nem is szoktak igen meghódolni más fejedelmeknek.

⁹⁾ Egyptus és fehér Szerezsen vagy Arabország.

¹⁰⁾ Adófizetéssel és szolgálattal.

¹¹⁾ Ez okon szolgálnak ilyen örömet néki, hogy igen igazság-szerető és szegényeknek ótalmazója leszen.

¹²⁾ Az Isten szegényire nagy gondja leszen, és a Sébából hozott aranyat sem kéméli tőlők, azok is imátkoznak szüntelen érette.

¹³⁾ Mondván: úgy áldassál meg mint Ábrahám, Salamon, Dávid és ez a bódog király.

És áldott az ő dűcsösséges neve mindörökké: ki bétölti dűcsösségével ¹⁴⁾ ez teljes egész földet Amen és Amen.

Itt vége ¹⁵⁾ imátságinak: Dávidnak az Isai fiának.

¹⁴⁾ Innen nagy bizonság vagyon, hogy Salamon képiben e Psalmus a Messiásról íratott.

¹⁵⁾ Mivel mind Salamon s mind a Messiás Dávidból való, Salamonról is utolsó *imátsága* lehet ez vénségébe Dávidnak és a Messiásra nézve annál inkább világ végezetéig és utolsó részre való.

Következik harmadik könyve a Sóltárnak

melly

LXXIII. SÓLTÁR.¹⁾

Asaph kántor számára.

Oh bizony igen jó az Úr Isten Izraelhez²⁾: inkább a tiszta szívűekhez.

De nekem csak nem elhanyagoltak lábaim: csaknem elcsisza-
modtak lépésim.

Azért hogy kell bosszonkodnom a bolondokra: látván az isten-
teleneknek nagy békességét.

Mert nincsenek nehez sebkötözések³⁾ az ő halálokban: sőt
igen éppek nagy erejekben.

Más emberek nyomorúságiba nem részesek: és több emberek-
kel együtt nem sanyargattatnak.

Azért mint aranyláncz úgy környékezte nyakokat a kevélység:
magát mint palásttal a prédával úgy takargatja.

Agyokból kiszökik szemek a kövérség miatt: menten mennek
előbb-előbb szívök⁴⁾ gondolatja felett is.

¹⁾ Az hívek és hitetlenek sorsáról vagy az Psalmus és azon búsla-
kodó hánkodás, hogy ez világon a gonoszoknak jó állapotjokat látják az
hívek.

²⁾ Noha rabságba, gyalázatban láttatnak e világ előtt lenni a zsidók,
de jó az Isten hozzájuk e jövőendő világra.

³⁾ Ebben az Istennek cselekedetét hasonlították az orvos doktorokhoz,
a kit gyógyítani akarnak, nehéz irakkal, italokkal gyötörnek: de a kit ha-
lálra valónak látnak, szabadon hagyják akármit egyék, igyék, tudván, hogy
hamar meghal. Így az Isten is mentére hagyja az istentelent, hogy maga
gonoszsága miatt hamarabb elveszzen. *Magna ira est, cum peccatoribus
Deus non irascitur.*

⁴⁾ Azaz nagyobb jó szerenese találja előll, hogynem mint csak gon-
dolni tudták volna is.

Csaknem elolvad negédségében, úgy beszéli sok latorságát : mástól vött prédáit nagy kérkedéssel hirdetvén.

Szájokat ⁵⁾ a magas egekben helyeztették: nyelvekkel az egész földet által-járják.

Ennek okáért sokan térnek azon útra hozzájuk hasonló népek: kik a nékik töltött pohárokat megtalálják.

Mondván, vajjon ⁶⁾ tudja-e ezt az Isten: és lehet-e értelem a magosságban.

Mert imé ezek mely istentelenek: és e világi nagy békességet rajtok tapasztalja a nagy gazdagság.

Hát én mi hejába tisztítottam meg az én szívemet: és mosom ⁷⁾ kezeimet ártatlanságban.

Affelől verettetem ⁸⁾ én minden napon: és az én sanyargatásom minden jó reggel.

Ha mondom, megvizsgálom és számlálom mint lehessenek ezek ekképpen: ha amint kérkednek, hogy ők a te fiaidnak nemzet-ségi, ellened szörnyű tévelygésben ⁹⁾ estem.

De ha magam gondolatomban is ezt tudni akartam: csak fáradtság lött az én szemeim előtt.

Mindaddig mig elmémvel jutottam szintén az Úr Istennek szentségéig: ¹⁰⁾ hogy megérthessem mindezeknek végeket.

Bizony igen csiszamó és veszendő állapotban hattad őket: vetvén ¹¹⁾ őket veszedelmekre.

⁵⁾ Azaz mind Istenről és mennyeiekről s mind ez földi hívekről csak trágárkodván beszélnek.

⁶⁾ Holott az istenségben igaz hűség vagy, mint lehessen az gonoszak jó állapotja és micsoda ítélet viseli azt.

⁷⁾ Szentséges tiszta életet igyekezem élni.

⁸⁾ Ugyanazon bűnös népek által büntettetem, nem halad semmit az én büntetésem.

⁹⁾ Mert te igaz Isten — azt javallom — gonoszt, hamisságot nem szeretsz.

¹⁰⁾ Azaz a lelkek állapotját vizsgáltam, mert az Isten lélek, az itt való jó nem állandó sem egyiknél sem másiknál, sem híveknél, sem hiteleneknél, mert mindeneknek el kell hadni; hát holtok után való végeket akartam érteni, mert akkor választatik meg állapotjuk valóban egymástól.

¹¹⁾ Azért magasztaltad fel őket ez jelenvaló világon, hogy a jövő-dőbe *elvezessed* örökké.

Mert az istentelenek hirtelen elromolnak: takarítva mindenes-től¹²⁾ elfogynak az ő nagy hamisságokért.

Mintha csak álomlátás¹³⁾ lött volna életek, és felszerkenvén semmi nem lött abban: Uram, mikor feltámasztod testeket, ábrázat-jokat is megútálod.¹⁴⁾

Ezért forrott, emésztette magát az én szívem mint az eczet: és veséim mint sebhető tövissel gyötrődtenek.

Sőt én ebben oly tibolygó és tudatlan voltam: előttem rossz gondolattal¹⁵⁾ majd barommá löttem volna.

De ezenben mivel szüntelen a te szolgálatodban veled marad-tam: te is jób kezemnél fogva hordoztál szent útaidon engemet.

A te igaz tanácsoddal¹⁶⁾ vezérlettel engemet: és végre a dü-össségbe viszed már az én lelkemet.

Mert te kívülled örök Isten gyanánt az egekbe kicsoda kel-lene énnékem: és nállad¹⁷⁾ nélkül e földön is nincsen senkihez kedvem.

Mikor elrothad és fogy az én testem és hús szívem: az én szü-vem-erössítő¹⁸⁾ lelkem megmaradván, az Úr Isten lészen az én részem mindörökké.

Mert imé ugyanis minden tetőlled messze távozóik elvesznek: megölsz testestől lelkestől mindeneket, valakik tölled elparáznál-kodnak¹⁹⁾ és szakadnak.

Hát énnékem az Úr Istenhez való ragaszkodásom, mely igen jó, hogy örök bizodalmomat vetöttem az egy mindenható Úrban:

¹²⁾ Azaz se maradékjok, se jó emlékezetek ne maradjon.

¹³⁾ Azaz itt való életek mint az hamis álom és feltámadáskor is el-vesznek.

¹⁴⁾ Dán. 12. Mert örök kárhozatra, gyalázatra támadnak fel.

¹⁵⁾ Nem tudhatván, ha jót fizetsz a jóért?

¹⁶⁾ Nem hattál a gonoszok jó szerencséje miatt az ő gonosz útokra tévelyednem.

¹⁷⁾ Sem mennyen sem földön több teremptő igaz itéletű Istent nem tart, sem ismér, ha szintén az övéit sanyargatni láttatik is, tudja s meg-adja azoknak idején-korán örökös, jó és drágalatos jutalmokat, de sem többet, sem mást hasonlót, egyenlő társot nem akar ő velle ismerni.

¹⁸⁾ Az test szüvel együtt elrothad, de a szü-erössítő bölcs lélek örökké az Isten bódogságában él mind a feltámadásig s mind azután.

¹⁹⁾ Ha kik a te útairól eltérnek, semmi részek soha sem az Isten-ben, sem őtölle adandó jókba nem lészen.

hogy számláljam gyönyörűsége²⁰⁾ dicsírettel mind mennyen földön való bölcsességes munkáit mind örökké.

LXXIV. SÓLTÁR.¹⁾

Asaph értelme.

Uram Isten, miért távoztál ilyen örökké el mi tőlünk: füstölög²⁾ haragod a te pásztorságodnak nyáján.

Emléközzél meg népedről, kit régen magadévá szerzettél, megváltván a te örökségednek³⁾ ágazatját: és a szent Cion hegyéről, melyen kedvesen lakoztál.

Mozdíts lábaidat az örökös rontók ellen: minden ellenségekre, kik gonoszt cselekedtek a te szent helyeden.

Mert lám ugyan ordítottak ellenséged a te sátorodban: felrakván győzedelmes zászlójokat⁴⁾ renddel, renddel.

Tudva volt mely örömet hordották ennek szép fa épületit mintha a magasságba⁵⁾ vinnék: most szintén olyan örömet ródalta az ellenség az öszveköttözött fákat.

Most pedig szép iratos ajtait is azzal együtt: két-élű bárdokkal, pörölyökkel öszvetörték.

Felgyújtották tűzzel a te szentségedet: leroncsolták földig a te szent nevednek hajlékát.

Ezt mondván szívökben: egyszersmind kegyetlenkedjünk ezeken: felégetvén minden lakó helyét e földön az Úr Istennek.

²⁰⁾ Bölcs Psalmus ez igen, és akarki megérti innen a jók és a gonoszok közt való választást és mindeniknek végre lelkébe mi legyen vége.

¹⁾ Igen nyilván ez mostani hosszú rabságokról a zsidóknak magyaráztatik e Psalmus.

²⁾ Hasonlatossággal szól a teremptőről, mikor haragszik az ember bússúltában ugyan *füstölög* az orra.

³⁾ Az egész zsidóság több nemzetségekre nézve mintha csak egy ágazat volna.

⁴⁾ Más értelemmel magyaráztathatik a zsidó ígikből, hogy sok büvbajos jegyeket tudakoztak ez szerencséjük felől a pogánok, mint nyilván olvashad *Ezekh. 21.*

⁵⁾ Mikor építették ezt, mintha Isten eleibe és a dücsösséges székhöz hordotta volna e fákat: oly buzgósággal csinálták, most az ellenség meg olyan dühösséggel rontja.

Oh már semmi jó jegyeket⁶⁾ nem láthatunk, nincsenek már profétáink⁷⁾: és senki köztünk nem tudja, meddig leszünk e romlásban.

Oh Úr Isten vajjon s meddig gyaláznak így minket háborgatóink: káromolván⁸⁾ a te nevedet ellenségink mindörökké.

Miért dugtad mind jobb s mind bal kezeidet⁹⁾: belső kebelből vond ki immár és fogyasd el fottig ellenségünket.

Ha bizony mind régtől¹⁰⁾ fogván Úr Isten csak te vagy az én királyom: ki sok és szép szabadításokat cselekedtél én velem az egész földön.

Te oszlattad meg előttem nagy erőddel a veress tengert: öszve-törvén a sárkányok¹¹⁾ fejét a nagy vizekben.

Te rontottad a nagy Leviathan¹²⁾ sárkány fejét is meg: adván minden prédáját megenni a szomjúlt¹³⁾ népnek.

Te fakasztottál kősziklából¹⁴⁾ a pusztába forrást és folyó vizeket: te száraztottad meg a nap keleti folyó vizeket.¹⁵⁾

Tiéd Uram Isten mind a nap és az éjj is tiéd: te teremtetted az hőldot és a fényes napot.

⁶⁾ Szabadúlásra való jegyet kívánna.

⁷⁾ Haggaeus Zachariás után más proféták nem jövendöltek; és az Illyés iövetelét is óhajtja.

⁸⁾ Mikor azt mondja, hogy nincsen erőd arra, melylyel e rabságból kiszabadítanál.

⁹⁾ Rest emberekről való hasonlatosság, kik mikor nem akarnak dőlgozni, kebelekre dugva tartják kezeiket.

¹⁰⁾ Tudom én hogy most is olyan hatalmas vagy a szabadításra mint regen.

¹¹⁾ Pharao után való nagy kegyetlen urakat.

¹²⁾ Ő maga Pharaho ez, mert az Isten kihányatta a tengerpartra tes-teket és megfosztván minden gazdagságokat elprédálták a zsidók. *Exod. 15. — Es. 27.*

¹³⁾ A száraz pusztákra menendő népek, mert Aegyptusból a pusztákra kerültek.

¹⁴⁾ Mert a kősziklából Móses a mely vizet árrasztott, ugyan tizenkét ágazatra való szép folyó patakokra oszolván, úgy járt a táborral a 12 tri-busnak szolgálván, mert ugyanis olyan nagy táborok egy helyre sem járhat-tak volna vízéért.

¹⁵⁾ Jordánt értsed, kibe több folyóvizek szakadtak: egyik Jor, má-sik Dán.

Te rendelted s osztottad el e földnek minden¹⁶⁾ határit: a telet és nyarat is te formáltad.

Tehát uram,¹⁷⁾ miért nem emlittöd ezt meg, hogy a pogán ellenség így gyaláz tégedet: és a bolond népek csúfolják¹⁸⁾ a te nevedet.

Ne adjad a fene vadaknak a te görliczédnek¹⁹⁾ lelkét: a te szegényidnek életeket ne felejts el mindörökké.

Tekints az örökké való szent frigyedre: mert e sötét földnek minden lakó helyei teljeseek mi rajtunk való prédálással.

Ne fordittassék előlled a töredelmes szű el gyalázattal: sőt a szegények s nyomorúltak hadd dicsírhessék a te nevedet.

Kelj fel azért Úr Isten és pereld meg a magad perit; megemlítvén a magad gyalázatját,²⁰⁾ melyet szenvedsz a bolondoktól minden napokon.

Ne felejts el a káromlóknak kevély szavait: holott a te elleden támadozó népnek zajgása szüntelen felhat elődben.

LXXV. (Sóltár).¹⁾

Az fő kántornak El ne veszed: Soltár és Asaph éneke.

Felmagasztalunk Úr Isten tégedet, s felmagasztalunk, mert közel vagy a te neved²⁾ mi hozzánk, számláljuk a te nagy csudatételidet.

¹⁶⁾ Minden országok, nemzetek, földek különböznek egymástól bésszívó éggel és erkölccsel.

¹⁷⁾ Oly hatalmas vagy minden órákon, üdökön, egyedül forgatsz mindent, a mi szabadításunkra miért nem gondolsz?

¹⁸⁾ Mintha meg nem szabadíthatnál minket az ő rabságok alól soha, maga mindenható vagy, tudjuk.

¹⁹⁾ Izráel, a zsidó nép értetnek a görliczén, mint ártatlan madaron és Isten szegényinek, rabjainak mondatnak, mert a galambot és görliczét a több madarak prédálják, háborgatják, de ők mást nem prédálnak, háborgatnak.

²⁰⁾ Isten pöri, Isten gyalázatja az ő híveinek gyalázása és vesztegetése: mert az Istennek senki semmit nem árthat, hanem csak híveinek bosszontásában, sanyargatásában.

¹⁾ Ezt a fogságból való megszabadulásokról és akkor mondják.

²⁾ Itt pedig a *neven* ő maga az Isten nagy hatalma, ereje, mindenhatósága értetik, mert az istenségben ő maga a név az Isten és az istenség

Mert magamnak bizonyos üdöt választok: melyben én igaz ítéletet³⁾ szolgáltatassak.

De megretten azon az egész föld és minden lakóssa: megismervén, hogy én rendeltem annak minden oszlopit,⁴⁾ Saela.

Mondottam én sokszor a kérkedőknek,⁵⁾ hogy ne kérkednének: és az istenteleneknek, hogy ne emelnék fel szarvokat.

Ne emeljétek oly igen magossan fel szarvatokat: beszélvén, kérkedezvén nagy kevély kemény nyakkal.

Mert sem napkeletről sem napnyúgatról: sem az hegyeknek nagy pusztáiról lesznek a felmagasztalások.

Hanem csak az egy Isten igaz ítélő bíró lévén: egyet letaszít és mást felemel.

Sőt nagy pohár⁶⁾ készen tartatik az Úr kezében igen piros borral teljesen megelegyítettvén kifolyásáig: melyet mind fenekig seprőstül megitat e földnek minden gonosz népeivel.

Én pedig mindörökké hirdetem az Istennek ily dőlgait: éneklek a Jákób Istenének.

Hogy minden istenteleneknek szarvok⁷⁾ lerontatik: felmagasztaltatván az igazaknak szarvok.

LXXVI. (Soltár).¹⁾

Az fő kántornak Negyinoth muzsikába Soltár, Asaph éneke.

Bizony igen ismeretes az Isten zsidóságban: igen nagy az ő szent neve Izráelben.

a név, — értsed a Tetragrammatont, mert a megmagyarázza és egy szóval mondja ki az örök mindenhatóságot.

³⁾ Izráel közt és a kik gyalázatos rabságba tartják őket.

⁴⁾ Fejedelemségeket, hatalmasságokat, kiket megrettent a zsidók szabadításával.

⁵⁾ Az kevély emberek azt tudják, hogy magoktól vagyon mind erejek s mind gazdagságok.

⁶⁾ Istennek elszánt és elkészített utolsó büntető ostora, melyet már eddig megitatott a zsidókkal; megitat renddel minden pogánokkal is.

⁷⁾ Azaz minden birodalom örökben elvételük az istentelenektől és adatik az híveknek örökben Istennek igaz ítéletiből, ki egyet levét és mást felmagasztal.

¹⁾ Ez Psalmust némelyek az assyriai hadaktól való szabadulásra; de inkább az előtte valóhoz képest a jövőendő szabadulásra és Góg Mágóg

Mert Salemben²⁾ lőtt az ő lakása: és kedves lakó helye Cionban.

Ott is rontattak el a kézijjajknak nyilai: paizs, szablya és minden egész hadak Saela.

Rontó vagy te és rettenetes erős Úr Isten: inkább a hegyeken lakó ragadozó³⁾ fene vadaknál.

Az erős szívűiek csak elprédáltattanak és halálokra való álmot⁴⁾ aludtanak: és egy vitéz férfiú is kezeit az harcok⁵⁾ elő nem találta.

A te riasztásod miatt óh Jákóbnak Istene: csak elaludtak örökké mind szekerek⁶⁾ s mind lovak.

Te vagy hát a rettenetes Isten, bizony te vagy, és kicsoda állhat meg a te szent színed előtt: mikor megindul a te haragod.

Az egekből⁷⁾ hallattattad és származtattad alá törvény-szól-gáltatásodat: látta ezt a föld és mindjárt megcsendesedett.

Mikor felkél ítéletre az Úr Isten: hogy megszabadítsa e földnek minden alázatos szilgyit.

Mert az emberi haragos kevélység akkor te róllad mind vallást teszen: és az ő kevély haragjoktól kevés maradékot is mind⁸⁾ össze-kötözöd.

veszedelmére és Tubal, Mésech nemzetségek utolsó romlására magyarázzák, kiknek veszedelme után semmi had ez földön soha nem léssen. Akkor isméri meg az Istennek nagy hatalmát mindenek.

²⁾ *Salem*, Jeruzsalem, egy; mert először Sem, a Noé öregbik fia lakott rajta, ki Melchisedeknek, igaz királynak hívattatott, és azt *Salemnek*, békességnek hitta. Ábrahám pedig, mivel fiát ott az Moria hegyen, kin a templom építettött volt, nevezte volt *Jiré*, azaz látó, az Úr lát ide; a két zsidó szóból azért, melynek egyike Ábrahámé a *Jiré*, és a *Salem* Melchisedeké, egy szóval neveztetett *Jirusalem*.

³⁾ Hasonlatossággal él, hogy a prédáló kegyetlen vadakhoz hasonló fejedelmek sem rontottak még más akármely országokat nemzeteket, mint akkor az Isten megrontja szörnyűképpen Gógot, Magógot.

⁴⁾ Az kinek halála közelget, megérzi mélyen való aluvásáról hadakban és egyebütt is.

⁵⁾ Ellankadott és elszakadott ereje *karjdnak*, nem vihatott semmit.

⁶⁾ Régen *szekeren* hadakoztak, melyek kaszákkal sűrűn béverve voltak.

⁷⁾ Olvasd rá ez versre *Ezech. 38, et versum penultimum notabis*.

⁸⁾ Hogy többször soha az híveknek az a *kevés maradék* is ne árt-hasson.

Nó hát ígírtetek és azt meg is fizessétek a tü jó Uratoknak Istenteknek, mindenek kik hozzá közelgettetek: vigyetek nagy kedves ajándékokat ennek a rettentő ⁹⁾ Istennek.

Ki mint a szőlőt megszedi, melylyeszi a fejedelmeknek kevély lelkeket: rettenetes minden földi királyoknak.

LXXVII. (Sóltár).¹⁾

A fő kántornak Iduthumra, Asaph számára való zsoltár.

Csak te hozzád kiáltok Úr Isten az én szómmal: ²⁾ szómmal az én erős Istenemhez és meghallgattat engemet.

Ez Urat kerestem nyomorúságomnak napján, mivel súlyos keze mint sötét éjj ³⁾ ez rabságba rajtam ugyan foly és semmit nem szűnik: ki miatt nem vehet vigasztalást magának az én (szívem) lelkem.

Istent említvén ily rabságomban, búsulva háborgok és úgy beszéllek: lelkem szomorodván már ugyan öszvezsugorodott. Saela.

Szemeim virrasztásit is a sok nyomorúsággal elfoglaltad: ⁴⁾ megrontatván annyéra, hogy ne is szólhassak.

Ezenben gondolkodtam a régi üdökről: amaz bódog ⁵⁾ örök emlékezetű esztendőkről.

Említvén szívemben ez sötét éjjü rabságomban régi szabadításimnak öröm énekét ⁶⁾ és azokat dúdolván: magamban azokrúl ekképen tépelődik az én lelkem.

Vajjon s mindörökké így eltávozik-e ⁷⁾ töllem az én Istenem? vajjon s nem tér-e meg soha, hogy ismét jó kedvébe venne engemet.

⁹⁾ Mert mind ez egész világ *megretten* akkor tölle.

¹⁾ Ez mostani rabságra való psalmusnak magyarázzák.

²⁾ Kettőzteti nagy keserűségének mutatásáért, és hogy soha nem máshoz, hanem csak egy mindenek Istenéhez kiált nyomorúságában.

³⁾ Az nyomorúság, gyalázat az írásban sötétséghez, a szabadítás és az áldás világossághoz hasonlítottatik, és hogy a nyavalyának szüneti nincsen, azt a vízfolyáshoz hasonlítja.

⁴⁾ Mikor felszerkenek álomból, mintha megfogná szemem vigyázását, nem hágy alunnom a nyomorúságról való gondolkodásom; mintha szemem héjait kezdeddel huznád fel, hogy ne alhassam.

⁵⁾ Sok számtalan dicsíretes és hatalmas szabadittásodat.

⁶⁾ Az Veres tenger partján az Arnon vizénél, Debhora és Barak *énekét* és sok győzedelmes szabadittásodat.

⁷⁾ Akkor is haragudtál, de ismét megvigasztál.

Vajjon ⁸⁾ s elfogyhat-e töllem örökké az irgalmasság: megmondott vigasztaló profetiáját elfogyatja-e róllam nemzetségről nemzetségre.

Vajjon s elfelejti-e hozzám való szokott irgalmasságát az Úr Isten: elzárja-e örökké haragjában kegyelmességét én töllem.

És ezt mondtam: a volna az én halálom: de a Magasságbelinek jób karjának esztendei mint eddig, úgy ezután is bizonyos szabadulással biztatnak engemet.

Azért emlegetem a Jah Úr Istennek cselekedetét: hirdetvén bizonynyal velem minden régi csudatételit.

És beszéllek minden te munkáidról: és a te velem csudálatos cselekedetidről éneklek.

Mert lám Úr Isten a Synai hegyen is láttuk a szent seregek közt való járásodat: kicsoda lehetne 'oly erős Isten,⁹⁾ mint a mi Istenünk.

Csak te vagy bizony erős Isten, ki nagy csudákat cselekedtél; tudni adtad a népek között a te nagy erődet.

Megváltván nagy erős karoddal a te népedet: Jákobnak és Józsefnek ¹⁰⁾ fiait Sacla.

Láttanak téged a vizek Úr Isten, mihelt láttanak téged a vizek elámúltanak: és a mély örvények ¹¹⁾ is megháborodván elhasadoztanak.

Az felhők sebes zápor-essőt és az egek dörgés szózatot adtak: ezenben a te mennykő nyilaid is ott jártanak. ¹²⁾

Szörnyű dörgések szavai szekerek ¹³⁾ közt és sebess villámások

⁸⁾ Efféle sokszor való kérdések, tagadásnak erejével járnak, hogy soha soha el nem hagyja Isten az ő népét, hanem könyörül rajta és megszabadítja; ő csak tartozik az Istenhez való hűséggel, tökéletességgel és a szabadításért való háláadásokkal.

⁹⁾ Soha semmi üdöben, helyen, olyan dücsösséges valósága és ereje nem mutatódott az Úr Istennek, mint a Synai hegyen, — azért szóll ilyen álmélkodással: oh kicsoda mütathatná magát olyan dücsösséggel mint Isten a Sinai hegyen; soha senki nem. Erről tractál bőségesen Móses *Deut. 4.*

¹⁰⁾ *Józsefről* csak két ágazat származott, itt pedig egyaránt ő fainak mondja, azért hogy ő miatta költöztenek Aegyptusba, és a drágaságban ő tartotta, táplálta mind őket, mintha atyjok ugyan ő lött volna.

¹¹⁾ Az Veres tenger, Jordán és Arnon.

¹²⁾ Ezeket a verseket Pharahónak elsüllyesztéséről magyarázzák.

¹³⁾ Az Pharahó *szekereinek* kerekéi közt jártak azok a szörnyű forgó

tetszésének az éltető égben : nagy villám-hasadástúl megrendülvén a föld.

A tengerbe nagy útaid és ösvényid látszottanak a nagy vizekben : de hamar sarkad nyomdéli csak meg sem tetszettenek.

Vezetted ¹⁴⁾ azután népedet mint a juhok nyáját : Mojsesnek és Áronnak kezei által.

LXXVIII. (Soltár.)¹⁾

Asaph értelme.

Halld meg az én törvényemet én szerelmes ²⁾ népem : hajtsátok füleiteket az én beszédimre.

Megnyitom szájamat példabeszédekben : szólok titkos mondasokat a régen löttekről.

Kiket mi hallottunk és megtanóltunk : és a mi atyáink beszéllették minékünk.

Melyek el nem titkoltattak az ő fiaiktól, mind utolsó nemzet-ségig, számlálván az Ur Istennek dicsíretit : sok jószágos cselekedetit és csudáit, melyeket cselekedett.

Mikor erős bizonságtételt állatott fel Jákóbban, és szent törvént adott Izraelben, kit meghagyott igen minden mi atyáinknak : ³⁾ hogy azokra megtanítsák minden ő fiokat.

Hogy azokból megtudhassa a következő nemzetség, és fiok, kik ő tollók születtenek : hogy ismét ők is míg élnek, lesznek, számlálják azokat az ő gyermekeknek.

Hogy így azok is mind Istenbe vessék reménségeket, és el

szelek, szörnyű dörgések és az angyalok forgatták fel azokat, mint expresse vagyon *Exod. 14. v. 25.*

¹⁴⁾ Ez nagy csudálatos szabadítás ; ki ezeket így cselekedted a mi atyáinkkal, bizonyos vigasztalásunk, hogy ezután sem hagysz rabságunkban, akármely hosszúnak lássék, hanem hatalmason és kedvesen megszabadítasz.

¹⁾ Drágálatos szép példákkal való intések, hogy az ember se nagy, se kicsin dolgában, életének teljes idejében minden szempillantásba más segedelmet ne keressen, hanem csak az egy Isten vezérléséhez bízzék, támaszkodják ; azt félje, imádjá, és az elsegitti, vezérli minden jóra.

²⁾ Asaph kántor szóltatta az egész Izráelt mint proféta *I. Par. 25.*

³⁾ Fő tisztek és nagy parancsola(t) minden atyáknak, hogy fiokat az Istenhez való bizodalomra és a hűtben való állhatatosságra megtanítsák.

ne felejtsek az úrnak csuda munkáit: és megőrizték az ő parancsolatit.

Sőt hogy ne lennének mint a pusztabeli atyák, hajlandó és pártolkodó nemzetség: kik szívöket tökéletességre nem adták és nem vált erőss az ő lelkek Istenhez való ragaszkodásban.

Mint az Ephraim fiai is ⁴⁾ felfegyverkezvén sebes nyilakkal, íjjakkal: hátat adtak affelől az harcznak napján.

Nem őrizvén meg az Úr Istennek frigyét: és nem akarván járni az ő tőlle rendelt törvényben.

Elfelejtvén az ő drága munkáit: és sok csudatételit, melyeket szemek láttára szerzett.

Az ő atyjok előtt tévén sok csudákat: Aegyptus földében a Zoan ⁵⁾ mezején.

Mikor meghasítván a tengert, általhozta rajta, és mindenfelől úgy állottak a vizek, mint fallal erősített ⁶⁾ halmok.

Vitte őket nappali hévség ellen szép felhő árnyékában: és az étszakai sötétség ellen, fényes tűzoszlop világosságában.

Meghasította a pusztába lévő kösziklát: és itatta őket oly bőségesen, mint a mély örvényekből.

Árassztván oly nagy bő forrást a száraz kösziklából: kiből sok ágazatokra mint bőséges folyó ⁷⁾ vizeket árassztott.

De mégis viszontag vétkezének ő ellene: haragra indítván a magosságbeli Istent a pusztában.

És megkésérték szívökben az Úr Istent: mikor hús ⁸⁾ eledelt kérének az ő kívánságoknak.

⁴⁾ Erről azt tartanak némely bölcsek, hogy üdö előtt indultak volt ki Aegyptusból, azt vélvén, hogy a Jákob áldása szerint elsőszülötté tétetvén Izraelben, ők kiszabadították a zsidóságot. De igen levágattattak volt az ellenségtől és visszavitettek.

⁵⁾ Mikor az Isten egész fél esztendő alatt szörnyű csapásokkal rontván Aegyptust, a hol a zsidók elegyesen laktak az aegyptusiakkal is a pogánok romlottak, nyomorgottak; a zsidó éppen bátorságba maradott és szemével nézte kedvesen ellensége romlását. *Vide librum Sapientiae.*

⁶⁾ *Exod. 15.*

⁷⁾ 12 ágazatra folt a 12 táborra a víz, holott egyik tábor távol is volt a másiktól és annyi sokaság egy helyre nem járhatott volna vízre. *Lege. Num. 2.*

⁸⁾ Mert jó és elégséges eledel lőtt volna a Manna, de próbájért

És szállának Isten ellen, mondván: vajjon s lehet-e az erős Istentől: hogy nekünk kedvünk szerint való asztalt terítettessen itt a pusztában.

Im látjuk, hogy megsújtván a kősziklát, folytatja belőle a vizeket, és a szép folyó⁹⁾ patakok ugyan sebess árradással kifolynak: de vajjon s adhat-e kenyeret és húst is hozzá az ő népének.

Azért meghallván e panaszt az úr és megbúsulván, mindjárt tűz gyúlada meg Jákóbban: és nagy haragja általméne Izraelben,

Mert nem hittének az Úr Istenben: és nem biztanak az ő szabaddításában.

Parancsola azért onnat feljül az egeknek: és a mennyeknek ajtai megnyittatának.

És leesteté¹⁰⁾ onnat a Mannát eledelekre: és így mennyei kenyeret adata ő nékik.

Az éltető egekből¹¹⁾ származott kenyeret ötték a földi emberek: és mint mennyei gabonát, úgy adta nekik a Mannát.

Az erős Angyalok helyéből származott eledelt ötték a földi emberek: és onnat küldött bőséges eledelt megelégtetésekre.

Megindítá napkeleti szeleit¹²⁾ az egekben: és erőss sebességgel indítá a délről fúvó szeleket.

És eseté reájok az húst mint a földnek porát: és mint a tengernek fövenyét a szárnyas madarakat.

Kik lehullanak az ő táborok között: és szintén csak a sátorok körül.

Akkor önek húst és igen megelégedének: és az ő kívánságokat bétölté önékik.

kérték az húst, gondolván, hogy olyan pusztába nem adhat Isten húst nékik.

⁹⁾ Mert 12 ágazatra szép renddel *faltak* mind a 12 tribus táborára az egy kőszáלבól bőséges folyamok és vellek is járt az egész pusztákon mindenütt a szerint a kőszikla folyásával együtt Moises, Aron és Mária halálálokig. *Nechalim istofu* a zsidó ige, oly sebessen folyó vizeket térszen, hogy elcsapná az embert és meg nem lábballhatná.

¹⁰⁾ Mint a darát *vel* zúzmarát.

¹¹⁾ Ezt a zsidó ígét ki egy- s ki másképpen magyarázza Angyalra, erősekre, egekre. Kimhi után így tetszett könnyebb értelemnek.

¹²⁾ Ezek a *szelek* hozták ki a tengerből a füveket [*e. h. fűrjekeket*], új teremptett állati voltak azok Istennek, mert azelőtt is vízből teremptette a madarakat.

Nem fogyatkozván meg semmi kívánságokból: akkori ételek is még szájokba lévén.

Az Úrnak haragja is megindították közöttök: és megölete a maga-nadzó rendekben: Izraelnek válogatottiba ¹³⁾ kivágata.

Mindezek után is mégis vétkeztenek: és nem hittének az ő csudatételinek.

Azért elfogyatá az ő napjokat haszontalanságban: és az ő esztendejeiket csak búslakodó háborgással.

Mikor öleti vala őket, akkor megkeresik vala: és megtérvén jó reggel szorgalmaztatják vala az Úr Istent.

És megemlékeznek ¹⁴⁾ vala, hogy csak az Úr Isten vólna az ő ótalmok: és a magosságbeli erős Isten, az ő szabadítottjuk.

És olyankor szájokkal hízelkednek ¹⁵⁾ vala ő néki: és nyelvekkel hazudnak vala ő néki.

De szívök nem vólt tökéletes ő szent felségéhez: és nem hittének az ő szent frigyének.

Ő pedig irgalmas lévén, megengedte bűnöket, és nem vesztvén el őket, sokszor vonta meg róllok az ő haragját: és nem ¹⁶⁾ gerjesztette fel ellenek minden búsulását.

Megemlékezvén róllo, hogy ők csak földiek, testiek ¹⁷⁾: csak elmúló lelkek, kik meg nem térnek.

Mennyi pártolkodással gerjesztették fel őtet a pusztában: és sok ingerléssel a kietlenben.

¹³⁾ Tisztes, öreg, *válogatott* fő rendeket, nyakas erős embereket.

¹⁴⁾ Az ostorozás közben inkább ragaszkodik a balgatagság az Úr Istenhez, mert látja, hogy nincsen más segedelme, de a bódog állapotban alig jut csak eszébe is az isteni szolgálat.

¹⁵⁾ Igazban fordíthatni, hogy *hízelkedő* szavakkal eláltatták vólna az Úr Istent; értsed, hogy úgy tetszett nekik, mintha jól eléggé megengesztelték vólna, mert az áldott Isten el nem áltathatik, holott ő tudja a szívök gondolatját, de a csalárd ember a pœnitentia-tartásba sem igaz és nem tökéletes, sokat mond, sokat fogad nyomorúságában Istennek, kiket nem mind teljesít meg azután éppen. És akkor, mikor olyan csalárd pœnitentiával esedezik, mondatik és magának úgy tetszik, hogy eláltatja az Istent; kedvz is az Isten sokszor ez ilyen pœnitentiának is, mint ez hely példa és az Ácháb is *I. Reg. 21. versu penultimo*, mert az után a dupla csalárdságért ugyan megkeresi.

¹⁶⁾ Nem büntette érdemek szerint.

¹⁷⁾ Természeti a *testnek* az, hogy csak maga kívánságát töltse.

Ottan-ottan késérgetvén az Úr Istent: és határt szabtanak ¹⁸⁾ az Izrael ¹⁹⁾ szentinek.

Nem emlékezvén meg az ő szabadító kezéről: és a napról, melyen megmenté őket ellenségeiktől.

Miképpen mutatta Aegyptusba nagy sok csudáit: és szörnyű jégeit a Zoannak mezején.

Mint változtatta vérré minden folyó vizeket: úgy hogy semmi ²⁰⁾ féle vizeket meg nem ihatták.

Mint bocsátott reájok mérges mardosó vadakat, bogarakat, ²¹⁾ kik megemésztették őket: sok rút békákat, kikkel vesztette őket.

Hernyókkal vesztette minden zöldségeket: kezeknek munkáit a sok sáskákkal.

Elrontotta kő-esőssel szőlőjüket: és fige, szederj fájakat darabolt jegekkel.

Barmokat kemény kő-esőssel szaggattatta: és azoknak nyájait tüzes langaló villámásokkal.

Bocsátta reájok nagy haragját, és bosszúálló nyomorgatását: ártalmason vesztő gonosz angyalit is küldvén.

Tágas utat nyitván nagy haragjának, lelkeket sem ótalmazá meg az haláltúl: sőt életüket hirtelen dőghalállal veszté.

És levága minden elsőszülötteket Aegyptusba: minden nemzésnek kezdetit a Chámnak hajlékiban.

Honnat megindittá mint a juhokat az ő népét: és mint annak szép nyájait a kietlenben.

Viselvén őket nagy bátorsággal, hogy nem rettegtenek: és borítván az ő ellenségeket a Tengerben.

¹⁸⁾ Magok akaratjához igyekeztenek *szabni* az Isten akaratját, nem-hogy az ő akaratjokat engedelmissen, alázatossan az Isten akaratjához szabták volna.

¹⁹⁾ Sok csudatételekkel szentelte vólt meg az Isten magát közöttök mind Aegyptusba s mind a pusztába, de mégis olyan vélekedéssel vóltak, hogy egyet ha megselekedhetett, talán mást nem, azaz mindenhatóságot nem tulajdonítottak az Úr Istennek.

²⁰⁾ Étkekbe, korsójokba, fazékokba, kútakba, forrásokba, folyóvizekben; ezt pedig heted egész napig tartván, vért kellett inniuk.

²¹⁾ *Arob* a zsidóban *mixturem significat*, mindenféle öreg, apró csúszó-mászó fenevadak, bogarak, oroszlanok, medvék, párduczok etc, kigyók, skorpiók és rút ártalmas bogarak, legyek, egyszersmind vóltak a csapásban, ki rendben ötödik. *Exod. 8.*

Elhozá őket mind az ő szent határáig: ez szent hegyig, melyet készített az ő jób karja.

Kipusztította előlők a pogánokat és feloszták kötelekkel azoknak örökségeket: és lakának azok hajlékiban Izraelnek szent ágazati.

De ismét ott is megkésérték és pártütéssel megbánták, a magosságbeli erős Istent: nem őrizvén az ő bizonságtételit.

Elfordulván tévelygettek szinte mint az ő atyjok: gyorsan másfelé pattantak mint a család felhúzott kézíjjak.

Busították az Istent az ő sok búcsús²²⁾ helyekkel: és faragott képekkel bosszonták őtet.

Meghallá mindezt az Isten és igen megharagudék: és felette megútálá Izraélt.

És megveté Silohba lévő sátorát: emberek közt lakó szép hajlékát.

Rabságra adá ott lévő Isteni²³⁾ erejét: és drága szép ékességét ellenség kezében.

Éles fegyver alá rekeszté az ő népét: és az ő örökséget pogán kéz alá.

Sok szép ifjait mint a tűz, úgy emésztette a fegyver: ki miatt a szüzek házasságában²⁴⁾ sem örvendezhettek.

Fő papjai²⁵⁾ fegyverre hányattanak: özvegy feleségek sem sirattattanak.

De ily szörnyű romlason felserkene az Úr Isten: mint az erős férfi, ki boross álma után rikóltana.

Rút csapással utólját²⁶⁾ megveré ellenségeknek: örökké e gyalázatot vetvén ő reájok.

²²⁾ Afféle hegyeken való kápólnák, óltárok, mind valami emlékeztető járások, helyek, valamelyik szent atyáknak, Ábrahámnak, Izsáknak, Jákóbnak és több profétáknak, mint most a pápisták sok *búcsús helyek*.

²³⁾ Az ládát értesd. Azt híjja *erejének*, mert ahoz kötelezte volt Isteni hatalmát, mikor azt szentül őrizték, mindenek hatalmasok voltak.

²⁴⁾ Mert nem volt kiknek adni leányokat.

²⁵⁾ Kophni és Phinéas az Éli pap fiai, több *fő papokkal* ott veszték a láda mellett, mikor a Philistheusok elnyerték volt.

²⁶⁾ Mert a fenekek fene-étellel, vérfolyással rothadt ki a Philistheusoknak.

És így megveté Joseph közt való sátorát: és nem választá az Ephraim ágazatját.

De választá a Jehuda ágazatját: és a Cion hegyét, melyet igen szeret.

Itt építte szent templumát mint magas drága palotákat: kinek szentséges választása a földdel együtt, örökké lenne fundáltatva.²⁷⁾

És választá Dávidot az ő szolgáját királyságra²⁸⁾: elővévén őtet a juhok aklából.

Szintén a szoptatós²⁹⁾ bárányozott juhok mellől vivé, hogy pásztorkodnék Jákobon az ő népén: Izraelen, az ő szent örökségén.

Ő is pásztorlá országa népét szívének nagy tökéletességéből: nagy eszessen és vitézi karjával őrizvén, igazgatván őket.

LXXIX. Sóltár.

Asaph éneke Jeruzsálem romlásáról.

Uram Isten imé a pogánok béütvén örökségedbe, megfertéztették a te Templumodat: Tötték a szép Jeruzsálemet csak kövek rakásával.

²⁷⁾ Hogy soha más helyen olyan híres, bizonyos és áldozattételre való hely nem lehetne, mint ez után is azon helyen várják annak megépülését, nem másutt. Noha Isten tiszteletire való helyek akárhol sok lehet e világon, de ez bizonyos arra választott dicsősséges helye.

²⁸⁾ Ez is örökös *királyságra* való választás firól-fira, hogy soha igaz király zsidóságba nem lehetett, hanem csak Dávid magvából való.

²⁹⁾ Nagy tanúság a királyoknak, hogy oly szorgalmatos bajlakodással ótalmazták az alattok való népet, mint a *juhot bárányozáskor*, mint kell sok dajkálkodással ótalmazni.

¹⁾ Ilyen kérdést és ellenvetést csinálnak itt a bölcsek: mivel ez versben azt mondja, hogy az *Isten szolgáinak testeket és az ő szentinek húsát adták vadaknak, madaraknak*; ismét *Jer. 5.* írva vagyon: keressétek meg a Jeruzsálem utczáin és kérlek, jól vizsgáljátok meg minden piatzit, utczáit, ha találtok férfiat, ki ítéletet cselekedjék és keresse az igazságot, és imé megkegyelmezek a városnak etc: hát hogy vóltak Isten szentei, szolgálai a veszedelemkor? Felelet ez erre: hogy vóltak igenis szentek és Isten szolgálai a romláskor és veszedelemkor, mert Dánielt, Sidrach, Misach, Abednegót onnat rablották el. De e tanúság akkori üdőről, hogy a szentek, jámborok, utczán, piacon nyilván nem mertek járni, hanem kerge-

Adták a te szolgálid¹⁾ testeket megenni égi madaraknak: és a te kegyes szentidnek húsokat e földi vadaknak.

Kiöntötték azoknak véreket mint a vizet Jeruzsálem körül: és nem vólt ki eltemesse²⁾ őket.

Gyalázatosokká löttünk már minden szomszédink előtt: süvölés, csúfolás rajtunk a körülünk valóktúl.

Vajjon s meddig haragszol Úr Isten így örökké: gerjedez mint a tűz bosszúállásod mi reánk.

Öntsed haragodat inkább a pogánokra, kik tégedet nem ismérnek: és az országokra, melyek a te nevedet imádva nem kiáltják.

Mert azok megötték s megemésztették Jákóbot: és az ő gyönyörüségét³⁾ elrontották.

Ne emlékezzél régi⁴⁾ bűnünkről, hirtelen vegyen előll irgalmasságod: mert igen megnyomorodtunk.

Segélj szabadító Istenünk és a te nevednek dűcsösségejért ments meg minket: és bocsásd meg bűneinket a te nagy nevedért.

Miért vetik szemünkre a pogánok, hol vagyon Istenünk? inkább mütasd meg rajtok mi szemünk láttára: a te szolgálidnak kiöntött vérekért való bosszúállásodat.

Jusson színed eleibe foglyaid fohászzkodása és karod erejének nagysága szerint: maraszdd meg az halálos rabságnak fiait.

És fizess hét-annyi romlással szomszédink kebelében: az gyalázatokért,⁵⁾ melylyel tégedet gyaláztanak Uram Isten.

töbe, búdoklásba voltak, házoknál is titkon cselekedhettek jót, isteni szólgálatot, mert nem csak magok voltak gonoszok akkori emberek, de a jámborokat kergették, nem szenvedhették, mint az utólszori romlaskor is így találtattak és akármely országnak veszedelmének nagy jegye az, mikor a bűnösök nemcsak bátorsággal cselekedik a gonoszt, hanem a jókat, jámborokat kergetik, dúlják, prédálják, holott találtatnak oly gonosz emberek, hogy noha magok cselekedik a gonoszságot, de a jámboroknak ugyan békét hadnak, sőt ótalommal is vadnak néha-néha nekik: de a mikor ingyen sem szenvedhetik a jókat, utólsó romlásokat érzik közel.

²⁾ Mert a megmaradott zsidóknak kételen az ott veszett ellenség testét kellett temetni, és az ő atyjokfiat nem *temethették el*.

³⁾ Az templumot értsed.

⁴⁾ Mert új és mindennapi bűneink is elég sokak, ne tudd elé a régieket.

⁵⁾ Mikor igaz vallásokért gyalázzák az híveket, nem ő gyaláztatják, hanem Istené.

Mert mi te népeid⁶⁾ és pásztorságodnak juhai vagyunk és örökké nemzetségről nemzetségre te neked éneklünk: számlálván minden te dicsőretidet.

LXXX. (Sóltár.)

A fő kántornak vig muzsikába s nagy gyülekezésben, Asaph éneke.

Óh édes Pásztora Izraelnek, hallgasd meg, ki legelteted Józsefet, mint a juhok nyáját: ki ülsz a Cherubimok¹⁾ közt, jelents meg dicsőösségesen magadat.

Ephraim és Manasseh előtt serkents fel isteni erődet: jövel és szabadíts meg minket.

Úr Isten téríts te magadhoz minket: világosíts meg orczádat mi rajtunk és megszabadulunk.

Uram, seregeknek Istene, meddig füstölög haragod: a te népednek imátságán.²⁾

Mint a kenyér-étellel, úgy tartasz minket szüntelen a könyhullatással: és itattál háromszor annyi könyvezésekkel.

Csak veszekedő perlésre³⁾ vetettél minden szomszédinknak: ellenségink hogy csúfoljanak minket.

Seregeknek Istene, téríts hozzád bennünket: világosíts meg orczádat rajtunk és megszabadulunk.

Nagy szőlőt⁴⁾ emelél ki Aegyptusból: kiszaggatván előlle a pogánokat, helyekbe plántálád.

Nagy tágasságot szerzél⁵⁾ mindenekből előtte: elfoltatád gyökereit, hogy bétölté a földet.

⁶⁾ Akár rabságban s akár szabadságban tarts, mindenkor tied vagyunk.

¹⁾ Az templumban lakó Istent szintén úgy imádja, mint a mennybe lakót, mert noha menny, föld bé nem fogja dicsőösségét, de ott a cherubimok között bizonyosan lakozott. Józsefen penig az egész Izraelt érti, mert az elsőszülöttségnek méltósága is Rúben helyett néki adatott volt.

²⁾ Míg nem hallgatja addig mind haragunni láttatik, még az imádsága sem oly kedves, hogy hathatós legyen.

³⁾ Vesztegetik mindenek a vallásért és arról vetekednek véle.

⁴⁾ Az seregeknek urának Istenének szőlője az Izrael háza és Jehudának gyönyörűséges plántája. Is. 5. v. 7.

⁵⁾ Mert semmi ellenség meg nem állhatott a zsidók előtt.

Elborítottának az hegyek nagy árnyékátul: és ága-bogai lőnek, mint a nagy ⁶⁾ Cédrus fáknak.

Kiterjeszté szőlő-fáit mind a tengerekre: és annak kacsait mind a folyó vizekig.

Mire szaggattad le e szőlőnek kerteit: szedten szedik és mesgerik minden úton-járók.

Kitúrták, szaggatták ötet az erdei kanok ⁷⁾: és a mezőknek vadai elélték ötet.

Óh seregeknek Istene, térj meg és tekints le a magass mennyből: nézd meg, látogasd meg ezt a te plántáltad szőlődet.

És ez kertetet, melyet plántált vólt a te jób karod: kinek szép ágazatját megerősítettetd vólt magadnak.

Felgyújtatott tüzzel és kivágattatott: a te orczádnak riasztásátul mind elvesznek.

Legyen már segittő kezed ez jób ⁸⁾ karodnak emberén: ily fiaidon ⁹⁾ kit megőriztettél vólt magadnak.

Többször el nem szakadunk tetőlled, csak eleveníts ¹⁰⁾ meg minket: és a te nevedet örömmel segítségünkre kiáltjuk.

Seregeknek Istene téríts magadhoz minket: világosítsd ¹¹⁾ meg orczádat mirajtunk és megszabadulunk.

LXXXI. ¹⁾

Az fő kántornak sajtókra vagy szüretre való. Asaph éneke.

Jertek, zengjünk zajgó vigassággal Istennek, a mi erőnknek: öröm-kiáltást tégyünk a Jákób Istenének.

⁶⁾ Az zsidóban Isten *Cedrusinak*, nagy cedrusoknak, mint másutt Isten hegyei, azaz nagy hegyek, mert a zsidó nyelven a mit igen nagynek mond, Isten nevével illeti, vagy Istenhez hasonlítja, mivel az Isten mindennél sokkal nagyobb.

⁷⁾ Minden pogán fejedelmek és az Ézsau nemzetsége.

⁸⁾ Igen kedves népeden, mert a *jóbbon* való állás, ülés: kedvesség, böcsüllet.

⁹⁾ Az egész Izrael népének gyülekezetin.

¹⁰⁾ Mert a rabok halálnak fiai, és mintha meghóltak volna.

¹¹⁾ Isten orczája világossága valakin a szép szabad élet, békeesség, áldás és kedves állapot, ellenségitől való szabadulása után.

¹⁾ Ezt a Psalmust szokták vólt énekleni a jeruzsálemi templumban az ősaszeli új esztendő napján: mely a Tysri avagy Sbris újságán szokott lenni, ki kürtölésnek és emlékezetnek innepé is.

Vegyetek Cytharákat és verjeteK dobokat: kedves hegedűkkel zengjeteK, és hárfákkal.

Fuvalljatok kürtöket ez új²⁾ hóld s új esztendő napján: mint jeles nagy napon és szent innepünkön.

Mert ez örök rendtartása Izraelnek: a Jákób Istenének ítél-tiből való szokása.

Melyet bizonságtételre rendelt Józsefben: mikor jöne Aegyip-tus földéből, oly nép közzül, kinek nyelvén nem értene [innét bizo-nyittják a zsidó bölcsek, hogy akkor nem szóltak más nemzetség nyelvén a zsidók, hanem csak a magok szent nyelvén].

Akkor vöttem el vállokat a téglá-hordásnak³⁾ terhe alóll: kezeket a téglá-kemenczétül megmentettem.

Rémült állapotodban [értsed a tenger partján] hozzám kiáltot-tál, megszabadítottalak és megfeleltem néked a titkon való dörgés-sel: [mert a mely szörnyű szélvész csattogással Pharaót elvesztette a ten-gerben, azt a zsidók ingyen sem érzették kedvezvén feleségek gyermekek-nek, ők szárazon mentenek.] azután megpróbáltalak a perlekedő vizek-nél. Saela.

Halld meg hát én népem, mert ezeket könnyen reád bizonyít-hatom: Izrael, ha engedni akarsz énnékem.

Ne találtassék soha te benned idegen⁴⁾ Isten: és meg ne hajolj, se tisztelj más külső Isteneket.

²⁾ Vagyon pedig itt emlékezet az aegyptusi szabadulásról, mely noha tavasszal tört, Aprilisben, Nysan hólnapban, de akkor tört kiindulások, el-jövételek Aegyptusból, otthon pedig Móses és Áron által Pharahóval kezdet-vén a nép elbocsátása felöll való tracta és veszekedés, kezdetett a Tysri holnapnak vagy Sbernek újságán és a szörnyű rabotálkodástól az napságtól fogva megszabadultak, ha el nem bocsátották is, de attól fogva nem kez-dettek szót fogadni és nem szolgáltak a téglavetéssel. Ez okon szabadulá-soknak emléközetös öröm-innepe ez is, sőt új esztendő természet szerint a csillagok, planéták változása, helyben állása szerint akkor kezdetik; mibe forogjon az egész esztendő, akármely országokra, nemzetségekre? a plánéták aspectussi, akkor igazíttatnak hozzá vagy jóra vagy gonoszra, vagy áldásra vagy büntetésre.

³⁾ Mihelt Móses, Áron a szabadulásról való örömet megmondotta az atyáknak, nem fogadtak szót azután, és fél esztendeig tartottak a csapások azután Aegyptuson és Pharaón.

⁴⁾ Mondják a bölcsek valóban az az *idegen Isten*, kit szívébe tisztel valaki, ezen az egy Izrael Istenén kívöll.

Mert én vagyok a te Istened, ki kihoztalak tégedet Aegyptus földéből: csak tudj ⁵⁾ szükségedről szájjaddal megtalálni, én mindazokat bétöltöm.

De nám nem hallgatá az én kedves népem az én szómat: Izraelnek nem lön kedve én hozzám.

Én is az ő szífvök kívánsága szerént szájokra bocsátám őket: jártanak a magok ⁶⁾ tanácscsán.

Vajha az én népem nekem engedett volna: ha Izrael az én útaimba járt volna.

Mely hirtelen megrontottam volna minden ellenségeket: és az ő nyomorgatójokra fordítottam volna súlyos kezeimet.

Az Urat gyűlölő pogán nemzetségek féltekben hazudtanak volna ő nekik: és bódog állapotjuk örökké való lőtt volna.

Éltettem volna őket szép zsemlye kövérségével: és az erős ⁷⁾ kösziklából is édes mézzel elégittetem volna meg őket.

LXXXII. Sóltár.¹⁾

Asaph éneke.

Az Ur Isten jelen áll és vagyon minden bírák gyülekezeti-ben: és az ítélő bírák mint Istenek közt ott ítél és feddődik.

Vajjon s tü bírák meddig ítéltek hamissan: meddig kedveztek a latrok böcsületinek. Saela.

Ítéljetek ²⁾ inkább a szűkölködőnek és az özvegynek: a nyomorúltat és szegént igazítsátok.

Mentsétek meg a szegént és az együgyűveket: az hatalmas Isten kezéből ragadjátok ki.

⁵⁾ A zsidóban: *tátsad én hozzám szájadat és bétöltöm azt.* Érti az imádságáról és szüksége kéréséről.

⁶⁾ Minden hű, istenfélő ember tanulja meg itt, kérje szüntelen Istent, ne hadja maga eszére, kedvére tanácsán járni, hanem az ő félelmében igazgassa mindenkor az Úr Isten.

⁷⁾ Nagy urak gazdag prédájával és erős királyoknak kincsekkel kedves gyönyörűséggel *megelégtettem volna őket.*

¹⁾ Josaphat idejébe fogott mondatni, ki az hamis bírakat levetvén, igaz bírakat állatott helyekben.

²⁾ 2. Par. 19.

Ím nem tudnak sem nem értenek, csak mind sötétségben járnak: elhanyaglottak ez földnek minden vezéri, fundamentumi.³⁾

Én pedig azt mondtam róllatok, hogy tő mind Istenek⁴⁾ vadtok: és mindnyájan⁵⁾ az magasságbeli Istennek fiai vadtok.

De ilyen dolgaitokért tő is csak úgy haltok el,⁶⁾ mint a több vétkes emberek: mint egy a kegyetlen fejedelmek közzül úgy estek el.

Kelj fel hát magad Úr Isten, és ítíld igazán e földet: mert csak te vagy igaz örökös ura minden nemzetségeknak.

LXXXIII¹⁾ Soltár

Asáphé.

Uram Isten ne halgass magad ügyedben: most ne némálkodjál és ne légy ily csendeszen Úr Isten.

Mert imé a te ellenségid mely nyilván dühösködnek: és a kik gyűlölnek²⁾ tégedet, igen nagy szarvakat emeltenek.

³⁾ *Fundamentum*nak nevezi az igazgató tanács urakat, bírakat; mert valahol törvény, igazság nem szolgáltatik, és az hatalmasok szabadon *prædálnak*, vonsznak, ott a közönséges maradásnak fundamentuma elbomlott; mert a vízőzön is a szabados *prædálásért* jött a földre.

⁴⁾ Mikor igazán ítéltek és jártok el tisztetekben.

⁵⁾ Sok helyen mondatnak, sőt ugyan zsidó phrasis szerint az angyalok Isten fiainak és az emberek közzül is a méltóságbeliek, hogy a több emberek között olyan dücsösségesek mint az angyalok és a mennyei csillogok, szolgák, Isten után Isten képében uralkodnak, bírálkodnak ide alá ez földre Isten akarattjából és ezért Isteneknek mondatnak, mert az Isten ő reájok nézve mondatik Isteneknek Istenének; szintén úgy a bírákra, fejedelmekre is az Úr Isten e földön való igazgatást, törvény-szolgáltatást bízta és a mennyeiekkal egyenlő tiszték, társaságok lévén, valamikor igazságot szolgáltatnak csalárdság nélkül, Isteneknek és Isten fiainak mondatnak méltán: de valamikor attúl eltávoznak, mindjárt elvesztik azt a méltóságos nevet, és a mennyei társaságot, és a mint hamisságnak útára térnek az igazság helyett, már nem Istenek, sem Isten fiai, hanem a több büns fejedelmek módja szerint elesnek; mint a textus nyilván mondja.

⁶⁾ Értsed: testestől lelkestől.

¹⁾ Josaphat király idejébe mondatott, mikor sok pogán királyok hadai mentenek vólt ellene.

²⁾ Minden bálványimádó pogánok és az Isten híveire török, Isten ellenségeinek és *gyűlölőinek* mondatnak, holott az Istennek senki nem árt-hat, de híveiben mikor az igaz hűtöt háborgatják, akkor mondatik bántodni.

A te néped ellen titkos csalárdságot végeztenek: és rejtekedben³⁾ őrzött néped ellen ártalmas tanácsot szerzettenek.

Mondván, jertek, töröljük úgy el őket, hogy többé nép ne lehessen: és neve se említették többször Izraelnek.

Mert szívökben mind együtt úgy tanácskoztanak: ellened Úr Isten ily frigyét kötöttek egymás⁴⁾ között.

Az Sátorba⁵⁾ lakó Idúmaeusok és Ismaeliták: Moabiták és az Agár nemzetség.

Gebal, Ammon, és Amalechiták: Philistaeusok a' Tyrusba lakókkal.

De még az Assyriusok is ezekhez adták magokat: nagy segítségeket adván a Lóth⁶⁾ fiaihoz. Saela.

Tégy úgy vellek Úr Isten, mint régen a Madianitákkal⁷⁾: mint Sysarával, Jabimmal az Kyson folyó vizénél.

Veszszenek úgy mint azok vesztenek vólt el Endorban: mind föld-zsirosító szemetek⁸⁾ löttének.

Tedd olyanná fejedelmeket mint akkor Orebet és Zebet⁹⁾: mint Zebakot és Zalmonát minden ő királyokat.

Azért hogy azt mondották¹⁰⁾, hogy magoknak akarnák örökösen foglalni: a mi Istenünknek kedves szent lakóhelyét.

Én Istenem tedd őket olyanokká, mint a forgó kerekeket: mint a pozdorját a sebes szél előtt.

³⁾ Csudálatos titkos őrizetivel pásztorolja az Isten az ő híveit és Izraelt ennyi fene nemzetségek között, százezereket részét sem értvén a több nemzetek sem bölcsességeknek sem Istentől adatott gyönyörűséges vigasztalásoknak, mikor törvénye tartásával kedvét keresik Istennek.

⁴⁾ Ezelőtt *egymás közt* nagy hadakozásokat viseltek ezek a nemzetségek, akkor hogy Izraelnek ártassanak, igen megegyeztenek vólt egymással.

⁵⁾ Fekete szerecsenek.

⁶⁾ Moabitákhoz és Ammonitákhoz.

⁷⁾ Gedeon a kiket megvert vólt *Jud. 7. 8.* Barak, Debbora és Jahel verték, ölték ezeket *Jud. 4. et 5.*

⁸⁾ Mintha csak földet ganészta volna testekkel.

⁹⁾ Elfogták ezeket az harczon és fejeket szedték.

¹⁰⁾ Mindenkor a fennpökö kevély szándékukat és üdő előtt való kérdéseket megszokta Isten csufolni, és valaki ok nélkül indít hadat más ellen, vagy bajra hívja mást, az olyan szokott gyakrabban szégyent vallani s megveretni.

Mint a tűz mint gyújtja, égeti a harapozó erdőket: és az harapozó sebess tűz lángja mint borítottja el az hegyeket:

Úgy kergessed, emészszed őket a te szélveszedben: és a te forgó szeledben elbontsd őket;

Boritts bé orczájokat nagy gyalázattal: és úgy megkeresik a te orczádat Úr Isten.

Megszégyenüljenek és eszek vesszessék mind örökkön ¹¹⁾ örökké: meggyaláztassanak és mindenestől elveszsenek;

Hogy megtudják és tanulják, hogy tulajdon csak a te mindenható nagy neved egyedül: méltóságosb és hatalmasb mind ez egész földön.

LXXXIV ¹⁾ (Sóltár).

Az fő kántornak sajtóra Kórah fiainak éneke.

Mely igen gyönyörűségesek a te lakóhelyeid: oh seregeknek Ura Istene.

Teljességgel elepedett és elfogyott lelkem kívánczván az Úrnak pitvarához ²⁾: szívem és minden testem örvendezvén az élő Istenhez.

Mert lám csak egy veréb is házat talál, és a fecske ³⁾ fészket rak ott, hova fiait helyeztesse: mondom a te óltárodnál seregeknek Ura, én királyom és én Istenem.

Mely bódógok, kik ⁴⁾ a te szent házadba lakhatnak: örökké csak dicsírnek tégedet. Saela.

¹¹⁾ Többszer előbbi és egyszer elvesztett állapotjokat meg ne találhassák.

¹⁾ Ezt kétképpen, vagy Dávid búdosására, vagy ez mostani rabi állapotjokra magyarázzák a zsidók. De inkább illetik mostani állapotjokra.

²⁾ A közönséges Izraelitának nem volt szabad tovább menni, csak a *pitvarban* imátkozhattak.

³⁾ Sem *fecske* sem *veréb* a Salamon templumába *fészket* nem rakhatott, oly nagy tisztasággal volt, sőt úgy volt a teteje csinálva, reá sem szállhatott, hogy ott-létébe rútsága következék: azért vagy a Salamon templuma előtt a búlsús óltárokra érti ezt, vagy mostani elpusztult állapotjára.

⁴⁾ Papok és szentségkövető emberek, kik imátkozásért, tanulásért ugyanott fen laktak az Azában, az (az) a templum kerítettén belül, holott számtalan sok házak, alsó, felső, közép, kinstartó helyek voltak, város is sok nincs akkora mint csak a volt. *Vide Josephum.*

Bódog ember kinek erős segedelme csak te benned vagyon : és kiknek szívökben gyakrabban a templumba feljáró ösvények.

Ballagván⁵⁾ a szederj-termő száraz völgyeken, kútakat, forrásokat áskálnak : melyben áldást és szép esővizeket ott jártokba találnak.

Egyik seregről másikra nagy örömmel így menvén : meglátják az erős Úr Istent Cionban.

Uram, seregeknek Istene, hallgasd meg imádságomat⁶⁾ : fogadd füleidbe Jákóbnak Istene. Saela.

Mi paizsunk, nézz reánk édes Istenünk : és tekints meg a te Messiásodnak méltóságát,

Mert sokkal jobb volna egy napunk a te pitvarodban : másutt való ezer napainknál ;

És inkább választanám az én Istenem házának csak küszöbe mellett állani : hogysen kedvesen lakni az Istenteleneknek szép hajlékiban,

Mert fényes nap és erős paizs az Úr Isten, kedvességet és előmenetelt csak ő szent felsége adhat : meg nem fogyatkoztatja semmi jókból azokat, valakik tökéletességbe járnak.

Tehát oh seregeknek Ura Istene : bizony igen bódog az az ember, aki csak te benned bízik.

LXXXV (Sóltár).¹⁾

Az fő kántornak Kórah fiai számára zsóltár.

Uram Isten mely kedvesen megbékéllettlé már a te szent földeddel : mikor Jákóbnak ily hosszú rabságát visszahoztad²⁾.

⁵⁾ Vagyon ez versnek sok titkos magyarázatja, de betű szerint ez közelb, mert víz nélkül való helyeken kellett az innepnapokra Jeruzsálembe menni, és úgy készítettek *kútakat*, melyben esővizeket fogtak az úton járóknak.

⁶⁾ Noha nem imátkozhatom a templumnál, ahúl kétség nélkül meghallgattatnám, de itt is távol rab és bűdosó állapotomban (akár Dávidra, s akár a több zsidókra értsed) hallgasd meg kérésemet, mint régen Jákóbnak az atyának messze bűdostában Syriában, Mesopotámiában.

¹⁾ Ez mostani hosszú rabságokra és abból való megszabadulásokra magyarázzák (mint Sz. Pál írta), mikor e mostani esetekből megtérvén igaz Messiásokat megismérik.

²⁾ Profécziái módra a bizonyos jövendölés mintha meglőtt volna.

Elvötted s megengedted bűneit a te szent népednek: elfedezted minden ő vétkeit, Saela.

Elfodítottad már rólla minden sok búsulásodat: és megértél a te bosszúálló haragodból.

Oh szabadító Istenünk, téríts meg már minket: bonts el ellenünk megregzett haragodat.

Ugyanis örökké hogy haraghatnál mi reánk: vontatódván ellenünk haragod, nemzetségről nemzetségre.

Vajjon s nem te térsz-e mi hozzánk, hogy megeleveníts³⁾ minket: és akkor a te néped te benned igazán örvendez.

Mútasd meg hát Úr Isten hozzánk irgalmasságodat: és a te tökéletes szabadításodat add meg minékünk.

Hadd halljam tehát mit szöll az erős Úr Isten erre, mert szöll békességet⁴⁾ az ő népének, és a pogánokból ahoz ragaszkodó szenteknek: úgy hogy senki is többször azokból bolondságra⁵⁾ ne vete-medjék.

Tehát bizony közel az ötet félökhöz megszabadítása: és azután örök dücsössége⁶⁾ jelen köztünk lakozik a mi földünkben.

Így a kegyesség s hűség mind mennyből földből egymást megelőelik: az igazság és szent békesség egymást ugyan megcsókolgatják.

Az hűség e földről zöldellik, fiatalozik: és mennyekből azokra igaz decretumok, sententiák⁷⁾ származnak.

Sőt jóvoltából⁸⁾ kedves esőt adja reájok: és a mi földünk kedves gyümölcsét megadja.

³⁾ Mert a rabok ország és királyság nélkül való népek, mint az meghóltak.

⁴⁾ Mennyeit és földit mind lelki és testi *békességet*.

⁵⁾ Bűnre, semmi gonoszra, annál inkább bálványimádó hamis tudományra.

⁶⁾ Mint az első templumban, úgy ezután következő derék megszabadulásban s még inkább, mert a második, harmadik templumban közel sem vólt annyi csudálatos dölgek, sőt öt derék dolog nem vólt meg, kik az elsőbe megvóltanak: az láda, cherubimokkal és a választó kárpittal, a mennyei tűz, az Urim Thummim által való proféczia.

⁷⁾ Nem bünteti semmi csapásával őket, csak áldásával.

⁸⁾ Az *jón* kedves esőt értnek, kit Isten jó kincsinek nevez, amaz mondás szerint: megnyitja az Úr Isten néked az ő jó kincsét az egeket és esőt ad a te földre alkalmas időben.

Minden emberek előtt csak az igazság jár⁹⁾: és csak az tétetik járó úttá mindennek e földön.

LXXXVI¹⁾ (Sóltár).

Dávid imátsága.

Uram Isten hajts hozzám füleidet és felelj meg énnékem: mert nálad nélkül igen szegény és szükölködő vagyok én.

Ments meg az én lelkemet, mert kegyes²⁾ életű vagyok: szabadíts meg a te szolgálodat, ki te benned bízom.

Irgalmazz Uram Isten énnékem: mert én minden napokon csak te hozzád kiáltok.

Vigasztald és örvendeztesd meg lelkét a te szolgáltnak: mert csak te hozzád emelem az én lelkemet.

Mert Te Uram Isten³⁾ jó és bűnbocsátó Isten vagy: igen irgalmas mindenekhez, kik te hozzád kiáltnak.

Hallgasd meg Úr Isten imádságomat: és fogadjad füleidben az én könyörgő szavaimat.

Megszorulásom napján is te hozzád kiáltok: tudván, hogy megfelelsz énnékem.

Ugyanis bizony nincsen Uram hozzád hasonló semmi Iste-

⁹⁾ Hamisság semmibe-nehül nem lészen, sem tudományba sem cselekedetben, mert mennyből születettek és tanítottak lesznek, és ez az új testamentumnak világos tulajdonsága.

¹⁾ Az több szent psalmusok közül egyiket ezt szerettem s választottam magamnak gyakrabban elmondanom.

²⁾ Sokan csudálkoznak a régi bölcsék közül, mint mondhatta Dávid magát Isten előtt *kegyesnek* és szentnek, mert a zsidó ige Istentiszteelő szentet teszen, *kegyest*; és voltak olyak, kik per ellypsin negativam magyarázták, hogy: nem vagyok szent. De nyilván vagy, hogy másutt is mondotta annak magát, mint: nem engeded, hogy a te szented veszedelmet lásson; — éneklek a te szentid előtt etc. Azért magát gonosz, kegyetlen, istentelen ellenségi ellen mondja szentnek, kik ő néki ok nélkül veszedelmére igyeköztenek, ő pedig érettek imádkozott, míg térendőknek ismérte.

³⁾ Jó az Isten minden állatokhoz, mert mindeneknek táplálója, teremttője, de bűne megbocsátója csak az embereknek, mert bűn más állatokba nem is találattik,

nek ⁴⁾ között: és hasonlók a te hatalmas cselekedetidhez nem találhatnak.

Kiért végre minden nemzetségek, kiket teremptettél, eljövén, előttem meghajolnak Uram Isten: és úgy dicsőítik a te szent nevedet.

Mert nagyságos vagy te Úr Isten, és sok csudákat cselekedő: mondom, csak te egyedül ⁵⁾ mind társ, mind más nélkül Úr Isten.

Oh Úr Isten taníts meg engemet a te útaidra, hadd járjak igaz hűségben: tedd eggyé az én szívemet arra, hogy mást senkit nem, hanem csak a te szent nevedet félje. ⁶⁾

Ezért dicsírek tégedet én Uram Istenem teljes szívemből ⁷⁾: és tisztetem a te nevedet mind örökké.

Mely igen nagy a te irgalmasságod én rajtam: hogy megszabadítottad lelkemet mind ez életben s mind az ⁸⁾ örök veszedelemtől.

Úr Isten sok kevélyek támadtanak én reám, és erőssek ⁹⁾ társasági keresik az én lelkemet: kik csak szemek eleibe sem vőttek tégedet és a te félelmedet.

De te Úr Isten, ki hozzájok is igen irgalmas és kegyelmes vagy: késedelmes az haragra, igen kész az irgalmazásra és híven ¹⁰⁾ való cselekedetre.

Tekints én reám, könyörülj rajtam, add isteni erődöt ily szolgád mellé: és szabadíts meg a te szolgáló leányodnak fiát.

Tégy oly csudát én velem jó végre, kit lássanak az én gyűlö-

⁴⁾ Mert *más Istenek* (kik annak tartatnak) sem meg nem hallgathatnak, sem meg nem segíthetnek akaratom nélkül; érti pedig napot, hódot és hatalmas csillagokat, kiknek noha nagy hatalmok és igazgatások e föl dieken, de a teremptőt közel sem isméri.

⁵⁾ Az több hatalmasságok mennyen földön csak te tölled függnek, *egyedül* vagy csak a legfelső mindenhatóság.

⁶⁾ Valaki csak annak félelmétől függ, igazán nem *félhet* senkitől.

⁷⁾ Az ki többtől nem vár, senkitől sem fél.

⁸⁾ Az zsidóban: az alsó sírtól vagy koporsótól, maga minden koporsó alatt szokott lenni, azért alsó felső koporsón ez világ és az *örök veszedelem* értetik.

⁹⁾ Saul király udvara népével.

¹⁰⁾ Még az istentelenben is ha mi jó vagy, annak megfizetésére hű az Isten, és azért nem veztheti el mindjárt bűnéért, mint mondvá vagy: Nem tölt még bé az Amorrhéusok hamisságának mértéke mind- eddig is. *Gen. 15.*

lőim és pironkodjanak : és megtudják, hogy te Úram Isten segítettél¹¹⁾ és vigasztaltál engemet.

LXXXVII (Sóltár).

Korah fiai számára éneklő Soltár

Nyilván az igaz bölcsességnek szent fundamentumát : ide rendelte az Úr Isten ez jeruzsálemi szent hegyekre.¹⁾

Inkább is szereti az Úr ez szent Cionnak kapuit : Jákóbnak minden hajlékinál.

Mert amaz drágalátos szentség²⁾ mondatik csak te benned : óh Istennek kedves szent városa. Saela.

Ha emlitem Aegyptust, Babyllóniát az én bölceimre nézve, Phylistéát és Tyrust Szerecsenországgal : csak egyet-egyet is alig mutathatsz, ki ott nagy tudományra született volna :

De Cionban alig számlálhatod egyet is mást is nevezvén, kik sokan születtek nagy bölcsességre : és olyra, kiket a magasságbeli Isten arra készített.

Mikor az Úr Isten felszámolja és felírja a nemzetségeket : megjedzi, hogy itt is ennyi bölcssek termettek. Saela.

Akképpen minden bölcs énekesid, muzsikásid : magadból mint bőséges források úgy származnak a te dicsiretedre.

LXXXVIII¹⁾ Soltár.

A fő kántornak a Korah fiai közül, Machalat muzsikában, az alázatos rabságról a bölcs Hejman¹⁾ Ezrachí értelme.

Uram én szabadító Istenem : mind éjjel s mind nappal csak te előtted kiáltok.

¹¹⁾ Hogy juh-pásztorbúl királylyá tehetette.

¹⁾ Az ígret földét minden földeknél inkább szereti Isten : és ott ismét az egy Jeruzsálem városát inkább az több Zsidóország városinál. Oka az is, hogy jób égben, egészségesb, elmésb, bölcsőbb embereket teremt ez világnak szintén kellő közepette, és az Isten dücsösöséges székinék szintén aránta az templum az Moria hegyen, az király lakóhelye a Cion hegyen.

²⁾ Az Úrnak szent nagy nevét sohél nem volt más helyen szabad kimondani, úgy a mint iratik, hanem jedzésben, epithetomokkal, ott is csak a fő pap az nagy innepeken, az népnek megáldásában, mint parancsoltatott.

¹⁾ Sámuel proféta unokájának tartják ezt némelyek hogy vólt; né-

Jusson színed eleiben az én imátságom: hajtsd füleidet az én imátságomra.

Mert megelégedett igen az én lelkem ennyi sok nyomorúsággal: és életem szintén a koporsóig jutott.

Azokhoz számláltattam, kik már a koporsóba tétetnek: olyanná löttem, mint a mely embernek semmi ereje nincsen.

Sőt az holtak közzül is oly régen elfelejtetett,²⁾ mint a levágtak koporsójokban fekvén, semmi emlékezetben³⁾ eddig nem⁴⁾ voltak: kik penig nem mástúl, hanem a te kezedtúl vágattattanak ki ekképpen.

Vetőtől engemet nagy mélységes kútban: igen sötét mély örvényekben.

Reám sulyosítottad minden haragodat: és minden habaiddal engemet nyomorgattál. Saela.

Elidegenítetted minden ismerőimet én töllem, sőt utálatosságtól előttök engemet: megrekesztetted, hogy kün sem járhatok bátran közöttök.

Szemeim ellankadtak keserűségemben, és minden nap Uram csak te hozzád kiáltottam: te hozzád terjesztettem ki kezeimet.

Ugyanis vajjon az holtakkal⁵⁾ téssz-e csudákat? vagy az régen megholt Pártos Óriások⁶⁾ felkelnek és dicsérnek tégedet. Saela.

Vajjon s azok számlálják-e az koporsóban nagy kegyességedet: és isteni hűségedet az veszedelemben.

melyek Juda nemzethöl való nagy bölcs profétának *I. Par. 15.* Vagyon penig az psalmus mostani rabságokról. Az Midras penig Abrahámtul íratott psalmusnak tartja, jövendölése sokszori rabságról fiainak és panaszsza, mert még a frigykötéskor megmutatódott fiának sanyarú rabsága *Gen. 15. v. 11.* az füstölgő kemencze példájában, és hogy az égi madarakat untalan üzni kellett az vagdalt áldozatról.

²⁾ A zsidóban: szabadulása lött, azaz lelkének bűnös terhétől megszabadulása; jób volna az holtak közt lennem, nem látnám ez nyavalyákat.

³⁾ Keserves panasz, mintha soha nem akarnál rólunk megemlékezni és ilyen sulyos rabságunkból kiszabadítani.

⁴⁾ Eddig fel nem támasztattanak halottaiból, mert az mikor az teremő akarja megemlékezvén róllok feltámadnak, az porból az igazak elsőben.

⁵⁾ *Holtaknak* az Isten ismereti nélkül való népeket mondja.

⁶⁾ Kiket a vízőzönnel elvesztett, mert az első világban bővön voltak az óriások. *Gen. 6,*

Hirdetik-é az örök sötétségben az te csudáidat? és nagy igazságot az elfelejtett ⁷⁾ földek?

De én Uram Isten, te hozzád kiáltok: és minden jó reggel imádságommal megelőzlek ⁸⁾ tégedet.

Miért haragszol uram ilyen igen az én lelkemre: miért fordítod el orczádat én töllem.

Holott mely nyomorúlt és sanyargatott vagyok mind ifjúságotomtól fogva: viselvén szörnyű rettegtesedet ugyan elámúlva. ⁹⁾

Rajtam elfolytanak immár minden te haragid; és súlyos ijesztgetésid ugyan megemésztöttek.

Ugyan elborítottanak mint az vizek minden napon: és mind körül rám omoltanak egyszersmind.

Elijesztetted mellőlem barátimat s mind atyámfiait: és jó üsmerőim is csak titkon, sötétben mutogathatják magokat.

LXXXIX. Soltár. ¹⁾

Ejthan ²⁾ *Ezrach* értelme.

Mindörökké éneklek az úrnak irgalmasságát: nemzetségről nemzetségre tudva lészen az te hűséged ³⁾ az én számban.

Mert azt vallottam, hogy az te irgalmasságod örökké mind öregbedik: mint szintén az magoss ⁴⁾ egekben, kikben az te hűséges igazságotat valóban megerősítetted.

⁷⁾ *Földé* lőtt testek az zsidóban: *elfelejtésnek földé* azaz kik régen semmivé löttek és elfelejtettek.

⁸⁾ Minekelőtte egyéb dolgaimhoz kezdenék, imádlak.

⁹⁾ Mind az rabságnak kemény súlyos voltát magyarázza ennyi búsult keserves szókkal, és bötű szerént így is találtatik ez rajtok.

¹⁾ Juda tribussából való nagy böles írta ezt Ejthan nevű Jérák fia, mintha az Messiás nevében, képében, ki Dávid magvából, házából való irattatott, az királyságnak elromlásáról panaszolkodván.

²⁾ Papi rend és fő kántor is, proféta találtatik Asaph után ez néven *I. Par. 15.*

³⁾ Fogadásidnak megteljesítése, akár mint láttassál késődni, de megleszen az mit fogadtál Dávidnak és az ő magvának, *et consequenter* az által Izraelnek és minden hiveknek.

⁴⁾ Mert az földön sok változások és hamis vetekedések találtatnak, mint az fenálló világ seprejében, de az *tiszta egekben* csak igazság, hűség ott az angyalok, csillagok közt örökössön hűt és hűség találtatik.

De az földön is ily vallást töttél, hogy frigyet kötöttem az én választottommal: megesküdtem Dávidnak az én szolgámnak.

Hogy örökké helyben tartom s megerősítem ⁵⁾ az te magodat: és felépítem nemzetségről nemzetségre az te királyi székedet. Saela.

Lám az egek ⁶⁾ is vallást tésznek az te csudáidról Uram Isten: és az te hűségéről az szent angyalok seregében.

Mert az egekben is kicsoda állapíttatnék rendben az egy Úr Istennel: és kicsoda hasonlítottatnék az Mindenhatóhoz az Isten fiai ⁷⁾ között.

Mely rettenetes ⁸⁾ az erős Isten az sűrű szent angyalok sokaságában is: mondom igen rettenetes minden ő körülül valóknak.

Uram, seregeknek Istene, ki volna hozzád hasonló, erős hatalmas JAH Isten: kinek bizonyos hűvséges igazsága maga körül áll örökké.

Te uralkodol az tengernek ⁹⁾ fen forgó habjain: mikor felemeli szélvészzeit, te lecsendesítheted.

⁵⁾ Mint az mennyben hogy örökkös állandó igazság, hűség találtatik, úgy az földön is, noha az sok bűnök halasztják ígéretedet. Azokért ideig testi külső büntetéssel meg sújtolod mint népedet s mind királyját: de ígíreted és esküvésed szerint örökkösön megbódogítottod végre az Dávid magvában, azzal együtt. az általa.

⁶⁾ Semmi nem leszen itt alatt ez földön oly dolog és csuda, mely az egekben meg nem jelentetnék az előtt és mind 40 nappal, többire annál is előbb sokkal, mert ma is azután in affectu vadnak az sentenciák és causák.

⁷⁾ Az zsidóban úgy vagy: az *Isten fiai között*, kin értetnek az hatalmas erős angyalok, és fényes csillagok, mint expresse találod *Job. 38. v. 7.*

⁸⁾ Isten gratiájából és teremteskor nekik adatott hatalomból, erősek, hatalmasok az szent angyalok mind az egek forgatásában, az csillagok igazgatásában, de az véghetetlen hatalmú Isten nekik *rettenetes*, és félelemmel, rettegéssel járván hivataljokban, vallást tesznek az mindenhatóról, hogy csak egyedül ő az Isten, nem magoktól vadnak abban az méltóságban és hogy senki nincs olyan, sem hasonló mint az Isten és hogy ő szent istenségétől teremtettek ők is. Ezt az tiszteletet és vallástételt mindennap, napnyúgatra fordulván arczczal megadják az Istennek; de az földi emberek napkeletre tartoznak arczczal imátkozni, kinek oka mélységes, ha megkérded.

⁹⁾ Eddig az egekben való hatalmasságiról dicsérte az Istent, most az földön való méltóságos cselekedetiről kezdi magasztalni,

Te rontottad mint az levágattakat a nagy Aegyptust: erős jób karoddal elszélesztvén ¹⁰⁾ ugyanott ellenségedet.

Tiéd bizony az menny és az föld is tied: ez nagy felállatott világot minden teljességével csak te formáltad.

Az északot és az délt csak te teremtetted: mind ¹¹⁾ Tábor s mind Hermon hegyek, csak a te nevedben örvendeznek.

Nállad vagyon amaz győzhetetlen erővel való kar: mutasd tehát kezed hatalmát és magasztald fel jób karodat.

Igazságban és ítéletben építetted királyi ¹²⁾ székedet: irgalmasság és nagy hűség jár az te szent színed előtt.

Bizony bódog nép, az ki tudhatja az kürtölésnek ¹³⁾ erejét: óh mindenható Úr, azok az te orczádnak finyességében járhatnak.

Azok csak az te nevedben örvendeznek minden napon: és az te igazságodban ¹⁴⁾ felmagosztaltatnak.

Mert csak te léssz az ő erőss örökkös dücsösségek: és az te igazságodban ¹⁵⁾ felemeljük szarvunkat.

¹⁰⁾ Mert hogy az víz elborította az Farahó népét, Isten az tengerrel kihányatta az partra őket, hogy az zsidók lássák halva ellenségeket és elfosztván rólla praedájokat, ugyanott elnyelte az holttesteket az föld és eltemette Isten őket, kit az Jákób patriárkha teremtéseért cselekedett vélek. Ezeket megtalálod az Mózes énekében, hogy látták az zsidók halva az Aegyptiust az tenger partján, és hogy az föld is elnyelte őket, úgy vagyon az bötűben.

¹¹⁾ Napkelet és napnyugat értetik az két hegyeken.

¹²⁾ Mindenkor az gyarló ember így elmélkedjék az mindenható Istennek birodalmáról és providentiájáról, az mint itt iratik az Istenről, csak azt foglalván melléje, hogy szívének is minden gondolatit általérti, tudja, és így Isten előtt minden dolgait félelemmel, tisztasággal, igazsággal és buzgó szerelemmel, Isten kedve keresésére és akaratjának teljesítésére fordítsa.

¹³⁾ Régen, mikor helyben volt az Dávid házának méltóságos királysága, fenállott az emlékezetben juttató *kürtölésnek*, trombitálásnak nagy haszna. Ezután az feltámadás is kürt vagy angyali trombitálás által meglevén, az bódogulásra az által jutnak azok az kik érdemlik az bódogságot És az Dávid házának méltósága megerősítettik. Most is az Thyrsi hónap első napján azzal szenteltetik.

¹⁴⁾ Igaz jutalom fizetéssel.

¹⁵⁾ Az ígirtetett királyság helyére áll, az az szarva felemelése.

Mert csak az mindenható Isten¹⁶⁾ leszen az mi erőss paizsunk¹⁷⁾: és az Izraelnek szentje az mi királyunk.

Akkoron¹⁸⁾ szóltál látásban az te szentedről, mondván: segítséget¹⁹⁾ rendeltem az erős feliben: felmagosztaltam az én választottamat az több község és népek közzül.

Megtaláltam Dávidot, kedves szolgámat: fel is kentem őtet királyságra szent olajommal.

Már az én kezem készen ő mellé rendeltetett: és jób karom megerőssíti őtet.

Nem veszen hatalmat az ellenség ő rajta: és az csalárd fiak nem nyomorgathatják őtet.

Szeme láttára leverem az ő ellenségét: és az ő gyűlölőit levágom.

Az én hű Istenségem és irgalmasságom velle leszen: és az én nevemben magosztaltatik fel az ő szarva.²⁰⁾

Vetem az ő kezének birodalmát az napnyúgati²¹⁾ tengerre: és jób karját az napkeleti folyó vizekre.

Ő úgy szólít engem, édes atyám vagy te: én Istenem és én szabadításomnak kösziklája.²²⁾

Én is őtet töttem elsőszülötté²³⁾: nagyobbá, méltóságosbbá minden földi királyoknál.

Örökké megőrizem hozzá nagy irgalmasságomat: és az velle kötött frigyem hű és erős leszen ő hozzája.

Örökkössé tészem az ő magvát, maradékját: és királyi székit mint az egeknek napjait.

¹⁶⁾ Szereti az *Isten* és megóalmazza az szent királt.

¹⁷⁾ *Paizs*nak hívja az királt és Messiást, és hogy az Istennél kedves lévén, megóalmaztatik népestől mint istenes király.

¹⁸⁾ Némelyek ezt az psalmust ettől fogva nem mondják, irtózáván az próféta — mint láttatik — felhánni az Isten esküvését. De azzal nem kell megérteni az kemény szókkal, mert szokása volt az az szenteknek mint Mojses, Illyés és Esaiás.

¹⁹⁾ Hatalmas őriző anglyalt *rendeltem* az erős király mellé.

²⁰⁾ Királysága állandó és méltóságos leszen.

²¹⁾ Azaz bírja mind az *napkeletet* s mind az *napnyugatot*.

²²⁾ Erős szabadító Istenem.

²³⁾ Ezek az ígék szépen magyarázzák az második psalmusnak beszédit: mit teszen Istentől születettni, *első szülöttnék* lenni? kétannyi vagy sokkal nagyobb birodalmának lenni.

Ha szintén elhadnák is ²⁴⁾ az ő fiai az én törvényemet: és az én ítéletemben nem járnának;

Ha szent rendelésimet megfertéztetik is: és parancsolatimat nem őrizik:

Meglátogatom bűnökért őket büntető vesszőmmel ²⁵⁾ és vétkekért sújtolásommal.

De irgalmasságomat nem veszem el tőlök: és nekik adott hűtömet meg nem sértem.

Nem fejem fel vélek kötött frigyemet: és ajakimon kibocsátott szómat meg nem máslom.

Valamint egyszer megesküdtem ²⁶⁾ az én szentségemre: ha Dávidnak azt megváltoztatnám.

Az ő magva mindörökké léssen: és királyi széke mint az fínyes nap én előttem.

Vagy mint az hold ²⁷⁾ örökös állapotban: és az egekben hű bizonság. Saela.

Te pengig Úr Isten, mintha elvetetted és megutáltad volna: meharaguván az te Messiásodra,

Felforgattad az te szolgálóddal való frigyede[t]: az földhöz roncoltad szép koronáját.

Elszaggattad minden ő falait: minden ótalmazó kerteit ²⁸⁾ eltörlötted.

Ragadozzák minden úton járok: jutott csak nagy gyalázatra szomszédi előtt.

Felmagasztaltad jobb karját az ő háborgatóinak: örvendeztetted minden ellenségit ő rajta.

²⁴⁾ Ennél nagyobb ígreti senkihez nem voltak az Úr Istennek, mert az Dávid nemzetségétől nyilván nyilvánvaló bűnökért is az királyságot el nem szakasztja örökben, és az örökkévaló királyság is az ő magvájé és maradékájé.

²⁵⁾ Nem veszi el bűnökért örökben, hanem csak ideig való sanyargatással oktatja.

²⁶⁾ Oly esküvés az, mely meg nem másoltathatik.

²⁷⁾ Ki hol apad s hol nevededik, hol fénlík s hol sötétben áll, el is rejtezik, de azért örökösön marad az égen: így az Dávid magva is hol jók s hol gonoszok, hol fínyesen s hol homályosan vagy elrejtve is, de ismét ugyan reájok kerül és az királyság örökösön rajtuk marad.

²⁸⁾ Papok, szentek, próféták elfogytak közzülle.

De még szablyája élit is megtompítottad : és nem emelted bátorságra ötet fel az harczon.

Megvontad magadat tisztogatásátúl : és királyi székit az földre rontottad.

Megrövidítetted iffúságának ²⁹⁾ és királyságának napjait : csak nagy gyalázatot borítván ő reá, Saela.

Uram Isten meddig rejtetted ily örökké ³⁰⁾ el magadat : gerjedezvén mint az sebess tűz, haragod ellenünk.

Emlékezzél ³¹⁾ meg annélkül is mely kevésbé világlok én ez földön : mely héjában ³²⁾ teremtetted minden embereknek fiait.

Mert kicsoda oly élő ember, ki halált nem látna : ki mentheti meg lelkét a halál kezéből, Saela.

Uram, hol vadnak amaz te régi ³³⁾ irgalmasságid : mint esküd-tél volt meg Dávidnak az te nagy hűségedre.

Emlékezzél meg Uram az te szolgáltnak ilyen gyalázatról : mint viseljem kebelemben ez világi sok népeknek csúfolását. ³⁴⁾

²⁹⁾ Érti az *iffúság* idején az maga bíró királyságot.

³⁰⁾ Az hosszú nyomorúság mintha örökké lenne, az ki végét nem látja ; az panasz is azért ilyen szörnyű. De az Isten előtt ezer esztendő olyan mint egy nap és mikor eljő örökös szabadítása, ez ilyen panaszok úgy elfelejtetnek, mintha soha sem lőtt volna ; és az Istennek igazsága örökké megmarad.

³¹⁾ Keserves panasz az késő szabadításért ; ha ez kicsin életünkben is csak rabsággal sanyargatsz, mi haszon ha ez nagy világ is mentől hamarabb nem látja dücsőséges szabadításodat. Mert az zsidóság még kétféle szabadítást vár, mind testit, lelkit egyszersmind.

³²⁾ Valameddig az Messiás által való egész restauratio haladékban vagyon, az mi részszerént való és rakva fogyatkozással, azt amaz tökéletes jóhoz képest csak semminek, mulandóságnak, *hejában valónak* tartja, és nagyobb részént az bűn miatt el is vesznek az emberek, kin itt szánakodik, hanem az egészszzen való restauratióért, új világot és új teremtetést együtt az Messiásnak bódogságával kívánja.

³³⁾ Az apostol[ok] is mindenütt két jövetelit forgatják az Messiásnak. Eleve látta az próféta hosszas rabságokat, és hogy csak olyan szabadítások sem lézen sokáig, mint Dávid, Salomon idejében volt.

³⁴⁾ Sokan hányják ezt fel és *csufolják* szabadulásoknak várásával.

Mint csúfolnak Úram Isten az te ellenséged: mint csúfolnak az te Messiásodnak késedelmes jövéséről ³⁵⁾.

Áldott az Mindenható Úr Isten mindörökké Amen és

A m e n.

³⁵⁾ Vagy késik vagy siet az ő Messiása által az szabadítással az szabadon cselekedő Isten, de igazak minden ítéleti és az üdők határozási is. Áldott az ő neve örökké, csak tulajdon saját hatalmában tartatnak.

Negyedik könyve az Sóltárnak.

XC. Sóltár. ¹⁾

Mósesnek Isten²⁾ emberének imátsága.

Uram Isten, te voltál lakó hajlékunk ³⁾ minékünk : mind nemzetségről nemzetségre.

Minek előtte az hegyek nemzettetnének, az föld, víz, és az nagy világ elrendeltetnék : már mindöröktől fogván s mind örökké te erős Isten vagy.

De az embereket mind csak nyomorúságban ⁴⁾ forgatod : mondván, térjetek ⁵⁾ meg embereknek fiai.

Mert ezer esztendőök az te szemeid előtt mint csak az tegnapi elmúlt nap : vagy mint az éjjeli virrasztó órácska.

Foltatod mint sebess árvizet az üdöt rajtok és abban mintha csak álmok volnának : mint csak egy reggeli virágzás, ki hamar elváltozik.

Reggel zöldelvén virágzik ⁶⁾ és hamar változik : estvére levágnak és elszárad.

¹⁾ Ez zsoltár iratott az emberi gyarlóságról és hogy az miképpen külön-külön egy személy is, úgy ez nagy egész világ sok nyomorúság szörnyű csapások után jut az örökké állandó bódogságra.

²⁾ Hogy próféta volt.

³⁾ Az Isten mindeneknek tartó *hajléka*, mert nem ez világ tartja az Istent, hanem az Isten tartja az világot; holott véghetetlen az Isten, de az világ véges.

⁴⁾ Akar az erőtlen vénségre értsed, hogy porrá legyen, az kiből lött oda térjen, akar az sok ostor által penitencia-tartásra.

⁵⁾ Nem egyéb az emberi állat élete ez földön, szüntelen való tusakodásnál az bűnök és fogyatkozások ellen és az mellett szüntelen *térésnél*, penitenciánál és jobbulásnál, ha jól akarja, nincs semmi oly üdő holtá napig, hogy jobbulást, irtogatást magán az ember ne találjon.

⁶⁾ Ifjúság, vénség példáztatik ez versben.

Mert az te busulásodban mi fogyton-fogyunk : és nagy haragos ostoridban elámúlunk.

Holott minden bűneinket magad előtt tartod : és álnokságinkat szent orczád világosságában.

És így minden mi napainkat csak az te busulásodban ⁷⁾ fogyatjuk : eltöltjük esztendeinket mint egy beszélgetést.

Ezekben a mi esztendőnk napjai 70 esztendő⁸⁾ vagy ha erősebb 80-van esztendő, kinek nagyobb része csak bűn és nagy fáradtság : és azonban elmetesződik nagy hirtelen és elrepül.

Kicsoda esmerheti meg nagy erejét az te haragodnak : mert az ki mennyire fél tégedet, annyival inkább rajta ⁹⁾ ostorozó haragod.

Úr Isten taníts úgy münket számlálnunk az mi napainkat : hogy szívünket nevelhessük szüntelen a bölcseségben.

Térj ¹⁰⁾ meg Uram Isten, meddig búsulsz így ellenünk : és vigasztald meg magadot az te szolgálidon.

Tölts be s elégíts meg jó idején derekas irgalmassággal : hadd vigadjunk és örvendjünk azután minden napainkban.

Vigasztalj több jóval meg, hogy sem mint amely napokon ¹¹⁾ csak nyomorgattál : és mint az esztendőkben, kikben csak sok gonoszt láttunk.

⁷⁾ Az Isten, ítéletnek Istene, jónak szerzője, gonosznak gyűlölője, az bűnös embert mikor tekinti, mind haragszik az bűnért : de hosszútűrő, irgalmas és nem siet veszedelmére, hanem térését várja az bűnösnek. És sokszor igaz ítéletiből szörnyű büntetéssel is veszti.

⁸⁾ Noha Móses 120 esztendőt élt *Erod. 34.* de szól itt a közönséges élet folyásáról ; mert a bölcsék azt tartják : az ki 60 esztendő előtt hal meg, bűnének büntetése, az 60 felett gratia és Istentől jovaltatott életinek, jó cselekedetinek jutalma.

⁹⁾ Mint az atya, inkább sújtolja a mely fiát inkább szereti : úgy az Isten, valaki mentől inkább féli őtet, annál inkább megsújtolja kicsin bűnökért is jobbulásokra. És hogy az örök pokoltól, kínoktól az itt való sanyargatások által megszabadúljon és az kevés vétkekről is meglakoljon.

¹⁰⁾ Ez világnak derekas megújításaért könyörög ; ne veszedeljk örökké az bűnös Ádám fiaival, hanem szent lelke által újítsa meg az egész emberi nemzetet, maga is az Isten letévén bosszúálló busulását, csak örvendjen osztán rajtok az örök életben.

¹¹⁾ Mint a gonosz, mely bő volt, az hitván világon : akkor az vigasztalás csak jóvá legyen.

Mutatódjék meg az te szolgálidon hasznos¹²⁾ szabadító munkád: és örök dicsőséged azoknak fiokon.

Legyen gyönyörtéséges örökké ami Urunk Istenünk mirajtunk és kezünk¹³⁾ munkáját erősítse meg: az mi kezünk munkáját mondom örökké erősítse meg.

XCI. Sóltár.¹⁾

Valaki az magosságbéli Istennek rejtekében lakik: és aki az Mindenhatónak árnyékában nyugszik;

Ki nagy hűtellel meri mondani az Úr Istennek, én reménségem és oltalmom vagy te: én Istenem és azért csak te benned bízom;

Mert ez szabadíthat meg téged az ellened vetett törtől: és a rontó veszedelmes döghaláltól.

Ennek sűgár tollai befedezőid és szárnyai alatt nagy bátorságban maradhatsz: erős pánczél, paizs az ő hűséges oltalma.

Nem félhetsz ez alatt az éjjeli rettegésektől: sem az nappali repülő sebes nyilaktul.

Sem az éjjeli sötétben²⁾ jargaló döghaláltul: sem az délben megemésztő veszedelemtől.

¹²⁾ Minden gonosznak a bűn oka, vegye el az bűnt és az bűnös természet helyén adjon tiszta szentséges természetet az emberekben; és ez az örökös *szabadítás* és azzal nem maradhat egyéb bódogságnál.

¹³⁾ Az örök életről írja, holott büntetés, busulás nem leszen, mert bűn sem leszen. Jóllehet ezt az utolsó verset írják a zsidó bölcsek, hogy akkor mondotta volna Móses, mikor az pusztában az Istennek sátorát oltárát elvégezvén megszentelte; és láthatóképpen a mennyei tűz és az Istennek dűcsősége oda szállott, ott is lakozott.

¹⁾ Egynehány következő psalmusok előtt nincsen titulus, kitől írtak volna, úgymint a százegyedikig, azt vélvén felöllők a zsidó bölcsek, hogy azokat mind Móses írta és ezt is. Rendelik is őket egyenként az Izrael 11. tribusára, hogy azokra mondotta; és csudaképpen alkalmaztatják is, miképpen hogy az áldást is Móses 12 tribusra rendelte. Simeont a Judásra mondott áldás alá tudván, 11-gyet áldott meg nevezetben. Ezelőtt való zsol-tárt Rubenre, ezt Lévire, az következőket Judára, az 93. Beniáminra, az 94. Gádra etc.

²⁾ Ezeket a Mydrás az ördögi vesztések és az ártalmas lelkeknek mérges történetire magyarázza, hogy az híveken effélék nem eshetnek Isten akaratja ellen. Az bűnösökön Isten engedelmeiből nagyobb hatalmok vagyon. Az physicusok éjjeli hidegség és nappali melegség ártalmára magyarázzák.

Sőt ha bal felől ezren és jobb felől tízezeren elhullanak ³⁾ is :
tehozzád semmi gonosz nem érhet.

Csak szemeiddel bátron nézed : az Istenteleneknek fizetése-
ket jól látod.

Mert te mindenható én bizodalmom ⁴⁾ vagy : és az magos-
ságbelit tötted jó hajlékoddá.

Ezért nem járulhat te hozzád gonosz veszedelem : és az vessző
nem közelget a te hajlékodhoz.

Mert még szent Angyalinak ⁵⁾ is parancsolt te felölled : hogy
megőrizzenek minden te útaidban.

Affelől az oroszlánon ⁶⁾ és Basylescuson járhatsz : megtapodod
az oroszlán kölyket és Sárkánt.

Mert ez én hozzám ragaszkodott és megmentem ⁷⁾ őtet : fel-
magasztalom őtet, mert megesmerte az én szent nevemet.

Én hozzám kiált, megfelelek ⁸⁾ neki és jelen véle vagyok nyo-
morúságiban : megmentem azokból és megdicsőíttem őtet.

Hosszú bódog napokkal ⁹⁾ meglegíttem őtet : és látni hagyom
szép ¹⁰⁾ szabadittásomat ő néki.

XCII. (Soltár) ¹⁾

Szombat napra való Soltár ének.

Bizony igen jó dicsírni az Úr Istent : énekleni a te szent ne-
vednek oh Magosságbeli Isten.

³⁾ Ezt vagy döghalál vagy hareznak idejére magyarázzák.

⁴⁾ Az énekszerző is az Istenben bízok közben számlálja magát és
hol maga s hol más Istenfélők képében egyaránt ejti az biztatást.

⁵⁾ *Exod. 23.* Imé én angyal bocsáttok az te orozád előtt, ki meg-
őrizzen téged az te útaidban.

⁶⁾ Az te nagy hatalmas ellenséged nem árthatnak.

⁷⁾ Isten képében fordítja az feleletet, mivel biztatja az ő benne
bizókat.

⁸⁾ Akarmikor és akármely órában.

⁹⁾ Ez jelenvaló életben.

¹⁰⁾ Vagy ez jelenvaló életben megéri az szentek az *szabadittást*,
vagy az feltámadásban meglátja az örök bódogságot, szabadulást.

¹⁾ Tartják a zsidó bölcsek, hogy Mósesre Ádámról maradott volna ez
az ének, és Mósesről Dávid idejében osztán úgy iratott a zsoltsárgönyben.
És hogy Ádám csak 18 óráig maradhatott Paradicsomban, vétkezvén fele-

Hirdetni minden jó reggel ²⁾ az te nagy irgalmasságodat : és az étszakákon az te Isteni hűségedet.

Nemcsak énekszónkkal, hanem tíz húrú muzsikánkkal és hárfánkkal : Orgonánkkal és hegedűnkkal.

Mert megvigasztalsz ³⁾ Uram engem ilyen szép munkáidban : és az te kezded csinálmányiban örvendek.

Mely igen nagyságosok Uram Isten a te munkáid : és mely igen mélységesek az te böles gondolatid. ⁴⁾

Egy tudatlan ember is soha azt meg nem értheti : és az bolondok ⁵⁾ ezt meg nem ítélik :

Mitől legyen ez világon az, hogy az Istentelenek mint az fűvek ⁶⁾ virágozzanak és ékeskedjenek minden hamisságnak cselekedői : azért, hogy osztán mindörökkön örökké elveszenek.

Te pedig Mindenható Ur Isten : mindörökké az te méltóságodban ⁷⁾ megmaradsz.

ségestől az hatodik napon (pénteken) 12 órakor kiűzetett és kün nagy sirással poenitentiát tartván estveig, estvefelé érkezvén a szombatnak szentése, melyen az Úr Isten megszűnt az teremtestől és megszentelte azt. Ádámnak is annak szentelésére nézve halasztotta halálát, de a föld miatta átokba maradt. Es mikor életéről megtudta az Isten kegyelmét, úgy énekelte ezt, mindez jelenvaló bűnös világ állapotjáról s mind a jövődőről, mely örökkévaló szombatlásnak példáztatik és hívattatik.

²⁾ *Jó reggel.* Reggelen érti kedves szabadittását, étszakán az nyomorúságban való megtartását; azaz mind jó s mind gonosz szerencsén egyaránt áldani tartozunk az Istent, mert igaz ítéletiből és jó végre cselekedik mindent.

³⁾ *Vigasztalsz.* Megmaradt életének és az poenitentia által való kegyelemnek örvendőzt Ádám, és vigasztalta magát lelki bölcsességében.

⁴⁾ Ez világon az emberek igazgatásában.

⁵⁾ *Bolondok.* Bolondnak, tudatlannak azokat hívja, kik az bűnből Istenhez térni nem tudnak.

⁶⁾ *Virágozzanak.* Nem ok nélkül mind intésért, feddésért énekelte, prófétálta ezt Ádám atyánk az maga maradékiról, mert az ő bűnben esése miatt látta ezt az egyenetlen állapotot követközni ez világra, hogy ez az világ az gonoszoknak bódogságokra áll, inkább jövődő veszedelmekre. Az másik az jóké lészen örök dücsőségre. És ez életben mivel nem mindjárt bűntödnék az bűnért, sőt gyakorta az bűnös, az mi kevés jó benne találtatik, annak jutalmáért jó szerencsésen tartatik, hogy büntetése ne küssebbedjék, hanem éppen maradjon az jövődő veszedelemre.

⁷⁾ Igazság- és ítélet-szolgáltatásodban.

Mert imé az te ellenségid Uram Isten, mert imé az te ellenségid ⁸⁾ mind elvesznek: szélllel hányattatnak minden hamisságnak cselekedői.

Azonban az én szarvamat ⁹⁾ felmagosztalod mint az Unikornisét: és mint drága olaj kenettel megiffjítván úgy virágoztatsz engemet.

Akkor szemeimmel meglátom mint járnak az én háborgatóim: és az reám ¹⁰⁾ támadozó Istentelenekről kedves hírt hall az én fülem.

Az Igaz mint pálma ¹¹⁾ örökösön úgy virágzik: mint az Lybanus ¹²⁾ Cédrusi úgy zöldellenek.

Mert ők örökösön az Úr házában plántáltattanak: és az ő szent pitvarában virágoznak.

Még vénségekben is szép új gyümölcsöt teremptnek: kövérek, szép ragyagó zöldellők lesznek,

Azért hogy bizonságtétellel hirdessék, mely igen igaz az Úr Isten: az én erős Istenem, kibén nincsen semmi hamisság.

⁸⁾ *Ellenségid*. Végtére sohol semmi nem marad az istentelenekben és hamissakban.

⁹⁾ *Szarvamat*. Felállapíttatik az örökkévaló királyi birodalom és a szent lélek olajával örök életre szenteltetik. Minden hívek maga képében *in singulari* — Ádám minden szentek bódogságát és ez világnak restaurációját profetálja.

¹⁰⁾ *Támadozó*. Az igazság háborgatóinak veszedelmek profétálja itt.

¹¹⁾ *Pálmafa*. Az jövődő bódogságot példázza, hogy örökös léssen, mint az próféta mondja: léssznek az én népem napjai mint az fáknak napjai, azaz igen sokak.

¹²⁾ *Cédrusi*. Bölcselkedik az Mydras itt, hogy az Isten hívei nemcsak pálmához, hanem egyszersmind pálmához, cedrushoz hasonlíttatnak, mert némelyben az Isten hívei külön-külön valamelyikhez hasonló lehet, némelyben egyikhez sem; mert: *omnis similitudo claudicat*. A pálmátul messze áll az árnyéka, az igaz derekas jutalma is messze, nem ez jelen való életben, noha ott is sok jutalmok vagyon, hanem az jövődőben. Az pálmából oly edényeket, asztalt, gyórtatartót nem csinálnak, de az hívek haszonra való edények, és ezaránt inkább az cedrushoz hasonló, mert abból hasznos örökös épületeket és edényeket csinálnak. Ismét: A cedrusnak nincsen gyümölcse, az pálmának édes gyümölcse vagyon: ezaránt az Isten hívei nem a cedrushoz, hanem az pálmához hasonló. Ismét: Az pálmát és cedrust ha gyökerestől kiszaggatják, másutt meg nem fogonnak; de az hívekről itt az íratik, hogy az Úrnak házában plántáltattak és gyümölcsöznek.

XCIII. Soltár.

Országol az Mindenható Isten és nagy friss ¹⁾ királyi köntösben öltözött, felöltözött és felövezette magát nagy erővel: megerősítvén ez világot, hogy többé el ne bomoljon.

Kész a te királyi széked mind attul fogva ²⁾: mindöröktől fogva te csak azon egy Istenség vagy.

Felemelték Uram ³⁾ a folyó vizek, felemelték az ő szavokat: felemelték a folyó vizek nagy habjokat.

Az szörnyű sok erős vizek zúgásinál és tenger habjainál is nagyobb zendülést töttenek: de erősebb a ⁴⁾ Mindenható Úr a magosságban.

Ezenben ⁵⁾ az te bizonságtételid igen hűségesen megbizonyosodtanak az te drágalátos szent háznak dücsőségére: Uram Isten nagy hosszú ⁶⁾ üdökre.

XCIV Soltár. ¹⁾

Eröss bosszúálló Mindenható Isten: bosszúálló ²⁾ Isten mutasd dicsőségese magadot.

Magosztaltassál fel oh földnek igaz bírāja: fordíts méltó jutalom-fizetést a kevélyekre. ³⁾

¹⁾ *Friss királyi.* Megrontván az gonoszokat és megújítván az Úr Isten ez mostani világot, és új eget, új földet tisztítván az örök bódogságban, Messiássával bomolhatatlan állapotra juttat mindeneket.

²⁾ *Mindattul fogva.* Elmúlt, jövő, nincsen az örökkévalóságban, csak nekünk tetszenek ezek az számlálások az teremtetett állapotoknak változásihoz képest vagy soknak vagy kevésnek.

³⁾ *A folyó vizek.* A sok pogánok, Góg Magóg szintén az világ végén Isten ellen támadnak az hívek ellen.

⁴⁾ *Erössebb.* Nem árthatnak az Isten szentinek, mert ők elvesznek és az hívek örökké megmaradnak.

⁵⁾ Erről *Apoc. 21. et Ezech. a Cap. 38. usque ad finem libri.*

⁶⁾ *Hosszú.* Ez ige: hosszú, örök üdöt bizonyít itt a bódogságra, mert nem egyéb az örökelet hosszú véghetetlen bódogságnál.

¹⁾ Ez is az ítélet napjához és az hívek szabadulása közelítésére ingerlő psalmus, hogy az istentelenektől az hívek megmentessenek derakason és öröklén.

²⁾ *Bosszúálló.* Nem marad semmi hamisság büntetetlen az bíró Istentől.

³⁾ *Kevélyekre.* Kevélyeknek híjja az bálványimádókat és Isten tör-

Vajjon az istentelenek Úr Isten meddig bírálkodnak: vajjon s meddig örvendeznek az kegyetlenek.

Szólnak és nagy kemény kevélységgel beszélnek: pattogással zajognak minden hamisság cselekedők.

Az te népedet Uram Isten úgy nyomorgatják: és az te örökségedet vesztögetik.

Özvegyeket és jövevényeket megölnek: és árvákat elrökkentnek.

Es azt mondják, ⁴⁾ nem látja ezt az JAH Isten: és nem érti az Jákób Istene, Saela.

Oh tü népeknek nagy bolondjai, értsétek meg ezt: balgatagok mikor eszesültek tü meg.

Vajjon s a ki az halló ⁵⁾ fület plántálta, nem hall-e az? és a ki látó szemedet formálta, nem lát-e az?

Hát aki sok ⁶⁾ nemzetségeket megostorozott, nem fedd-e meg tégedet? és a ki minden tudományra tanította az embert.

Bizony ez az Mindenható Úr jól tudja még gondolatit is az embereknek: hogy azok csak heábavalóságok.

De ⁷⁾ bódog az a férfiú, kit te Jáh Úr Isten sújtogatni méltóztatol: és azonban szent törvényedre megtanítod.

vénye nélkül szabadosan élőket, kik nem félik az Istent és nem adják törvénye igája alá magokat.

⁴⁾ *mondják.* Valaki[k] az nagy bűnöket vakmerőképpen elhagyás nélkül cselekedik, ha szóval nem mondják is, de annál inkább cselekedettel vallják, hogy nem látja Isten őket, azaz nem keresi meg azokról és nem bünteti meg.

⁵⁾ *halló fület.* Ahol az hallásnak, látásnak ereje vagyon, Isten ereje az, övé az élet, az elevenítés és mozgás és minden érzékenység. Mert annélkül csak por-föld az ember mind fülével, szemével együtt. Tehát az ki által és a kiben látunk, hallunk, lehetetlen hogy nagyobb balgatagság légyen affelől azt gondolni hogy nem lát: hall *propter quod unumquodque tale est, ipsum magis tale est.* Sőt inkább valamikor bűnre, gonoszra fordítottjuk látásinkat, hallásinkat, akarmi érzékenységinket, az felségnek tisztaságát és annak bennünk való erejét fertéztetjük meg, kit a szent törvény és szentek példája igen tilt.

⁶⁾ Az első világot, Sodomát, Egyiptust; sok példák előtte.

⁷⁾ *De bódog.* Javokra vagyon az híveknek sanyargatások, de oly sújtolást és sanyargatást mond bódogságnak, az mely egyszersmind az Isten törvényére téríti és tanítja az embert és ameddig a sanyarúságban forgó istenfő az Isten törvényére tér, és azt tanulja. Másfelől az Isten is annak

Hogy megnyúgossa őket az gonosz⁸⁾ napokon: mikorra az istenteleneknek veszedelmes koporsójok elkészül.

Mert nem veti el az Úr Isten soha az ő saját népét: és az ő szent örökségét el nem hagyja.

Mert végre⁹⁾ is az ítélet igazságra fordul: és utánna fordulnak minden tiszta szívűvek.

Ugyanis ki támadna most én mellém az istentelenek ellen: és ki állana én mellém az hamisságnak cselekedői ellen.

Ha az Mindenható Isten engem nem segített volna: csak¹⁰⁾ kicsinben múlt, hogy az én lelkem eddig régen mind koporsóban volna.

Sőt mikor azt mondtam, oda vagyok, elcsuszamodatt az én lábom: Uram Isten, az te irgalmasságod akkor tartott meg engemet.

Számtalan sok magamban gyötrelmes gondolkodásimban¹¹⁾: csak az te vigasztalásid tartották meg az én lelkemet.

Ugyanis hogy volnának te¹²⁾ társaságodból¹³⁾ ez hamis birodalmoknak székei: kik csak nyomorúságokat rendelnek az népekre törvény színe alatt.

a ki által sanyargatja az ő híveit, vermet áss, veszedelmet készít, az kiben elfogyassa híveinek láttára.

⁸⁾ az gonosz napokon. Szintén az ostromok között is, másfelől az Isten biztatja, vigasztalja a híveket, hogy el ne idegenüljenek és kétségbe ne essenek az Isten szabadítása felől. Avagy értetik a gonosz napokon az istenteleneknek büntetésének ideje. Akkor az igaz örömben és bátorságban tartatik.

⁹⁾ végre is. Akármely hosszú rabságban sanyargattassék az Isten népe: de végre megigazittatván, ők is felvétetnek és az több hívekkel meg-egyeznek.

¹⁰⁾ kicsinben. Kicsinben, hogy sokszor az pogánok mind meg nem emésztették őket. Isten oltalmazta csudálatosan, mint megmutatja Albert austriakus császár históriája, mint hadakozott a zsidók oltalmaért.

¹¹⁾ gondolkodásimban. Látván, hogy elvetettebb nemzetség most ez világon nincsen náluknál.

¹²⁾ társaságodból. Isteneknek, Isten fiainak, Isten társaságában valóknak, jób karjának férfiaknak mondatnak az fejedelmek. Azért hogy mikor jók, egyenlő tiszték volna az angyalokkal, csillagokkal.

¹³⁾ Isten oston e mostani hamis birodalmak, de az igaz országlás, kit a hívek várnak, bódogság léssen.

Kik hamis vádlásokat ¹⁴⁾ formálnak az igaz lelkek ellen: és az ártatlan vért kárhoztatják.

Kik között csak az egy Úr Isten lött az én oltalmom: és az én Istenem, reménségemnek kösziklája.

És végre nagy hamisságokat fejekre fordítván, magok gonoszságában ¹⁵⁾ elveszti mind őket: elveszti mind örökké őket ez a mi Urunk ¹⁶⁾ Istenünk.

XCIV. Soltár. ¹⁾

Jertek, zengedezzünk az mi Urunk Istenünknek: víg rikoltásokkal énekeljünk az mi erős ²⁾ szabadítottónknak.

Előzzük meg az ő szent színét vallás-tételünkkel: szép dícsőretek-mondással vigadjunk ő néki.

Mert nagy erős Isten az mi Mindenható Urunk: és nagy király minden Isteneknek ³⁾ felette.

Kinek hatalmas kezében vadnak ez földnek vizsgálhatatlan mélységi: és a hegyeknek kerengő magossági.

Övé az nagy tenger is és ő teremtetten azt: és a száraz földet az ő kiejlei formálták.

Jertek mind leborulásunkkal ⁴⁾ és fő hajtásunkkal: térdünkre eséssel, menjünk az mi teremő Urunk eleibe.

Mert csak ez a mi Istenünk, és mi ő pásztorságának népe vagyunk: az ő kezeinek jubai.

Azért ha csak ma, és valamely órában halljátok az ő szavát,

¹⁴⁾ *Vádlásokat.* Ez két verseket világosan megmagyarázza az 82. zsoltár.

¹⁵⁾ *elveszti.* Mert végre egy cseppig elvesznek mind az istentelenek.

¹⁶⁾ *Urunk.* Mint örökös ura, igaz látó bírja ez világnak.

¹⁾ Ez is a psalmus az Messiás utolsó szabadittására szolgál.

²⁾ *erős.* A zsidóban köszikla vagyon, mely a bizonyos nagy erőjért tulajdonítottatik az Úr Istennek.

³⁾ *Isteneknek.* Soha semmi írásokban nem találod, hogy más mondatnék Istenek Istenének, hanem csak az Izrael szente és Istene.

⁴⁾ *borulásunkkal.* Három formája az isteni tiszteletnek: leborulás, fejének jól lehajtása, vagy hogy éppen fele az derekáig meghajoljon és térdre-esés. Kezünk felemelését és kiterjesztését olvassuk az írásban, de összefogását az mint most szokták, két tenerét hogy összetegye, nincsen sohol az írásban, nem tudom hol vötték.

meg ne keménítsétek szíveteket mint az perlekedő vizeknél Meribában : és mint az próbának napján a pusztában.

Mikor megpróbáltanak engemet az ti atyáitok : ugyan megkésértettenek ⁵⁾ s meg is látták ott az én munkáimot.

Egész 40 esztendeig öldöklöttem ez nemzetség között, és mondtam, ⁶⁾ hogy ez tévelygő szívű nép és ezek nem tudják az én útaimot.

Ki miatt megesküdtem az én haragomban : ha bemennek az én nyugodalmomban.

XCVI Soltár. ¹⁾

Jertek, énekeljetek az Mindenható Istennek új ²⁾ éneket : énekeljen az igaz Istennek mind az egész föld.

Énekeljetek az Úrnak és áldjátok az ő szent nevét : hirdessétek napról napra nagy örömmel az ő szabadíttását.

Számláljátok minden pogánok között az ő nagy dicsőségét : minden népek közt az ő csodatételit.

Mert már bizonyoson megtetszett, hogy minden népeknek Isteni csak bálványok voltak : de az mindenható Isten az egeket teremtette.

Dícséret-mondás és friss ékesség az ő színe előtt : hatalmas erősség és dicsőség az ő szent templomában.

⁵⁾ *késértettenek*. Tíz próbában taláztatott Ábrahám tökéletesnek az Istenhez ; 10 csapással verte meg Egyiptust is Isten az Ábrahám magvaért. Viszont a zsidók tízképpen próbálták meg az Istent a pusztában. Vide *Num. 14.* mindezeket szépen találod az «Perek avot»-ban *sectione 5.*, mel *sectio* ki vagyon bocsátva az Úr engedelmeiből.

⁶⁾ Azaz realiter úgy találam, mert az Isten szava a dolog ő maga.

¹⁾ Ezt a psalmust együtt a 105-dikkel egyszersmind akkor szerzette Dávid, mikor a frigy ládáját felvitte az Obed Edum házául. Jedzik azt is itt a zsidó bölcssek, hogy minden énekek ezen kívül valók, *in foeminino genere* íratlak, és el is múlandók, eltelvén idejek ; de az örök bódogságra mutatandó ének *in genere masculino* íratatott, mert maradandó, változhatatlan örökké mind éneke s mind bódogsága.

²⁾ Az új éneklések az mennynek, földnek megújulására és az örök bódogságra való juttatásra jövendöltettek *Apoc. 20. 22.* Mikor minden hamis vallások, bálványozások és isszonyú csalárdságok, fertelmességek, hadakozások ez világról kitisztulnak, és csak szentség, tisztaság, igazság, békesség virágzik ez egész földön.

Tehát minden népek cselédi, hozzatok az Úr Istennek : hozzatok ennek az mi egy Istenünknek minden dicsőséget és gazdagságot.³⁾

Hozzatok ennek az Úr Istennek minden jót és az ő szent nevének dicsőséget : készítetek drága ajándékot, és úgy jöjjetek az ő szent pitvarába.

Itt leboruljatok ez Úr Isten előtt az ő szentséges⁴⁾ ékességében : és úgy rettegjen ennek utánna az egész föld ő előtte.

Mondják minden pogánok között is, hogy már csak az Úr Isten királykodik, és a föld úgy⁵⁾ megerősítettett, hogy többszer el ne bomoljon : mert ő megítél minden népeket igazságban.

Vígadjanak már az egek⁶⁾ és örvendjön a föld : zengjen⁷⁾ a tenger és annak teljes bősége.

Örüljenek a szép mezők⁸⁾ minden benne valókkal : énekeljenek az erdőknek minden fáin.

Az mindenható Úr előtt örüljenek mert eljő, mert bizony eljő megítélni a földet, és megítéli ez világot igazságban : és minden népeket az ő hű vallásában.

XCVII. Sóltár.

Ő maga már¹⁾ király a mindenható Úr Isten, örvendjen a föld : vigadjanak ezen sok földek szzegeleti és tartományok.

³⁾ *gazdagságot*. Minden pogán nemzetségek oda hódoljanak és gazdagságokat oda adják.

⁴⁾ *ékességében*. Drágalatos és dicsőséges leszen az templum, mint írva vagyon. *Ezech.*

⁵⁾ *megerősítettett*. Szent lelkével úgy megújítja a földön lakó népeket, hogy csak nagy szentségben, mennyei életet élván, nem adnak okot arra bűncselekedetekkel, hogy az Isten mint eddig, úgy felforgassa a földet.

⁶⁾ *egyek*. Az egek sem látnak már ide alá azután rút bűnöket, ocsányságokat, bálványok útálatosságát, — azért örülnek.

⁷⁾ *zengjen*. Mindez egész világ benne valókkal jobb állapotra jutván, csak vigad, örvend szép dicsőséges, békeséges voltán.

⁸⁾ *Mezők, fák, erdők tiszták lesznek, nem szolgálnak az emberek bűnére, nem táplálnak olyan gonoszokat mint eddig, és kitisztulnak, szabadulnak az átok alól, melybe estek az átok miatt. Gen. 4.*

¹⁾ *Kitisztítván minden hamis birodalmokat az örök bódogságban egyedül királykodik az Úr Isten, kin örül ez egész világ, és ezek a zsoldá-*

Sűrű, ködös, homályos felhő jár előtte az gonoszok ellen: Íté-
lettel és igaz-tétellel rakva leszen az ő széki.

Sebes tűz jár az ő orcája előtt: és körülle megemészti az ő
háborgatóit.

Meglátszanak az ő szörnyű villámási mind ez világnak: kit
látván elrémül mind az egész föld.

Az nagy hegyek ²⁾ mint a viasz úgy elolvadnak az Mindenható
Úr előtt: mondom ez egész világnak ura Istene előtt.

Hirdetik akkor a magos ³⁾ egek az ő nagy igazságát: látták
mindenféle népek az ő dicsőségét.

PIRULJATOK akkor tü mindnyájan, kik bálvánt tiszteltetek és di-
csekedtetek a sok heába való Istenekben: mert ez úr előtt leborul-
nak minden több Istenek. ⁴⁾

De mikor Cion ⁵⁾ ezt hallja, örvendez rajta; és vígadnak Judá-
nak leányi ⁶⁾: az Mindenható úrnak ilyen ⁷ ítéletiért.

Mert ugyanis te mindenható Úr Isten méltóságosb vagy az
egész föld felett: és igen felmagasztaltattál minden Istenek felett.

Oh Isten kedvesi, már a gonoszt ⁸⁾ valóban gyűlöljétek, mert

rok egymás után mind csak arról jövendölnek igen nyilván. És ezek nyil-
vánvaló vigasztalások, biztatások az Isten híveinek. Nem kell csudálniok
sem panaszkodniok ez jelenvaló világon az gonoszoknak szerencséjén, se
az jóknak gyötremén; igaz ítéletet visel az Isten, rövid üdők ezek, igen
hamar elmúlnak és semmik lesznek az örökkévalósághoz képest, mintha
sohasem lőttek volna, mindezek úgy tetszenek. Bódog a ki az örök Isten-
nek kedvében maradhat.

²⁾ *hegyek.* Belső értelemmel nagy királyokat értnek az nagy hegye-
ken, de betű szerént is, mivel az hegyek az Ábel vérének Kain keze által
befogadásával lőtenek. Sok helyen bizonyittják az proféták, hogy minden
völgyek bételnek és minden hegyek lenyomatnak és térré, sík mezővé
lesznek.

³⁾ *magos egek.* Mert az egekből bünteti kénköves tűzessővel a pogá-
nokat és az Góg, Mágóg hadát.

⁴⁾ *több Istenek:* kik az mennyei seregeket, napot, holdot, csillagokat
olyan dicsőséges teremtettt állatokat, vagy azoknak hatalmas angyalit
imádták volna is; de azok is mind fejet hajtnak és leborulva imádják az
egy Mindenható Istent.

⁵⁾ Jeruzsálem, az Izráel gyülekezeti és a szent város.

⁶⁾ Az körülle való több faluk, városok (tudniillik).

⁷⁾ Hogy az bálvány-tisztelő pogánságot eltörli.

⁸⁾ Az előtt, hogy az Isten nem mindjárt büntette a gonoszokat,

ő megőrizi az ő szenteinek lelkeit : és megszabadította a hamissak kezéből.

Igaz világosság fénlík az igazakon : és az tökéletes szívűeken örök vígasság.

Örvendjetez igazak hát az Úr Istenben : és vallást tegyetek az ő szentséges emlékezetiről.

XCVIII Sóltár. ¹⁾

Énekeljetez az Úrnak új éneket, mert nagy csudákat cselekedett : szabadulást szerzett magának az ő jób keze és az maga szentséges erős jób karja.

Tudni adta az Úr Isten mindeneknek szép szabadítását : minden pogánok szemei előtt kinyilatkoztatta ígéretiben való igazságát.

Megemlékezett régi irgalmasságáról, és az Izráel házának tött fogadásáról : látták mind ez egész földnek határi ²⁾ a mi Istenünknek szabadíttását.

Örvendezzen tehát ez mi Urunknak mind ez egész föld : énekeljen, zengedezzen és szép dicséreteket mondjon.

Mondjatok dicséretet ez Úrnak hegedűkkel : és szép lant, citera szóval.

Trombitákkal és kornétákkal : víg rikoltásokkal ez mi királyunk, Istenünk előtt.

Zengjen még az nagy tenger is és annak teljessége : ez egész nagy világ és minden benne lakói.

Az folyó ³⁾ vizek is kezekkel tapsaljanak : velek együtt a hegyek is mind zengjenek.

talán azt gondoltátok, hogy nem kell őket gyűlölni : de most látjátok büntetéseket, és tökéletesen gyűlöljétek.

¹⁾ Ez is a jövődő derekas szabadulásról íratott a zsidóság — igen világosan profécizai lélek által — vigasztalásokra ilyen hosszú rabságában, mintha már régen bizonyosan megszabadultak volna. És ez vigasztalás köz minden igaz hívekkel, kik azon jó reménségtől viseltetvén, isteni félelemmel, szolgálattal szentelik életüket.

²⁾ *határi*. Mert a földnek, világnak 4 szegeletiről viszi haza őket, hova most hányatva vadnak; ki nem értetik az babylloniai szabadulásról *Jer. 23.*

³⁾ *vizek is*. Két értelme lehet ennek : egyik, hogy ez világ is egészen

Mondom ez úr előtt örvendjenek, mert eljött megítélni a földet s megítéli ez világot igazságban: és az népeket tökéletes igye-
nességben.

XCIX. (Sóltár)

Győzedelmes király az mindenható Isten: rettegnek már tőle minden népek: ülven az ¹⁾ Cherubimok között, rémüljön tőle az egész föld.

Bizony igen nagy az mindenható Isten Cionban: és hatalmasb, feljebbvaló minden népeknek felette.

Vallást tegyenek mindenek az te szent nevedről: hogy igen nagy az, igen rettenetes és igen szentséges.

Mert ez az erőss király szereti az ítéletet; és te szeretted mind ezt a szép egyenességet ²⁾: ítéletet és igazságot te szolgáltatattál a Jákób fiainak.

Magasztaljátok tehát ez urat a mi Istenünket: és leborúljunk az ő lábainak zsámolyánál, mert igen szentséges.

Móses és Aharon az ő főpapjai között, és Sámuel, kik nek imátkoztanak: ezek kiáltottak ez erőss Istenhez és megfelelt ő nekik.

Fényes köd-oszlopból beszélték ő vélek: megőrizték bizon-
ságtételit és decretomit, melyet adott ő nekik.

Uram mi Istenünk, te feleltél meg kegyessen azoknak: ked-
vező Istenek is voltál és bosszút állottál az ő ellenek pártolko-
dókon. ³⁾

Magasztaljuk tehát ez Urat az mi Istenünket, és leborúljunk az ő szent hegyénél ⁴⁾: mert bizony igen szentséges.

megújítatik az örök bódogságra való választáskor, mikor az hívek minden gonosztól megszabadulnak. És az újulásban örülni láttatnak az érzéketlen állatok is. De ez nehéz literalis sensus. Másképpen, hogy az híveknek nagy örömoket úgy exprimálja, hogy még az érzéketlen állatok is örölni láttatnak, noha csak az rajta lakók örülnek.

¹⁾ *Cherubin*. Mint az előtt, mikor ismét a frigy ládája helyben telepítették, az Cherubinok közzül adatik válasz, és Cionban nagy leszen mind maga s mind neve az Mindenható Istennek. *Apoc. 11. in fine*.

²⁾ *egyenességet*. Hogy az istenteleneket megbüntette és az híveket megszabadította.

³⁾ Móses ellen Koráht, Dátánt, Abyrant; Sámuel ellen Sault büntette meg.

⁴⁾ Az jeruzsálemi templomnál.

C. Vallástétel és hálaadó Sóltár.

Zengjen mind az egész föld az Úr Istennek, és ő neki szolgáljon már nagy ¹⁾ örömmel: jöjjenek ő eleibe dicséret-mondással.

Tudjátok már, hogy csak ez az mindenható Úr az mi Istenünk, ő csinált ²⁾ ekképpen minket, és nem mi magunk magunkat: mert mi csak ő népei és pásztorságá[nak] juhain vagyunk.

Menjünk be tehát az ő szent kapujához hálaadással, és pitvarában dicséret-mondással: vallást tévén rólla, és áldván az ő szent nevét.

Mert bizony igen jó ez Mindenható Úr, és örökkévaló az ő szent irgalmassága: és mind örök nemzetségről nemzetségre teljesedik az ő hűséges fogadása.

CI. Dávid Sóltára.

Ezt Dávid király tisztiről és országának jól igazgatásáról éneketle.

Irgalmasságotat és sulyos ítéletedet is ¹⁾ egyaránt éneklek: tenéked Úr Isten mindenikért csak hálaadó dicséretet mondok.

Hogy eszes magaviselőnek találtassam az tökéletességnek után, mikor érkezel szent lelkeddel én hozzám: mikor tökéletes sziből jó gondolkodásban járkálok az én házamban.

Nem veszek szemem eleibe csalárdságos dolgot, és az irigykedő ²⁾ cselekedőket gyűlölöm: nem ragadhatnak azok én hozzám.

¹⁾ Másutt az írás azt mondja, hogy félelemmel szolgálják az Istent, itt pedig nagy örömmel; láttatik ellenkezni. Mert a ki fél, nem örül, és a ki örül, nem fél. Ennek kétképpen való magyarázatja vagyon: hogy az isteni szolgálatra, imátságra jó kedvvel, örömmel siessünk, de mikor imátkozunk, az mindeneknek Istenének félelemmel cselekedjük. Más magyarázat meg ez, hogy ezen ez világon mindenkor ravák lévén gyarlóságunk miatt a sok bűnökkel, mindenkor félelemmel szolgáljuk az Istent és bűnünk bocsánatját rettegve kérjük, de az jövődő örök bódogságban és újult életben, világban csak örömmel, félelem nélkül, mert bűn nem léssen, ki miatt rettegjenek.

²⁾ *csinált*. Az csinálás méltóságos állapotra, bódogságra való juttatás, kit nem magok erejével, hanem Isten cselekedtetni velek.

¹⁾ Vagy áld az Úr Isten vagy ostoroz bűnünkért, mindenikért az hívek hálaadással tartoznak, mert javokra vagyon. Mint sz. Jób bizonyította: az Úr adta s az Úr elvőtte, legyen áldott az Úrnak szent neve.

²⁾ *irigykedő*. Udvarnak és fejedelemnek örökös mirigye, nyavalyája.

Az csalárd botránkoztató szívüeket távoztasd el én töllem : gonosz³⁾ embert ingyen se ismerjek, se tudjak.

Az ki titkon⁴⁾ felebarátját elárulja, rágalmazza, azt halálra megvetem : a kevély szemőket és felfualkodott szíveket el nem szenvedhetem.

Az én jó kedvem és szemeim ez földnek szilígy hívein forognak : hogy azok lakjanak, forogjanak körülöttem, kik tökéletes úton járnak, azok szolgáljanak engemet.

Nem lakik házamban udvaromban álnokság cselekedő és házugság szóló : nem leszen efféle maradandó az én szemeim előtt.

Minden jó reggel serényen öletem, kitisztítom ez földnek minden latrait : hogy kivágjam, kiveszessem az úrnak szent városából minden álnokság cselekedőket.

CII. (Sóltár).

Bőjt napokon szokták mindenkor ezt mondani az Izráel fiai.

Nyomorúlt szegénnek imátsága, ki miatt magát ugyan lehorasztotta : és az Úr Isten előtt keserves esedezését kiöntötte.

Uram Isten, hallgasd meg imátságomat : és az én kiáltásom jusson szintén bé te elődbe.

Ne rejts el szent színedet én előtttem ; sőt nyomorúságom napján hajtsd hozzám füledet : valamely napon kiáltlak, hirtelen felelj meg énnekem.

Mert elfogytak mint a füst az én napaim : és az én csontaim mint a tűzhely elszáradtak.

³⁾ *gonosz.* Nehezből, ritkábban következhetik az, hogy az jó mellett az gonosz jobbá legyen ; de könnyebb s gyakrabban az jó is megcsalatik a gonoszról, mert hajlandóbb a gyarlóság a bűnre.

⁴⁾ *titkon.* Bátor igaz bűnével vádolja valaki felebarátját, de ha azt az vétke csak egyedül tudja felőle és mások nem bizonyították, ugyan gyűlölséges Isten előtt is efféle vádos, embereknel is. Más dolog, ha valamiből ; közönséges veszedelem következne.

¹⁾ *Szívem.* Az szűben vagyon feje forrása az éltető hőségnek és forróságnak : viszont az agyvelőben vagyon hűvösségnek, nedvességnek forrása ez kettőnek egymással jól alkuásában forog az élet és az egészség. Ha pedig az étel, ital táplálása ezeket nem seggitené, elszáradna teljességgel az ember, el kellene halni, mint itt magáról az keserves panaszol.

Levágattam mint az fű és elszáradott az én szívem ¹⁾: mert elfelejttem sokszor kenyeremet is megenni.

Az én szómnak sok nyegése, zokogása miatt: csontom is már teljességgel húsomhoz ragadott.

Hasonlóvá löttem az vad havasokon maga megvont Pellikánhoz ²⁾: és az romlott pusztá köfalak közt búdokló bagolyhoz.

Felserkenvén nappal is csak olyan voltam: mint az fák s házak tetején egyedül ³⁾ szomorún ülő madárka.

Mert mindennap csak rútul gyaláznak engemet ellenségim: és az veszedelmes rágalmazók röllem vésznek esküvés-formát ⁴⁾ magokra.

Ki miatt evő kenyerim is számban mint az hammu úgy tesz: és italomat siralmas könyhullatásimmal elegyitem.

Mindezeket az te orozádnak nagy haragja és bosszúállása miatt szenvedem: mert te nagy méltóságra emeltél ⁵⁾ volt engemet, kiből szörnyen a földre sujtottál.

Napaim is azonban mint az árnyék elhajolnak: magam mint az gyenge fűszáll elszáradok. ⁶⁾

Te pedig uram Isten mindörökké megmaradsz: és áldott emlékezeted ⁷⁾ mind nemzetségről nemzetségre.

Mert te úr Isten felkelsz és könyörtílsz Cionon: mikor eljön az irgalmazásnak órája, és eljő annak bizonyos határa. ⁸⁾

²⁾ *Pellikánhoz*. Kimhi ezt bagolynak, és az másikat kakuknak magyarázza.

³⁾ *egyedül*. Nem forog országos gyülekezetben, csak arra vigyáz, mint óhassa magát egyebektől, belé ne kapjanak.

⁴⁾ *formát*. Egymást haragjokban a zsidók nyomorúsággal átkozták.

⁵⁾ *emeltél*. Mikor hatalmas királyokkal együtt ez világot bírták és mint hatalmas monárhák Dávid, Salomon, sok, — sőt az mint írás mondja, minden földi királyoknak parancsoltak.

⁶⁾ *száradok*. Addig várom szabadittásodat, azonban csak kimúlom ez világból.

⁷⁾ *emlékezeted*. Megteljesítéd azért ígért fogadásodat, kiről emlékezeted fenáll örökké, ha szintén én ez életben azt az nagy szent szabadittást nem érem, nem látom is; maradékink meglátják és münköt is a feltámadás által abban részesített.

⁸⁾ *határa*. Kit az Isten senkivel nem közlött mikor leszen, maga titkában és maga hatalmában tartja *Matt. 24. v. 36.*

Oh mely igen kedvesen akarnák a te szolgálúid annak szent köveinek rakását: sőt porát is örömet megapólgatnák.

Félik akkor és rettegik az pogánok az Mindenható Istennek nevét⁹⁾: és ez földnek minden királyi az te nagy dicsőségedet,

Mert bizonynyal megéppíti az Mindenható Úr Isten Ciont: és megmutatódik ott az ő dicsőségében.¹⁰⁾

Megtetszik akkor, hogy reá tekintett volt az magoknak hagyattattnak¹¹⁾ könyörgésekre: és nem utálja meg az ő imátsá-gokat.

Irassék meg ez bizonságul az utolsó nemzetségeknek: és az mely nép akkor újolah teremtetik,¹²⁾ dicséri az Úr Istent,

Mert alá néz az ő magos szentségiből: az Mindenható úr az egekből szintén a földre tekint.¹³⁾

Hogy meghallgassa az ő foglyainak fohászkodását: és hogy megódozza az halálban¹⁴⁾ tartott fiait.

Hogy hirdessék Cionban¹⁵⁾ azok az Úr Istennek szent nevét: és az ő hálaadó dicséretit Jeruzsálemben.

Hogy azután minden nemzetségeket egy vallásra egyben¹⁶⁾ gyűjtsön: és minden országokat az egy mindenható Istennek szol-gálatjára.

⁹⁾ *nevét*. Hatalmasságát, mindenhatóságát.

¹⁰⁾ *dicsőségében*. Mely Jeruzsálemben léssen.

¹¹⁾ *hagyattattnak*. Zsidóul az *Ararat*, Kimhi kietlen pusztában magának felnőtt fára magyarázza *Lev. 20. v. 20. Aririm* elpusztulva magzat nélkül meghalókat és megöleendőket ért rajta, kiket mind a külső törvé-nyek, Isten is az egekből mind gyermekestől, jóságostól elpusztítt.

¹²⁾ *teremtetik*. Új teremtésnek és halottaiból való feltámadásnak hívja a rabságból való szabadulást *Ezech. 37. figurate*; *literaliter* is mind helyes és méltó úgy érteni s az halottak feltámadására is.

¹³⁾ *tekint*. Mindenkor mindenütt nagyon és lát is az Isten, de mikor nagyságos új dolgokat cselekedik, akkor mondatik alá tekinteni. Itt penig akar az világ 4 szegeletiről való csudálatos szabadíttásra, akár a feltáma-dásra értsed, mindenik hamar együtt léssen. És valóban leszállani monda-tik Isten és alá nézni az egekből akkor.

¹⁴⁾ *halálban*. Az fogság halál és a foglyok holtaknak nevezetnek a szent írásban. Mint *Ezech. 37.*

¹⁵⁾ *Cionban*. Az újonnan épített Cionban, Jeruzsálemben otthon.

¹⁶⁾ *egyben*. Csak egy hűt és egyenlő tiszteleti leszen az egy Istennek ez földön. Akar az Noé 7 törvénye szerint, akár az tíz parancsolat és Móses törvénye szerint *Zachar. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14.*

De azonban ez hosszú várakozó útamban teljességgel ellankadt erőm: napaim is mind rövidültön-rövidülnek.

Mondván: én Istenem ne végy ki engemet az én napaimnak¹⁷⁾ felében és közepében: lám nemzetségről nemzetségre a te esztendeid megmaradnak.

Lám még el-régénten is uram a földet te fundáltad: és az egek is te kezdednek munkái.

Ha szintén azok elvesznének is¹⁸⁾ de te meg maradsz, és mindnyájan mint a köntösök úgy elkopnának: mint az köntös megfordíthatnak¹⁹⁾ és megfordúlnak;

De te akkor is azon Istenségben maradsz: és soha esztendeid el nem fogynak.

Az te²⁰⁾ szolgálidnak is fiai megtelepítettven helyben laknak: és azoknak magvai az te szent színed előtt örökké megmaradnak.

CIII. (Sóltár).

Dávid számára.

Áldjad¹⁾ óh én lelkem az Mindenható Istent: és minden belső tagaim²⁾ az ő szentséges nevét.

¹⁷⁾ *napaimnak.* Adj hosszú életet, hogy láthassam szabadításodat, ne végy ki addig ez világból.

¹⁸⁾ *vesznének is.* Vagyon sok vélekedés a bölcsek között, hogy az egekbe is változás leszen és megújíttatnak az Istentől. És mikor az leszen, engedniek kell az teremő Isten szavának, nem tusakodhatnak ellene.

¹⁹⁾ *fordíthatnak.* Értelme fő bölcseknek az: semmi nincsen az egész teremtett állatokban, az kinek határozott időkre változásoknak nem kellene lenni. Isten egyedül az örökkévalóság.

²⁰⁾ Az Isten fogadása, melyet tött Ábrahámnak, Izsáknak, Jákóbnak, olyan örökké állandók, mint ő maga az Isten. Az ő maradékihoz megtartatnak, és ha minden egyéb nemzetségek elfognak is, minthogy eddig is sokak fogytanak el: az Isten szolgálóinak maradéki örökké megmaradnak.

¹⁾ *Áldjad én lelkem etc.* Miért szólíttja inkább és igazgatja Dávid az Istennek áldására és szolgálatjára a lelkét, utánna az testnek csudálatos tagait is? De a lelkét másodszor is, és azt emlékezetre is inti: ne felejtse az Istennek sok csudáit és vele való jótétét? Első oka: mert az mennyei; 2. hogy tisztán jött, szállott s adatott volt az testiben; 3. Isten része és annak lehellete, tartozik a totumról az pars, mind vallást tenni és mint teremőjét szolgálni; 4. nagyobb bizonságért az lélek a kűs testben, mint kűs világban isteni hasonlatossággal vagyon, ha tisztiben eljár szentsége-

Áldjad én lelkem ³⁾ az Mindenható Istent: és el ne felejtse minden érdemes ⁴⁾ jótéteményét.

sen: melyek így tetszenek meg. Első: ismerd meg magadban az lelket, hogy ő megtölti éppen kívül belől az testet, és semmi nincsen épp hely, tag, ki lelkeddel teli nem volna. Szintén így teljes az egész világ Istennel és az Istennek parancsolt, parancsoló és teremő, éltető erejével, fákban, füvekben, vizekben, kövekben etc. így találod. 2. Egy testben nincsen, nem is találsz regulaliter többet egy léleknél. Így nincsen több, nem is lehet egy Istennél az egész világban. 3. Az lélek élteti, táplálja, eleveníti az egész testet: úgy élteti, táplálja Isten ez egész világot. 4. Megemészt a lélek mind ételt, italt; de ő maga sem eszik, sem iszik: így az Isten is sem eszik, sem iszik; étellel, itallal nem tápláltatik. 5. Tiszta a lélek, onnan-feljül való mennyei. Így az Isten is tiszta és mennyei; és mennyben inkább az ő dűcsösége, a föld, lábainak zsámolya. És a földiek csak egy angyal dűcsöségét sem állhatnak el halál nélkül. 6. Lát a lélek belőlünk, de ő nem látszik: így az Isten lát mindeneket ez széles világon, de ő nem lát-szik, sem láttatik essentiájában, hanem munkáiban, cselekedetiben. 7. Noha bizonyosan tudjuk a léleknek testünkben való létét, de azért bizonyos helt nem határozhatni, mutathatni rólla, holott volna csak valóságosan. Így a mindenható Istennek széki sohul bizonyosan, csak egy bizonyos helt léte-lének, valóságának nem mutathat, mert Isten tartja ez egész világot mind egekkel, földdel, vízzel együtt és határozza meg. De az világ nem tartja az Istent, mert az dűcsöségnek székit is az mely szent állatok viselik, nem tudják a Mindenhatónak bizonyos[on]; mert ugyanis semmi véges az véghe-tetlent meg nem foghatja. Minden teremtetett állatok penig végesek, egyedül az Isten végetlen lévén, azok is kik viselik az dűcsöséges széket, úgy imárlják az Istent: *Áldott az Mindenható úrnak dűcsösége az ő helyében etc.* Ezeken az okokon tartozik tehát az lélek minden tisztasággal, szentséggel, serénsséggel, buzgósággal az Mindenhatót áldani, neki szolgálni és kedvét keresni, akarátjának, parancsolatjának teljesítésével, — kiről Rabbi Iochan-nan ezt írta: Ötszer intette Dávid az emberi lelket az Istennek dűcséretire és mind az ötszöri intés ez jelenvaló és következő két psalmusokban vadnak. Mely öt intés a léleknek öt világát és öt rendbeli életét mutatja taníttja az embernek. Első 1. Az anyjának méhében, ahol igen taníttatik, az lélek, hogy az jóban megmaradjon, győzedelmes legyen minden gonosz-ságok, kívánságok és bűnök ellen. 2. Mihelt ez világra születik, elfelejtván minden jókat, mennyei állapotját, csak test vérnek találta és csak új taníttással, tanulással, atyjának, anyjának az Isten törvényére való okta-tással juthat az jókra. 3. Itt ez világon való teljes élete forgása, harmadik világa a léleknek. 4. Innét való kimúlása és számádása, valamelyik részre találta hajlani. 5. Az feltámadás után való világa és örök bódogsága mely a szenteké, igazaké leszen, az mint bizonyíttja az következő psal-mus vége: *Elfognak minden bűnösök a földről és latrok, istentelenek soha többé nem lesznek, nem találta*.

Ki megbocsátja minden te bűneidet: és megorvosolja minden esti, lelki nyavalyáidat.⁵⁾

Ki sokszor megmenti haláltól⁶⁾ életedet: és ugyan megkoronáz bőséges kegyességgel s irgalmassággal tégedet.

²⁾ Első vers: *tagaim etc.* Felette nagy bölcsesége tetszik meg a teremtőnek az emberi testnek formálásában, mind belsőben külsőben. De mikor mondja: *es minden belső tagaim etc.* vagy *pars pro toto*, vagy ha csak az belső fő tagokat érti is. Láss az elsőről *psal. 35*; az másikról *psal. 139*. Az Midras [penig tíz belső tagainknak tiszteket megmutogatván, az Istennek dicséretire abból alkalmaztatja. Első az gege a szólásra. 2. Felső külsőbb gyomor, *ventriculus*, az táplálásra, emésztésre. 3. Har. Máj, az haragodásra. 4. Tüdő, az ivásra, lélegzet-vevésre. 5. Epe, a bosszúságra, irigységre. 6. Az nagyobb közép gyomor bendő, az alvásra. 7. A mag táská, alsó gyomrocská, az őrlésre, köszörülésre (*így!*). 8. Lép, kacagásra, nevetésre. 9. Vesék, tanácskozásra. 10. A szű, mindennek kezdő, végző oka az étellel, egyetemben.,

³⁾ *Aldjad én lelkem az urat.* Ez az örök életben örökké való áldása az léleknek és szolgálatja az Isten előtt.

⁴⁾ *érdemes jótéteményét etc.* Noha az Istennek jótéteménye nélkül egy óra, egy szempillantás sincsen mi hozzánk, de azt a jótétemént az Midrás kiváltképpen az anyja méhében való fogantatásról érti, magyarázza. Ott való őrizésről és nevedésről hasonlatosságot hozván reá. Ha valami zsákban, zsacszkóban pénzedet vagy egyéb magodot öttenél, és azt szájával aláfordítod: nem csudáj hogy ki nem hullana belőlle. Az asszonyállat méhébe fogadása olyképpen lévén, az honnat az magot béveszi, lábaival mindjárt aláfordul az méhébe, de mégis nemhogy kiesnék, de inkább nem alá, hanem felnevekedik az méhében, Istentől őriztetvén mind a szülésig. Mikor osztán nagy fájdalommal ódoztatnak el kötelei, aláfordul s alászáll a kijövetelre, szülésre. És penig nyilván vagyon, hogy egyéb állatoknak magzása, fogantatása nem ilyenformán vagyon, és természet szerint is megmaradhat azokban az mag. Tehát az ember méltán tartozik ezért is dicsírni az Istent. Azért is inti az proféta, hogy el ne felejtse, mert talám soknak csak eszébe sem jutna, hogy anyja méhében való őrizéséről, háladással dicsírje az Istent.

⁵⁾ *nyavalyáidat.* Az bűnért való büntetéseket érti. Mert az bűn nem marad teljességgel büntetlen, de az ostorozást oly kegyesen rendeli az Mindenható Isten, hogy elviselhesse a megtérő bűnös, erőt is adván az elviselésére.

⁶⁾ *haláltól.* Sok halálos bűnök miatt is módot talál az Isten az megtérő bűnösökhöz, hogy se ez világon se a másikon rútul és örökösön ne veszzenek, vagy nagy betegség, félszég, avagy gyermekében, szerelmében bünteti, mint az Dávid példája bizonyítja.

Ki betölti nagy sok jókkal a te szájadot: megújítja mint a sass ⁷⁾ keselyőjét, ifjú erődöt.

Igazságot szolgáltat az örök Úr Isten: és igaz ítéletet ⁸⁾ mindeneknek, kik hamis patvarkodástól megnyomorítottanak.

Megtanította Móses az ő útaira ⁹⁾: és az Izrael fiait az ő munkáira,

Tudniillik hogy igen irgalmas és kegyes Isten ő: hosszú ideig tűrő ¹⁰⁾ és bőséges kegyelmességű.

Nem pörlekedik végnélkül mivelünk: sem örökösön nem tartja fel ellenünk bosszús haragját.

Nem cselekedik mi velünk az mi bűnünk szerint: és nem fizet soha nekünk az mi álnokságunk szerint;

Sőt a mely magossak az egek a kerek föld felett: oly erős nagy irgalmassága az ötet félőkön; ¹¹⁾

És mely igen messze az napkelettől az napnyúgot: oly messze vetette rólunk a mi pártolkodó ¹²⁾ bűneinket.

Inkább mely könyörülő az édes atya az ő fiain: szintén olyan könyörülő az Úr Isten az ötet félőkön.

⁷⁾ *Sass.* Irvák, minden tizedik esztendőben a sass szintén fel az nap hévsége alá repülván, mikor megperzsölődnének tollai, sebességgel a tengerben ereszködik és úgy megmellyedván előbbi tollai, megújul és megiffjúdik. Így cselekedván száz esztendeig tízszer, a száz esztendőkor az tengerbe hal.

⁸⁾ *ítéletet.* Megbünteti azokat, kik másokat ok nélkül hamissan háborgatnak.

⁹⁾ *útaira.* Miképpen kérte Móses, hogy megtanítsa ötet az ő útaira azaz szokásira, mi formán szokta bírni, ítélni, igazgatni teremtetett állatit *Exod. 33. Num. 14.*

¹⁰⁾ *tűrő.* Nem büntet mindjárt az bűnért, várja térésünket, jobbúlásunkat.

¹¹⁾ *félőkön.* Jól megjegyezd ezt a szót: az ötet félőkön, mert az ki más idegen Istent hiszen, tisztel, kit Móses nem tudott, nem vallott, sem Izrael, hanem más idegen Istennek szolgál, az nem mondatik az Istennek félőjének.

¹²⁾ *pártolkodó.* A zsidóban tudva, szán-szándékkal vakmerőségből való bünt jegeyz. És tanította R. Irmia az Midrásban: tudni kell az mondásból, nem az embert veti messze az büntől, hanem az bünt veti messze kegyelméből az bűnös embertől.

Azért, mert tudja ő jól az mi romlott indulatinkat¹³⁾: megemlékezik rólla, hogy mi csak földből lőtt porok vagyunk.

És hogy az emberek napjai rövidek mint a fűszálaké: és nem különben virágoznak mint a mezei virágok.¹⁴⁾

Kiken csak egy szél fualljon által és mindjárt nem lesznek: és többszer az ő helyek csak meg sem esmeri őket.

De az mindenható Istennek irgalmassága¹⁵⁾ mindörökkön örökké megmarad az ötet félőkön: és hűséges, kegyes áldása mind fiokról fiokra.

Olyakra, kik megőrizik mindenkor az ő szent frigyét: és kik megemlékeznek parancsolatiról, hogy cselekedettel betöltsék¹⁶⁾ azokat.

Ez az Úr Isten az magos egekben helyhöztette dicsőséges¹⁷⁾ székit: és az ő országlása onatt vagyon minden hatalmasságok felett.

Áldjátok ez Urat minden ő Angyali, kik hatalmas erővel¹⁸⁾

¹³⁾ *romlott indul.* Természet szerint földiek, testiek és bűnre hajlandók mindenkor, és nincsen ez földön ember, ki csak jót cselekedjék és ne vétkezzék *I. Reg. 8.*

¹⁴⁾ *virágok.* Rövid életű az ember, míg csak eszébe veszi is magát az világi gyarlóság, álnokság ellen, elfoly ideje, és ha vénsége felé jobbulásra ügyekeznek, azonban kiszólitják ez világból.

¹⁵⁾ *irgalmassága.* Ingyen való kegyelme értetik a zsidóban és az szó megmutatja, hogy az Istenfélőkön mondja maradni az Istennek irgalmas-ságát, kik küssebbek azoknál, kik Istennek szeretőinek, barátinak mondatnak, az kegyelme is azokhoz inkább ingyen vagyon. Ide alá megmagyarázza az Istenszeretőket is, kik el nem felejtik egy szempillantásig is az Isten parancsolatját, hanem annak cselekedésére szüntelen való buzgó szeretettel vigyáznak.

¹⁶⁾ *betöltsék.* Ezek buzgó szeretettel viseltetvén Istenhez és szent törvényéhez, feljebb valók az Istenfélőknél, mert nem szolgálai kételenségből és büntetésétől való rettegésből, hanem fiúi szeretettel, örömmel követik, teljesittik az Isten akaratját, ha még annál sokkal többet, nehezebbet parancsolt volna is: és az mit parancsolt is, ha jobbulásokra való azt is örömmel követik.

¹⁷⁾ *székit.* 4 állatokra rendelte Isten dicsőséges székit: ember, öker, sass, oroszlán, mert a földi állatok közül ezek kevélybek, feljebb valók, azért széki alá nyomta.

¹⁸⁾ *erővel.* Hatalmasok az angyalok, semmi itt alatt ellene nem állhat az ő nagy erejeknek.

vattok, hogy parancsolatit végbe vigyétek : hogy engedelmesen hallhassátok ¹⁹⁾ és fogadhassátok ismét az ő szavait.

Áldjátok ez Urat tü sürű tündöklő seregi, fényes ²⁰⁾ csillagok : kik az ő akaratjának megszerző szolgálai vattok.

Áldjátok ez Urat minden ő munkái ²¹⁾ teljes birodalmában levő minden helyeken : és te is én lelkem áldjad az Mindenható Urat.

CIV. ¹⁾ (Sóltár).

Újhold innépén szokták mindenkor mondani napjában háromszor ezt.

Áldjad oh én lelkem az mindenható Istent, uram én Istenem, mely igen nagyságossá löttél : dücsöséget és nagy fényességet öltözvén magadra.

¹⁹⁾ *hallhassátok.* Nem várnak az angyalok semmi jutalmat az ő szolgálatjokban mint az emberek fiai, noha azoknak sem kellene jutalomra nézni, gondolni az Isten szolgálatjában, mert ő maga legfőbb jutalom az Isten, és az ő akaratját cselekedhetni és cselekedni már bizonyos jutalom. Mindazáltal az ígéretekre nézve, mivel mi, halandók, mulandók, testiek vagyunk, ugyan nézünk az ígéretekre és jutalmokra: de az angyalok nem néznek mint bódogságos lelkek semmi egyéb jutalomra, hanemha ismét újlag hallhatják, cselekedhetik, érthetik az Mindenhatónak és cselekedhetik akaratját újban; az nekik fővebb örömök és gyönyörűségek ha isteni szolgálatban találtnak. Igen szűk az gyarló embereknek is ezt a példát követni.

²⁰⁾ *fényes.* Ezeknek eleiben vadnak az erős angyalok rendeltetvén, kik lelkek lévén, azoktól vesznek erőt az Isten akaratjának véghez vitelére.

²¹⁾ *munkái.* Az négy elementumok itt alatt és abban való számtalan csuda dolgai, kik noha az áldásra alkalmatlanoknak látszanak, azokkal bíró és azokat igazgató angyalok, lelkek, csillagok, mind áldják az Istent igaz ítéletiről, irgalmasságáról, vagy áld általok vagy büntet, de az mint utánna szólítja ugyanezen utolsó versben: *és te is én lelkem*; mivel csak az emberi lélek onnanfeljül mennyből való és azoknak bölcsei, tisztái vizsgálván az Isten csuda dolgait, itt alatt vészen áldásra való alkalmatosságot hatalmának, erejének prédikálására, annyit teszen, mintha az több állatok áldának, mikor ő miattok és ő róllok áldja Istent az lélek, ki mind magáról s mind pedig mennyei, földi munkáiról tartozik tisztí szerént szüntelen az Istent áldani, imádni, főképpen arra rendelt szabott órákon, tisztetít, tisztességit félelemmel, szeretettel megadni.

¹⁾ Csuda szép dicséreti az Úr Istennek ez világ teremtéséről, azután napról napra minden állatokra való gondviseléséről, kegyelmes igazgatásáról mind világ végezetig, mikor minden istentelenek elfogyván marad az igazság és a szent néppel örök dicséreti az Úr Istennek.

Magadra öltöztetd a fényes világosságot, mint egy palástot: körülled felvontad az tiszta egeket mint egy boltozott sátort.²⁾

Feljül azokat³⁾ vizekkel béborítottad, és az felhőket szekereiddé csináltad: hogy járkálnál a szeleknek⁴⁾ szárnyain.

Követiddé csináltad a sebes szeleket⁵⁾: és szolgáliddá a langoló tüzeket.⁶⁾

Fundáltad az földet az ő állandó helyére: hogy egyfelé se mozdulhasson⁷⁾ soha örökön örökre.

Teremtéskor⁸⁾ a föld nagy szörnyű örvény vizekkel mint egy palásttal úgy volt béborítva: minden nagy hegyek felett is vizek állottak.

De az te riasztásodtól⁹⁾ megfutamodtanak: és az te menydörgős szavadtul hanyott-homlok siettenek;

Mind fel az hegyekre és alá az völgyekre egyaránt siettenek: míg ez helyre gyűltenek, melyet ő nekik fundáltál.

²⁾ *sátort*. Mint a testet mikor bé van födözve, nem láthatni, hanem csak az köntöst kívül: úgy mi emberek az Istennek dűcsőséges essentiáját nem láthatjuk, mert attól meghalnánk; mert ez mostani jelenvaló életben az bölcsektől az Úr Isten elrejtetett világosságnak, fényességnek mondatik.

³⁾ *vizekkel*. Hogy az egek felett vizek legyenek, a philosophia nem engedi meg, de a szentírás *Gen. 1 et Ps. 148*. nyilván bizonyítja, hogy az egek erőssége az felső vizeket az alsótul elrekesztette. Itt is azt bizonyítja, és ilyen 3 bizonsághoz több is találhatik az szent írásban.

⁴⁾ *szeleknek*. Ez szóból jedzik a bölcsek, hogy az Isten a szélnél is gyorsabb.

^{5—6)} *szeleket*. Mind szelek, tüzek Isten parancsolatjából vadnak onnan feljül.

⁷⁾ *mozdulhasson*. Mert valamely-felé mozdulna, az ég felé fel láttatnék menni, mert mindenfelől ég vagy on körülle, és ő neki maga nehezsége miatt közepben kell veszteg lenni, maradni, forogván körülle a sebes egek és tisztítván az döglelendő áért a szép szellőkkel. Ez okon a föld nem mozdulhat soha egy felé is.

⁸⁾ Kimhi magyarázatja és értelme így a textusról, a ki akarja illet-heti a vizözön idejére is, de bizonyasabb érteni az teremtéskor való Isten rendelésére.

⁹⁾ *riasztásodtól*. Mihelt érte mondani az Úr Isten teremtéskor az ő szavát: gyűljenek egy helyre a vizek, tessék ki a száraz föld; mindjárt nagy sietve az vizek együvé futottak, mely most tengernek mondatik; de ez ilyen szép poetica descriptio.

Ott is nekik határt¹⁰⁾ vetettél, kit által ne hágjanak: hogy vissza ne térjenek többszer és el ne borítsák a földet;

De ez nagy vizekből bocsátottál víz ereket a föld gyomrában, kiből források és mély folyó vizek támadnak: kik széllel a nagy hegyek közt való völgyeken ballagnak.

Azokról isznak a mezőknek minden élő állati: sőt a pusztákon lakó fene szamarok¹¹⁾ is szomjúságokat megenyhíttik.

Ezek mellett telepednek meg az égi szép madarak: az zöldellő fáknak ágai közt adván éneklő szavokat.

Ennyi vizekből felszármazandó felhőkből megitatja, nedvesíti a magos hegyeket is: az te munkádnak drága gyümölcséből,¹²⁾ a szép esőkből meggazdagítod a földet.

Igy serkedezteted a szép pázsitot barmok ételére és nagy széna fűveket ki enyett a földet szánthassák: és osztán kenyeret teremtsenek a földből.

Tehát az bor¹³⁾ mint vidámittja az ember szívét, és az olaj

¹⁰⁾ *határt.* Ez az Úr Istennek mind az teremtéskor s mind azután az világ tartásában egyik nagy csudája; több lévén sokkal a víz a földnél és mint csak egy szigetcské olyan a föld az vízhez képest, ki miatt a golyóbis formában feljebb is állanak a vizek és magasabban vadnak. De az Istentől rendeltetett határt által nem hághatják. És az nagy erőss vizeket akármi szélveszek ellen csak az apró fövény is megőrizi, miből a hegyek és kősziklák. Mikor pedig hajókkal az tengerre indulnak, tetszik, hogy alászállanának az vizekre, de csak az ott közel való parthoz képest tetszik és mondatik is tengerre szállani: de mihelt kikelnek a derék vizekre, megtetszik, hogy magossabb a földnél. És inkább tartják a vizek a földet, hogy sem a vizeket tartaná a föld. A vizeket pedig az Úrnak lelke tartja, őrizi hogy határokat által ne hágják.

¹¹⁾ Ezeket igen hő természetű állatoknak írják.

¹²⁾ *gyümölcséből.* Semmit egy csudálatossabb munkáját nem tartnak sem esmernek a bölcsek az Úr Istennek az első készítésnél és alászármaztatásnál, olyan cseppenként: és tartják, hogy annak kölcsát angyalra nem bízta, maga hatalmában tartja, csak annyi és ott, a hol ő szent felsége akarja, nem több, sem másszor, sem nem más helyen eshetik le csak egy csepp is, hanem a mint ő szent felsége akarja.

¹³⁾ *bor.* Az bornak mértékletes itala, vidámittja a szívet és az elmét is élesíti, de mihelt a czélt meghaladja, contrariumokat cselekedik; és mivel a mi üdönk, nemzetségünk nem él soha jól véle; a ki életét, épségét szereti testének, elméjének, oltalmazza igen magát tőle.

mint fényesíti orcáját : de az kenyér¹⁴⁾ mindenek felett erősíti az emberek szívét.

Igy az szép esőkkel megelégtetnek az Úrtól¹⁵⁾ neveltetett nagy fák is : az Lybanus Cedrusi is, melyeket szépen plántált ;

Kiken az égi madarak¹⁶⁾ szépen fészkeket raknak : az jegenyefák tetején amaz kegyes esztrág házat¹⁷⁾ készít.

Az igen magas hegyek is oltalmok az Ibesekeknek : az kősziklák hasadéki¹⁸⁾ barlangjok az havasi ürgékeknek.

Hát az holdot az innepnapok számlálására mint készítette : az fényes nap pedig valóban jól tudja¹⁹⁾ az maga útát.

Ennek távozásával sötétséget csinálsz és éjjel lészen : azon kiszélednek²⁰⁾ mindjárt az erdőknek minden vadai.

Az oroszlán kölykek is rikoltanak, hogy prédát kaphassanak : Istentől²¹⁾ úgy kérven eledeleket.

Azonban feltündöklik a szép fényes nap és mind eltakarodnak : ismét az ő barlangjokban lefeküsznek.

¹⁴⁾ *kenyér.* Semmi nincsen az ételek, italok közül, ki úgy táplálja, segítje, vagy a mint a zsidó ígének tulajdonsága tartja, támaszsa a szívet, mint az kenyér. *Gen. 18.* Úgy kínálja az angyalokat véle.

¹⁵⁾ *Úrtól.* Oly fákot ért, kinek plántálásival emberi kéz nem munkálkodott, mint az gyümölcstermő fákkal ; külön nevezvén a czédrust, azért hogy nagyobb, magossabb ő mindentéle fáknál.

¹⁶⁾ *Madarak.* Az emberek is sok hasznát veszik a fáknak mind éppítésben, tüzelésben, gyümölcstermésben : de az madaraknak is hasznokra vadnak.

¹⁷⁾ *esztrág.* Zsidóul «kegyes» neve az esztragnak, mert természet szerint nem árt az embernek, sőt a hol lakik, rossz férgeket elfogyot ; az kígyónak nagy ellensége. Mikor pedig megagg az anyja és elfárad hosszú útban, a fiai szárnyok köziben veszik és úgy hordozzák.

¹⁸⁾ *(ez a jegyzet kimaradt a kéziratból).*

¹⁹⁾ *tudja.* Ha tudja az nap maga útát, tehát az hold nem tudnájé ? Magában az holdnak sötét teste vagyon és nincsen tulajdon világossága, hanem az nap fényével világoskodik, úgy mint az hozzá fordul, hol kevésbé, félig vagy egészen és ahoz képest fogy és telik. És az holnap járásához képest számláltatnak az szent innepnapok. Az nap pedig maga útát egyaránt tudja, mert tulajdon magában vagyon fényessége neki, nem vár mástul.

²⁰⁾ *szélednek.* Mert nappal az emberektől való félelmekben, kit Isten vetett reájok *Gen. 9. v. 25.* nem mernek az vadak járni, hogy eledelet keressenek, hanem mikor ostorúl bocsátja az emberekre.

²¹⁾ *Istentől.* Ő ad eledelet minden testnek *Ps. 145.* Ő szolgáltat mód-

Kiszélednek az emberek mindenütt az ő munkájokra: és egész estvéig való rabotájokra.

Oh mely sokak mindenható Isten az te munkáid, és mindezeket mely nagy bölcseségesen rendelted: rakva az egész föld mindenben országló birodalommal.

Hát imez nagy tenger kiterjesztett kezeivel,²²⁾ holott sok úszómászó állatok vadnak, kiknek száma nem lehet: mind apró s mind öreg élő állatokkal.

Rajta csudálható nagy hajókkal²³⁾ is járnak: és amaz nagy Léviathan²⁴⁾ kit formáltál, hogy játszódnék csak az Ocaeánus tengerben.

Mindezek Uram Isten csak te tölled várnak: hogy eledeleket megadjad az ő órájokban.²⁵⁾

Hogyha csak vetőgetsz nekik, ők is csak szedegetnek: mikor kiterjeszted kezeidet,²⁶⁾ ők is betöltetnek minden jókkal.

Ha elfordítod orczádot, mind megbódúlnak, és ha elvonszod²⁷⁾ éltető lelkedet, mind elfogynak: és az ő régi porokra térnek.

Ha éltető lelkedet reájjok bocsátod, ismét újolag teremtetnek²⁸⁾: és meg újított az egész földnek színét.

kat, alkalmatosságokat arra, noha magok is keresik; de régen elrendelte és fentartja bölcsen abban való természeteket.

²²⁾ kezeivel. A hosszú szigetekkel, insulákkal.

²³⁾ hajókkal. Isten adta bölcsesség az hajókázás mind kereskőzésre, hadakozásra, halászásra az tengeren, az enyett uralkodik ember az tenger halain *Gen. 1. Psal. 8.*

²⁴⁾ *Laeviathan.* Azt írják, hogy ennél semmiféle állat nagyobb ez világon nincsen, hal pedig az tengerben. Volt társa az teremteskor, de az Úr Isten megölte, hogy ne szaporodhassék, mert nagysága miatt ha idestova kergetőzött volna szaporodáskor főképpen, sok szigeteket elfordított volna; sőt ártalmas lett volna ez világnak azon állapotban való maradásában. És most csak az egy vagyon, de nagysága miatt ingyensem ez földre való sem az apró tengerekre, hanem az nagy Ocaeánusban maradhat. És hogy ezt fabulának ne tarts, ő maga az Isten ennek csudálatos voltával dicsekedik Jóbnál, méltóságos descriptióval. Olvasd ott *Cap 40. in fine et 41. in tigre.* Játszódni mondja pedig, mert nem fél, bátron lakik.

²⁵⁾ Mert télben különben élnek, hogysem mint nyárban.

²⁶⁾ *terjeszted.* Mikor nagy bőséget adsz, innét megtetszik, csak úgy tartja ez világon Isten mind az embereket s mind egyéb állatokat, az mint akarja és érdemlik is, hol jobban s hol rosszabban.

Ilyen dücsősége ²⁹⁾ az mindenható Úrnak megmarad mind-örökké: és örvendez az Úr Isten minden ő munkáiban.

Megtekinted még a földet és megrendül előtted: megillette a magos hegyeket és füstölögnek. ³⁰⁾

Én pedig éneklek az Úr Istennek teljes életemben: dicséretet mondok az én Istenemnek valamíg leszek. ³¹⁾

Óh mely gyönyörűsége ³²⁾ leszen én rajtam ily dicséret mon-dásim: mert én örökké csak az mindenható Úrban örvendek.

Elfognak még mind azonban a bűnösök ez földről és isten-telenek többé soha nem lesznek: áldjad édes lelkem vígan az Min-denható urat örökké Hallelujah. ³³⁾

²⁷⁾ Jóh 34. Vide v. 13. 14.

²⁸⁾ *teremtetnek.* Az emberekre nézve, ez értetik a feltámadásra, mely csak az igazaknak leszen életekre: az egyéb állatokra nézve értetik úgy, hogy ha egyszer döggel vagy egyéb csapással elpusztítja, másszor esmét megsziporítja.

²⁹⁾ *dücsösége.* Dücsösége az Istennek az teremtett világ és abban való változtatások és végre bódog állapatra való erősítése az Ádám miatt esett átok aloll, mikor restaurálja és megújítja mennyet, földet.

³⁰⁾ *füstölögnek.* Ezt vagy ez világ utolsó megégésére kell érteni, vagy az hegyeken, hatalmas királyok értetnek, mikor minden istenteleneket elfogyat.

³¹⁾ Azaz örökké az bódogságban.

³²⁾ *gyönyörűsége.* Ismét bizonyíttják a zsidó bölcsek: valaki itt a psalmusoknak igen gyakor vagy szüntelen énekléséhez szoktatja magát, az örök életre is megmarad annak gyönyörűsége, holott az Istent szüntelen dicsérik. És mint az alamizsnálkodás, hogy használ az bűnök megváltá-sára: az zsoltárral való isteni dicséret mondások is ugyan útát tisztítanak az jó léleknek Isten eleiben való jutásra; de ezt nem pápista érdemre kell érteni, hanem a megtisztult lélekre poenitentia által.

³³⁾ *Hallelujah.* Ez versnél drágábbat, gyönyörűségebet nem tartnak az psalmusokban, mivel először is itt hozatik bé az Hallelujah. Mert mind az 103 psalmusokba is nem méltóztatott béírni a szent lélek az Hallelujáht, hanem ide először azért, hogy az híveknek derekas örömök és tiszta örökös vígaságok helyre nem áll, valameddig az istentelenség uralkodik ez földön. De mielőt azt éneketle itt az szent lélek által Dávid, hogy elfogy-nak a bűnösök ez földről, és többször nem lesznek, nem találtnak isten-telenek: akkor vígan örömmel mondhatni, örömmel az örök bódogságban az Halleluját. *Zepho. 3. — Zachar. 12.*

CV. ¹⁾ (Sóltár).

Vallást tegyetek az Úrnak dicsérettel és imátkozzatok az ő nevének : hirdessétek az népek ²⁾ közt minden csudatételit.

Énekeljetek ő neki és muzsikákkal vígadjatok : beszéljetek szüntelen minden ő csudáiról.

Dicsékedjetek nagy vígan az ő szent nevében : örvendjen azoknak szívök, kik az Urat keresik ³⁾ és tudakozzák.

Tudakozzátok az mindenható Urat és az ő nagy ⁴⁾ erejét ez szent ládát: keressétek szüntelen az ő orcáját. ⁵⁾

Emlékezzetek meg rettenetességiről, melyeket már cselekedett: csudatételiről és szájának ⁶⁾ ítéletiről.

Tü főképpen Ábrahámnak ő szolgájának magvai: Jákóbnak ő választottának fiai.

Mert csak ez egy úr a mi édes Istenünk: kinek hatalmas ítéleti vagyon mind ez egész földön.

Ki megemlékezik ⁷⁾ örökké az (az) ő szent frigyéről: beszédéről, melyet ezer ízig parancsolt.

Melyet kötött Ábrahámmal: és a min megesküdt Izsáknak.

És felállatta azt örök rendtartással Jákobban: Izraelben örökös frigyül:

¹⁾ Ez Psalmust csinálta Dávid akkor, mikor a frigy ládáját Obed Edum házából Jeruzsálembe vitte; de 1. Par. 16. együtt találod ennek a psalmusnak a felét, fele peng az 96. Okát azt írják, hogy így két részben osztott, hogy az láda előtt ezt a részét reggel, az 96. részét déllest énekellették az lévíták az templumban.

²⁾ Érti a filisteusokon csapásit, mikor rabbá esett volt az láda.

³⁾ Akar zsidó akar pogán legyen, valaki az Istent keresi, szereti, örvendeztetik az.

⁴⁾ Az láda és a szent törvény Isten erejének azért mondatik, hogy nem a törvény kívül élő emberek mellett, hol csak gonoszság, hamisság találattik; hanem a törvény és igazság szerint, ott is mutathatja erejét az Úr Isten áldásiban, szabadításiban.

⁵⁾ Hogy ott az ládánál ügyekezzenek imátkozni.

⁶⁾ Egyiptusban a pusztában, Chanaán földé lakosin a mely csudákat cselekedett (érti az ítéleten).

⁷⁾ Mert noha elraboltatott Izrael egynehányszor az ígélet földéről, csak veszeködnek föltötte az több nemzetségek egymással, örökben ugyan övök s övök is leszen a profécziák szerint. Vide: *Ezech. 16.*

Mondván: tenéked adtam ezt a Chanaán földét: mint kötéllé felosztandó örökséget.

Még olykor, mikor csak számos férfiak voltak: igen kevesen és csak búdosók⁸⁾ ez földön.

Úgy járkáltak egyik nemzetségről másikra: egyik országból⁹⁾ más népekhez búdosva.

Nem hagyta rajtok patvarkodni az embereket: megriasztván érette a királyokat is.

Ne bántsátok (úgy mond) az én Messiásimot: és az én profétáimnak ártalmokra ne legyetek.

Azonban szörnyű éhséget¹⁰⁾ hívútt az egész földre: minden éltető kenyeret elrontván ő rőlla;

De azok előtt elbocsátta¹¹⁾ egy férfiat: az rabságra eladott Jósefet.

Megnyomorgattaték annak lábai vas¹²⁾ békókkal: és az vas gyötrelme szintén lelkeig hata.¹³⁾

Mind az oráig, míg az ő szava¹⁴⁾ bételek: az Úrnak parancsolatja őtet is sanyargatván tisztogatta.

Érette küldvén az király kiszabadíttatá: az népeken uralkodó elődoztatá őtet.

Úrrá tévé minden teljes házán: és hatalmassá minden ő birodalmán.

⁸⁾ Egyiptusban búdosott mind Ábrahám s mind Jákob. Izsák idejében is volt éhség az földön.

⁹⁾ Pharaót és Abimelechét *Gen. 20.*

¹⁰⁾ *Híni az éhséget* annyit teszen, mint decretumot, sententiát adni felölle.

¹¹⁾ Az mit az patriárhkák irigységből bűnnel cselekedtek és Jákób sokat kesergött rajta: Itt az textus azt vallja, hogy Isten bocsátotta Jósefet. Értsed s úgy is magyaráztatik az nagy sok jó eventusokra, az dolognak jó kimenetelére nézve *Gen. 50.*

¹²⁾ Kitetszik az zsidó igéből, hogy mindkét lábán vas volt.

¹³⁾ *lelkeig.* Megsértette, nyomorgatta volt lábait az vas.

¹⁴⁾ *szava.* Mikor az pohárnok emlékezetet tött felölle az Pharaó álma magyarázatjára, mert Isten Jósefet is bizonyos ideig sanyargatni akarta; kinek okát írják az bölcsek, az mint *Gen 37.* bizonyíttatik, hogy az bátyjait igen vádolta az atyja előtt és azért az vádoskodásért akarta Isten sanyargatni.

Hogy kedve szerént büntethetné meg a ¹⁵⁾ fejedelmeket is : és a vén tanácsokat bölcseségre oktatná.

Úgy osz tán Izrael is Egyiptusban beköltözött : és Jákób patriarkha búdosott a Chám ¹⁶⁾ földére.

Megszaporittá ott felette igen az ő népét : és erősebbé tévé az ő ellenségénél.

Kiknek szívöket fordittá az ő népének gyűlölségére : mint fogyatná el csalárdul őket az kemény szolgáltatásokban.

Ezenben elbocsátá Mósest az ő szolgáját : és Áront, kit magának választott.

Helyőzteté ezekben jegyekre adó hatalmát : és csudatételeket az Chám földében.

Sötétséget bocsátta ¹⁷⁾ reájok és megsötétödének : és büntető parancsolatiban ellenkezés nem következett.

Minden vizöket is ¹⁸⁾ vérré változtatá : kivel megölte minden vízi halokat ¹⁹⁾.

Békákkal másztatá minden ő földöket : még a ²⁰⁾ királyoknak belső kamorájokat is.

Parancsola és mérges darázsok, legyek jövének : tetvek ²¹⁾ minden határookra.

Esőjöket mind jégessővé csinálta : kik között langaló tűz járta földöket.

Elrontotta ²²⁾ szőlőjöket és fügefájokat : összetörvén minden határoknak fájit.

¹⁵⁾ Mert ő is Putiphárt feleségestől kedve szerént fogsággal büntette.

¹⁶⁾ Chám. Mert Chám fia volt Mizraim. Egyiptus zsidóul Mizraimnak hívatik. Ezek telepedtek volt meg rajta, hova az éhség miatt búdosott Jákób, hogy az vagdalt állatok közt tött ígéret bételjesednék.

¹⁷⁾ Sötétséget. Nem renddel számlálja az csudatételeket, ez az utólja felé volt, és oly sötétség, ki ugyan tapogatható volt és egy egyiptius sem kelhetett fel helyéből rettegése miatt : az zsidóknak világosság lévén, akkor törték fel minden ládájokat az egyiptiusoknak és gazdagságokat elprédálták.

¹⁸⁾ Sem korsójokban, tálokban, fazekokban nem maradt víz, ki vérré nem vált volna.

¹⁹⁾ Az halak is megholtak az vérben.

²⁰⁾ Asztalán, ágyán, étkében sőt magán is egyaránt mászkáltak, nem óhatta magát tőlök.

²¹⁾ Mint írva vagyon, hogy (itt a jegyzet félbeszakad).

²²⁾ Az jégessővel rontatta el fájokat.

Mondására nagy sok sáskák is jövének: hernyók, cserebogarak, kik számlálhatatlanok valának.

Azok minden zöld fűvet az földen megemésztének: és minden termőtt gyümölcsöt elfogyatának az földről.

Végre minden elsőszülötteket levága földökben: minden nemzésnek²³⁾ első eredetét.

És kihozá népét onnat ezüst és arany gazdagságokkal: és 12 ágazatokban senki csonka, sánta,²⁴⁾ bénna nem találtatott.

Örvendezett egész Egyiptus²⁵⁾ az ő kimenetelen: mert szörnyen elémültenek vala miattok.

Választást tött az oszlop szolgáltatással, hogy nappal kies árnyékul fődezte be őket: éjjel tüzes fényességgel világoskodtatta nekik.

Kérésekre számtalan füreket hozott ő nekik: és mennyei kenyérrel elégitette meg őket.

Megnyitotta a kösziklát, és nagy vizek foltanak belőlle: és vellek jártak a száraz²⁶⁾ pusztán mint az nagy folyó vizek.

Mindezeket azért cselekedte, hogy megemlékezett szentségben mondott beszédéről: és Ábrahámról²⁷⁾ az ő szolgájáról.

És így hozta ki nagy örömmel az ő népét: és rikoltó vígassággal az ő választottit.

És így adta nekik az pogánok földét:²⁸⁾ és más népek munkáival kész építéseket csak örökségül foglalták.

²³⁾ *Nemzésnek.* Csudálatos dolog volt ez, hogy akar apjára s akar anyjára nézve: az barmok is vagy hímre vagy nősténre nézve találtattak első szülöttnek, de mind megölettek ott akkor. Azt teszi a zsidó vers igazán.

²⁴⁾ *Sánta.* Sem szegény, sem nyavalyás nem volt közöttök, mind épek, egészségesek és gazdagok voltak. Ehhez hasonlónak írják követközni az jövendő szabadulást is. *Isa. 35.*

²⁵⁾ *Egyiptus.* Mindaz két fél igen örvendőzött: a zsidók azon, hogy nehéz rabságból szabadultak: az egyiptusok, hogy a zsidók miatt való csapásoktól, szörnyű veszedelmektől menekedtek.

²⁶⁾ *Száraz pusztán.* Az bölcs zsidó szóból úgy hozzák ki az doktorok, mind az 12 ágazatnak, 12 tábornak külön folyó vize volt, kiknek nagyságokat úgy intézik ezen szóból, hogy hajókázhattak is rajta és elviseltek jókora hajókat. Azon ige van: *Isa. 33. v. 21.*

²⁷⁾ *Ábrahámról.* Nem akkori zsidók érdeméjért, mert azok versengők voltak, hanem az Ábrahám érdeméjért.

²⁸⁾ *földét,* ki akkor az 7 nemzetségeké volt.

Azért, hogy ott az Úrnak rendelésit megtartanák és az ő parancsolatit igen megőriznék Halelujah. הללויה.

CVI. Soltár.

Halelujah, dicséretet mondjatok az Úr Istennek, mert igen jó: mert örökké való az ő irgalmassága.

Vajjon ¹⁾ s kicsoda beszélheti ki az úrnak nagy erejét? és kicsoda hirdetheti minden ő dicséretit.

Bódog ember, ki megőrizi az ő ítéletit: az ki az igazságot s irgalmasságot cselekedik minden órában. ²⁾

Uram, emlékezzél meg én róllam ³⁾ az te szent népedhez való jó kedvedben: látogass meg amaz te drágalátos szabadittásodban.

Hogy láthassam sok jóvait az te választottidnak és vigadjak az te népednek vigasságival: dücsökedhessem együtt az te örökséggel.

Vétkezünk ⁴⁾ mi fottig mind atyánkkal egyetemben: hamiságot cselekedünk és csalárdkodunk.

¹⁾ Az 9. zoltárban azt mondja Dávid, hogy: hirdesse az Istennek dicséretit minden a Cion leányinak kapujiban; itt pedig azt mondja hogy: kicsoda hirdetheti, beszélheti ki az Úrnak dolgait. Az elsőt mondja Dávid, maga és ellensége közt lött ítéletekről, csudákról; de az Istennek közön-ségesen mindennel vagy Izraellel, sőt csak magával is külön-külön egy-egy személylyel soha senki nem tudhatja sem számlálhatja jóvoltát, csuda dolgait az Úr Istennek, nemhogy elég hálákot adhatna rólla. Mint az Midras példabeszéddel bizonyítja: Némelykor ember a mezőben jó ízűt aloszik, és kígyó lévén ottan közel, marásért reá mégyen hogy megmarja: azonban aludtában csak lábait mozdítván az ember, a kígyó elfűt, nem marhatja meg az embert. Mikor az ember felserken, nem is tudhatja meg, mely csudálatosan szabadittatott meg Istentől.

²⁾ *Órában.* Ha az Isten érdemek kívül is számtalan sok irgalmasságot cselekedik az emberekkel, sőt az mikor gonoszul vétkeznek is, hosszú türéssel várja jobbúlásokat és téréseket: tehát ha szüntelen jók, szentek, jámborok volnának és az Istennek parancsolatját teljesítenék, mely igen bódogok és áldottak volnának örökké végtelenül.

³⁾ *róllam.* Minden hű ember esedezék ezen az Úr Istennek, hogy mikor az ő szentinek szabadittását Messiássa által előhossa, abból ő se rekesztessék ki, hanem részes lehessen az Isten népének ígért bódóságokban.

⁴⁾ *vétkezünk.* Bűnösök az hívek, de vallástétel és poenitentia után megbocsáttatnak azok és ugyan megbódogíttatnak.

Az mi régi atyáink Egyiptusban nem vették eszékbe az te sok csudádat, és nem emlékeztenek meg nagy irgalmasságodról: pártolkodtak ⁵⁾ mind partján ⁶⁾ s mind mélységében az veres tengernek is.

De megszabadította őket az ő nagy nevéért: hogy ebben megmutatná isteni nagy erejét.

Megriasztá a veres tengert és megszáraztá: és vezérlé őket az mély örvények között mint a száraz pusztán ⁷⁾.

Megszabadította őket minden gyűlölőjöknek ⁸⁾ kezéből: és menté ellenségek kezéből.

És elboríták a vizek minden ő nyomorgatójokat: csak egy sem maradván azokban.

Ezképpen hívének az ő szent beszédében: énekléssel ⁹⁾ dicsírvén rólla az Úr Istent.

⁵⁾ Mennyi csapásokkal verte meg Isten Egyiptust, mindazokban választást tölt a zsidók közt, ők azokkal nem bántattak, mégis a tenger partján is kételkedtek, félelmesen mentek belé, és zúgolódva, rettegve kétségesen költöztek az mély vizek közt, noha mint az kőfalak, 12 ágazatban hasítatván az tenger, úgy állottak, sőt az mint írják az bölcsek, szintén ott sem hántak el hátokról valami apró bálványokat, kit velek vittek, faképeket, mint az Mikol bálványit *Jud. 18.* tartják, hogy az veres tengerre való költözéskor is ott volt. És így hívja az tenger mélységében is pártolkodóknak, zúgolódóknak *Vide: Ezech. 20. v. 6.* (Mikor az Isten érdemtelen bűnösökkel sok jót és szabadittást cselekedik, mintha mind maga Isten igazságában s mind szent angyalin és hatalmas csillagokon erőszakot cselekednék; kiknek rendi azt mutatná, hogy igazat igazítsanak és hamissat büntessenek: de az véghetetlen irgalmasság és ígéretinek szántsándékkal beteljesítése arra vitte, hogy Isten nagy és véghetetlen hatalmát mutassa az bűnös, versenyes, pártos népnek szabadittásán, kiből véghetetlen irgalmassága mindenen felett kitessék és magasztaltassék.)

⁶⁾ *partján.* Az tenger partján volt vétkek, hogy félve mentek az tenger hasadásiban, noha annak száraz fenekét oly tágassan látták mint annyi sok ezer emberek, barmok eltakarodhassék, míg nem a Juda seregének hadnagya Náásson indult előll előttök, mint vagy *Psal. 114. v. 2.* Az tenger mélységében az volt pártolkodások, mivel az egyiptiusok előtt szaladtak, azt mondták, hogy de talám másfelől az egyiptiusok hamarább kijutnak, megelőzik és elejekben kerülván ugyan elvesztik őket. *Midras.*

⁷⁾ Ez ígéből megtetszik, hogy az tenger fenekén szép száraz útok volt, mint szintén az *pusztákon.*

⁸⁾ *gyűlő:* az egyiptiusoktól.

⁹⁾ A Mózes éneke és Máriáé. *Exod. 15.*

De hamar elfelejték¹⁰⁾ ilyen cselekedetét: nem várakozának továbbra való tanácsától:

Sőt oly kívánságokat kívántanak¹¹⁾ a pusztában: és késérgettek az erőss Istent ott a sovány vad pusztákon.

De úgysis megadá nekik kívánságokat: melylyel annál nagyobb sovárkodást¹²⁾ hozza az ő lelkebbe.

Megbosszonták Mósest is az táborban: Áront az Úrnak igaz szentit.¹³⁾

Hasadással megnyílék a föld és elnyelé Dathánót: és béborítaték hasadása az Abyram pártos társaira.

A szent tűz is égetést tön ezek pártos társaságokban: láng emészté meg ez gonosz¹⁴⁾ embereket.

Chóreb¹⁵⁾ után meg borjút öttének: és leborulván tisztelék az magoktól öntetett bálvánt.

És elcseserlék magok dücsőségeket: oly barom hasonlatosságán¹⁶⁾ mely füvet eszik.

Elfelejtvén az ő szabadított erős Isteneiket: ki már nagyságos dolgokat cselekedett vala Egyiptusban.

Igen nagy csudákat tött vala az Chám földében: rettenetes dolgokat az veres tengernél.

¹⁰⁾ Márában, mikor megszomjúhoztak volt, nem gondolták azt meg, hogy nem azért hozta volna által oly csudálatoson a Veres tengeren, hogy szomjúval megölné a pusztában, de az Isten maga dücsőségét kereste az csudatétel által, hogy a keserű vizeket ott megédesítette.

¹¹⁾ Az füreket és a hús kívánást, kire semmi szükségek nem volt, hanem a mindenhatónak erejét, hatalmát késérgették.

¹²⁾ Noha akkor ugyan megcsemerlettek vele, de nem múlt el kívánságok, hanem sokkal inkább vágyódtak afféle enczen-benczre, mint a vízkórságban levő ember.

¹³⁾ Az Kórét pártolásokkor többen is akarták Isten választott szent papjainak magokat mutatni: de az mondola virágzás, gyümölcsözés Áronra bizonyította azt.

¹⁴⁾ Az latrok párttartói bűnösbe magoknál is, mert ha támaszszok nem volna, sem indittanak sem próbálnák az latorságot.

¹⁵⁾ Ugyanazon Chóreb hegyénél, a hol annak tilalmát hallották a tíz parancsolatban.

¹⁶⁾ Istent ő magát érti az ő népe *dücsőségén*, ki mikor jó akarattal vagyon népe mellett, dücsőségesen tartja, szabadítja: mikor elhagyja, gyalázatban, romlásban, veszedelemben marad.

Kiért¹⁷⁾ mondta vala, hogy elveszti őket, ha Móses, kedves választotta, közben a törésre eleiben nem állott volna: hogy megté- ritse búsult haragját az népnek fottig elvesztésétől.

Hát még az gyönyörűséges Chanaán földét is megutálták vala: nem híven¹⁸⁾ az Isten beszédének.

Zúgolódtak inkább az ő sátorokban: nem engedvén az Úrnak szavának,

Kiért eskivésre felemelte kezét ő reájok: hogy mind azon pusz- tában hullatja el őket.

És hogy¹⁹⁾ széellyel hánnya az ő magvokat az pogán népek között: és idestova szélyeszi őket a földnek színén.

Azután ragaszkodának az Bál Peorhoz: és lakozának az néma, holt Bálványok áldozatival.

És igen megbűsíták az urat ily cselekedeteken: és hirtelen sokat lekaszála benne a sebes dőghalál.

Akkor előállá Pynchas²⁰⁾ és imátkozék: és ottan megszűnék a dőghalál az népről.

¹⁷⁾ Nem elég hát egyszer másszor bízni az Istenben, hanem örökös, tökéletes, változhatatlan bizodalmat kíván mindéltig, minden órában. Lásd a históriát *Exod. 32.*

¹⁸⁾ Dícsírte az Isten, hogy tejjel, mézzel folyó föld; nem hitték ezt ők, hanem megkémlették gyümölcsében, hozattak és zúgolódtak.

¹⁹⁾ Nincsen ez a fenyegetőzés ott betű szerint Mósesnél a törvén- ben: de ezt a locust erősíti és hogy így is fenyegette az Isten a zsidókat, ezen ígéssel találod *Ezech. 20.* Azért több vétkek közt még akkori bűnő- kért is lakoltatnak a zsidók most is. Ez penig az Úr haragja szállott reá- jok, mikoron a 12 kémek haza jöven sirtak, vissza akartak menni inkább Egyiptusban, nem merészelve bémenni Chanaán földére. Mely sírás volt az AB holnapnak, ki nálunk Augusztus, 9. napján; mely napot az Ur Isten azután a zsidóknak örökös siralom napjává tölt, mert mind az első Salamon templumát Nebuchadnezer s mind az másodikat fataliter Titus Vespasianus azon az napon égették el; és ma is azt az napot nagy böjtö- léssel, sirással tartják. Erről van 8 Zachar. *jejunium 4-ti, et jejunium 5-ti, et jejunium 7-im, et jejunium 10-mi erit domui Juda in gaudium, et in lae- titium, et in solemnitates praeclavat.*

²⁰⁾ Pynchas. Mivel az paráznákon és az bálványimádókon megállotta volna az Úrnak bosszúját. Itt a bölcsek megjedzették azt, hogy együtt jár akarkiben is az testi és lelki paráznaság és lehetetlen hogy az, kiben egyik találta, a másik ott ne legyen és ne következék; valaki bálványimádó, testében is paráznának is kell annak lenni. Ismét az testi paráznának is

Ki Pynkásznak örök igazsággal tulajdonították : nemzetségről nemzetségre mindörökké.

Szintén így bosszonták az pörlekedő vizeknél is : holott miattok Mósesre is gonosz következők,

Mert igen elbúsították vala az ő lelkét : kiért hirtelen olyat szóllott ²¹⁾ volt ajakival.

ré(ze)sülni kell az bálványimádásnak vétkeiben. Így találod ezt minden napi experientiából.

²¹⁾ *olyat szóllott.* Homályos lehet akarkinek is magyarázatja ez Móses ezekről; de az kik régtől fogván profétáktól és böles elejektől megtanulhatták, így értnék felölle : Az ægyiptusi kihozásban 3 egy anyától született szent profétája volt Istennek, Móses, Áron és Miriám, kit magyarul parasztnak mondanak Máriának, — zsidóul olyan név és szó nincsen azon értelemben. Az Mária keserűt teszen. Ez 3 szentek kedviért 3 nagy csudája volt Istennek fen az níp között: az manna Mósesért, az Áronért az oszlop, az vélek való forrás Máriaért. Bizonsága pedig ez, hogy érettek volt, mert holtok után velek együtt megszűnt mindenik. Az forrás azért kettő volt; egyik Massa Meribában lőtt az Mojses pálczájával megsujtás által, de az Urnak dűcsösége szemek láttára az kősziklán ott látszott *Ex. 17.* Azután olvasd *Num. 20.* mihelt Miriam megholt, ez víz elfogyott, és újulag zúgotnak Mósesre, mely szintén az Kádes pusztájánál, nem messze az Ammoreusok földihez volt. Ott újulag parancsoltatott Mojsesnek, hogy vizet adjon az nípnek, de úgy hogy csak szóval szólljon az kősziklának s az vizet ád, noha az pálczát is parancsalta kezében venni. Mojses pedig azt várván mint azelőtt Massa Meribában, hogy az Isten dűcsösége megjelenjék és úgy adatik ott is forrás: az pedig sem mondva sem ígéletben nem volt. És hogy az nem kezdett lenni, késedelmezett; búsult elmével az Izrael véneinek nehez szókot mondott; az kősziklát is, melyikből adathassék az víz, el nem választhatta és az csudatételnek mutatásában, mely az mindenható előtt könnyű és lehetséges volt, valami vélekedést mutatott és haladozást, ki miatt az nípnek annélkül is gyenge, vélekedező hűtit erőtlennitette, kit ott az textus világossan mutat és ezt az Isten méltósága ellen való véteknek tulajdonította. Mojsesnek, Áronnak fel is vetötte egy-néhányszor nekik. És az kősziklából nem szóval, hanem sujtolással (avagy mint másutt arról való éneken *Num. 21.) foderunt principes* az fejedelmek ástak, az nípeknek hadnagyi mesterekkel együtt önnön pálczájokkal. És az Chades Barneai forrás, ez szolgált az Áron folyóvizig az Hesebon király birodalmáig, kit az Isten csak szóval mondta volt, hogy parancsaljanak az kősziklának, ők pedig sujtolták, ásták. Más az hogy várakoztak arra, hogy az Isten dűcsösége szintén úgy mint Marában mutassa meg az kősziklát, ki nem volt mondásban sem ígéletben. Az mannáról pedig és az oszlopról itt az textus nem hozott okkasiot, de megtalálod az írás vizsgálásából, hogy halálokkal megszűnt ottan hamar az Mojses halála után,

Nem veszték, tisztították ki az pogán népeket is az földről: melyről parancsolt vala önekik. *Num. 33.*

És így közikben elegyedének a pogánoknak: és eltanulák azoknak rossz cselekedeteket;

És szolgálni kezdenek azoknak bálványoknak: kik ő nekik botránkozásokra lönek.

Sőt végre megáldozák az ő fiokat: és leányokat az ördögöknek. ²²⁾

És kionták sok ártatlan fioknak, leányoknak véreket, kiket megáldozának a Chenáán bálványinak: és megfertézteték az egész föld a sok vértől.

És megfertézteték magokat ily cselekedetekkel: és ondokul paráználkodának ²³⁾ éktelen találmányokkal.

Kikért felgerjede az Úr haragja az ő népére: és megutálá igen az ő szép örökségét.

És adá őket az pogánok kezében: és uralkodának rajtuk az kik őket gyűlöltek.

És megnyomoríták őket az ő ellenségek: és azoknak kezek alatt igen megsanyargattának.

Sokszor ízben megszabadította őket, de ők ismét elpártoltak gonosz tanácsokkal: és megverettek az ő bűnök szerént.

Ismét meglátogatta őket nyomorúságokban: mikor hozzá való keserves kiáltásokat ²⁴⁾ hallotta.

És mindjárt megemlékezett nekik régen tött frigyéről: megszánván az ő nagy irgalmassága szerént, ismét meg vigasztalta őket.

És ottan könyörülésre és megszánásra indított hozzájuk mindeneket: valakiknél ők rabságban tartattanak.

az mely napokon még mannat kellett ennük az Paesaig (mert 13 Adaron holt meg Mojses). Azelőtt készített eledelnek tartják az bölcsek, kiről öszvevetheted az Jos. Cap. 1. v. 11. Cap. 5. v. 12. Ezeket én itt csak jelentésképpen írom, mint rövid paraphrasisban, az ki bölcsekedni akar és fáradozni ezekben akar, ugyan ujjal mutassa meg nagyobb világossággal, a hol helye van és módja; itt az propositum nem arra való.

²²⁾ Minden bálványozással ördög uralkodik, lakozik.

²³⁾ Értsd a bálványokkal való *paráználkodást* és azzal együtt, mert mindenkor együtt járnak, az testi paráználkodás is.

²⁴⁾ Kegyes atyai természet vagy az Istenben, akarint haragudjék és akarint sujtolja fiait, de azért ugyan szánja mint sajátit és könyörül rajtuk sok száz, ezer bővebb irgalmassága ítéletivel.

Oh Uram, mi Istenünk, szabadíts meg minket, és gyűjts össze az pogánok között, hogy dicsérhessük a te szent nevedet: és felmagasztalhassunk ²⁵⁾ az te tulajdon dicséretiddel.

Áldott az Izraelnek ura Istene, mind öröktől fogván és mind örökké: és mondják minden népek ezt: Amen Halelujáh.

²⁵⁾ Noha mindenütt dicsérik az Istent, de közel sem úgy, mint ha szabad állapotban, országokban külön, magoknak lehetnének.

Otödik könyve a Soltárnak.

Psal: CVII.

Mondjatok ¹⁾ dicsíretet az Úrnak mert igen jó: mert örökké való az ő irgalmassága.

Mondják ezt az úrnak megváltottai: kiket megmentett nyomoratójoknak kezeiből.

Kiket messze földekről meghozott napkeletről és napnyugotról; északról és délről.

Kik eltévedvén az nagy pusztákon, ²⁾ útakat az kietlenben elvesztették volt: sohul emberlakta földre, városra sem találkoztanak.

Eléheztek és igen elszomjuhoztak: hogy lelkek is csak alig kesergett bennük.

Felkiáltottak az Úr Istenhez ³⁾ ily nagy nyomorúságokban: és ily keserűségekben megszabadította őket:

Reá igazgatván őket egyenes utakra: hogy szép rakott városra jussanak.

¹⁾ Négy rendbeli szabadulásnak neveivel íratott ez psalmus, főképpen úta-vesztett, bűdosó, éhező foglyokról, betegekről és az tenger szélvesztől hányandókról, de azután az egész providentiát felette bölcsen bizonyítja mind kicsiben nagyban az Úrnak hatalmas de nagy igazsággal való gondviselését, és az bűnért veszedelemre, az jóságért áldásra való változtatását bizonyítja. De végre feje, summája minden ítéletinek, cselekedetinek csak irgalmasság, mert az harag és ítélet csak üdökre való, az irgalmasság örökös az Istenben.

²⁾ Értsed ezeket ez világnak délre való részeire, az három Arábiák, petrea, deserta, foelix, és az Föveny-tenger körül, sőt Affrica egészszén majd olyan *pusztás*, Azsiának is az délre való része, holott sokszor az áros emberek és úton járók eltévednek.

³⁾ Mert sohul más reménségek nem maradt.

Tehát hirdessék az Úrnak ezek ily nagy irgalmasságát: és csudatételit az embereknek fiaihoz.

Mert az szent Úr ⁴⁾ elégittette meg az ő sóvárgkodó lelkeket: és az megéhezett lelkeket nagy sokkal betöltötte.

Hát kik sötét tömlecekben és az halálnak árnyékában ülnek: megbékóztatván rabi sanyargatásokkal, nagy vasakkal.

Holott azok az Úrnak parancsalati ⁵⁾ ellen pártolkodtak: és az magosságbelinek szent decretumit gyalázatosan megvetették,

Kiért Isten is megalázta nyomorgatással az ő szívöket: megbotlottak és nincsen ki felsegílje őket.

Felkiálnak az Úrhoz ily nagy nyomorúságokban: és ily keserűségekben megszabadíttja őket.

Kimentí őket az sötét tömlecből és halálok árnyékából: elszagvatván röllok minden vas békőjokat.

Tehát hirdessék az Úrnak ezek ily nagy irgalmasságát: és csudatételit az embereknek fiaihoz.

Mert összerontott érettek nagy vasass ⁶⁾ ajtókat: és erőss vas závárokat leszaggatott.

Hát nyimely bolondok ⁷⁾ rutt pártolkodó vétkekben való járásokért: és magok hamisságokért mint megnyomorgattatnak.

⁴⁾ Az Isten igazgatta, hogy abból az veszedelmes tévelygésből, éhségből, szomjúságból megszabadulván kívánságok szerént való városra juthattak, mert az mint írják és mondják, most is azokon az pusztákon, és fővenytengeren, sokszor az szélveszek csak oda temetik az ott járó áros karavánokat, és mások, kik ott békével járnak, azoknak testekből, ki nem rothad el hamar az száraz meleg fővényben, szödik és hozzák az múmiát, kinek az patikában sok orvossága vagyon.

⁵⁾ Rabsággal azok büntettetnek, kik az Istennek *parancsolatit* szándékkal, vakmerőképpen törtön törík. És főképpen paráznaságnak vétkében ha elegyedéknek. *Ecel. 23.* Főképpen akarmi nemzet ez világon az tíz parancsalat ellen ha él, Istennek ítéletiben forog, kit el nem kerül. De ez jegyezd meg, hogy az elsőeknek az úta-vesztetteknek sem bűnökét sem okát nem mondá nyomorúságoknak. Oka ez, hogy afféle áros kereskedő nípek első indulattal nem gonosz végre indulnak útukra: de az Isten más üdöbeli bűnökét tudván, abból való megtérésért, jobbulásért sanyargattja, kesergeti őket az remételen búdosással.

⁶⁾ Mert sokszor az rabok sem sattzon, váltságon, hanem csak titkos csudálatos alkalmatosságokkal szabadíttatnak meg, kit soha ne tarts történetnek, hanem Istent magasztalja rólla.

⁷⁾ *Bolondoknak* mondja azokat, kik nehéz sötétség által büntettetnek,

Minden jó étkeket meg kezd utálni az ő lelkek: elannyira, hogy szintén a halál kapujáig jutnak.

Felkiálnak az Úrhoz ily nagy nyomorúságokban: és ily keserűségekben megszabadítottja őket.

Tehát hirdessék az Úrnak ezek ily nagy irgalmasságát: és csudatételit, az embereknek fiaihoz.

És áldozzanak⁸⁾ érette dicsíretnek áldozatit: és számlálják sok jó cselekedetét víg zengéssel.

Hát az kik hajókban az nagy tengerre szállnak: szörnyű munkálkodást tesznek az sok vizekben,

Azok látják meg az Úrnak sokféle cselekedetét: és számtalan csudáit⁹⁾ az mélységben.

Ha parancsal, azokra rettenetes szélveszek támadnak: kiknek nagy hajók szörnyű magosságra emelkednek.

Mintha hirtelen szintén az égben hágnának és onnat sebessen az mély örvényekben borulnának: lelkek ily szörnyű rémülésben csak elámúlnak.

Reszketnek és idestova¹⁰⁾ csak elbódúlnak mint az részek: és minden mentségekre való bölcseségek elemésztődik.

nám az többit nem mondja bolondoknak, maga egy bűn sincsen bölcseségből, eszességből, hanem vakságból, bolondságból az nagyja: de azért híjja bolondoknak, hogy az betegséget Isten gyakrabban nem egy órában való szörnyűséggel mint az halált sokszor, hanem kicsiden-kicsiden kezdetvén, lassan-lassan öregbíti, melylyel mindjárt ha esze volna, első, másod napon poenitentia linia ha fogna, ha nem tud térni, maga bolondsága miatt nehezedik nyavalyája és több kínnal, nyomorúsággal is ugyan az megtérés által orvosoltatik meg Istentől; mert az lélek orvossága elsőbb az testénél, az penig az bűnbocsánat.

⁸⁾ Az többinek ide fel *áldozatot* nem hagyja, hanem itt az gyógyuló betegnek, maga szabad mindeneknek, kik Istentől szabadittatnak áldozattal, alamizsnával tisztelni az Istent, de többire mielő az nehéz betegségek késsére szoktanak meggyógyulni, inkább ezek szoktak fogadástelekekből alamizsnálkodni és jót cselekedni.

⁹⁾ Noha az földön, szárazon is sokak az Istennek *csudái*, de az nagy vizeken, tengereken sokkal nagyobb hatalmasságos és rettenetes ereje mutatodik Istennek az szörnyű szélveszeknek, haboknak rontó csatogásiban.

¹⁰⁾ Az ki kóstolta ezt az experienciából, inkább tud rólla gondolkodni, mint rajtam esett peregrináciomban Corciránál, az Adriaticum tengeren. Áldott az Úr örökké, ki életemet megtartván, az tenger vizéből,

Felkiáltnak az Úrhoz ily nagy nyomorúságokban : és ily keserűségekben szabadítja őket.

Megállatja az szélveszet hirtelen szép csendességre : és hallgatnak minden ő hajjai.

Mint ürülnek mihelt azok megcsendesednek : és vezeti őket kedves kifogó helyekre.

Tehát hirdessék az Úrnak ezek ily nagy irgalmasságát : és csodatételit ¹¹⁾ az embereknek fiaihoz.

És felmagasztalják ötet az nípek seregi közt : és az tanácsos véneknek gyülekezetiben dicsírjék ötet.

Ki sokszor az folyó vizeket száraz ¹²⁾ pusztákká csinálja : és az vizeknek folyásit szomjúhozó helyekké.

Ismét az kövér gyümölcs-termő földet soványnyá, só-darává változtatja : az rajta lakóknak sok gonoszságokért.

Viszont az száraz pusztákat bővön vízálló helyekké teszi : és az szomjú száraz földeket szép víz-forrásokká.

Holott megtelepít éhező nípeket : kik ott nagy roppant ¹³⁾ városokat építenek.

Kik annak mezejét szántják, szántják-vetik és szőlőket plántálnak : és annak szép gyümölcsét bétakarják.

kiben estem vala az magos hajóról ki akarván ugrani, ő magával alatt az hajóval kitaszította az partra és úgy tartá csudálatossan meg életemet mondom, áldott örökké az ő szent neve Amen.

¹¹⁾ Bódog az ember, ki bízik az Jákób Istenében, mert mind földön vízen szabadossan hatalmával menthet, óalmazhat, kit én bízást hirdetek ő szent Istensége felől, mert hosszú bűdosásimból is haza vezérlett, fogásagomból, negyedfél esztendeig való rabságomból szabadított, nehez betegségeből kegyessen orvoslott; az tenger súlyos hajjaiból szabadított; hirdetem az ő nagy jóvoltát és kegyességét örökké. Áldott az ő szent neve és bódog kivel annyi dajkalkodással méltóztatta bizonyítani, legyen jó emlékezetben az én lelkem ő szent felsége előtt és az ő szent nevének áldását én bennem és rajtam tartsa meg örökké Amen.

¹²⁾ Immár az üdökrül üdökre forgandó providentiát számlálja az Istennek, kiket ha látsz üdödben, vagy olvassz históriákban, ne tarts történetnek, hanem az Mindenhatónak cselekedetinek.

¹³⁾ Mind így találod ez világ igazgatásiban, rontott, épített az Isten eleitől fogva; az bűnért ront és jószágért csak kevesért is nagy jutalommal fizet és bódogít. Olvasd róllok az Cronologusokat, az Chosmografusokat.

Megáldatnak igen és felette elszaporodnak: barmok is nem pusztul, sem kevesedik.

Azután bűnökért ismét megkevesednek és igen megnyomorgattatnak: gonosz fejedelmek miatt ¹⁴⁾ és sok nyavalyáktól.

Sokszor az gyalázatot ugyan rájok önti az fejedelmeknek: és tévelyegteti ¹⁵⁾ őket haszontalanságban, minden jó út nélkül.

Ellenben felemel akarmely szegényt alávaló nyomorult sorsából: nagygyá teszi és sok házcselédre szaparittja mint az juhok nyáját.

Látják mindezeket ¹⁶⁾ az tiszta szüvűek és rajta igen örven-deznek: ki miatt minden Isten tagadók, hamissak csak befogják szájukat.

Tehát valaki igaz, bölcs, mindezeket így tapasztalja, magában tudja, megőrizi: és ezekről érti bizonyosan az Úrnak sok irgalmasságát.

CVIII. ¹⁾ (Sóltár.)

Dávid számára Sóltárének.

Uram Isten, mely igen kész az én szüvem: zengedezni és énekelni tenéked az ²⁾ én dicsőséges lelkemmel.

¹⁴⁾ Az jó *fejedelmek* Isten áldási, az gonoszok nagy ostora, azért nevezi külön nevezet szerint az több nyomorúságok közt, hogy gyakran azok is gonosz példájok miatt pusztulnak el az országok és nemzetségek, mint Juda nemzete Manasses miatt.

¹⁵⁾ Hogy semmi jó tanácsok, okosságok nem találtatik azoknak az nyavalyáknak eltávoztatására, az mit Isten rájuk fordít, sem eszek sem pénzek, sem sok népek, tanácsok és erős várok nem használnak Isten ellen.

¹⁶⁾ Hogy az Isten az bűnökért országokat, földeket változtat, gonosz fejedelmeket elront: viszont szilígy aláztatásokat nagygyá nevel és szaparit, bódogít, mert ez az universalis providentiában így találtatik, ha tűr is ideig az Isten és az rövid életű ember nem láthatja mind az ő idejében; de ha világteremtésétől fogva való históriákat felforgatsz, így találod, az jóért jó fizetés vagyon, az gonoszért gonosz. És így az Isten igazgatásának tagadói fogják be szájukat, mert ezt valósággal az Isten dolgaiban így találják vagy magokon vagy maradékjokon.

¹⁾ Ez Psalmus nagy részént oda fel is az hatvanodikban, kevés szónak változásival íratott.

²⁾ A zsidóban csak az vagyon, hogy «az én dicsőséggemmel» —

Serkenj fel te is én hárfám és hegedűm : kikkel minden hajnalban felserkenek az ő dícsíretire.

Dícsírlek én tégedet mindenható Isten, az népek ³⁾ között : és éneklek tenéked az nemzetségek között.

Mert az te nagy irgalmasságod ⁴⁾ mü hozzánk minden egeknek felette : és itt is minden földek felett vagyon az te dücsösséged.

Mert megszabadulnak bizonynyal az te szerelmesid : megmenti őket az te jób karod és megfelelsz énnékem.

Az Úr Isten így szóllott az ő szentségében : noh örvendjünk mert felosztom Sichemet : és az Suchot földet sorsra mérem :

Enyim Gileád ⁵⁾ enyim Manasse és Effraim fejem erőssége : Jehuda én tisztviselőm, parancsaló szolgám.

Moáb csak konyhám moslék fazaka, és Edomra vetem lábam saruját : ímez Philisteán csak vígan rikoltozok.

Hát még ki viszen engem amaz erős kolcsos ⁶⁾ városokra : és ki visel s vezérel engemet Idumaeára ?

Vajjon s Uram Isten, nem te vetettél volt-e messze minket : és nem jöttél, jártál régulta az mi hadi seregünkkel ?

Csak te légy azért minékünk segítségünk az mi ellenségünk

mely nem egyéb az emberben, hanem az jó lélek, mert a nélkül heábanvalóság az ember, por, hammu az ember.

³⁾ Valahol az embernek módja vagyon benne, mindenkor jób, gyönyörűsegesb s Istennél is fogatosb az Úr Istent hű, igaz, tiszta ecclesiában szolgálni és a sokasággal tisztelni. Más ahol afféle gyülekezetet nem talál, egyedül jób titkoson ő szent felségét szolgálni, hogysem bálványimádók köziben elegyedni, sőt azt el kell kerülni mint utálatost.

⁴⁾ Az szadadittásban szabados az Istennek *irgalmassága*, mely igen csudálatos lészen mint hordják haza kedvesen a rab zsidókat, mint az proféták *Esa. 61. 41.* jövendölték: ha az Úr Isten hűsége addig köteles hozzájuk, a mint ők is érdemelni és keresni fogják ő felségétől, mint ígérve vagyon, hogy rabságos helyekben és ellenség földén is nem hagyja el őket.

⁵⁾ Noha elszakadott volt az tíz ágazat az Dávid házátul. Itt jövendölésre magyarázza ezt Kymhi *Ezech. 37*, hogy ismét mind az egy Dávid Messiás alá, ki Dávid magvából való, éppen egy birodalom alá állapodik a 12 ágazat, és úgy hogy többet soha el nem szakadoznak egymástul.

⁶⁾ Talám Tyrust, Sidont érti ez városokon, mert azok is az ígélet földéhez valók, az mint Ábrahámnak ígírtetett, noha soha eddig nem bírták a zsidók, de övéknek kell lenni a profécziák szerint.

ellen: mert heába való — látjuk — minden emberi segítség és szabadittás.

Csak az Úr Istenben cselekedünk mi vitézséget: és ő eltapodja, megrontja minden ellenségünket.

CIX.¹⁾ (Sóltár).

Az főkántornak Dávid számára való ének.

Oh Uram Isten én dűcsöségem: kérlek ne hallgass ilyen igen:

Mert az istenteleneknek szájok és a csalárdoknak torkok, én reám igen ki tátódatt: én velem már csak csalárd nyelvvvel beszélnek.

Engemet rút gyűlölséges szókkal és cselekedetekkel ugyan megkörnyékeztenek: és szüntelen minden ok nélkül harczolódnak én velem.

Az én hozzájok való szeretömért is csak ellenségességet szenvedek ő töllök: ki helyén csak imádkozom.

És ök énnekem a jóért mindenkor gonosszal fizetnek: és szeretetem helyén gyűlölséggel.

Úristen látogasd meg te is ötet istentelen gonosz emberekkel és gonosz Sáthán-angyalt állas az ő jób keze²⁾ felöll.

Ha pörlekedik valakivel veszesse pörít és sententiáztassék lator gyanánt: és még imádsága is mind bűn gyanánt vétessék.

Magának is élő napjai legyenek kevesek: és becsületes tisztit is más vegye el.

Az ő fiai árvákká maradjanak: és felesége özvegygyé.

Csak örök búdosók, vándorlók legyenek gyermeki és kulduljanak: és elromlott pusztúlt házokból kenyereket kuldulva keressék.

Patvarral vegye el az uzsorás minden ő jóvait: ragadozzák és prédálják az idegenek minden ő keresményét.

Ne legyen senki az ki irgalmasságot nyujtson ő hozzá: és senki ne könyörüljön az ő özvegyén s árváin.

¹⁾ Saul előtt futtában Doég és több ellensége ellen.

²⁾ Az jób felöll való állás Istené és az szent angyaloké az híveken, mint Ps. 121. Itt ellenközöt kér, hagyja el az jó angyal, ki bal felöll nem szokott állani, és helyében onnat is álljon gonosz angyal, azaz minden cselekedeti csak gonoszra, veszedelemre izgattassék.

Legyen az ő vége kivágattatás : másod ízén nevék is teljességgel eltöröltessék. ³⁾

Emlékezetben forogjon az Isten előtt az ő atyjoknak vétke : és édes anyjoknak bűnei is el ne töröltessenek.

Sőt az Úr Isten színe előtt forogjanak szüntelen : ki miatt vágja ⁴⁾ ki ez földről minden emlékezeteket ;

Azért hogy ő sem akart soha irgalmasságot cselekedni, sőt nyomorúlt szegény embereket kergetett : és a keseredett töredelmes szívűeket ⁵⁾ hogy megölné.

Kívánva ⁶⁾ kívánja az átkokat és teljesödjének békéje rajta : nem szeretett semmi áldást és távozzék el is tőle.

Öltözzé fel az átkokat mint egy palástot és származzanak belső részeiben mint a vizek ⁷⁾ : és mint a kövér olaj ⁸⁾ csontainak belső velejére.

Legyenek az átkok rajta mint köntös, kivel bétakaródzék : és mint övedzője, kivel derekát felövedzi szüntelen.

Ez legyen jutalma az én ellenségimnek az Úristentől : és mindazoknak valakik gonoszt szólnak az én lelkemre.

Te pedig Uram, mindenható Isten, cselekedjél én velem az te nagy nevedért : az te irgalmasságodnak jóvolta szerént ments meg engemet.

Mert én nyomorúlt és szegény vagyok : és az én szívem igen megsebesítettett én bennem.

Mint az árnyék mint hajol el, csak úgy járkálok : idestova tibolygok csak mint egy sáska.

³⁾ Azaz fiok ne maradjon.

⁴⁾ Azaz magvokat szakaszsa teljességgel.

⁵⁾ A kik annélkül is keseredett állapattal voltak, azokat halálra keresse.

⁶⁾ Maga is átkozódó volt mind magára s mind másra, ő sohasem cselekedett olyat, az kiért áldották volna, hanem csak olyat kiért átkozták. És így mint saját keresménye olyan (olyan) az átok, kinek gyümölcsével bé kell telni.

⁷⁾ A víz-ital az bélre siet; azt mossza, tisztítja természet szerént való melegségnek táplálására az hűvösítéssel.

⁸⁾ Hathatós zsírja, melegsége és hevítése vagyon az olajnak a lágyításra, a velőig behat.

Térdeim is csak botlanak a sok bűjt miatt: és húsomról lefogott régi kövérsége.

De ezért is én csak gyaláztattam ő töllök: csak csudálkozva néznek és fejeket csóválják rajtam.

Segélj meg azért én Uram Istenem engemet: szabadíts meg az te irgalmasságod szerint.

Hadd tudják meg, hogy az te Isteni kezéd forgódik én mellettem: és csak te mindenható Úr cselekedted ezeket.

Hadd átkozzanak ők, csak te áldj meg engemet: támadozzanak,⁹⁾ de szégyent valljanak, kin az te szolgád örvendezzen.

Öltöztessenek az én ellenségim mind gyalázatban: és takarózzanak — mint felső palástban — a szégyen vallásban.

Kiért felette igen megdicsértetik az Mindenható Úr Isten az én számban: és nagy sokaságok között dicsőségesen tiszteltetik.

Azért hogy ő maga állott az nyomorútnak jóbjára: hogy megszabadítsa sokféle kárhoztatástól annak lelkét.

CX.¹⁾ (Sóltár).

Dávidért való ének.

Ilyen biztatást mondott az Mindenható Isten az én Uramnak a királynak, ülj bátor az én²⁾ jobbamon: miglen vetem az te ellenségedet zsámolyúl lábaid alá.

Az te királyi pálczádnak nagy erejét Cionból³⁾ szolgáltatja ki

⁹⁾ Ha nehéznek tetszik is az híveknek az istenteleneknek ellenek való támadozások, de abból jö ki az Isten dücsősége, mikor gonosz szándékokban megcsalatnak és az hívek állapota jobban lesz a szenvedés után.

¹⁾ Ezt a Psalmust az régi zsidó bölcsek tartják, hogy Eliezer régen írta volt Ábrahámról, mikor az 5 királyokat éjjel felverte volt és Jeruzsálemben Melchisedeknek (ki Sem volt) dézmát adott volt az prédából. Az a szent papság Ábrahámra szállott és maradékira, kiről megtanft a história *Gen. 14.* mint olyan régi éneket a kántorok fordították Dávid nevére és ő számára írták be a filiszteusok ellen való győzelemről. És egy értelme vagyon ez psalmusnak, mint a másodiknak és az 20-diknak, azaz nagy harc után ellenségen híres neves győzelemről való psalmus.

²⁾ Isten *jóbján* ülni vagy az kinek jóbjá felől áll az Isten (mint ugyanezen Psalmusban mondja) egyet teszen, Istennek bizonyos oltalma és kétség nélkül ellensége ellen győzedelmes állapattal lenni. És hogy ne szorgalmatoskodjék maga dolgán bizvást Istentől várjon.

³⁾ *Cionból.* Jerzsálemet és Cion várát nemsokára megvötte Dávid

az Úr Isten: kiért bátorságosan uralkodjál minden ellenségednek közepre.

Az te néped vidám és jókedvű, mely nap harcra, ellenségre megyen mint szintén a fényeskedő ⁴⁾ szent ünnepnapokon: mert ugyanis anyád méhétől fogva akkori áldott hajnal harmatja és te születésed ily győzedelmes királyságra hozott tégedet.

És így megesküdt az Úr Isten is és meg nem bánja, hogy te nagy király, és mint szent ⁵⁾ papi fejedelem vagy örökké: amaz régi szent Melchizedeknek rendi szerént.

Az Úr tenéked jobbod felől forgódik: megrontván haragjának napján sok királyokat.

Kemény ítéletet szolgáltat az pogánokon, megtöltvén sok völgyeket holttestekkel: és megrontván sok fejeket nagy messze földeken.

Ilyen útában s harczain szomjúhon ⁶⁾ iszik az folyó patakokból: ki után nagy győzedelmesen igen felmagasztaltatik az ő feje.

CXI. (Sóltár).

Halelujah. Dícsérem az Úr Istent teljes szívemből: az igaza k, nak ¹⁾ titkos gyülekezetiben és seregében.

királyságra menetele után, és oda birta országát és szomszéd ellenségét nemcsak meghódította, de bátran lakott közöttök.

⁴⁾ Harcz napján a vitéz ember szintén olyan fényessen, tollason, gazdagon öltözik mint innepnapokon; készíti magát vagy az reméllett győzelemhez, vagy a tisztességes [*egy szó kimaradt, talán ez: halálhoz*], jövődöli azért hogy olyan jó kedvű vitézi lesznek Dávidnak.

⁵⁾ Cohen a zsidó ige noha *fő papot* és utánna közel való pap urakat jedzi; de secularis és külső rend fejedelmet is teszen; olyat ki szentségben, tisztaságban tartja magát mint az papok. Mint vagyon, hogy az Dávid király fiai *Cohenek* voltak, azaz szentségkövető papok. 2. Sam. 8. v. ult. Fílii David erant sacerdotes Cohaním. A Dávid fiai papok valának, papi tisztasággal való szent fejedelmek; tehát magáról is úgy mondathatik itt az Cohen és az Messiásról is, nem más idegen értelemmel.

⁶⁾ Súlyos harczokon igen megszokott akarki is szomjúhozni mind az királyságért s mind a vérnek magában felforrásáért, és örömet is iszik akarmi patakból, de azután nagyobbra megyen az szép győzelemmel.

¹⁾ Az zsidó ige (Jasar) *igyenest, rectus* deákul teszen, ki tiszta vallású,

Oh mely nagyok az Mindenható Istennek cselekedeti: kiket akarki is kedve szerént vizsgálhat valamint akarja.

Dícséretes és dűcsőséges minden ő cselekedeti: és abban való igazsága megmarad mindörökké.

Nagy emlékezeteket szerzett magának csudatételi ²⁾ által: könyörülő és igen irgalmas ez az Isten.

Prédául sok gazdagságot adott az ötlet felöknek Egyiptusban: megemlékezvén örökké az ő frigyéről. ³⁾

Nagyobb erejét mutatta, kit még azelőtt meghirdettetett ⁴⁾ az ő népének: nekik adván annyi pogán nemzetségeknek örökségit.

De efféle cselekedeti is az ő kezének mind hűségéből ⁵⁾ és ítéletből származtak: sőt minden látogatási igen hűségesek.

Egyik ígéreti s rendelése többekhez ⁶⁾ igen erős kapcsolattal rendeltetett mind örökké: és mind megteljesíttetnek nagy hűségben és nagy tökéletességben.

Bizonyos váltásokokat küldött az ő népének, és az ő frigyét örök állandóságra parancsolta: szent és igen rettenetes az ő neve.

Kezdeti az igaz bölcseségnek a Mindenható Isten félelme: mely jó értelmet ad, minden ő cselekedettel való cselekedőinek ⁷⁾: és azoknak dícséretet megmarad mindörökké.

tiszta életű. És így mondja Balam proféta az zsidókról az ígéket: haljon meg az én lelkem az egyenesek halálával, azokat tartja igazaknak.

²⁾ A szombattal teremtésben való csudáit és az több innepekkel az Egyiptusból való szabadítást, pusztában való csudáit örök emlékezetben hatta.

³⁾ Fogadta volt Ábrahámnak, hogy sok gazdagsággal hozza ki onnat, azt teljesítette bé.

⁴⁾ Megjövendölte még azelőtt és effelől nem kerülhették el, ellene sem állhattak, hogy annyi hatalmas pogán nemzetségek földit, országit a zsidó népnek adta.

⁵⁾ Istenre nézve *hűsége* volt, hogy régen tölt fogadásit híven bétöltötte a zsidóknak: ítélete, büntetése volt penig az pogánokra nézve, kik az ő sok gonoszágokért üzettek, pusztítottak ki az földről. *Gen. 15.*

⁶⁾ Ábrahámmal, Móses által Dáviddal köttetett frigyei, esküvései, egyik az másikat segitti, erősítte és semmi el nem marad fogadásiban, beteljesednek, ha szintén sok bűnök miatt halogatják is az emberek magok kárával, nyomorúságával: de az irgalmassága, hűsége végre minden bűnökkel eltörölvén, eleit veszi nagy kegyelemmel és ez világot örök bódogságra újíttván, restaurálván, éppen bételjesíttetnek minden ígéretek.

⁷⁾ Ilyen sentenciával magyarázzák a zsidó bölcssek: valakinek a böl-

CXII. (Sóltár).

Bódog férfiú az ki féli ¹⁾ az Mindenható Istent: az ő parancsolatjában igen ²⁾ gyönyörködik.

Erős és hatalmas lesz en e földön ennek az ő magva: és ez ilyen tökéleteseknek nemzetségek megáldatik.

Minden bőség és gazdagság az ő házánál ³⁾: az ő igazítása megmarad mind örökké.

Az sötétségben és nagy háborúságban is világosság támad az igazakra: mint könyörülő igen irgalmas igazakra.

Az jámbor ember könyörülő és kölcsön-adó: megfontolja minden cselekedetét nagy ítélettel.

Mert örökké az soha meg nem mozdul és el nem tántorodik: és az igaz embernek jó emlékezeti marad mindörökké.

Ha gonosz hirt hall is, attul semmit sem retteg: helt áll az erős szíve, és bizik az Úr Istenben.

Ő hozzá ragaszkodott szíve igen és semmit nem fél: mindaddig míg ellenségének romlását látja.

Bőségesen ⁴⁾ osztogat a szűkölködőnek és az ő igazsága ⁵⁾

cseségét bűneitől való félelme megelőzi, annak bölcsesége igaz bölcsesség és meg is erősítették: de valakinek bölcsességét bűneitől való félelme meg nem előzi és az bölcsesség mellett szaporán vétkezik és bünt cselekedik annak bölcsesége haszontalan és meg nem erősítették.

¹⁾ Az *félelem* nem hagyja vétkezni az tiltó parancsolatok ellen.

²⁾ Az jó kedv és szeretet bételjesítetté mind az hagyományból való parancsolatokat. Mert kétféle mind az egész parancsolat, vagy tiltó vagy parancsoló. Ezen: *a parancsolatban igen gyönyörködöm*: magyarázzák a zsidó bölcsék Ábrahámot. Mikor azt hatta Isten: *menj ki földedből*, utánna vagyon mindjárt: *és felvévé Ábrahám Sárát, az ő feleségét és elindula*. Mikor azt hatta, hogy körülmetélkedjék; meg vagyon írva: ugyanazon napon Ábrahám körülmetélé magát. Mikor azt hatta: vedd fel Izsákot, az te egy fiadat; meg vagyon írva: felkele jó reggel Ábrahám és fiát maga mellé vévé és elvivé.

³⁾ Magának és gyermekének ezen az világon, az más világon pedig örökben megtartatik igazsága. Ötféle áldásit számláljuk pedig az Úr Istennek ez világon: erősség; gazdagság; szép fiak, leányok; bölcsesség és sok esztendeig való élet.

⁴⁾ Meghatározzák a bölcsék, ha ki szintén tékozlással adakoznék is, ötöd részét javainak arra elégségesnek tartják, azaz két dézmát, és tiltják, hogy a felett bátor magát is ne szűkesítse.

⁵⁾ Zsidóul az alamizsna ugyan *igazságnak* vagy igazulásnak monda-

megmarad örökké: sőt méltóságos állapotja felmagasztaltatik nagy dücsőséggel.

Látja ezt az Istentelen, bosszonkodik, fogát csikorgatja és bosszújában ugyan ellankad: de az¹⁾ istenteleneknek kívánságok csak elvesz.

CXIII¹⁾ (Sóltár).

Hallelujah, dicsérjétek az mindenható Istent²⁾ ő szolgálai: Dicsirjétek az Úrnak szentséges nevét.

Legyen áldott az Mindenhatónak szentséges neve: mostantul fogván mind örökké.

Napkelettől³⁾ fogva mind napnyugotiglan: dicséretes az Úr Istennek neve.

tik, mert az bűnököt is elfedezi, megváltja, megbocsáttatja. És az ki tiszta szívvel cselekedik, úgy mint csak Isten kedveért, ő tisztességére, nem embernek szeme előtt való dicséretért, sem nem más, nagyobb jutalomváráért, hanem csak Istenhez való szeretetiért: hallgasson igen és hagyja Istenre, és olyllyá tartsa mikor megcselekedte, hogy tartozásához képest semmit nem cselekedett volna: ne féljen, hogy az hű Istentől elveszzen jutalma.

¹⁾ Ez következő 6 zsoltárokat el szokták mondani minden új hold innépén: a *Paesah Sevíot* és mindenik fő három innepeken.

²⁾ A kik igazán esmerik az ő urokat Isteneket és nem hivalkodók, nem isteni tiszteletben, hanem az tanulás mellett sokkal bőségesb jó cselekedetek és minden jóban való fogyhatatlan fáradságok.

³⁾ Tanuld meg itt, hogy az Istennek dücsősége és tiszteleti e földi emberektől kétképpen adatik és származik ő felségéhez. Egyikképpen az ő híveitől, kik igazán esmerik, félik, tisztelik directe, immediate csak az egy Istenre nézve vagy az eleiben jut imátságok, tiszteletek és alamizsnájok. Másikképpen: indirecte et immediate akarmely teremtettt állatokat mennyen földön tiszteljenek, napot, holdot, csillagokat, angyalokat, oda fel vagy itt alatt a Sáthánnak mesterséges találmányiból, practikájából, akarmi bálványokat, czinkos, csuffos rutságokat tiszteljenek az rít, sötétséges tévelygésnek vaksága bő lévén, tudatlanul is valamit az Istenségek tisztességére, ők jó szüből szándékból cselekednek mediate, mind az mennyei nap, hold, csillagok, mind a Sáthán, ki az bálványokban, bálványozókban uralkodik: az mindenhatónak, mint summa suprema causának adják a dücsőséget és ez az világnak Istene az Sáthán is meghajol, retteg, fél a Mindenhatónak istenségétől. Az tévelygőknek pedig noha lelkök örökké elvész, de ha mi jót Istenségnek tiszteletére nézve cselekednek, elveszik jutalmát itt ez világon, adóssá Isten azzal nem marad és így az igaz Istennek dücsőségét az egész

Felmagasztaltatott az Úr Isten minden nemzetségek felett: és az egeket is feljűlmúlja az ő dicsősége.

Kicsoda volna olyan mint az mi Urunk Istenünk: ki minden magasságok felett helyeztette lakó helyét és ülő székit.

De mégis látásért, vigyázásért magát alá bocsátja minden rejtekre: mind mennyben s mind az egész földön.

Ő emeli fel sokszor a föld porából a szegényeket: és a szeméből felmagasztalja a szűkölködőket,

Hogy űltesse azokat egy rendben a fejedelmekkel: az ő népének fejedelmével.

Ki az magtalanokat szerzi nagy cseléd háznéppé: és mint edes anyát szép fiaín, igen megvigasztalja Halelujah.

CXIV. (Sóltár).

Mikor kijött Izrael Egyiptusból: és az Jákób háza az nehéz ¹⁾ nyelvű nép között.

Akkoron ²⁾ Juda volt az ő fő megszentölője: és Izrael hatalmas parancsoló ³⁾ országa.

Mihelt látta az tenger, kétfelé futott előtte: és a Jordán folyó vize visszatért.

Az hegyek ⁴⁾ ugráltak, rengettenek mint a kosok: és az hal-mok mint a juhoknak bárányi.

De mi lelt volt téged tenger, hogy megfutamodtál: és te Jordán vize hogy visszafoltál?

világról magának veszi csak és magának tulajdonítja, mint ez hely bizonyította. És *Mal. 1.* — *Jer. 2.* sőt az Istennek az ő hívei ellen, mikor restek, tétoázók, változók az ő igaz tiszteletiben. Ez fő astronomia, mikor az pogánokat jobbagnak, tökéletesebbeknek, jámboragnak, kegyesebb, tisztább életűeknek bizonyíthatja az ő népénél. Mint Erasmus írta volt az lutheránusokról, hogy senkit nem látott, ki avval az religióval jobba lőtt volna.

¹⁾ Noha sok esztendőig laktak Egyiptusban, de az tulajdon nyelvöket, a szent nyelvet el nem változtatták és ha kételenség alatt egyiptusi nyelven kellett szólniok, paraszt, idegen nyelvnek hitták az tulajdon természet szerint való nyelvhez képest.

²⁾ Naasson, a Juda tribusának fő kapitánya az, mert először is a kezdett a tenger hasadásában indulni és úgy ment utánna az több zsidóság.

³⁾ Kinek már Isten kívül senki nem parancsolt.

⁴⁾ A Sinai hegy és az körülle valók a törvény kiadásakor Pharan, Seyr etc.

És tő hegyek, mi lelt volt hogy ugráltatok mint az kosok : tő halmok, mint a juhoknak bárányi?

Nem egyébért úgymond, hanem az Úrnak színe előtt megrémült⁵⁾ volt a föld : az Jákób Istenének színe előtt.

Az előtt, ki változtatta a száraz kősziklákot is bőséges vizekké : és a szikacs kősziklákat bőforrású vizekké.

CXV. ¹⁾ (Sóltár).

Nem nekünk Uram Isten, nem nekünk, hanem az te szent nevednek add a dicsőséget : az te nagy irgalmasságodért és igaz hűségédért.²⁾

Ugyanis mire mondják azt sokszor az pogánok nekünk : hol vagyon most a tő Istentek.

Bizonyára a mi Istenünk³⁾ az egekben láthatatlanságban vagyon : de valamit akar az egész földön is szabadoson azt cselekedti.

Inkább az pogánok bálványi⁴⁾ noha ezüstök és aranyak : de mind csak emberi⁵⁾ kéztől csináltattak.

⁵⁾ Felelnek az vizek és a föld okát adják mozgásoknak ; Istentől való féltékben cselekedték mint urok, teremtetők előtt.

¹⁾ Erről a Psalmusról vagyon vélekedés a bölcsesknél : némelyek itilték, hogy az tenger partján szabadulásakor éneklette volna a zsidóság Móssal együtt ; némelyek hogy Chanania, Misael és Azaria, a bárom ifjak az égő kemenczében mondták volna, — mert a Psalmusokat az babyloniai rabság után szödték így össze ; némelyek azt, hogy Mardocheus és Eszter éneklették volna.

²⁾ Isten *hűségének* értetik, mikoron ő szent felsége az benne bízókát ígéreti szerént megtartja, megmenti és szabadítja.

³⁾ Illyen különbség és választás vagyon a mi Istenünk és az más Isten közt, Isten és a pogáni bálvány közt, hogy a mi Istenünk az egekben lakik, ez földön nem látszik, hanem csak munkáiban, cselekedetiben, de az pogánok bálványit megmondja micsodások ? mert noha mennyieiek és megholtak nevére vadnak csinálva, de az balgatag község a mi előtt imátkozik, azt tartja tulajdon Istenének.

⁴⁾ Zsidóul a *bálvány* oly ígével neveztetik mint desertor, elhagyó a szükség idején, ki nem segít, hanem belé hagyja a benne bízókát.

⁵⁾ Hogyhogy segíthetnék azok az embereket, holott magokat is emberek csinálják ; az igaz Isten pedig igen erőssen megtiltotta, hogy őket

Szájok vagyon ő nekik, de nem szólhatnak: szemök vagyon nekik, de nem láthatnak;

Fülök vagyon nekik, de nem hallhatnak: orrok vagyon nekik, de semmit sem szagolhatnak.

Kezek vagyon, de nem tapogathatnak, lábok, azon nem járhatnak: és torkokon semmi zengedezést nem bocsátanak.

Legyenek olyanok mindazoknak csinálói: és mindnyájan valakik azokban biznak.

De te Izrael bizzál csak az egy Mindenható Úr Istenben: mert⁶⁾ bizonyos segítségetek és paizsotok az tőnektek.

Tű is Áronnak háza és cselédje, bizzál az Mindenható Istenben: bizonyos segítségetek és paizsotok ez tőnektek.

Tű is Istenfélő szentek bízzatok ez Mindenható Úrban: bizonyos segítségetek és paizsotok az tőnektek.

Uram Isten, emlékezzél meg mű röllunk és áldd meg az Izraelnek házát: áldd meg az Áron papnak is házát és szép cselédit.

Áldj meg azonképpen minden Istenfélőköt is: kicsideket⁷⁾ nagyokkal egyetemben.

Többítsen és szaporítson⁸⁾ jó áldásban az Úr Isten mindnyájan tüttöket: tüttöket mindnyájan és a ti gyermekiteket:

Áldottak vagytok tü mindnyájan az Mindenható Úr Istentől: attúl a ki mind mennyet és a földet teremtette.

Ugyanis az egeknek egei⁹⁾ a Mindenható Úr Istené: a földet¹⁰⁾ pedig adta az embereknek fiainak.

Mert az megholtak¹¹⁾ nem dicsírhetik az Úr Istent: és akik testestől lelkestől a kárhozatra szállanak.

semmiképpen hasonlatosságban ne faragják, csinálják, tiszteljék. Isszonyú lelki parázñaság hát az képeknek csinálása, tisztelete.

⁶⁾ Nem hágy el mint az pogánok bálványi szükségtek idején.

⁷⁾ Az *kicsideket* az nagyokért és az atyák, anyák jószágokért áldja meg Isten éltekben. És contra a büntetés is azoknak bűnökért, mert a kicsinek magokban ártatlanok.

⁸⁾ Az igaz vallásban és az egy igaz Istennek bálványozás és emberi találmány nélkül való igaz tiszteletiben.

⁹⁾ Magának választotta saját lakóhelyül.

¹⁰⁾ A föld az Isten lábainak zsomálja.

¹¹⁾ Az bálványimálok pedig míg ez egész földön mozognak is holtaknak tartatnak lelkekre nézve Isten előtt, nem is szolgálnak az Istennek directe et immediate és így a generalis providentiában is csak *per* 3-tias,

De mi áldjuk mindenkor az Mindenható Istent: mostantul ¹²⁾ fogva mindörökké. Halelujah.

CXVI. (Sóltár).

Szeretem természet szerént a mindenható Istent: mert meghallgatja ¹⁾ mindenkor az én szómat és könyörgésemet.

Mert hozzám hajtotta kegyesen az ő füleit: kit én is (nem más) minden napaimban szükségemre kiáltok.

Sokszor környékeztek meg az halálnak kötelei, és a koporsónak szorongatási elborítottak: nyomorúságokban és sok keserűségekben ²⁾ találkoztam.

Olyankor mindjárt csak az mindenható Úrhoz kiáltottam: mondván, kérlek én édes Istenem, ments meg az én lelkemet.

Igen irgalmas ez az Isten és kegyes a jó cselekedetekre: és a mi Istenünk igen könyörülő.

Meg szokta őrizni az egyűveket ³⁾ az Úr Isten: mikor én megnyomorodtam, csak ő volt nekem megszabadítóm.

Térj meg hát én lelkem ily bizodalmadhoz és nyugosd meg magadot: mert az Úr Isten ⁴⁾ igen kegyesen gondot visel én reám.

Mert megszabadítottad lelkemet az haláltul, szemeimet a könnyhullatásoktól: lábaimot veszedelmes ⁵⁾ csuszamodástul.

4-tas causas az influentiáktul, az csillagok erejétől bírattatnak, igazgattatnak, kiktől az Isten hívei nem félnek. *Jer. 10.*

¹²⁾ Mind az életben dicsírik az Úr Istent s mind az jövőendő örök bódogságban.

¹⁾ Tartozom és adós vagyok igen azzal, hogy szeressem igen az én Uramot Istenemet, mert ő is igen kegyesen meghallgatja az én szómat és könyörgésemet. Mivel tartoznál olyan atyádnak vagy olyan uradnak, a ki mindennek előtt oltalmazna és kedvesen tartana, kérésedet meghallgatván.

²⁾ Véletlen és gondolatlan nyavalyákat és veszedelmes eseteket ért itt.

³⁾ Mind eszeseket, *egyűgyűeket* Isten oltalmaz, de különb módon, mert az egyűgyűek oltalmazásában nagyobb hatalma tetszik, látván akarki is hogy azt emberi okosság nem segítte, hanem az Úrnak hatalma; a bölcsét is és az [esz]est[?] szabadította, hogy maga eszében nem bízván, az Úrnak segítségre való hívása mellé s alája veti a maga okosságát: mert ha csak tulajdon eszével akar szabadulni, megcsalatik inkább és veszedelembé nagyobbba esik. *Jób 5. v. 2. 13.*

⁴⁾ Itt a zsidó íge oly, ki *szoptatós anyát* is teszen, ki, vagy kéri vagy

Hogy bátorsággal járhatok az Úr Istennek előtte: az élőknek örökös földében. ⁶⁾

Hittem nagy bizonyosan királyságomról való biztatásomat, ha néha sápolkodásokkal szóllottam is: mikor felette nagy veszedelmekben nyomorgottam.

Mindazáltal akarmely hirtelen rémült futásomban is ugyanazt mondtam: nyilván minden ember hazug. ⁷⁾

Mit fizessek tehát én az Mindenható Istennek: mindennyi sok velem való jótéteményejért.

Ennyi szabaddittásinak áldomás po(r)harát ⁸⁾ kezemben veszem és vígan felemelem: ki mellett az Úrnak szent nevét áldom és segítségre kiáltom.

Fogadásimot, kiket ez Úrnak ígírtam, mind megfizetem: ugyanitt most minden ő szent népei előtt.

nem, ottan-ottan oda adja csescit gyermekének ingyen, olyan kegyességét példázván az Úr Istennek az hívekhez.

⁵⁾ Olyan *csuszamoddst* mutat a zsidó ige, kit más taszittana keményen.

⁶⁾ Élőknek földének hívatik az ígéretnek földje a rajta lakókért, mert esmeretes volt az Isten zsidóságbán, és csak azok élhetnek az kik Istent esmerik mind ez világon s mind az örök bódogságbán. És az bálványimádó pogánok holtaknak tartatnak az írásban *Ps. 15. 17. 2.* Az jobb egéjért egészségesb és jobb elme adó föld egyéb földeknél. 3. Hogy annak eltemettetett halotti is inkább mind élnek, sok patriarchák, szentek és proféták; és az első feltámadás is, a másik is inkább azoké leszen. Így azért Dávid Isten előtt való járását az élők földében, mind az jelen való világon, mind a feltámadás után való bódogságbán ígérte magának. Ezért kívánták messziről is oda temetkezni Jákób és József, hogy ott lehessenek és találtaassanak a feltámadáskor. És az mely barlangot Sára temetésére Ábrahám megvött pénzen, még tudva volt, hogy Ádám, Éva ott feküdtek temetkezve, azután Ábrahám, Sára, Izsák, Rebeka, Jákób és fia. Sőt Josephus írja, hogy nemcsak József, hanem mind a 12 patriarchák haza vitettek temetni Egyiptusból.

⁷⁾ *hazug.* Ez két verset világossan magyarázza *Ps. 31. v. 23.* hogy ha néha tántorgatta volna az Dávid hűtit is a nyomorúság, de tökéletes hűt megmaradott nálla Istennek neki tött ígéretiről és ugyanabban maradt állhatatossággal, akarmely lehetetlennek lássék az emberek előtt is királyságra való menetele; de mind hazugságbán maradnak minden álnok ellene való practikájokban és az Isten beszéde ő felőlle igaz leszen.

⁸⁾ (*Ez a jegyzet kimaradt a kéziratból.*)

Mert megtetszik rajtam, hogy mindenkor igen drága volt ez Úrnak szemei előtt: az ő kedves, kegyes szentinek halálok.⁹⁾

Bizonyára ugyanis Uram Isten én te szolgád vagyok, én te szolgád vagyok, és a te szolgáló leányodnak¹⁰⁾ fia: azért im el is oldoztad minden nyomorúságos köteleimet.

Tehát én is felségednek áldozom vallástételnek áldozatjával: és a te mindenható szentséges nevedet imádom.

Fogadásimot, kiket szent Istenségednek ígertem, mind megfizetem.

Mondom ugyanitt az Úr Istennek szent házának pitvarában: és te benned én édes Jeruzsálemem.¹¹⁾ Halelujah.

CXVII. ¹⁾ (Sóltár).

Dicsérjétek az Mindenható Istent minden pogán nemzetségek: és magasztaljátok őtet minden népek;

⁹⁾ Soha üdö előtt nem hagyja őket az istenteleneknek elfogyatni, sem igazság nélkül.

¹⁰⁾ Mert az gyermekek inkább mind az anyjok természetire fajzának, noha az tanútság és nevelés sok jót szerez benne, de az természet szikrája is kitör mindenkor belőlök. Istennél kedves és szent asszony volt az Dávid anyja és ezért bíztatja Isten előtt anyjának kedvességével magát, hogy jó fajzat és jó asszonytól való. Ez az oka, hogy a Királyok könyvében mindeneknek meg vagyon nevezve az anyjok, arról vévén ítéletet bizonyosan fajzása szerint, ki jó s ki gonosz lőtt közüllök. Physica causája pedig ez ennek: mivel a férfiúnak fajzó magva feje, az asszonyi állaté pedig veres és vérből vagyon, valami feje az emberben ugymint csontjai, agya veleje, inak és porcogó, szeme fejére, körme, mind a férfiú magvából terem. A szíve, húsa, haja, szeme feketéje, az asszonyállat magvából. Ez okon a természetnek inkább a szű után kell menni, mely az asszonyé, a fogadás is övé, és első elevenedő, utolszor meghaló tag az emberben. A fajzás módjáról pedig mint teremjen a férfiú és az asszonyi állat, az alkalmatosság nem hozzá szállanom.

¹⁾ Mikor az Új Testamentum ígéreti szerint az szent léleknek ez egész világon való népekre bőségesen kiöntésével megtérnek és térítettnek minden pogánok az egy Úr Istenhez, minden bálványok, bálványimádók és istentelenek kitisztittatnak, marad csak egy igaz hit és egy igaz vallás tudniillik, az egyedül való Istennek igaz esmereti, az ő igaz Messiás által, úgy hogy a zsidóság az ő neki adott törvénye szerint, az pogán nemzetségek pedig az Noénak adatott 7 parancsolatok szerint szentségben, igazságban és fegyhételtségben szolgálják az Úr Istent. Ez

Mert megerősített már mi rajtunk az ő irgalmassága: és az Úr Istennek hozzánk való hűséges jóvolta mind örökkön örökké. Halelujah.

CXVIII.¹⁾ (Sóltár).

Dicsérjétek a Mindenható Úr Istent, mert igen jó: mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

Mondja most ezt az egész Izrael örömmel: mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

Mondja most az Áron pap egész cselédje: mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

Mondják most ezt minden Isten felő szentek: mert örökké való az ő irgalmassága.

Kemény szorongatásomban kiáltottam én csak ez Úr Istenhez: és imé megfelelt az Úr, megtágasíttással énnekem.

a rövid Psalmus, ki csak két versből áll, akkor énekeltetik és mondatik mind a széles világon és arra valónak magyarázzák a zsidó doctorok.

Az Noé idejében adatott 7 törvényeket pedig ezeket számlálják: I. Egy Istent hidjen és csak azt imádja, tisztelje. II. Bálványképeket ne csináljon se tiszteljen. III. Az szombatot megszentelje, mint világ teremtésének frigyét és jegyét. IIII. Embert ne öljen. V. Ne paráználkodjék. VI. Felebarátját úgy szeresse, az mit magának nem akar, mással se cselekedje. Az mit magának kívánna, hasonló állapotban, ő is azt mással megcselekedje. És erről magistratus által igaz törvényeket szolgáltatasson. VII. Semmiféle állat vérét meg ne egyék, hanem a földre össék; se eleven állatból tagot ki ne messen az végre, hogy megegye. Ilyenek voltak Dávid idejébe és Salomon idejében a zsidók jobbágyi, kiknek az templum építésébe is szolgálatjokkal éltek. Az Apostolok is ilyen formán láttattak discourálni a pogánokból megtérendőknek törvény-tartásokról. Ezután is mint leszen abból való állapotjok a külső nemzetségeknek, országoknak, láss rólla *Zachar. 14.* Külön volt s külön leszen a zsidóknak nagyobb szentségekre, tisztaságokra való törvények, mivel ők Istentől szent néppé és királyi papságra, sőt mint titkos kincse, különválasztatott volt az Úr Istentől, hogy közüllök annyi nagy szent proféták, királyok származzanak, és a Messiás is, és ez világon minden pogán nemzetségek előtt mind áldásának az jóságért s mind Isten haragjának az bűnért példái és tükeri legyenek.

¹⁾ Kétképpen való magyarázatot tesznek ez Psalmuson a zsidó bölcsek: Dávidra egyképpen; másképpen az egész Izraelre, mikor ez mostan rabságokból megszabadulnak. És Kymhi ez utolsó értelmet jóvallja.

Velem vagyon ez Mindenható Úr, semmit nem félek: mit cselekedhetnék ellenem a gyarló ember.

Velem ez Mindenható Isten és az én segedelmemmel: szemimmel adja látnom az én gyűlölőimnek veszedelmeket.

Tehát jobb sokkal bízni e Mindenható Úrban: hogy sem a gyarló emberekben.²⁾

Sőt bizony sokkal jobb bízni ez Mindenható Úrban³⁾: hogy sem mint e földi halandó fejedelmekben.

Mert imé minden pogán³⁾ népek megkörménykeztek vala engemet: ez Úrnak nevébe mind levágtam őket.

Környül vöttek és igen megkörménykeztenek: ez Úrnak nevébe mind levágtam őket.

Megkörménykeztek mint az raj-méhek, de hamar ellankadtak mint az apró tövisnek tüze: és ez Úrnak nevében mind levágtam őket.

Sokszor tasziton⁴⁾-taszítottál, hogy én elessem: de az mindenható Úr Isten segített engemet: minden erőm és dicséretem nekem ez Úr Isten, csak ő lött most is nekem ily dücsöséges szabadítóm.

Felszóval rikoltással hallatik a szabadulásnak öröme az igazaknak hajlékiban: hogy az Úrnak jobb karja⁵⁾ győzedelmes vitézséget cseleke[det]t.

Az Úrnak jobb karja igen felmagasztaltatott: mert az Úrnak jobb karja nagy vitézséget cselekedett.

Lám nem halok még meg az mint gondoltátok pogánok, hanem inkább ezután jól élek: és hirdetem az Úrnak ily csuda cselekedetét.

²⁾ *emberekben.* Emberben s emberi erőben való bizodalom úgy tilalmas, mint *Jer. VI.* magyaráztatik. És ha az Úrtól elszakad az ő szíve, mert ha Istentől támasztatott eszköznek esmeri, még kérni kell az Istent inkább hogy támaszszon jó kedvéből segítségre való eszközöket és szíveket indítsa, hajtsa hozzá jóra az embereknek.

³⁾ *pogán.* Ez az vers mutatja, hogy az egész Izrael mostani rabságokból való szabadulására és annak nagy napjára rendeltetett énekeltetni *Ezech. 38. 39. Zachar. 12.*

⁴⁾ Assvérus király, Adriánus császár és többek.

⁵⁾ Mikor a Góg Mágóg hada mind levágattatik és sohul a szentek ellen nem marad egy ellenség.

Sújtolván-sújtolt⁶⁾ engemet az Mindenható Úr Isten: de veszedelmes halálra ugyan nem vetett engemet.

Nyissátok meg tehát nekem imez szent templumnak kapuit: hadd menjek beléjük, és ott dicsírhessem az Úr Istent.

Bizony ez Mindenható Úrnak kedves szent kapuja: az megszabadult igazak mennek bé rajta.

Dicsírlek téged Istenem, hogy meghallgattál⁷⁾ volt engemet: és most ilyen örvendetes szabadítással látogattál.

Mert imé az mely követ⁸⁾ megvetettenek volt az építők⁹⁾: most az tétetött szegelet-kövé.

Csak a Mindenható Istentől lötenek mindezek: de csudálatosok igen az mi szemeink előtt.

Ez tehát az nagy nap, melyet a Mindenható Isten szerzett: jer vigadjunk és örvendjünk ő rajta,

Mondván, kérlek Mindenható Isten szabadíts meg örökben kérlek: kérlek Mindenható Isten, tégy örökösön jó szerencséssé kérlek.

Áldott valaki¹⁰⁾ jött a Mindenható Úrnak nevében: megáldunk im mi is az Úrnak szent házábul.

Oh erős Úr Isten, világoskodjál mi rajtunk mind örökké: azonban kötözzék az áldozatra való juhokat kötelekkel a szent oltár szarvaihoz.

Te vagy én erős Istenem éstéged dicsírlek: én szabadított Istenem és téged felmagasztallak.

⁶⁾ Bűneim bocsánatjára tisztogatott az nyavalyák által, de elveszteni nem akart, jómrá való dorgálási, dajkálkodási volt az ok.

⁷⁾ *hallgattál*. Mikor az nyomorúság rajta tartatik és míg rajta vagon az emberen, nem tudhatja, ha akkori könyörgése meghallgattatott-e vagy nem, de azután veszi észében, mikor megszabadul, ha hirtelen nem lött is, de Isten ugyan meghallgatta volt.

⁸⁾ *követ*. Mind Dávidra s a Dávid magvából származott Messiásra és Izraelre, mikor rabsága örömmre, méltóságra fordul, egyaránt értetik. Ha mindaz világtól megvetetik is és üldöztetik, mindenek ellen csudálatossan felemeli az Ur Isten, és akkor csudálkoznak minden királyok, nemzet-ségek rajtok *Isa. 52. 53.* És rakvák az próféták írási ezzel.

⁹⁾ Ez világi hatalmas királyok és fejedelmek.

¹⁰⁾ Az papok feleleti azokhoz, a kik e széles világról az egy Isten tiszteletire oda mennek, de csak addig az határig és úgy mint a profétáknál írva vagon.

Dícsíjétek az Mindenható Úr Istent mert igen jó¹¹⁾: mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

CXIX. (Sóltár).

*Aleph*¹⁾ N

Bódogok igen, kik tökéletesek a szent úton: valakik járnak az Úr Istennek törvényében.²⁾

Bódogok igen kik megőrzik az emlékezetes bizonságtételét: kik teljes szívökből³⁾ keresik őtet.

Kik azonban álnokságot⁴⁾ sem cselekednek: sőt csak az ő szent útjaiban járnak.

Mert te hattad minden nyilvánvaló parancsolatidról: hogy azok igen megőriztessenek.

¹¹⁾ Mind kezdeti, vége ez áldott verssel vagy e zsoltárnak, annak bizonságára, hogy mikor megleszen szabadulások, változhatatlan örök bódogságban maradnak az új teremtsben és ez világnak éppen való megújításában.

¹⁾ Minden Psalmusok valamelyek Alephbethen íratlak, de ez feljebb becsültetik az többinél, mert mind élete folyásának sokféle eseti s mind az isteni szolgálatnak édességes szorgalmatossági ebben befoglaltatnak; minden betűre penig 8, 8, versek íratlak, kinek okát sokan vizsgálták az bölcssek, hogy sem többek sem kevesebbek, mert az írásban vagy a 7 vagy a tíz számok méltóságosbak. De Kimhi (békeség nyúgodjék rajta) okát azt adja, hogy a szent igaz emberek tökéletessége, bölcsesége, épsége áll nyolcz dologból: látása, hallása, kóstolása, szaglása és illetése, tudniillik az öt érzékensége. Hatodik: mások szavából vagy írásából való bizonyos tudománya, értelme. Ha soha nem látta is Rómát, Párist, Prágát, Custancinápolt, de tudja hogy vagy on és úgy vagy on. És így sok állatoknak titkos állapotját. 7. Az okosságnak és ítéletnek bizonyos ereje. 8. Isten felől, az mennyieiek felől szent törvénye, ez világ teremtsé és sok csudatételi, elmúlt s jöendő dolgai felől való bizonyos és tökéletes vallása, melynek minden emberben, mint egy természet szerént való bizonyosságnak kel lenni; és úgy is vagy on a Religio, csak az tanulás különböz. Ezeknek minden részét éppen tractálják az octonariusok.

²⁾ Tökéletesség nem találattik semmiben az Isten törvénye nélkül.

³⁾ Nem hírnév keresésejért, sem nem a testi kenyérnek találásajért, hanem Istenhez tökéletes szeretetekért, tanulják, tartják.

⁴⁾ Isten is őrizi nagy bűnöktől az jobbulandókat.

Vajha jól rendeltetnének az én útaim: az te hagyományaidnak megőrzésére;

Akkor tudom meg nem ⁵⁾ szegényülök: mikor igen figyelmezhetek minden te parancsolatidra.

Dicsérlek tégedet szívemnek egyenességéből: mikoron tanú-landom az te igazságodnak ítéletit.

A te hagyásidat örömet megőrizem: csak te is arra segítvén igen el ne hagyj engemet.

BETH ▢

Vajjon s mivel tisztí[í]tja meg az iffiúság az ő útát: hanemha megőrizi ⁶⁾ az te beszédedet.

Teljes szívemből kerestelek én tégedet: ne hagyj engem elté-vednem ⁷⁾ az te parancsolatidtól.

Az én szívemben elrejtettem ⁸⁾ az te mondásidat: hogy ne vétkezzem ellenek.

Áldott vagy te Uram Isten: taníts meg engemet az te ha-gyásidra.

Az én ajakimmal igen örömet beszéllem: az te szádnak min-den ítéletit.

Az te bizonságtételidnek útában ugyan örvendeztem: mint akarmely nagy ⁹⁾ gazdagságban.

Az te parancsolatidról elmélkedem: és vigyázok az te ösvé-nyidre.

Az te hagyományidban igen gyönyörködöm: hogy el ne felejtsem az te beszédidet. ¹⁰⁾

⁵⁾ Pirongatás és *szégyenvallás* gyötri magoktól is az Isten törvényé-nek szántszándékkal való hágoit.

⁶⁾ Hogyha nemcsak tanulja és beszéli ajakival, hanem cselekedettel *őrízi* az tilalmakat és teljesíti az hagyományokat, kire ha magát még ifjú-ságában szoktatja, sokkal inkább vénségében az jóban megmarad.

⁷⁾ Kérni kell szüntelen az Úr Istentől, hordozza az jó úton kézen fogva és *tévelyésre* ne bocsássa.

⁸⁾ Hogy el ne felejtsem.

⁹⁾ Nagyobbnak tartja a törvénben való bölcseséget, gyönyörűséget minden világi állapotnál.

¹⁰⁾ Mert az feledékeny vétkezik a törvény ellen.

GIMEL 𐤂

Tégy kegyelmességet ¹¹⁾ az te szolgáladdal, hogy éltes engemet: a végre hogy megőrizhesse az te beszédedet.

Nyisd fel Uram az én szemeimet ¹²⁾ bizonyosan hadd láthassam: az te törvényedben kijelentett sok csudáidat.

Mert ugyanis csak napig búdosó szárándok vagyok ez földön: annál ¹³⁾ inkább ne rejts el én töllem az te szent parancsolatidat.

Ugyan megalilt és elfogyott lelkem nagy kívánságomban: az te szentséges ítéletidhez ¹⁴⁾ minden órában.

Mert te elvesztettél és vesztesz minden átkozott kevélyeket: valakik eltevélyednek ¹⁵⁾ a te szent parancsolatidtól.

Én róllam azoktól való gyalázatot és szégyent fordíts el: mert én megőriztem ¹⁶⁾ a te bizonságtételidet.

Tudtam, hogy a fejedelmek is róllam hivalkodásokban csufolkodással beszélgettek: de a te szolgálád nem gondolván azzal, csak az te rendelésidben elmélkedik.

Sőt az te bizonságtételid nekem minden gyönyörűségim: csak azok énnekem mindenben fő tanácsos emberim.

DALET 𐤃

Sokszor halálos ügyemben mint ha már az porhoz ¹⁷⁾ ragadt volna, az én lelkem: kértelek Úr Isten, eleveníts meg engemet az te beszéded szerint.

¹¹⁾ Életét nem ez világban gyönyörködésért, hanem az Isten parancsolatjának őrizésejért kívánja, kinek nagy jutalmát tudja.

¹²⁾ Lelki szemeinek és szívének világosítását kéri, hogy az Isten törvényében mind teremtéséről s mind csudatételiről való titkait érthesse.

¹³⁾ Jutalmát csak annak várhatja, az miben itt jobban öregbödhetik: itt pengig sokáig nem marad, tehát siessen e kevés üdőben mentől több és nagyobb bölcseséggel ajándékozni.

¹⁴⁾ Az előtte való vers, magyarázatja ennek.

¹⁵⁾ Kik kevélységekben tanulni sem akarják az Istennek parancsolatit, az olyanoknak osztán tudatlanságból való vétkek is mind kevély vakmerőségnek tartatik, mivel hogy akaratoságok és kevélységek miatt nem tanulnak.

¹⁶⁾ Ők maradjanak szégyenben és én a te törvényed mellett örvendjek.

¹⁷⁾ Oly nehéz szerencsében forgott sokszor, azt tudta már, hogy oda

Én is útaimot megvizsgálván, számlálván ¹⁸⁾ megjobbítottam és megfeleltél énnekem : tehát szükség, hogy mindenkor taníts engemet az te rendelésidre.

Az te szent hagyományidnak útait igen jól értesd meg én velem : hadd én is beszélljem azokból a te csudáidat.

Elolvadott az én lelkem titkos zokogásim ¹⁹⁾ miatt : erősíts és vigasztalj az te beszéded szerint.

Minden hamis ²⁰⁾ útokat, tudományokat távoztass el én tőlem : és csak az te törvényedből való bölcseséggel ajándékozz meg engemet ;

Mert én is csak az tökéletes igaz és hűséges útát választottam : és az te ítéletidet előmben raktam.

Ragaszkodtam csak az te bizonságtételidhez : Uram Isten soha ne hagyj megszégyenülnöm. ²¹⁾

Igy én is az te parancsolatidnak után örömmel és futva járok : mert megbátorítottad abban az én szívemet.

HE 7

Taníts meg Uram engemet az te rendtartásidnak útaira : kiket mind életem ²²⁾ fottáig megőrizzek.

vesz és *porrá* leszén, Istenhez kiáltott és mintha újólág lőtt volna ez világra, úgy szabadított meg.

¹⁸⁾ Olyankor poenitentia-tartással jobbitván életét, az Isten megsza-
badította, kéri, hogy ezután is mindenkor tanítsa rendelésire, mert azo-
kat oly bölcssek érthetik inkább meg, kiket Isten tanított, mivel azokban
rejtötte el Isten és kijelentette, ha keresik az igaz bölcseséget.

¹⁹⁾ Sok bút, bosszút látván az emberek között rajta.

²⁰⁾ Itt könnyű választást tenned Sz. Dávidból, melyik az igaz vallás
és melyik nem, mert csak az Isten törvényéből való bölcseséget jovalja,
azon kívül valókat nem.

²¹⁾ Attúl ha elszakadna, örök kárhozát és *szégyen* volna.

²²⁾ A zsidó ige (.) *fottig*, végig vagy a sarkáig *megőrízi*. Néha annyit
is teszen mint : jutalom mert az jutalom-vétel vége az dolognak, de az
Isten törvényét nem jutalomra nézve, hanem csak Istenre, félelmére és
szeretetre nézve tartásák. Itt azért jutalmat nem jegyez, hanem véget,
mert az jó cselekedetnek is, ex debito, halála előtt ez életben senki jutal-
mát nem várhatja ; noha Isten ingyen kegyelméből megáldja, mert egy rút
bűnével azokat mind elvesztheti, hanem az derék, igaz jutalom halála
után az örök életben léssen, melyet úgy vehet el, ha halála órájáig Isten-
hez való tökéletességét megőrízi.

Tégy igen értelmessé arra, hogy megtartsam az te parancsolatidat : kiket megőrizzek teljes szívemből.

Igazgass engemet az te parancsolatidnak ösvenyén : mert azokban vagyon minden kedvem és örömem énnekem.

Hajtsad az én szívemet csak az te bizonságtételidre : és ne ez világi fősvény gazdagodásra.

Fordíts el szemeimet,²³⁾ ne vigyázzanak heáभावलóságokra : de az te szent útaidban újíts és eleveníts meg engemet.

Teljesíts meg Uram a te szolgáltnak mondott beszédidet : melyek²⁴⁾ csak az te félelmed által²⁵⁾ mennek véghez :

Sőt távoztasd el amaz gyalázatomot,²⁶⁾ melytől igen félek : mert lám az te ítéletid igen kegyessek és jók²⁷⁾ szoktak lenni.

Affelől a te szent parancsolatidat, lám mint óhajtottam, kívántam : az te nagy irgalmasságodból eleveníts meg engemet.²⁸⁾

VAV 1

Szálljanak én reám Uram Isten a te nagy irgalmasságid : és az te szép szabadittásod az te mondásod²⁹⁾ szerint,

És én is választ teszek az én³⁰⁾ gyalázóimnak valóságosan : mert én az te beszédidben igen bízam ;

Sőt el ne távoztasd felettébb az én számtul az igaz mondásokat : mert én az te ítéletidben reméllettem.

²³⁾ A szemnek és látásnak megfertéztetése abban vagyon, ha bálványokat és annak czifráit, játékit csudálná ; férfiaknak, asszonyi állatoknak éktelen szemtelenségeket, embernek és akarmi állatoknak szemérmét nézni, kiben gonosz kívánságra gerjedezhetne.

²⁴⁾ Hogy tudniillik ő utánna fiai bírnák a királságot.

²⁵⁾ Ha Istenfélők lesznek a fiai, úgy bírják a Dávid székét.

²⁶⁾ Az maga bűnéért fenyegette volt meg Isten, hogy a fegyver és vérontás nem száll ki házából fiai közzül. Azért könyörög, hogy fairól is fordittaná el abbéli haragját és ítéletit az Úr Isten.

²⁷⁾ Nem büntet az Isten az bűnnek nagy volta szerint, felére harmadára is.

²⁸⁾ Mert az bűnben halálban maradnék : a szent törvény tartása életre vezérl.

²⁹⁾ Értsed a proféták által lött biztatásokat.

³⁰⁾ Kik azt mondták, hogy nem lehet méltó bizodalma az Úr Istenben.

És őrizem szüntelen az te törvényidet: mind örökkön³¹⁾ örökké,

És járok mindenkor tágasson nagy bátorsággal: mert az te parancsolatidat igen kerestem.

De még a királyok³²⁾ előtt is bátron beszéllek a te bizonságtételidről: és ez okért meg sem pirúlok.

Gyönyörködöm az te szent parancsolatidban: kiket én felette igen szerettem;

Még kezemet is a te parancsolatidnak cselekedésére örömetst emeltem, mert igen szerettem: és nagy jó kedvvel beszéllek a te rendelésidről.

ZAIN 1

Emlékezzél meg az te szolgádnak mondott beszédidről: melylyel bízattál engemet.

Sőt csak az volt vigasztalásom nyomorúságomban: mert az te bízató beszéded³³⁾ elevenített engemet.

Az kevélyek felette igen³⁴⁾ csuffoltanak engemet: de affelől az te törvényedtől el nem hajlottam.

Megemlékeztem eleitől fogván való ítéletidről: ³⁵⁾ Uram Isten és vigasztalást vöttem azokból.

Sokszor nagy rémülés³⁶⁾ fog el az istentelenek felől: mely igen elvetemedtek és elhagyták az te törvényidet.

³¹⁾ Mert az ki megőrzi az Isten törvényét, ez jelenvaló világon megőriztetik annak jutalma az örök bódogságban.

³²⁾ Több *királyok*, országoknak csak szintén külső gondját, állapotját forgatják, én pedig úntalan arra is reá emlékezem, hogy az te szent törvényedben bölcselkedjem, kinek annyi hasznát esmerem, hogy valamikor vélek külső dolgokról való veszekedésem leszen is, igaz okokkal meggyőzőm őket bölcseséggel és győzedelmes leszek mind észszel, mind erősséggel, fegyverrel nem vallok szégyent közöttök.

³³⁾ Szintén halálnak ereszkedtem volna nyomorúságomban, ha az te fogadásid nem *bízattak* volna.

³⁴⁾ Jámborságomért, törvénytartásomért *csuffoltanak*.

³⁵⁾ Hogy jámborokat segitessz és latrokat büntetesz, avagy hogy ha néha a kegyes emberekre próbádot bocsáttod ideig, avagy bűnökért, vétkekért (mert annélkül senki nincsen az emberek között) sujtolod, ostorozod őket, de olyan szokásod vagy, hogy azokat a sanyargatás után igen sok jókkal áldod és látogatod.

³⁶⁾ Azon *rémülök* és isszonyodom, mikor az törvény ellen vakmerő-

Kedves énekim gyanánt voltak nekem az te rendelésid: az én bűdosásomnak házában.³⁷⁾

Éjjeli serkenésemben is megemlékeztem Uram az te rettetes nagy nevedről³⁸⁾: és annál inkább őriztem az te törvényedet.

Ezek a jók mind azért következtek³⁹⁾ én reám: hogy szüntelen őriztem az te parancsolatidat.

CHET 7

Sok jók közzül, mondtam Uram Isten, csak ez az én⁴⁰⁾ részem: hogy megőrizzem az te beszédidet.

Teljes szíből imádtam és engeszteltem az te orczádat: könyörülj⁴¹⁾ rajtam az te beszéded szerént.

Szorgalmatosan megvizsgáltam minden útaimot: és lábaimot az te bizonságtételidre térítettem.

Siettem és semmit nem restelkedtem⁴²⁾: az te parancsolatidnak őrzésében.

Sokszor az istentelenek seregi emésztvén elprédáltak⁴³⁾: mégis el nem felejtettem az te törvényidet.

képpen vétkező embereknek békeségeket látom, isszonyodom, reszketek belé. Mely szörnyű leszen azoknak végek. *Magna ira est peccatoribus Deum non irasci.*

³⁷⁾ Azokkal vigasztaltam magamot *bűdosásimban*.

³⁸⁾ Egységéről, véghetetlen hatalmáról, rettenetes erejéről és nagy irgalmasságáról, de ítéletiről is gondolkodván az Úr Istennek, annál inkább szorgalmasan őrizte parancsolatját.

³⁹⁾ Egyik parancsolat bétöltésének jutalma, a másiknak attul *következése* és *érközése*: mikor egyik jó cselekedet a másikat vonssza, és ez igazán az Istennek dűcsőségekben vezérlő lajtra.

⁴⁰⁾ Egyéb emberek, főképpen az én ellenségim ez világi gazdagodást választanak magoknak, ez világi győ[nyö]rűséget, de én az te parancsolatid őrzését.

⁴¹⁾ *Könyörülök a kin könyörülök*, azaz, valóban nagy könyörületesség, irgalmasság, áldás és bódogság fogja azt környül, kin az méltóság méltóztatik könyörülni.

⁴²⁾ Mint másutt a bölcsék tanítanak: gyors mint a szarvas, kemény mint a panthera, erős légy mint az oroszán az te Urad Istenednek parancsolatjának véghezvitelében.

⁴³⁾ Lelkemet az jótól, sok kesergetésekkel, mintha elidegenítették, el-elprédálták volna.

Szintén éjféلكor is ⁴⁴⁾ felkelek, hogy dicsérjelek tégedet: az te nagy igazságos ítéletidről.

Örömet barátkozom ⁴⁵⁾ én mindazokkal, valakik félnek tégedet: és kik megőrzik az te parancsolatidat.

Teljes az egész föld Uram az te nagy irgalmassággal: de legnagyobb én hozzám az, hogy tanítasz ⁴⁶⁾ az te rendölésidre.

THET ൮

Ígért jóvaidat megteljesítetted a te szolgáladdal: Uram Isten, valamint szőlottál volt azokról.

A jó okosságra és tudományra tanits engemet: mert én az te parancsolatidban igen ⁴⁷⁾ hittem.

Minek előtte megsanyargattattam ⁴⁸⁾ volna, azelőtt én bűnre tévelygettem volt: de most a te mondásidat igen őrizem.

Jó vagy te Úr Isten és én velem is jóltévő: leginkább azzal, hogy tanítasz ⁴⁹⁾ engemet az te rendelésidre.

Rakással szórják én reám a sok hazugságot ⁵⁰⁾ a kevélyek: de én teljes szívemből őrizem a te hagyományidat.

Kiknek szívök a bűnben mint az kövér fadgyú úgy ⁵¹⁾ meghízott: én pedig a te törvényedben örvendeztem.

⁴⁴⁾ Ágyából is *felkölt* a szent király, Istent imádta, dicsérte és ez psalmusokat, szent verseket írogatta, Istennek mind magán sok jóból s mind ellenséginek romlásából ítéletit magyarázta, magasztalta.

⁴⁵⁾ Az latrokat gyűlölöm, távoztatom *Psalms. 101.* Az téged félőkkel nyájaskodom.

⁴⁶⁾ Minden több jótétét, irgalmasságát, az Istennek szent törvényére félelmére és abból való bölcseségre való *tanítás* meghaladja.

⁴⁷⁾ Nem találják másutt az igaz tudománt, sem jó okoskodást, hanem az Isten törvényében; az kívül okoskodni, bolondság.

⁴⁸⁾ Néha bűneiből meg nem tud az ember térni addig, hanem *sanyargatás* által juttatja eszébe Isten, hogy elvetemedett és megtérvén inkább inkább őrízi poenitentia után az Úrnak törvényét.

⁴⁹⁾ Legnagyobb jótéte az Istennek az emberrel, mikor maga esmere-tire és akaratjának követésére *tanítja*.

⁵⁰⁾ Mondván, hogy közel sem vagyok szűből olyan jámbor, az mint kívül cselekedetimmal mutatom, de te látod szívemet, hogy teljes tökéletességgel akarom a jót követni.

⁵¹⁾ Megkeményedett szívök az bűnben, nem érthetik az jót, az igazságot, én pedig abban gyönyörködöm, az jóban, szentségben, igazságban.

Jobb volt sokkal énnem, hogy megaláztattam, holott azzal az te rendelésidre taníttattam,

Mert sokkal jobb énnem az te szádnak drága törvénye: sok ezerszer való tömény ⁵²⁾ aranynál és ezüstnél.

JOD

Az te kezeid csináltak ⁵³⁾ és készítettenek engemet: tégy értelmessé is, hogy megtanúlhassam a te parancsolatidat.

Látván ily értelmet bennem az téged félő szentek, örvendeznek: mert az te beszédeddel úgy biztattál volt engemet.

Tudom is már Úr Isten, hogy minden ítéletid igen igazak: és méltán s igazán ⁵⁴⁾ sanyargattál engemet:

De kérlek az te irgalmasságod legyen már énnem vigasztalásomra: az mint arról vagyon jó ajánlásod az te szolgádhoz.

Foglaljon el teljesen az te irgalmasságod engemet: hogy úgy örökké éljek: mert csak az te szent törvényed nekem minden győnyörűségem.

Pirúljanak meg az kevélyek, kik hamis ⁵⁵⁾ pártolással el akartak fordítani engemet: én pedig az te hagyományidban munkálkodtam.

Térjenek ⁵⁶⁾ meg én hozzám az téged félő szenteid: és a kik bölcsen értik s tudják a te tanúbizonság-tételidet.

⁵²⁾ Más emberek inkább kapnak *aranyon*, *ezüstön*, jószágon, tisztességen: nekem azoknál mind drágább a te szent törvényednek tartása.

⁵³⁾ Testemet, tagaimot te *csináltad*, formáltad igen csudálatoson, szívemet értelemre, agyvelőmet okoskodásra, nyelvemet szólásra és több tagaimot erőre; mind ezek arra valók, hogy a te törvényedet tanuljam, tartsam, mert mindenestől az Isten parancsolatinak száma 613. Annak hagyó parancsolatja kétszáz 48, amennyi tagok és ízék számlálatnak az emberben, kiket akar, hogy a szent törvény teljesítésében legyenek foglaltatosok: viszont tiltó parancsolatok 365, tudniillik amennyi számos egész napok esztendőben vadnak; mondom egésznek, mert az hatvanötöt egynehány órák, minuták folyják feljül, kinek ez értelme, hogy teljes életének napjai minden tagaival nem egyébbe valók az embernek, hanem az Istennek törvényének éppen való tartására; az többi azon kívül heáibanvalóság *Eccli 12*.

⁵⁴⁾ Ha szintén én a büntetésnek okait nem értettem volna is.

⁵⁵⁾ Az kik Absalom mellé állottak volt.

⁵⁶⁾ Innét magyarázzák a zsidó bölcssek, hogy a Bethsabéval való

Legyen tökéletes az én szívem minden rendelésidben: hogy soha meg ne szégyenüljek.

CAPH 2

Elepedett lelkem hosszú várakozásban az te szabadításodra: de mégis az te beszédedben ugyan bízam.

Szemeim is elfogytanak az te biztatásodra ⁵⁷⁾: mondván, vajjon s mikor vigasztalsz meg engemet?

Sőt olyanná löttem mint a füstön megszáraztott tömlő: mégis a te rendelésidet el nem felejtettem.

Uram Isten meddig ⁵⁸⁾ nyújtod elő napjait az te szolgáltnak: és mikor mutatod büntető ítéletidet az engem kergetőkön?

Mert veszedelmemre az kevélyek ⁵⁹⁾ vermeket ástának: melyet nem az te törvényed ⁶⁰⁾ szerint cselekedtek.

Holott minden te ⁶¹⁾ parancsolatid igazak és hűségesek: de ők igen hamissan kergetnek, segélj meg ellenök engemet.

Már sokszor kicsinben maradtam, hogy el nem fogyattak ez földről: de én az te hagyományodat soha ⁶²⁾ el nem hagytam.

Ily halálos veszélyből az te irgalmasságod szerint eleveníts meg és éltes engemet: hadd őrizzem az te szádnak bizonságtételit.

vétkezésejért és az Uriás haláláért az egész Sanhedrim, kik Mósestől fogva 70 bölcsek, fő tanácsok voltak Izraelben, mind elhagyták volt és idegenedtek volt Dávid királytól, azokat kéri Istentől, hogy ismét megengesztelődjenek és visszatérjenek szeretetihez.

⁵⁷⁾ Királyságra kenettetett volt Sámuel által, de sokáig halálra kergettetett Saultól majd 12 esztendeig, és ez ígikből megtetszik sok nyomorúsága. És hogy az kit Isten méltóságra akar emelni örökösön, sok próbákon tanítja először meg iskolájában.

⁵⁸⁾ Félt hogy nem éri ő, sem nem látja azoknak büntetéseket.

⁵⁹⁾ Álnok tanácsokat ért az vermeken.

⁶⁰⁾ Törvény szerint nem érdemlette volna azoknak semmi háborgatásokat.

⁶¹⁾ Erőssen parancsolad, hogy egy igazat, ártatlant se háborgassanak, én pedig ártatlan vagyok ő reájok nézve, nekik nem vétettem; sőt fogadtad, hogy az árváknak, jövevényeknek, ha háborgatják, te magad szolgáltatatsz igaz törvént.

⁶²⁾ Mikor kezemben volt, hogy megölhettem volna az én ellenségeimet Saul, nem öltem meg az te tilalmadra nézve.

Uram Isten a te teremő beszéded ⁶³⁾ által: az egek fenn állnak és megmaradnak örökké.

Itt alatt is nemzetségről nemzetségre az te igaz vallásod: mert úgy rendelted a földet is, hogy megmaradjon. ⁶⁴⁾

Mindezek az te ítéletednek szolgáltatására ⁶⁵⁾ állnak ez mai napig: mert ugyanis mindnyájan, menny és föld csak te szolgálid.

Hogyha engemet is az te törvényed nem vigasztalt volna: régen nyomorúságimban ⁶⁶⁾ elvesztem volna.

Soha el nem felejttem az te hagyományidat: mert csak azokban elevenítettél meg engemet.

Tied vagyok én Űr Isten, tarts meg engemet: mert mindenkor a te hagyományidat kerestem. ⁶⁷⁾

Sokszor remélik az istentelenek, hogy elveszthetnek ⁶⁸⁾ engemet: de én az te bizonságtételidet annál bővebben értem.

Minden teremtet és lőtt dolognak végét láttam: de az te parancsolatidnak ⁶⁹⁾ végetlen nagy tágassága vagyon.

⁶³⁾ Innét megtanúlhatod: Istenre nézve nincsen s nem lehet örökkévalóság, mert az csak ő maga véghetetlensége, (az hívek is, ha okot nem adnak veszedelmekre) Isten kegyelme, ígreti és kegyes ajánlása után Istenben élhetnek örökké. És másutt az egekről is mondja: mint az köntöst, úgy elváltoztatja őket *Psal. 102*.

⁶⁴⁾ Noha elhalnak, változnak a személyek, de az emberi nemzetség és egyéb állatok is megmaradnak.

⁶⁵⁾ Véghez viszik sentenciádot, decretomodot, valamit akarsz igazságból cselekedni, mint igaz és hű szolgálk.

⁶⁶⁾ Hát az *törvény* élet és veszedelemtől megtartó.

⁶⁷⁾ Tanúltam szívem szerint.

⁶⁸⁾ Szüntelen mind lelki testi *veszedelemre* ügyekoznének, hogy az igazságnak útáról elfordítsanak, de te megoltalmazván tőlők, annál erősbbe tész az igazságban.

⁶⁹⁾ Ű magoknak a *parancsolatoknak* mind számok s mind végek vagyon, mert 613, de azoknak értelminek és bölcs magyarázatának nincsen vége. Másképpen a testre néző külső parancsolatoknak száma, vége vagyon, de az lélekre néző lelki parancsolatok, mind értelmőkkel egyetembe végetlenek az mennyei titkokkal és igaz bölcseséggel egyetemben.

MEM 2

Anyira szerettem uram az te törvényedet: hogy minden-nap ⁷⁰⁾ abba volt az én gyakorlásom.

Bölcsébbé tettek ellenségimnél engemet az te parancsolatid: ⁷¹⁾ mert örökké tulajdonim azok énnekem.

Minden tanítóimnál ⁷²⁾ értelmesbbé tetettem: mert az te bizonságtételid szüntelen én gyakorlásim.

Az véneknél is értelmesbbé ⁷³⁾ löttem: mert az te hagyományodat megőriztem.

Minden hamis ösvényektől megtiltottam ⁷⁴⁾ lábaimot: azért inkább őriztem az te beszédidet.

Az te ítéletidtől el nem távoztam: mert te tanítottál ⁷⁵⁾ méznél engemet.

Mely édesek az enyimnek (*így*) ⁷⁶⁾ a te mondásid: inkább a méznél is az én számnak.

Az te hagyásidból tiszta igaz értelmet ⁷⁷⁾ vöttem: ez okon gyűlöltem minden hamis ösvényeket.

⁷⁰⁾ Egy napnak sem jó jobbulás és tanulás nélkül elmúlni, az pedig csak az Isten törvényéből léssen.

⁷¹⁾ Hogy engem az te törvényedtől el nem szakaszthattak, ők pedig messze távoztak attul.

⁷²⁾ Mert én mindenekről csak jobbulásra való *értelmet* ügykeztem venni.

⁷³⁾ Az Isten törvényéből taníttatott gyermek *értelmesb* az annékül meggörbült véneknél.

⁷⁴⁾ Nem emberektől való féltemben, sem azért, hogy te se büntess bűneimért, hanem hogy a te törvényedet tisztán őrizhessem, azért őriztem magam a büntől. Ez, az úr Istent szeretetből szolgálni és törvényét is szeretetből, nem félelemből tartani.

⁷⁵⁾ Bodoz az, kit Isten *tanít*.

⁷⁶⁾ Az ki hozzá szoktatja magát, nyilván megköstolja, hogy minden gyönyörűségek felett való édesség vagy az Isten beszédében és minden ígéjében.

⁷⁷⁾ Mert az Isten hagyási egyeznek mindenben a természet szerint való okossággal, kit természet szerint szerethet az ember: viszont minden hamisság ellenkezik az igaz okossággal, és azért méltán gyűlölhetik.

NUN

Égő szövétneke ⁷⁸⁾ az én lábaimnak a te beszéded: és világossága az én lépésimnek.

Megesküdtem ⁷⁹⁾ azon és megis tökélem: hogy megőrizem a te igazságodnak ítéletit.

Megsanyargattam Uram Isten felette igen ⁸⁰⁾: eleveníts meg engemet az te beszéded szerint ⁸¹⁾

Kérlek Uram vedd jó néven az én számnak kedveskedő dicséretit: és taníts meg engemet ⁸²⁾ az te ítéletidre.

Csak markomban tartom szüntelen lelkemet és életemet: de mégis el nem felejtettem az te törvényedet.

Az istentelenek ártalmas ⁸³⁾ töröket vetettenek énnekem: de azért el nem tévelyedtem az te hagyományidtól.

Kedves ⁸⁴⁾ örökségül foglaltam a te bizonságtételidet örökké: mert azok szívemnek nagy gyönyörűségi.

Szívemet is az te rendelésidnek megcselekedésére hajtottam: örökké mindvégiglen.

SAMECH

Minden tévelyegtető vélekedéseket gyűlöltem: csak az te törvényedet ⁸⁵⁾ szerettem.

⁷⁸⁾ Ez világi élet merő sötétség, tudatlanság lévén, csak az Isten ígéjéből lehet világossága.

⁷⁹⁾ Noha minden hű embernek Isten frigyében, szövetségében kell lenni, mely hűtellel jár és fogadással, de mégis nagyobb erősségért, újabb esküvéssel kötelezte magát az jóra.

⁸⁰⁾ Szintén halálomig.

⁸¹⁾ A szent törvénynyel, melyben azt mondtad, hogy valaki azt cselekedti, él az által.

⁸²⁾ Mert mindenek felett való imátságom, esedezésem csak ezért vágyon hozzád, hogy jóra taníts, jóra igazgass.

⁸³⁾ Minden csalárdságos mesterségekkel el akartanak tölled és az te igaz tiszteletedtől szakasztani.

⁸⁴⁾ Az *kedves örökséget* el nem szokta ember adni, hanem ha meghal is, ott kívánja temetését és fiaira, szerelmesire hagyja örömet. Ilyen szeretet bizonyítja az Isten törvényéhez, hogy holtig el nem hagyja, és fiaira is hogy maradjon, kívánja.

⁸⁵⁾ Az Isten *törvényén* kívül és ellene való értelem, szólás, mind tévelygés.

Úr Isten én oltalmom és én paizsom ⁸³⁾ vagy te : az te beszédben igen bízam.

Távozzatok ⁸⁷⁾ el én tőlem minden gonosztevők : hadd őrizzem az én Istenemnek parancsolatit.

Tarts meg engemet biztató szent beszéddben, hadd éljek ⁸⁸⁾ : hogy benned való reménségemben ⁸⁹⁾ meg ne szégyenüljek.

Támassz és segíts engemet s megszabadulok : és az te rendőlsidben csak gyönyörködöm.

Megtapodtad mindazokat, kik eltévelyedtek az te törvényedtől : azért hogy azokban csak hazugság ⁹⁰⁾ és nagy hamisság talál-tatik.

Mint amaz hitván salakokat, ⁹¹⁾ eltörlesz minden istentelene-
ket ez földről : annak okáért én igen szeretem az te bizonságté-
telidet.

Mert rettenetes szörnyű felelem miatt te tölled ugyan fel-
borzadt ⁹²⁾ minden testem : és az te kemény ítéletidtől igen ret-
tegetem.

AIN ८

Ítéletet és igazságot mást nem nyomorgatván ⁹³⁾ cselekedtem :
te se hagyj engemet Úr Isten az én nyomorgatóimnak.

Vigasztald meg az te szolgádat oly jókban : hogy az kevélyek
ne patvarkodhassanak én rajtam.

Az én szemeim elfogytanak várván a te megszabadításodat :
és az te igaz ⁹⁴⁾ fogadásodat.

⁸⁶⁾ Ki ellen ne árthassanak nekem ellenségim.

⁸⁷⁾ Akadály az híveknek az istentelenek, miattok nem kereshetik
sokszor kedvét az Úr Istennek.

⁸⁸⁾ Ne veszszek az latrok keze miatt.

⁸⁹⁾ Töllök való szabadulásomat az mint *reméllem* jámbor életem
után.

⁹⁰⁾ Magokat jámboroknak mutatnak, de nem azok.

⁹¹⁾ Az képmutató csalárdokat magyarázzák rajtok.

⁹²⁾ Elhittem, hogy látod minden cselekedetimet, bűnemet, és azért
rettegek úgy tölled, hogy minden szőre szála testemnek *felborzad* az tölled
való félelem miatt.

⁹³⁾ Mert a ki minemű mértékkel él máshoz, azon mértékkel fizetnek
neki is. Magát jóval biztatja Dávid és imádságát is azért fundálja.

⁹⁴⁾ Nagy biztatása volt a proféták által királysága felől.

Tégy a te szolgáladdal nagy irgalmasságod szerént: az te rendelésidre taníts meg engemet.

Te szolgál⁹⁵⁾ vagyok én, tégy értelmessé engemet: hogy tudhassam a te tanúbizonságtételidet.

Időt⁹⁶⁾ kell már szerzened Úr Isten, bosszúállásra: azokra, kik elbontották⁹⁷⁾ az te törvényedet.

Én pedig annál inkább szerettem az te parancsolatidat: sokkal inkább mind köz s mind finum aranynál.

Annak okáért minden hagyásidat, mondom mindeniket tökéletes igényességnek tartottam: ellenben⁹⁸⁾ minden hazug ösvént gyűlöltem.

PHE D

Csudálatos mélységesek⁹⁹⁾ Uram az te bizonságtételid: de az én értelmes lelkem azokat megőrizi.

Az te szent beszédednek kapui¹⁰⁰⁾ megvilágosítanak: értelmessé tévén még az együgyű kisdedeket is.

⁹⁵⁾ *Te szolgál vagyok* s akarok lenni és a te szolgálatodra való tudománt kérek, nem egyébre valót, azt is tartom szolgálatom jutalmának, ha jóra tanítasz.

⁹⁶⁾ Noha most halaszt[od] az bosszúállást, de választasz arra való időt, mikor megkeresed őket.

⁹⁷⁾ Világi gazdagságért, méltóságért semminek tartják az te parancsolatid ellen való cselekedetet, én pedig minden gazdagságnál feljebb becslöttem annak tanulását, tartását.

⁹⁸⁾ Így osztán ellenségimmal nekik hagytam az hazug hamis életet, én azt *gyűlöltem*, távoztattam, a te szent törvényedet kerestem, követtem.

⁹⁹⁾ *Deut. 30.* ezen íge vagyon: nem mélységesek sem el nem rejtettek a parancsolatok, hanem nyilván valók. De itt Dávid szól a sok titkos magyarázatokról, kik abból származnak. És magában a törvény betűje nyilvánvaló és csak úgy is kell azt érteni cselekedésre. Nem példabeszédek, sem hasonlatosságok a parancsolatok. Tévelygés azt mondani: de abból kihozott bölcselkedő magyarázatok, kiket mystice, allegorice csinálnak; nem literalis sensus, hanem a bölcs elme formálja azt. Nem árt azt is tudni és úgy is magyarázni törvént, de a betű szerént való tiszta világos igaz értelmet azzal elfordítani nem illik, hanem az törvént világos betű szerént értvén, a szerént kell cselekedettel követni.

¹⁰⁰⁾ Első olvasása és bele állása is az Isten ígéjének *megvilágosít*, annál inkább ha beljebb kezd menni tanulásában, akarmely együgyű ember is bölcsesé leszzen.

Szájamot én csak arra nyitottam¹⁰¹⁾ és lélegzetet is arra vöttem: mert az te parancsolatidat igen szerettem.

Tekints könyörületességgel reám és ajándékozz meg bölcseséggel: mint szoktál cselekedni az te nevednek szeretőivel.

Az én lépésimet igazgasd az te mondásod szerint: hogy ne uralkodjék én rajtam semmi gonoszság.¹⁰²⁾

Ments meg Uram engemet az emberek patvarkodásoktól:¹⁰³⁾ és megőrizem az te hagyományidat.

Világosíts meg orczádat az¹⁰⁴⁾ te szolgálodon: és taníts meg engemet az te rendelésidre.

Mint víz-folyások,¹⁰⁵⁾ úgy származtanak szemeim könny hulatási: azért hogy meg nem őrizték az te törvényedet.

CZADE 𐤇

Igaz vagy te Uram Isten: és igen igyenesek minden te ítéletid.

Igazságot parancsoltál minden te bizonságtételidben¹⁰⁶⁾: és azokban a tiszta hűséges igazságot hagyta mindenek felett.

Teljességgel megemésztettek engemet nagy bosszonkodásim: azért hogy elfelejtették az te beszédidet az én ellenségim;

Maga az te mondásid mind igen tiszták és megtisztítottak: kiért a te szolgál is igen szereti azokat.

Kicsin vagyok én ellenségim előtt és utálatos: de az te hagyományidat¹⁰⁷⁾ el nem felejtettem.

¹⁰¹⁾ Hasonlatossággal él: mint az éh ember a falottot úgy fogadja, idején feltátja reá száját, az Isten törvényére úgy sovárkodott, mint az éh ember az étekre.

¹⁰²⁾ Csak könnyű, bocsánandó vétekbe se essem.

¹⁰³⁾ Ne háborgassanak jó ügyekezetenben.

¹⁰⁴⁾ Isten orczájának világosítása emberen, bűnöktől oltalmazván, ha bölcsességgel megáldja és békeséggel látogatja és ez élet után az dücsőségnek széki alatt a szentek társaságában juttatja.

¹⁰⁵⁾ Sirt azon, hogy az Isten törvénye megutálásban volt és a gonoszoknak az miatt való veszedelmét látja.

¹⁰⁶⁾ Az igazságot is igazmondókkal hagyta az Úr Isten követni; az ő szent törvényét is nemcsak tartani, követni, hanem szűbeli tökéletes hűséges igazsággal őrizni, nem színnel, sem nem más tekintetiért, hanem Istenért.

¹⁰⁷⁾ Az által nagygyá tötte Isten ellenségei kedve ellen.

Valamint a te Istenségednek igazsága örökké való igazság¹⁰⁸⁾: úgy a törvényed is hűséges és örökös igazság.

Sok nyomorúság és nyavalyák találtnak engemet: de az te parancsolatid megvigasztaltanak engemet.

Az te bizonságtételidnek igazsága megmarad mindörökké: tégy értelmessé azokban engemet és mindörökké élek.¹⁰⁹⁾

COPH P

Teljes szívemből kiáltottalak tégedet¹¹⁰⁾: felelj meg Úr Isten énnekem, az te rendelésidet megőrizem.

Téged kiáltottalak,¹¹¹⁾ szabadíts meg engemet: megőrizem az te bizonságtételidet.

Megelőztem a sötét hajnalt és te hozzád úgy kiáltottam: és a te biztató beszédedhez úgy reménykedtem.

Eleit vették az én szemeim az virrasztásoknak¹¹²⁾: hogy elmélkedve gyakorlanám az te mondásodat.

Az én szómat hallgasd meg az te nagy irgalmasságod szerint: és az te kegyes¹¹³⁾ ítéleted szerint eleveníts meg engemet.

Szintén megkönyékeztenek engemet az én üldözőim álnok gondolatokkal: kik az te törvényedtől messze távoztanak.

De azoknál sokkal közelb vagy Uram Isten én hozzám: és az te¹¹⁴⁾ parancsolatid örökké való igazság.

¹⁰⁸⁾ Az Istenségnek igaz voltához és örökös voltához köttetett a törvénynek is hűséges örökös *igazsága*; mint az Isten örökké marad, úgy a szent törvény is, mert mindenhatóságát és akaratját is az emberekhez abban mutatta ki.

¹⁰⁹⁾ Az által élhet örökké akarki is, nem különben.

¹¹⁰⁾ Akarmely szükségében nem máshoz, hanem az egy Istenhez folyamodott.

¹¹¹⁾ Életét, szabadulását nem más végre, hanem az Istennek parancsolatjának őrzésére kívánta, az kívül vagy az ellen nem egyéb bizonyos halálnál, ha élni mozogni láttassék is az emberek között; mint írja Salamon *Proverb. 8*. És a kik engemet gyűlölnék, szeretik az halált.

¹¹²⁾ Három részre osztják az éjjeli *virrasztásokat*; Dávid csak harmadán szokott volt alunni, az kettein ébren volt, szent dolgokban fáradozott, írt, imádkozott, olvasott, tanult és ezt gyakran cselekedte, főképpen mikor az éjjelek hosszabbak voltak.

¹¹³⁾ Az az, jó szokásod szerint, a mely *kegyességgel* szentiddel szoktál cselekedni.

¹¹⁴⁾ Az kiben ellenségünk ellen kedves szabadittással biztattál.

Ugyanis régen megtanultam az te bizonságtételidből: hogy mindazokat örökkévaló állandósággal fundáltad.¹¹⁵⁾

RES 7

Tekints meg Úr Isten nyavalyámot és szabadíts meg engemet: mert az te törvényedet el nem felejtettem.

Pöröld meg az én pörömet és szabadíts meg engemet: az te beszéded¹¹⁶⁾ szerént eleveníts meg engemet.

Messze jár az istentelenöktől a megszabadulás¹¹⁷⁾: mert az te rendelésidet ők sem keresték.

Sokak¹¹⁸⁾ felette igen Uram a te irgalmasságid: az te kegyes ítéletedből eleveníts meg engemet.

Sokak igen az én üldözőim és háborgatóim: de én az te bizonságtételidől el nem távoztam.

Láttam az tévelygőket és kik halálra veszekedtek ellenem: de inkább¹¹⁹⁾ búsultam azon, hogy az te mondásodat nem őrizték.

Tekints meg, hogy az te parancsolatodat igen szerettem¹²⁰⁾: az te kegyes jóvoltod szerént eleveníts meg engemet.

Mert feje és¹²¹⁾ summája minden te beszédidnek örökké megállandó igazság: mindörökké megmarad a te igazságodnak ítéleti.

¹¹⁵⁾ Oly okokkal adattak az parancsolatok, hogy azok el nem változhatnak, azért az parancsolat sem változhatik el; mint volt az teremtés és fennáll az teremtet világ: úgy fenn kell állani annak jelének is. Mi tiszta s mi nem? oka meg vagyou írva, mely ha el nem változott, az parancsolat sem változik.

¹¹⁶⁾ Mert te az igazságnak vagy oltalma, párttartója: tarts meg azok ellen életemet, ki[k] halálra keresnek.

¹¹⁷⁾ Nekem jó reménségem vagyon az megszabaduláshoz, mert téged kerestelek törvényed és akarotodnak tartásával, de az én ellenségimet mikor látogatni kezded, nem leszen mi enyett várni szabadulását.

¹¹⁸⁾ Ha sokak ellenségim és ha bűneim is sokak, de az te irgalmasságod feljül halad mindeneket, kiben bízom, hogy megmentesz, szabadíttasz engemet.

¹¹⁹⁾ Hitte, hogy nem árthatnak neki, azon inkább búsult, hogy azok Isten ellen vétkezvén, magokat elvesztik hamis cselekedetek miatt.

¹²⁰⁾ És az miatt nem egyezhettem meg az kegyetlenekkel.

¹²¹⁾ Kezdeti, közepe, végi örökké minden beszédidnek, ítélednek csak igazság, és oly ki meg nem változhatik, hanem akképpen marad

Sokszor¹²²⁾ nagy fejedelmek ok nélkül igen kergettenek engemet: de szívemben azoknál sokkal inkább rettegtem a te beszédidtől:

Annak okájért örvendezek igen én a te beszédiden¹²³⁾: nem különben mint aki sok gazdag prédákkal osztozódnék.

Minden¹²⁴⁾ hazugságot gyűlöltem és igen utáltam: de az te szent törvényedet igen szerettem.

Napjában hét ízbe is¹²⁵⁾ dicsírtelek tégedet: az te igazságos ítéletidről.

Mert nagy békeségek¹²⁶⁾ vagyom az te törvényednek szeretőinek: és nincsen azoknak botránkozások.

Úristen mindenkor reméllettem az te szabadittásodat: és az te¹²⁷⁾ parancsolatidat cselekedettel bétöltöttem.

Megőrízi az én lelkem az te bizonságtételidet: és felette igen szereti azokat.

Megőriztem az te hagyományidat és bizonságtételidet: tudván, hogy minden útaim¹²⁸⁾ te előtted nyilván vadnak.

örökké. Nem úgy a mit egyszer egyképpen mondottál, az másszor változásban találtatnék.

¹²²⁾ Saullal, az Absolonnal, Ammon, Moáb, Siria királyi és az hatalmas nagy óriások, de azoktul való féltemben által nem hágtam az te parancsolatidat.

¹²³⁾ Mikoron valami bölcs értelmet tanulhatok az te szent ígédből, inkább örülök annak, hogy sem nagy gazdag prédának.

¹²⁴⁾ Itt úgy veti össze az hazugságot az törvénnyel és az gyűlölséget a szeretettel. Isten világosan bizonyítván, hogy az törvény kívül és ellene való tudomány gyűlölséges: azért az Isten törvénye kívül való élet tévelygés, veszedelem.

¹²⁵⁾ Itt a 7 szám teljes és sok számot jegyez, azaz szüntelen és igen sokszor dicsírlek nagy igazságodról és igaz ítéletedről.

¹²⁶⁾ Mert azok ez világi történeteken nem veszékelnek, Istentől tudván állapotjokat mindenben; és ha mi látogatások következnek is, tudják annak végét jovokra és bódogságokra következni.

¹²⁷⁾ Reméllettem szabadittásodat ugyan, de az te parancsolatidat nem jutalomra nézve, hanem csak szinte azért hogy te szent istenséged parancsolati, azért teljesítettem bé. Az zsidó ige azt teszi, hogy: megcselekedtem parancsolatidat. Ministerium opere implevi.

¹²⁸⁾ Szívem titkai és cselekedetim.

TAU n

Jusson az én kiáltásom az te színed eleiben Uram Isten¹²⁹⁾: tégy értelmessé engemet az te beszéded szerént.

Jussanak az én imátságim a te színednek eleiben: és ments meg bűnben-eséstől engemet az te¹³⁰⁾ mondásod szerént.

Az én ajakimmal¹³¹⁾ szüntelen mondom a te dicséretedet: mikor a te rendelésidre megtanítasz engemet.

Hirdeti¹³²⁾ az én nyelvem is az te beszédidet: mert minden te parancsolatid csak igazak.

Legyen az te kezéd segítséggel énnekem: mert az te hagyományidat választottam.¹³³⁾

Kévántam az te szabadittásodat Uram Isten¹³⁴⁾: és az te törvényed mindenben én gyönyörűségem.

Éltessed az én¹³⁵⁾ lelkemet, hadd dicsérjelek tégedet: az te kegyes ítéletedből segélj meg engemet.

Tévelygettem mint az elveszett juh,¹³⁶⁾ keresd meg a te szolgádat: mert az te parancsolatidat el nem felejtettem.

¹²⁹⁾ Csak az Isten ígében való igaz bölcseséggért, eszességért esedezett.

¹³⁰⁾ *Deut. 5.* ki tenne azt, hogy olyan elméje lenne az népnek, hogy félne engemet és tartaná meg minden én parancsolatimat etc. Mert ha magán emberen nem múlik, Isten örömet segít. *Volentes trahit Deus.*

¹³¹⁾ A zsidó ige, mint a szüntelen buzgó forrás, olyant jegyez, úgy kell lenni az Isten áldásának, hálaadásnak beszédének az hű emberek szájában.

¹³²⁾ Más embereknek örömet dicséréssel számlálom minden igazságos dolgaikat.

¹³³⁾ Emberé az választás, Istené az jóra való segítés.

¹³⁴⁾ Lelkének az örök bódogságra való szabadittását érti, mely az törvényben való gyönyörűséggel együtt jár.

¹³⁵⁾ Az végre éltesse, hogy dicsérjelek és ugyanarra is segélj kegyes ítéletedből, ne vess meg gyarlóságimért. Isten dicsérete pedig itt ez világon az: az mindenhatóságot igazán hinni és akaróját, parancsolatját nem más tekintetieért, hanem csak magáért az Istenért, hogy ő hagyása, teljesíteni.

¹³⁶⁾ Minden földi ember születésével és az ifjúságnak buja nevedésével, mennyből való eredetét lelkének, onnat nagy tisztán való adását, származását elfelejti, és mint az balgatag juh, csak úgy tévelyeg ez testi gyarló életben, odafel nem gondolkodik és a számadás ritkán vagy soha nem jut eszébe; maga az lélek onnan feljül tisztaságban küldetik ide alá, tanítatják is e földi életben minden gonosz kívánságok ellen győzedelmes.

CXX. (Soltár)

Az felmenetelre való ének.¹⁾

Óh erős Mindenható Isten, mely nagy nyomorúságokban forgok én: te hozzád kiáltottam és megfeleltél énnekem.

Uram Isten, ments meg az én lelkemet az hamis ajakaktúl: és az csalárdkodó nyelvektől.

Mit adnak vajjon érette és mi hasznod következik belőlle: oh te csalárdkodó gonosz nyelv.

Oly ártalmas a gonosz nyelv mint az éles nyilak az erős kéz íjas kezéből: és mint az gyalog fennyőnek tüzes²⁾ parázsa.

Jaj nekem is a gonosz nyelv miatt, mert búdosnom kellett az olaszok között: és laknom az³⁾ Izmaeliták sátorában.

harczolkodó életre, sőt meg is esküdtetik arra igen erős hittel, hogy jó léssen, és a teremtőt kedve, akaratja szerint szolgálja. És az mely testben küldetik, azt is az jóban, az teremő szolgálatjában megőrizi. És ez az oka, hogy soha oly vakmerő bűnöse nem lehet, kit szüntelen a lelkiesmeret ne vádoljon, de ha a sátán az ő hatalmával elfoglalja, és az isteni dajkalkodás azért, hogy nem imádja Istenét tiszta szível, a jóra való segítségre megszűnik körülle, úgy el kell veszni és jóra nem térhet. Itt azért Dávid szent ohajtással lelkének teremőjét, igaz pásztortát ohajtja és ezzel pecsétli ilyen szentséges minden jóra elégségesen oktató, tanító dicséretit, hogy mint kegyes jó pásztor, elveszett és a testnek gyarlósága miatt eltévelyedett juhok, az ő mennyei lakó, nyugvó és örök dicsőségben gyönyörködő helyére megkeresse, térítse, tisztítsa, oktassa, őrizze és megtartsa, ígírvén, fogadván Isten előtt, hogy ő is valami rajta áll benne, el nem felejt, hanem Istennek törvényét megőrizi, ki által arra a bódogságra juthat. Mert az törvény az örök bódogságra tisztasággal, szentséggel való életnek útja.

¹⁾ Vagyon egynehány vélekedés, miért hivatassanak e következő 15 psalmusok *felmenetelre való* igével. Némelyek azt tartják, hogy 15 grádics volt az templum pitvarában az asszonyok és férfiak imátkozó helye közt. Az asszonyok imátkozó helye alább és a férfiaké feljebb és azokon a 15 grádicson éneklették ezeket. Elsőben lassú, gyenge szóval kezdván énekelni minden zoltáron tizenötig feljebb-feljebb emelkedő nótával kezdették és éneklették mind a tizenötig. 3 vélekedés, hogy ez mostani rab-ságokból felszabadulásokra és Chanaán földére vissza felmenetelekre írat-tak és arról való biztatás vagy panasz vagyon ez psalmusokban. Ez utolsó helyesebb magyarázat.

²⁾ Kemény szene vagyon, nehezen aluszik ki és ha kívül behammasodik is, belől sokáig áll a tüze, olyan a gonosz nyelv sérelme.

³⁾ *Mesek* a zsidó ige, Japhet fiára Tuscanára magyaráztatik, ki az

Óh Úr Isten, mely sokáig kell együtt lakozni az én lelkemnek :
ez békeség-gyűlölő emberekkel.

Én igen csendes békeséges lévén, ha csak alázatosan nekik
szólok is: ők mindjárt riaszkodva csak harcra, veszekedésre
indulnak.

CXXI. (Soltár).

Felmenetelnek éneke.¹⁾

Magas hegyekről vigyázván ²⁾ felemeltem igen az én szemei-
met: honnat jöhetne énnekem bizonyos segítségem.

Az én bizonyos segítségem csak az mindenható Úr Istentől
vagyon: attúl a ki teremtette mind mennyet és földet.

Nem hagyja az megtántorodni az te lábaidat: és nem aluszik
ez a ki tégedet őriz.

Imé bizony ingyen sem szűnyadoz soha, nemhogy valaha
aludnék: az aki Izraelt őrizi.

Az Mindenható ³⁾ Úr az te őriződ: az mindenható úr neked
árnyék-tartód: mindenkor jobb ⁴⁾ kezed felett vagyon teneked.

Ki miatt nappal a fényes nap forrósága meg nem sért tége-
det: sem az holdnak éjjeli hűvössége.

Ez Mindenható Isten megőriz ⁴⁾ tégedet minden gonosztul:
és megőrizi a te lelkedet is.

Olaszországnak földje, noha az olaszokat nemzetségek szerint Elipházra, az
Ezsau fiára hozzák. *Kedár*, az Izmaeliták, törökök, mert inkább ez két bi-
rodalom, török és római birodalomban vagyon rabság alatt a zsidóság. Sok
bántás is lehet az illetlen vádlások miatt.

¹⁾ Utra induló és úton járó embereknek commendáltatik igen e
psalmus, hogy mikor kiindul házául, hétszer mondja el és mikor vissza-
indul is onnat, a hova ment volt, hétszer, — járjon mindenütt az teremő
Istennek oltalma alatt. Némelyek azt tartják, mikor Jákob Mesopotámiá-
ban fut volt Ezsau előtt és Bethelnél az látást látta, akkor szerzette ezt a
zsoltárt. Itt peniglen őrállóhoz hasonlítja a segítségvárásból magát, ki csak
az egy teremőtől vár segedelmet s nem mástul.

²⁾ Egyik hű ember a másikat így biztatja.

³⁾ Betű szerént bizonyittatik itt, hogy az *jobb keze felett vagyon* az
ő hiveinek, kin az őriző angyala értetik. És igen parancsolják, hogy jobb
félre becsültesben viselje magát az ember és ez verset mondván, oda felé
fejet hajtson.

⁴⁾ Testedet gonosz nyavalyáktul, lelkedet bűnben való haláltul; ha

Ez Mindenható Isten megőrizi a te kiindulásodat és haza jö-
veteledet: mostantul fogva mindörökké.

CXXII. (Soltár).

Felmenetelre való ének Dávid számára.

Mely igen örvendeztem azoknak, kik azt mondták ¹⁾ énne-
kem: menjünk fel az innepekre a Mindenható Úrnak szent
házába.

Megállottanak minden esztendőben háromszor az mi lábaink:
az te kapuidban oh Jeruzsálem.

Jeruzsálem, ki ugyanarra építettél: mint a szent népnek sze-
retettel össze ²⁾ társalkodtatására való város;

Mert ide te beléd gyűltenek fel az 12 ágazatok: kik az Úrnak
szent ágazati: bizonságtétel ez Izrael, hogy dicsírné ³⁾ az Úr Isten-
nek szent nevét.

És e felett te benned rendeltetnek az ítélő székek: az Dávid
házának királyi széki is.

Kérjétek tehát ez szent Jeruzsálemnek békeségét: mert jó
szerencsések ⁴⁾ lesznek minden te szerető barátid.

szintén nyavalyákkal sujtatol is néha, bűnöd bocsánatjára és lelkednek
tisztulására vadnak azok.

¹⁾ Jó idején meghirdették az községnek az innepek következő
napját és örömmel, vígan indultak annak szentelésére.

²⁾ Kik távúl laktak volna is egymástul sógorok, atyafiak, noha az
tribusok nem igen oszlottak, elegyedtek egymásban, de az innepeken há-
romszor akarki barátjával szembe szeretettel beszélgethetett és mulathatott.

³⁾ *Dicsírné* az nyilván való csudákról, melyet mind az városban
Jeruzsálemben s főképpen az templum körül látott szemeivel, kiket az
bölcsek tíz rendbeli számlálnak az Midrásban. Azok közül nem utolsók
azok, egynehány millió nép¹⁾lévén az egész zsidóság, ki sok mérföldeken
való táborokban sem fért volna el, senki nem panaszkodhatott, hogy Jeru-
zsálemben szoross szállása lőtt volna, annál inkább, hogy mikor az város-
ból az templum pitvarában gyűltek fennállva, szorosan voltak, de mikor
egymásban leborúltak, tágasban estek egymástul, úgy hogy egymás gyúná-
sát ne hallanák, kit annyi zengéssel kellett mondani, hogy a maga füle
meghallhatta; mert ők nem papnak, se semmi embernek, hanem csak az
egy Istennek gyúntanak.

⁴⁾ Valakik Jeruzsálemnek romlását gyászolják, siratják, megvigasz-
taltatnak; valakik békeségét kívánják, örülik, megáldatnak. *Vide Esa. 61. v.3. 4.*

Legyen örök békeség az te kerittésidnek fokain : és örök csendesség belső magas palotáidban.

Az én szerelmes ⁵⁾ atyámfiáiért és jó felebarátimért : mondok és kérek most tenéked békeséget.

Legfőképpen az mi Urunknak Istenünknek szent házájért : ⁶⁾ mindörökké sok jókat kívánok teneked.

CXXIII. (Soltár).

Felmenetelre való ének.

Te hozzád emeltem Úr Isten fel az én szemeimet : ki az magas egekben lakozol.

Imé mint a szolgálknak szemei vigyáznak az ő Urok kezére : és a szolgálóknak ¹⁾ szemek az ő asszonyok kezére :

Szintén úgy vigyáznak a mi szemeink is a mi Urunkra Istenünkre : mindaddig ²⁾ míg könyörül mi rajtunk.

Könyörülj Uram Isten, könyörülj mi rajtunk : mert már felette igen megelégedtünk volna a sok gyalázattal.

Felette igen megelégedett volna lelkünk ez világi gazdagoknak csuffolásokkal : és a kevélyeknek gyalázásokkal.

CXXIV. (Soltár).

Felmenetelre való ének Dávid számára.

Csakhogy a Mindenható Isten volt mindenkor mivelünk : valamennyiszer reánk támadtanak az emberek.

Csakhogy az Mindenható Isten volt mindenkor mivelünk : valamennyiszer reánk támadtanak az emberek.

⁵⁾ E széles világon mindenütt az Izrael házából eloszlott juhokért és mindenütt való hívekért.

⁶⁾ Mert az Isten ott lakó dicsőséges jelenvoltának és minden szentségeknek titkai, titkos forrási ott voltak.

¹⁾ Az szegény rabokat, *szolgákat*, ha urok, asszonyok veri is, ugyan tőlök várnak könyörülést, oltalmat, ételt, italt, ruházatot : úgy az Isten hívei is, ha szintén sanyargattatnak is néha affelől, minden jót Istentől várnak csak.

²⁾ Oly sokáig nem tarthat rabságok, hogy Istentől ne várjanak bizonyos szabadulást.

Sokszor ugyan¹⁾ elevenen elnyeltek volna bennünket: az ő reánk való szörnyű nagy dühösségekben.

Sokszor mint sebes árvizek, úgy ragadtanak el bennünket: mint sebes folyó patakok, úgy mentenek által az mi lelkünkön.

Sokszor mentenek által ezek az mi lelkünk felett: mondom ezek az sok kevély vizek²⁾).

Áldott az Mindenható Úr Isten: ki nem³⁾ adott prédául minket az ő fogoknak.

Az mi lelkünk szintén úgy szabadult meg mint az madárka: a madarászoknak törökből.

Elrontatott és összetöretett az ő kelepcezők: mi pediglen megszabadúltunk.

Minden segedelmünk csak az egy Mindenható Úrnak nevében: ki⁴⁾ teremtette a mennyet és a földet.

CXXV. (Soltár).

Felmenetelre (az rabságból való kiszabadulásokra) ének.

Valakik az Mindenható Istenben igazán bíznak: mint a Cion¹⁾ hegye meg nem mozdúlnak: sőt megmaradnak mindörökké.

Noha Jeruzsálem körül sok erős hegyek voltak, de ugyan elpusztított: de az Úr körülle lévén az ő népének akkortól²⁾ fogván mindörökké soha el nem pusztulnak.

Mert nem lehet örökös az istentelenek birodalma a szenteknek sorssal osztatott földöken: azért többszer a szentek azoknak hamisságokban³⁾ ne részesíthessék magokat.

¹⁾ Ez nem szokás, sőt lehetetlen is, de a gonosz ügyekezetnek szörnyőségét akarta jedzeni, kifejezni ezképpen.

²⁾ Népeket ért a *vizeken* és veszedelmes ellenséget.

³⁾ Kívánságok szerint el nem vesztethetnek.

⁴⁾ Övé az mindenhatóság, ő szabadíthat meg is.

¹⁾ Értsd, mikor ezután megépíttetik és helyben állapíttatik. Avagy az örökkévaló ígén, érts hosszú időket, az írásnak szokása szerint.

²⁾ Mikor helyben állapodik szabadulások, az Isten oltalma bizonyosabb és örökössebb az nagy hegyek oltalmánál, csak ő legyen az ő népével,

³⁾ Mikor Egyiptusból kihozta az Isten a zsidókat és bévitte az Chanaán földére, megparancsolta volt, hogy mind megöljék és elfogyassák

Igy azért Mindenható Úr Isten tégy ⁴⁾ jól az jókkal: és mindekkel, kik végig ⁵⁾ tökéletesek az ő szívökben.

Ha kik pedig az pogánok csalárdságára hajolnak, azokat az Úr Isten egyenlő veszedelemre hányja minden hamisság-cselekedőkkel: de az tökéletességben megmaradt Izraelen örökké való békeség leszen.

CXXVI. (Soltár).

Felszabadulásra való ének.

Mikor haza viszi az Úr Isten Cionnak ilyen hosszú rabságát: nagy ¹⁾ örömkben úgy tetszik, mintha az rabságot csak álmunkban láttuk volna.

Mert akkor nagy vigassággal bételik a mi szánk: és nyelvünk hangos kaczagásokkal.

Akkoron azt mondják minekünk az egész pogán nemzetségek között: Imé mely nagyságoson ²⁾ az Mindenható Isten ezekkel.

Mi is azt feleljük, igenis nagyságoson cselekedett az Mindenható Isten mivelünk: kiért már mi csak örvendezünk.

Téríts meg már Úr Isten ily hosszú rabságunkat: melyek oly kíváncsok mint a szép vizek forrasi a repedezett száraz földön.

No kik ez rabságban a jócselekedetnek ³⁾ magvait siralmas könnyhúllatásokkal hintjük: azokat megszabadulásunkkor nagy örömmel béaratjuk.

Mint a ki sovány ⁴⁾ száraz földön reméntelenül sirva viszi és

az ott való pogánságot azért, hogy töllök az ő pogáni szokásokat ne tanulhatnák; de nem fogadták, mert jobbagyságra, rabságra, hogy hasznokat vehessék, megtartották őket és megtanulván az ő pogáni szokásokat. bálványozásokat követték és az miatt vesztek el; de ezután semmi pogánokat nem hágy Isten közöttök, hogy afféle illetlen bolondságot ne tanulhassanak töllök és el ne tévelyedjenek az igaz útról.

⁴⁾ Szabadítsad és tisztítsad ki a gonoszokat az jók között.

⁵⁾ Kik el nem hajolnak az igaz vallástól.

¹⁾ Annyi bódogsággal vigasztalja Isten, hogy elfelejtik minden nyomorúságos állapotokat. *Esa. 49. 51. 52.*

²⁾ Ezen szókkal találod az vigasztalásokat a prófétáknál.

³⁾ Mely nagy félelemmel tartják az Isten parancsolatit és sok irgalmasságokat cselekednek az nyomorultakkal.

⁴⁾ Az kik az kevesből is még az méltatlanoknak is jó szível alalmazniálkodnak, azt tudnák, hogy oda vesztí jutalmát. Nem úgy leszen, ha-

hinti el magvetését: de az Úr gazdag áldásából aratáskor nagy öröm kaczagással jöddögél, és úgy emelgeti termett kéréit ⁵⁾).

CXXVII. ¹⁾ (Soltár).

Felmenetelre való ének Salomon számára.

Hogyha az Mindenható Úr Isten nem épít valamely ²⁾ házat, királyságot, vagy méltóságos állapotot: heában fáradoznak ³⁾ azon annak munkási.

Hogyha az Mindenható Úr Isten nem őríz valamely várost: heában szorgalmatoskodnak arra rendeltetett vigyázók.

Heában esik nektek is kik jó reggel ⁴⁾ keltek és későn hagyjátok munkátokat, munkás verítékkel éven kenyereteket: azonban az Úr Isten az ő kedvesinek könnyen, csak mint álomban ad minden jókat.

Hát még imé az Úr Istentől legdrágább adandó örökségek az jó fiak; főbb jutalom ⁵⁾ az ember ügyékának gyümölcse.

nem a jónak fizetésével soha az Ur adóssá nem marad, könnyen gazdagon, reménségre kívül megtéríti.

⁵⁾ Mert mint Egyiptusból, úgy jöendő szabadulásokkor az pogá-noknak gazdagságokkal megrakodván, úgy vitetnek haza földökben.

¹⁾ Három magyarázatot formálnak az bölcsek ez psalmusra. 1. Salomonra, az Dávid fiára, 2. az Messiásra, 3. minden közönséges emberekre. Salomonra kitetszik az textusból. Az Messiásra, hogy eddig Jeruzsálemet, a szent templumot, hol keresztyének, hol törökök sok hadakozással akarván éppíteni, heában volt ügyekezetek, hanem azt Isten készen, éppen adja a Messiás kezébe.

²⁾ Minden szükséges eszközt elkészítette volt Dávid az templumnak, de Isten nem hatta neki megcsinálni, hanem adta az fiának, Salomonnak.

³⁾ Minden irigység és Isten ellen való szorgalmatoskodásról is magyaráztathatik e zsoltár, kik magok okosságának tulajdonítván, akarmely mesterséggel méltóságot, gazdagságot sietnek magoknak szerezni, az olyan-nak nem lészen jó vége.

⁴⁾ Absalomról és Adóniásról írja, kik mindketten heában kapdosnak a királyságon, kit Isten az ő szerelmesének, Salomonnak, könnyen adott gondolatja nélkül, mintegy álomban.

⁵⁾ Legnagyobb áldása az Istennek ezen a világon a jó fiak, kiknek örömét érik az atyák.

Mint a sebes nyilak az erős férfiú kezében : olyanok az iffjúság erejéből származott öreg fiak.

Bódog férfiú ki tegzét, házát olyan jó öreg fiakkal megrakhatja : mert meg nem ⁶⁾ kisebbitetik mikor ellenségével perlekedvén veszeküdik az kapuban.

CXXVIII. (Soltár).

Felmenetelre való ének.

Bódogok mindenek valakik ¹⁾ félik a Mindenható Istent : valakik az ő útában ²⁾ járnak.

Mikor igaz kézi munkáddal élsz és tartod magadat : bódog ³⁾ vagy és igen jól leszen dolgoz.

Mikor az te jó feleséged mint szép termő szőlő ⁴⁾ : házad felső szegelletit ⁵⁾ és részeit ékesíti.

Fiaid is mint szépen plántáltatott olajfák ⁶⁾ : asztalod körül vagy esznek vagy udvarolnak.

⁶⁾ Leszen kinek mellette támadni és még szólni is veszekedő irigyi ellen.

¹⁾ Valamit Isten megtiltott, semmit olyat nem cselekednek.

²⁾ Valamit parancsolt véghez vinni, azt bételjesítettik.

³⁾ Se utczán, se kapuban ne vigyázzon gyakorta, hanem benn üljön és maga dolgát tegye.

⁴⁾ *Szőlő.* Semmiféle fák úgy s olyan közel, házak falába nem teremnek meg s nem állandók, mint a szőlő. Némelyek házak fala mellett, jó messze egy ölnére elültetvén a szőlőt, hogy künn az essőtől nedvességet vegyen, az gyökerét osztán béhomlítván a földbe az ház talpa alá, tornácza mellé afféle nyári házaknak béveszik és ismét ablakán vagy oldalán kibocsátják az nap melegére, hogy megérlelje gyümölcsét és fenn szép lügos árnyékot is tart és gyümölcsöt is teremt kedvesen a meleg országokban. Felette nagygyá terjed, nevededik és örökösön nagy haszonnal gyönyörűségesen szolgál, mert ott az téli hideg nem árt neki. Ilyen szőlőhöz, mely a háznak szegelletiben vagyon, hasonlítja itt a jó asszonyi állatot a zsoltár.

⁵⁾ Mind ez világon, mind a másikon bódog leszen.

⁶⁾ Az olajfa akarmicsoda egyéb sűrű fák között legyen is, de meg nem vadul és természetit meg nem változtatja : így a jó asszonyi állattól születtetett gyermekek sem ábrázatokban, sem természetekben nem fajoznak idegenképpen édes atyjoktól, anyjoktól ; mint az anyjok nem vigyáz idegen férfiúra, hanem csak az ő tulajdon ura[ra].

Imé ily szépen áldatik meg az a férfiú: valaki féli az Mindenható Istent.

Áldjon meg az Úr tégedet, hogy láthassad Jeruzsálemnek bódog jóvait: teljes minden életednek napjában.

És láthassad fiaidnak fiait: Izraelnek örökké való békeségét.

CXXIX. (Soltár).

Felmenetelre való ének.

Mely szörnyen nyomorgattanak engemet, mind iffjúságomtól ¹⁾ fogva: mondja most ezt az egész Izrael.

Mely szörnyen nyomorgattanak engemet, mind iffjúságomtól fogva: de meg nem emészthettek teljességgel.

Hátamon szántottanak nekem szántó emberek: és nagy ²⁾ hosszú barázdákat vontanak rajtam.

Oh bizony igen igaz az Mindenható Isten: elmetshi ³⁾ járom kötelöket az istentelenöknek.

Mind megpirúljanak, és vissza gyalázattal fordittassanak: valakik a Cionnak ⁴⁾ fiait gyűlölik.

Olyanok legyenek mint a házak tetején nőtt füvecskék: kiket ha senki ki nem szaggat is csak magoktól elszáradnak.

Kikből az aratók ⁵⁾ markokat meg nem töltik: sem nagy öllel kéveit nem emelgetik.

¹⁾ Eleitől fogva minden pogán népek elfogyatására ügyekeztek Izraelnek, Pharao, Assverus, Antiochus, Claudius, Nero, Diocletianus, Adrianus, de Isten nem engedte véghez menni gonosz tanácsokat, kit a szent lélek mind elmúltról s mind jövődőről egyaránt áttallátván, heában való szándékokról magasztalja az Istent Izraelben.

²⁾ Az terhes és súlyos rabságnak hosszúságát érti, kiben vigasztaltatik az Isten embere, mivel itt senki nincsen bűn nélkül. Jobb ez jelenvaló életben lakolni bűneiről, csak az örök bódogság éppen tartassék ő számára.

³⁾ Birodalmokat éppen mindenestől eltörli minden istentelenöknek és a szenteké leszén a bódogság.

⁴⁾ A zsidóban valakik Ciont gyűlölték, de tulajdonképpen Ciont nem gyűlölik; mert sok nemzetségek számtalan sok hadakozást, vérontást töttenek Jeruzsálemért, Cionért. Most is untalan tartnak arról tanácsot, de a Cion hűtinek fiait érti, valakik azokat gyűlölik, azok pirúljanak meg.

⁵⁾ Bölcsen való magyaráztatja az istentelenek örök veszedelmeknek, hogy elszáraztatnak és emésztetnek, mint a pozdorja és polyva az Isten

De még az úton járók sem köszönnek a sereg aratóknak mondván: az Úr áldása legyen veletek: sem: megáldunk tüttöket a Mindenható Úrnak nevében.

CXXX. (Soltár).

Felmenetelre való ének.

Nagy mélységes ¹⁾ rabságomból kiáltok Uram Isten te hozzád, Uram hallgasd meg az én szómat: legyenek az te füleid, befogadói az én könyörgő beszédimnek.

Ha bűneinkre vigyázz és ellenünk azokra mind számot tartasz Uram Isten: vajjon s ki ²⁾ állhat meg előtted Uram Isten.

Mert csak te ³⁾ nálad vagyon az bűnöknek megbocsáthatása: azért hogy csak egyedül tégedet féljünk.

Csak te benned bízom ez életben Uram Isten és holtom után is lelkem csak te hozzád ragaszkodik: és örökké az te ⁴⁾ fogadásidban reméllek.

Igy tehát lelkem ⁵⁾ szüntelen való nagy vigyázással csak az Úrhoz óhajtozik, sovárkodik: inkább hogy semmint az estvéli cirkálók és az reggeli virrasztók.

tüzével mindenestől; és az *arató* szent angyalok nem gyűjtik őket az Isten csűriben, az bódogságban. Nem is áldják az ő aratások miatt az Istent, ítéletit ő felségének mindenek igaznak vallván, mert minden hűtök, vallások a bálványimádóknak magokkal együtt elvész.

¹⁾ *Mély* vizek, örvényekhez hasonlítja a nyomorúságos rabságot.

²⁾ Minden szempillantásban az te kemény, igazságos és tisztaságos ítéleted okot találna hozzánk veszedelmünk[re] és nem maradhatnánk egy óráig is, ha ingyen való nagy irgalmasságodból türesekkel, kedvezéssel nem tartanál.

³⁾ Noha isteni nagy engedelmedből, gratiádból nagy hatalmok vagy on az ide alá való igazgatásokban, mind angyalidnak s mind az planétáknak, csillagoknak, kit-kit az miben hattál, rendeltél: de az emberek *bűneinek megbocsáttását* és kegyelemadást magadnak tartottad és senkinek azt másnak nem engedted. Azért, hogy az emberek mikor jók, kedved keresők s parancsolatidban járnak, más semmi teremtettt állatidtul ne féljenek, hanem csak te magadtul, és ne is imátkozzanak másnak te kívülőtted, mert az boszúságodra esik és heába való munka is.

⁴⁾ Profétáid által tött biztatásodban, hogy megszabadittasz rabságomból.

⁵⁾ Haszontalan egyéb segítségekre vigyázni, azért szüntelen éjjelnappal csak Istenhez reménkedik, ragaszkodik.

Bízzál tehát Izrael az Úr Istenben: mert csak az Mindenhatónál az irgalmasság, és vele sokszori⁶⁾ sokképpen való szabadításod.

Mert ugyanis csak ő szabadította meg Izraelt minden ő⁷⁾ bűneitől.

CXXXI. ¹⁾ (Soltár).

Felmenetelre való ének Dávid számára.

Uram Isten titkon²⁾ sem fualkodott fel az én szívem: és nyilván sem, kevélykedtenek az én szemeim³⁾.

És nem jártam felettébb való fenheázással: sem állapotom felett való magam nadzással, csudáltatással.

Inkább ha úgy le nem nyomtam és hallgattattam igen az én lelkemet mint anya-csecstől elválasztatott kised gyermecske; mint az csecstől választatott, olyan ártatlan volt rajtam az én lelkem.

Te is ekképpen bízhatol Izrael az Mindenható Istenben: mostantul fogván mindörökké.

⁶⁾ Ne szabjon módokat, se határokat az Úr Istennek, mert számtalan módja vagyon a *szabadításban*, csak várja, imádja és tudjon hallgatni.

⁷⁾ Miképpen hogy az Istea igaz bíróság[á]nak tisztí szerént igen kemény az vakmerő bűnösökhöz és magok igazságokban bízókhoz: úgy isteni nagy irgalmasságából, a szüből alázatos megvallónak és elhagyónak megbocsátván bűnét, mindjárt szabadította.

¹⁾ Ez rövid zsoltárnak Dávid személyére a Midrás világosságot ádbetű szerént: v. 1. nem fualkodott fel az én szívem: akkor, mikor titkon Sámuel felkent az királyságra. Nem kevélykedtek az én szemeim: akkor mikor az óriás Góliátot megöltem. Nem jártam magam nadzással: mikor az pártosok[on] győzedelmes lévén, ismét ujólag az királyságra visszavittem. Nem jártam magam csudáltatással: akkor, mikor a szent látát felvittem Cionban, mindenkor, mindenben csak az alázatosság, szilígyesség uralkodott dolgomban és nagy kegyesség.

²⁾ Sem a sok ígéretekre, isteni fogadásokra nézve, sem az nagy bölcseségre, mely nállok vagyon, nem fualkodik fel az Isten népe és nem hányja-veti magát, hallgat inkább, mint az csecstől elválasztott gyermek, úgy vár Istentől, míg megszabadíttatik. Mert az, mit itt Dávid maga képeben énekel, közönséges állap[at]ra vonzza a végében; ha olyan leszen az Isten népe, bizonyoson szabadulását várja a fogságból.

³⁾ Kétféle kevélységnek helyét, fészket mutatja: az titkon való a szüben vagyon, az nyilván való a szemben.

CXXXII. ¹⁾ (Soltár).*Felmenetelre való ének.*

Emlékezzél meg Uram Isten Dávidról: és a templum ²⁾ építésére minden szorgalmatossággal való készülétiről.

Miképpen esküdt volt meg az mindenható Istennek: fogadást tévén a Jákób ³⁾ erős szentinek:

Ha én addig bemegyek az én házamnak hajlékába: és fellépem az én nyoszolyámnak drága leplére;

Ha én az én szemeimnek álmodok: és szemem héjjának nyugodalmot;

Miglen reá találok az Mindenható Úr választott helyére: és Jakob erős szentinek lakó helyére.

Im ezelőtt csak hallották, hogy Ephrata ⁴⁾ körül volna: most itt reá találtunk ez ⁵⁾ erdőknek mezejében.

Jertek be szintén az ⁶⁾ belső lakó helyére: leborulván az ő szent ⁷⁾ lábainak zsámolyánál.

¹⁻²⁾ Ezt a zsoltárt olykor mondotta Dávid, mikor az Ormán Jebuzeus csüreinél az *templum* helyét a verekedő angyalnak látásával és Gád proféta mutatásával megtudván, azt is megértette volna, hogy Isten nem engedi annak építését ő neki, hanem a fiára, Salomonra maradna; mindazonáltal minden matériáját elkészítvén, — az mint a bölcsek írják — ásatta volt is a fundamentomát, Olvasd *I. Par. 21. 22.*

³⁾ Azért említi *Jákób erős szentit*, hogy először a templumról való álmod Jákób látta és fogadást töltött volt dízma adásáról.

⁴⁾ Bethlehem *Ephrata*, honnat való volt Dávid, csak két kis mérföld Jeruzsálemhez és még otthon laktában is hallotta, hogy nem messze lenne a tájatt az templum.

⁵⁾ Sűrű *erdős* fák voltak ott az Araphan Jebuzeus csüri körül, a hol a templum helye találtatott.

⁶⁾ Hol álljon az oltár és mely aránt, és a láda is hol álljon, intéztemert az egész föld és az alsó világ kerekiségének szintén a közepin (vagy az mint a zsidó bölcsek és a próféta Ezechiél 38. mondja), a köldökén vagyon az Izrael földje, annak szintén a közepin Jeruzsálem, Jeruzsálemnek közepin a templum, a templumnak közepin a Debir, sancta sanctorum a debirnek a közepin az láda északról délre intézvén és a láda alatt egy kő, melyről igaz méréssel ez egész világ kerekége mérethetik, és igaz liniával, a kő aránt ott fenn az egekben is a dücsőségeknek széki fundáltatott és ezt a követ mondja Jákób *Gen. 49.* Izrael pásztorának kövének, honnat mindent pásztorol.

⁷⁾ Imátkoztak örömeiben, ugyanott leborulván.

Kelj fel már Uram Isten ⁸⁾, jövendő nyugodalmodra: magad és a szent ládád kiben vagy ⁹⁾ isteni nagy hatalmad.

Fő papjaid öltessenek fel nagy igazsággal: és kegyes lévitáid énekeljenek szép zengésekkel.

Dávidért Uram Isten, kedves szolgálóért: meg ne vessed ez ¹⁰⁾ helyért való könyörgését az te Messiásodnak.

Kiért megesküdt az Úr Dávidnak hűségesen, el sem áll a mellől: az te ágyéknak gyümölcséből adok királt az te székedre.

Ha megőrizik fiaid az én frigyemet és tanulják bizonságtételmet, még azoknak fiai, unokái is ¹¹⁾ mind örökké: ülik és bírják az te királyi székedet.

Mert az Úr ¹²⁾ Ciont magának választotta: neki ez igen kedves lakóhelye.

Mondván, ez már nekem örökös nyugvó helyem: itt lakom, mert igen kedveltem.

Ennek mindenféle élését böven megáldom: és szegényit es kenyérrel megelégittem.

Fő papjait szép szabadittásokban öltöztetem: és az ő kegyes lévitái szép zengésekkel énekelnek.

⁸⁾ Mert azelőtt nem maradt bizonyos helyben, a pusztában vélek búdosott, onnat Syloban telepedett volt. Először a filiszteusok rabsága után Deczemesben, Kiriathjarimban, Cionban, hova David először vitte volt, ellenben a Mória hegyénél.

⁹⁾ Oda fel is meg fogtuk jelenteni, a láda vagy a ládabeli törvény, miért mondassék *Isten erejének, hatalmának*. Azért, hogy a törvény szentség, igazság, és az Isten az ő hatalmát a szentség, igazság mellett mutatja tisztí szerént és a hamissakat, törvény ellen élöket, hanemha csak mint másokra bocsátott ostorát, ideig úgy segíti, de örökösön soha nem.

¹⁰⁾ Mind Dávid és Salomon imátkoztak annak az *helynek* dűcsőséges érdemes voltaért, hogy valakik ott hűből, szüből imátkoznak, meghallgattassanak.

¹¹⁾ Az törvénytartás és igazság mellé kötötte az Isten *conditio*val minden fogadásit, de az Dávid posteritásának azt ígérte, hogy bűnökért külső világi ostorival látogatja is, de az királyságnak *örökös successió*ját soha az ő magvától el nem vészi, nézven az örök bódogságra juttató *Messiás*ra, ki Dávid magvából való.

¹²⁾ Az helynek is méltóságát magasztalja és a királyi méltósággal együve kötelezi.

Itt újítottam,¹³⁾ virágoztatom úntalan az Dávid szavát: és égő¹⁴⁾ szövétnekét kirendeltem az én Messiásomnak.

Ennek minden ellenségét gyalázatban öltettem: ő rajta pedig szép koronáját virágoztatom.

CXXXIII. (Soltár).

Felmenetelre való ének Dávid számára.

Imé mely igen jó és mely gyönyörűséges: egymás szerető atyafiaknak¹⁾ kedvesen együtt lakások.

Szintén olyan kellemetes mint a drága jó olaj kenet, ki fejére öntetvén leszállott szakálára, mondom az Áron szakálára: ki leszállott még ruhájának is peremére.

Oly kedves mint az Hermon hegyére mely harmat száll és a Cion hegyére is: mert azokat Isten áldásul parancsolta bódogságos életre mindörökké.

CXXXIV. (Soltár).

Felmenetelre való ének.

No tü Úrnak¹⁾ szolgálai, áldjátok a Mindenható Istent: kik éjjel is az Úrnak szent házában állotok és virrasztotok.

Emeljétek²⁾ fel kezeteket ily szentségre: és áldjátok az Mindenható Úr Istent.

Áldjon³⁾ meg téged is, ki erre intesz az Mindenható Isten Cionból: ki teremtette az mennyet és a földet.

¹³⁾ Ennek adja az Úr Isten az ő atyjának, Dávidnak székit és uralkodik a Jákób házában mindörökké és országolásának vége nem leszen. *Dan. 7.*

¹⁴⁾ Királyság értetik az égő szövétneken, úgy híjják Dávidot az szolgálai Izrael gyertyájának. *2. Sam. 21.*

¹⁾ Mózes és Áron értetik; vagy akarmikor, ha a király és főpapok kedvesen alkudtak, magok is jók voltak és az ország is egyességben nyugodt alattok.

²⁾ Az bölcseket és a papokat szólíttja, inti, kik tanulásért és buzgó imátkozásért éjjel is a sátonál vagy templumban háltak és idején költtek az Úr szolgálatjára.

³⁾ Az kezeknek felemelése kiterjesztéssel értetik az írásban nem összekapcsolással, nem tudom, honnat vagy a szokás, hogy imátkozáskor kezeket össze szokták tenni.

³⁾ Felelet, ez az utolsó vers az első intésre és a chorus tött erre vá-

CXXXV. (Soltár).

Halelujáh.

Halelujáh, Dicsérjétek a Mindenható Istennek nevét¹⁾: tő
Úrnak szolgálai²⁾ dicsírijétek az Úr Istent.

Kik udvarlotok³⁾ és szolgáltok a mindenható Úrnak házában :
és az mi Istenünknek szent házának pitvarában.

Halelujáh. mert igen jó a Mindenható Isten : énekeljünk az ő
szent nevének, mert igen gyönyörűséges.

Mert Jákóbot ez JAH Isten magának választotta : és Izraelt
elrejtett drága⁴⁾ kincsének.

Mert én igen jól tudom, ismérem, mely igen felséges az Min-
denható Isten : és ez mi Urunk minden Isteneknek⁵⁾ felette vagyon.

Oly Isten ez Mindenható Úr, hogy mind földön és mennyen
valamit akar azt cselekedni : az vizekben⁶⁾ és minden mély örvé-
nyekben.

laszt. Ertelme pedig: valaki eljár az Isten szolgálatjában és szüntelen áldja
az ő Istenét, az is kétség nélkül megáldatik az Úr Istentől.

¹⁾ Itt megjegyezhetni, hogy az *Istennek nevét* imádni annyit teszen,
mint magát, mert az szent név örök mindenhatóságot jegyez és mivel az az
jedzése, tehát ugyan ő maga convertibiliter, az név ő maga, és ő maga
neve és mivel a teremtett állat az véghetlenséget meg nem foghatja, tiszta
szível, lélekkel, elmével csak a szent nevet imádja, meghallgattatik és
mind mennyieeknek, földieknek kedvekben juthat az olyan ember, ha ahhoz
illendő szent, kegyes élete leszen. Az pedig az név, kit nem szabad nyelv-
vel kimondani, hanem lélekben, nagy félelemmel, rettegéssel, buzgósággal
imádni.

²⁾ Isten *szolgáinak* a papokat hívja.

³⁾ Izraelt, a közönséges népet, kiknek nem volt szabad beljebb menni
az pitvarnál, de azok sok és nagyok voltak.

⁴⁾ Noha az egész világ Istené és minden népekre gondot visel, de
nyilván való jelenlétét, csodatételit, profécziait, bölcsességét, áldását és bün-
tetését mind inkább Izraelben és zsidóságbán akarta lenni, mint egy titkos
tárházában azokat a pogánoktól elrejtve tartotta.

⁵⁾ Hatalmas, erős angyaloknál is mind egyedül feljebb való s mind
az mennyei hatalmas seregeknél, csillagoknál, kik közül sokat, sőt mind
a planétákat Isten gyanánt imádták. Az bölcs pogánok látván, tudván ide
alá való nagy hatalmokat, de mi nem azokat, hanem azoknak és minde-
neknek egyedül való urát, Istenét imádjuk, valljuk Istenünknek.

⁶⁾ Az több isteneknek, angyaloknak, csillagoknak mind csak határo-
zott erejek, hatalmok vagyon, de csak egyedül az Ur mindenható.

Ki felszítatja a felhőket a földnek széliről, és villámásokat ⁷⁾ készít az esőkben: és kibocsátja a sebes szeleket mint gazdag ⁸⁾ tárházából.

Ki levágta Egyiptusnak minden elsőszülöttit: embertől fogva mind baromig.

Bocsátott nagy sok jegyeket és csudákat te reád oh Egyiptus: Pharaóra ⁹⁾ és minden szolgálira.

Ki levágatott és eltörölt sok pogán nemzetségeket: és megöletett nagy erős királyokat.

Amaz két óriásokat, Sichont az Ammoraeusok királyát: és Ogot, a Básán királyát: és a Chanaán ¹⁰⁾ országának minden királyit.

És ajándékozta azoknak földöket örökségül: örökségül Izraelnek az ő népének.

Uram Isten ilyen méltóságos hied-neved megmarad tenéked mindörökké: és ily drága ¹¹⁾ emlékezeted szent Úr mind nemzetségről nemzetségre.

Mert ezután is ítéletet ¹²⁾ szolgáltat az Úr Isten az ő népének: és az ő szolgálival megbékéllik és jól megengesztelődik.

De ez ellen az pogán haszontalan megcsaló ¹³⁾ bálványi ha szintén ezüstök és aranyok is: mind egyig csak emberi kéznek csinálmányi.

⁷⁾ Hatalmas csudatétele az Istennek, az vizes fölhők közt tartja a tüzet, *villámásokat*, holott természet szerint eloltaná a víz a tüzet. A földnek szélén érti az tengert, mert onnat származnak a felhők bőségesben. *1. Reg. 18.*

⁸⁾ *Tárházából*, mint rejtkehelyéből mondja jöni a szelet, azért, hogy a négy elementumok közül ez láthatatlan és véletlenül jó. És nem is érti az ember, honnat, mikor s mire vagyon mozgása.

⁹⁾ Nemcsak a községre, hanem királyokra és urakra.

¹⁰⁾ Azok között is voltak óriások Hebronban, Géthben és Dabirban, kiket Kaleb fogyasztott el; de Géthben maradtott volt meg, kikről Goliát származott atyjafiaival, kit osztán Dávid ölt meg és az több atyjafiait is Goliátnak mind elfogyatták az Dávid hannagyi. *2. Sám. 21.*

¹¹⁾ Oh, mely igazán bétöltöd ígéretedet és fogadásodat.

¹²⁾ Megszabadittja azoktul, kik rajtok regnálnak és megbünteti elenségét mint tulajdon ostorát,

¹³⁾ Zsidóul a bálványnak neve *megcsaló* és elhagyó, tudniillik az kik legnagyobb szükségekben belé hagyják az ő tisztelőjüket és benne bízókat mint az ördög.

Szájok vagyon azoknak, de nem szólhatnak: szemök vagyon nekik, de nem láthatnak.

Fülök vagyon nekik, de nem hallhatnak; de még csak lehellet sincsen az ő szájokban.

Legyenek mind olyanokká,¹⁴⁾ valakik azokat csinálják: annál inkább mind azok is, valakik azokban biznak.

Te pedig Izrael háza, áldjátok az élő Mindenható Istent: te is Áron háza, áldjátok az Mindenható Úr Istent.

Tü is szent léviták cselédi, áldjátok a Mindenható Istent: minden Istenfélő¹⁵⁾ szentek áldjátok az örök Mindenható Istent.

Áldott legyen az örökké való Úr Isten¹⁶⁾ Cionban: ki lakozik Jeruzsálemben. Halelujáh.

CXXXVI. (Soltár).

Vallást tegyetek a Mindenható Úrnak mert igen jó: mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

Vallást tegyetek az minden Isteneknek¹⁾ Istenének: mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

Vallást tegyetek az minden²⁾ uraknak urának: mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

Annak a ki egyedül hatalmas³⁾ csudákat cselekedett: mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

Ki teremtette csudálatos nagy bölcseséggel⁴⁾ az egeket: mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

¹⁴⁾ Imátkozásképpen, nem átkozódásképpen mondja ezeket.

¹⁵⁾ *Istenfélő szenteken* a bölcseket, tudósokat érti.

¹⁶⁾ Mennynek, földnek Ura, Istene lévén, mindenütt tiszteltetik, imádtatik: de szükség ilyen választatott, nevezetes, kedves helyen leginkább tiszteltessék.

¹⁾ Az hatalmas angyalok Isteni az ő alattok valóknak, de az mindenható Úr nekik is Istenek.

²⁾ Az csillagoknak uraság és hatalom engedtetett ez földieken.

³⁾ Az egekben lévő csillagoknak *csudás* formái, rendi és annál csudálatosabb forgása és az által való igazgatások.

⁴⁾ Hogy *bölcséséyes* nagy értelem legyen a csillagokban, nemcsak az mely angyalok igazgatják azokban, hanem ugyan az egekben, csillagokban.

Ki felfüggesztetted a földet ⁵⁾ az vizeken : mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

Ki szerzett nagy világoskodó lámpásokat az egekben : mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

A fényes napot hogy uralkodnék az napon : mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

Az holdot és az csillagokat, hogy uralkodnának az étszakákon : mert örökké maradandó az ő irgalmassága.⁶⁾

Ki levágta Egyiptusnak minden első ⁷⁾ szülöttit : mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

És ki hozta Izraelt ő közüllök : mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

Igen nagy erőss kézzel és kinyújtott karral : mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

Ki meghasogatta a Veres tengert sok rész hasábokra ⁸⁾ : mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

És által vezérlette Izraelt azokon békességgel : mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

És beriasztotta s borította Pharaót s az ő seregit az Veres tengerbe : mert örökké való az ő irgalmassága.

Ki nagy csudálatoson vezérlette az ő népét a kietlen pusztában : mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

Ki leváगतott nagy hatalmas királyokat : mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

És megöletett igen erős királyokat : mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

Sichont ⁹⁾ az Ammoraeusok királyát : mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

⁵⁾ Természeti ellen, hogy a föld belé nem borul az nagy vizekben, mikor sokkal több a földnél és a vizeken tartatik a száraz föld, kin éltetnek emberek és barmok Istennek nagy kegyelmességéből.

⁶⁾ Eddig mind az egész világra kiterjedett közönséges *irgalmasságát* számlálta az Úr Istennek, és hogy azok állandók is, nem elmulandók.

⁷⁾ Már külön a zsidó néppel való irgalmasságát számlálja.

⁸⁾ Tizenkét részre a 12 ágazatért, úgy értik az bölcsék és az textus betűje is pluralitást mutat.

⁹⁾ Azért nevezi külön a két királyokat, hogy *Ogh* óriás volt *Deut. 3.* és *Sichon* is igen hatalmas, győzedelmes király, ki Moábtul és az Ammonitáktul vőtte volt el országokat.

És Ogoth, a Básán királyát: mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

És ajándékozta ¹⁰⁾ azoknak földöket örökségül: mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

Örökségül Izraelnek az ő szolgáltnak: mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

Ki minden gyalázatinkban megemlékezik mi róllunk: mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

És megszabadít minket minden ellenséginktől: mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

Ki kenyeret és eledelt szolgáltat minden élő testnek ¹¹⁾: mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

Vallást tegyünk azért az egeknek erős Istenének: mert örökké maradandó az ő irgalmassága.

CXXXVII. (Soltár).

Ha olykor muzsikálni ¹⁾ az Babylóniai vizek partján magunknak félre mentünk, muzsikálás helyett nagy keserves sírást tartottunk: mihelt egy más közt az ²⁾ Cion drágálatos állapotjáról emlékeztünk.

Ottan a közel való fűzfákra: minden Muzsika hegedűnket függesztettük.

¹⁰⁾ Mert nem ígérte volt Ábrahámnak az Jordánon napkelet felől való földeket, kit ezek az királyok bírtak, hanem Mózes vötte fegyverével per occasionem, mivel Idumæa és Moáb miatt olyan nagyot kellett kerülni Izraelnek a pusztákon, hogy a mely ígéretföldre napnyúgot felől kellett volna arcczal bémenniek, annyira elkerülték, hogy napkelet felől kellett bémenniek, onnat vagyon a Jordán: de Isten a fáradságoknak jutalmát az nagy jó földet adta, kin Ruben, Gád és Manassénak fele telepedett, az miatt volt vetekedés, vélekedés felölle, ha olyan kedves földje Istennek az is, mint az ígéret földje. *Jós. 22.*

¹¹⁾ Mert soha ezután is nem szűnik meg az ő híveihez való irgalmassága.

¹⁾ Ez Psalmus íratott az lévíták nevére, kik a jeruzsálemi templumban szép muzsikákkal dicsérték az Úr Istent: itt a helyett rabságokban sirtak.

²⁾ Soha nem győzné a mi nyelvünk annak drágálatosságát, csudáit kiírni, kimondani, csak a miket megolvassunk rólla az gymerában.

Mert ugyanott kezdettenek kérni minket azok, kik elrablottak : hogy a mi énekünket mondanók ő előttök.

És hogy vigasztalnók őket a mi felfüggesztett muzsikánkkal : mondván, nosze énekeljétek minékünk a Cionnak énekeit.

Vaj s hogyhogy énekelhessük mi az Mindenható Istennek szent énekét : ilyen idegen ³⁾ földön.

Ha mi te róllad oh édes drága Jeruzsálemünk elfeledkezünk : bátor a mi jób kezünk is tanólt, szokott muzsikáját elfelejtse.

És bátor ínyünkhöz ragadjon az mi nyelvünk : ha téged szűntelen jóból nem emlegetlek.

Ha téged drága Jeruzsálem mindenkor igen nem magasztalalak : minden vígasságom és nagy örömem felett óhajtlak.

Emlékezzél meg Uram Isten az Edum ⁴⁾ fiairól és Jeruzsálemnek amaz szomorú napjáról, melyen azt mondják vala : rontsátok, rontsátok szintén az alsó fudamentomáig.

Te is ⁵⁾ Bábel leánya rútul elpusztítottatol és bódog aki megfizet tenéked : az te fizetésedért, ⁹⁾ melylyel fizettél minékünk.

Bódog leszen aki felragadja és rútul veri, ronsolja : az te kisdöd gyermekidet az kemény kösziklához.

³⁾ Ertsed olyan drága szép pompával, mint ott Jeruzsálemben énekeltek *1. Par. 21.* de annak követésére ma is mondják a zsoltárokat, imátság végében, kitkit az ő napján, mint az templumban mondták; tudniillik első napján a hétnek *Ps. 24.*, másodikon, hétfűn *Ps. 48.*, harmadikon *Ps. 82.*, negyediken *94. Ps.*, ötödiken *Ps. 81.*, hatodikon *Ps. 93.*, hetediken, szombaton *Ps. 92.*, *83.* Noha mondtak több rendelt, rendeletlen zsoltárokat is, de ezek kiki az ő napjára rendeltetött hetedszaka és úgy került minden héten el.

⁴⁾ Eddig a lévíták szavával élt, most már magától profétál a második templum elrontásáról, mert ezt a rómaiak, kik Edum vagy Ezsau maradéki, azok rontották el. Ez a zsidó bölcsek értelme szerint.

⁵⁾ Hysteron proteron, az első babyloniai rabságot utólbán mondja és mindenikre profétál.

⁶⁾ Bünt bűnnel büntet az Isten és egyik büntetőnek a másikért ismét ugyan megfizet.

CXXXVIII. (Soltár).

Dávid számára.

Dicsírlek Uram tégedet teljes szívemből: az ¹⁾ Istenek előtt éneklek tenéked.

Leborúlok te előtted a te szent templumodnál: és imádom a te szent nevedet.

Minden hozzám való irgalmasságodról ²⁾ és nagy hűségéről: mert feljebb magasztaltad minden fogadásid felett az te méltóságos szent nevedet.

Valamely nap nyomorúságomban hozzád kiáltottam, megfelelő énekem: megtágasítottál és lelkemet benned való hűtömben igen megerősítetted.

Ezért felmagasztalnak téged Uram Isten ez földnek minden királyi: mikor hallják az te szádnak minden beszédinek beteljesődését. ³⁾

És nagy háládással énekelnek az Úrnak útairól ⁴⁾ és jó gondviseléséről: mert igen nagy ennek az Úrnak dicsősége.

¹⁾ Tisztviselőket, királyokat ért az *Isteneken* mint *Evo. 22.* Mindkét fél peresnek ügye vitessék az Istenek eleiben. Itt pedig érthetik az Sandedrimot, kikkel együtt éneklelt Istennek.

²⁾ Mert az királyságra csak ingyen való kegyelmességéből választotta és mihelt neki ígérte, noha sokszor félelmes állapotja miatt kételkedett mind maga s mind egyebek abba, de az Ur Isten híven bétöltötte fogadását, sőt reménsége felett is cselekedett véle Isten maga szent nevéjért, hogy abból sokaktul magasztaltassék hatalmassága. Mert nemcsak az Izrael országa birodalmát adta neki, hanem azonkívül sok hatalmas nemzetségeket, országokat, mint: Ammon, Moáb, Edum, Philistea, Siria, mint az második zsoltár is bizonyította.

³⁾ Megvallják, hogy igen jó ilyen hatalmas Istenhez bízni, a ki igazán és reménsége felett is *bételjesitti* ígéretit, mert Dávidnak, a mit fogadott volt, noha Saul miatt sok nyomorúságot szenvedett, hogy mind maga s mind egyéb emberek azt gondolták, hogy királysága ne lehessen, de végre az Ur Isten lám még Saulnál is hatalmasabb, méltóságosabb királylyá emelte.

⁴⁾ Igen bölcs, mélységes és vizsgálhatatlan cselekedetű Isten, kinek mit ígér és nyilván jövendőtét rólja, sokszor ellenkedő próbákkal sanyargatja először és csudálatos, nem emberi okosság, hanem maga bölcs hatalma által ugyan véghez viszi megmondott szavát.

Mert noha magossan lakik az Mindenható Isten, de minden alsókat lenyomattattakot igen jól lát: és a felemelkedteket ⁵⁾ igen messziről mind jól tudja.

Akarmely nagy veszedelembé jussak is, megtartod életemet és mindjárt súlyos kezeidet ellenségimre bocsátod: és megszabadít engem a te jób kezéd.

Az Úr Isten véghez viszi elszánt akaratját én körülyem, mert az ő irgalmassága örökké való ⁶⁾: és ilyen kezéd munkáját, velem kezdett dolgaikat ezután is ne tágítsad.

CXXXIX. (Soltár).

A fő kántornak Dávid számára való Soltár.

Uram Isten éppen megvizsgáltál ¹⁾ engemet: és valóban meg is ismertél.

Jól tudod te magad lefektemet és felkötöttemet: és messzéről eleve jól érted gondolatimat.

Járatimot ösvényim és nyugodalmimat meghatározta: és minden útaimot megkönyékeztet. ²⁾

Sőt még csak egy szó sem származhatik az én nyelvemről: kit uram Isten még azelőtt te jól nem tudnál.

Elöll ábrázatomat és hátam megét is, te formáltad: és reám vetvén ³⁾ teneredet, megékesítettél engemet.

Csudálatos ⁴⁾ mesterséges munkád az én alkotásomban ⁴⁾

⁵⁾ Heában mesterkedik mind alsó-felső rend, mert csak annak kell véghez menni, a kit Isten akar.

⁶⁾ Mint ő maga örökkévaló, azonképpen jótéteménye, áldása és könyörületessége örökös, nem veti el örökben, az kivel irgalmasságát örökösön közli.

¹⁾ Nyilvánvaló írás és bizonság az Istennek providentiájáról és igazgatásáról.

²⁾ Nem megyen sokszor oda ember, ahová gondolná, hanem ahova Isten akarja, vezérli.

³⁾ *Jób 10.* Mint a sajtot (a tejből), úgy oltottál és formáltál engemet ki, atyám, anyámtól származott materiából.

⁴⁾ Az emberi testnek külső-belső állásában annyi csuda vagyon, kit fel nem érhet az tulajdon maga elme is soha. Ha Dávid azokat fel nem érhet, mint itt vallja maga felől, mi bizony inkább nem tudhatjuk. És ha csak magunk körül való bölcsességét sem tudhatjuk a mindenható király

meghaladja az én eszemet: oly mélységes és magosságos bölcsesség, kit fel nem érhetek elmémmel.

Hát így ha vétkezem, hová tudok menni az te lelked ⁵⁾ előtt: és hová tudok szaladni az te orzádnak előlle;

Ha felhághatnék is az egekben, te ott találtatol: és ha ⁶⁾ feküvő ágyat a mélységben szerzők, ott is jelen vagy;

Ha az piros hajnal szárnyait vehetném magamnak: melyekkel a tengeren túl repülhetnék;

Ott is nem más, hanem a te kezed hordozna engemet: és elővonszon akarhol a te jób karod.

De mondom, talám a sötétségek elrejtnek engemet: de az éjj is világoskodni fogna ⁷⁾ én miattam.

Még a sötétség sem ⁷⁾ sötéteskodik te előtted, és az éjj olyan mint a világoskodó nap: szüntelen ⁸⁾ mindeniknek sötétsége, világossága csak azon egy folyásban marad te előtted.

Istennek, annál inkább az nagy teremtet világban, mennyen, földön, tengeren, száz ezere részét sem érzük fel. De tartozunk szüntelen tanulni, vizsgálni, csudálni és magasztalni az teremtet azokról, mert minket azért teremtet így okos lélekkel.

⁴⁾ Mert az 4 elementomokból, négy egymással szüntelen tusakodó állatokból formáltatott és épített az test, tudniillik: hidegség, melegség, nedvesség, szárazság. Ezeken onnan feljül vagyon birodalma az planétáknak, mely okon soha egy szempillantásig való élete sincs az embernek, azoknak vagy jól alkuvása vagy tusakodása nélkül; és ez miatt természeti is örökké változó, veszendő, roshandó, mert csak egy természet szerint való napnak elforgásában, mely 24 órát teszen, minden 6 órán külön-külön változó természet regnál az emberen. Éjféli után 3 órakortól fogva 9 óráig az sangvis, vér uralkodik; 9 órától fogva délután három óráig az cholera, sárga sár; három órától fogva éjjeli 9 óráig melancholia, fekete sár; éjjeli 9 órától fogva meg hajnal előtt való három óráig az phlegma, nedves takony, nyál. És ezeken a holdnak, planétáknak minden szempillantásban csudálatos ereje, hatalma.

⁵⁾ Mivel az Istennek lelke ereje élteti, mozgatja az embert, hová mehetne, mozdúlhatna az Istennek lelke nélkül.

⁶⁾ A koporsót hívja ágyának, *feküvő* helyének, mert holta után ott fekszik az ember.

⁷⁾ Az kit Isten el nem akar rejteni, az éjjel is *világossá* lészen miatta.

⁸⁾ Ott fen az egekben nincsen virradás, estevedés; minektünk azt a föld árnyéka csinálja: ott fen csak az egek fordulási számláltatnak napokra, esztendőkre.

Mert még vesémet ⁹⁾ is te bírtad énnekem: és te borítottál be burokkal anyámnak méhében.

Dicsírlék azért téged, mert rettenetes csudaképpen formáltál engem, és igen csudálatosok az te cselekedetid: és az én lelkem igen tudóssá ¹⁰⁾ lőtt azokban.

Nem titkoltattak el még csontaim is te tölled, mikor őket titkos helyeken készítetted: mikor összefoglaltad inakkal mintegy föld mélységében anyámnak sötét méhében.

Láttanak a te szemeid engem minden forma és ábrázat nélkül az csöpp vérben ¹¹⁾ anyámnak méhében: és akkor mindjárást éppen az te könyvedben béírtattunk.

Azután sok napokig ¹²⁾ ment véghez éppen tagaimnak megformálása, készítése: és csak egy sincsen tagaimban ki tölled el rejtve lehetne.

Én előttem pengig Úr Isten mely igen drágalátosok és sokak az te bölcseséges gondolatid s rendölésid: mely erőssek és bizonyosak azoknak elvégezési és befejezési.

Számlálnám örömetst őket, de sokkal többnek találtatnak az

⁹⁾ Az elegyes hánkódó gondolatok, tanácsok származnak a *veséktől* és neki tulajdonittatik, de a szű végezi az ítélettel való dolgokat. Azért ha vesénket is Isten bírja, tudja gondolatinkat jól.

¹⁰⁾ Ha szintén mindenestől meg nem *tudhatja* is, de tartozik az igaz bölcség szerént azt vizsgálni minden ember és rólla az Istent dicsérni, mert noha egyéb állatok is mind oly csudálatosson szaporodnak, teremnek, de azoknak nincsen arra okosságok, hogy azt megtudván, Istent dicsérnék rólla. Nem kell pengig az embernek hasonló oktalanságban háladatlanságban maradni teremőjéhez.

¹¹⁾ Fogantatásink is tudva vagyon Istennél és tagainknak is minden-napi formálása, rendelése, nevededése.

¹²⁾ Negyven 9 *napokig* írják az bölcsék, hogy anyjaméhében véghez mehet minden tagainknak megformálása. 7 óráig ha az mag bántás nélkül megtartathatik az anyja méhében, fogantatásnak ereje és jele. Hét napra a szű formáltatik és megelevenítettetik; az több hét számon mintegy készítettnek a főfő tagok, és a hétszerhetedikben, mely 49-dik, elkészül éppen. Melynek csudálatos titkja, misterióma azután is fenmarad teljes életében az embernek. Sőt ez nagy világ állására, a szombatnak szentségére és az örökké való szombatlásnak, bódogságnak nyugodalmára mindenkor, mindörökké, mindenben. Így akarta az teremő uralkodni és megszentelni az hetedik számot, a szombatot, ki nélkül ha ki dolgát, állapotját, Isten és természet ellen igazítani akarja, — maga lássa.

tengernek fövényénél: kiben mint mély álomban elborulván felserkenek és ugyan te veled találkozom gyönyörködni.

Vajha megölnéd és elfogyatnád ilyen jó gondolatimban háborító gonosz Istenteleneket: és a kegyetlen vérszípó férfiakat messze távoztatnád én tőlem.

Kik az ő rossz gondolatjok szerint te róllad csak utálságot beszélnek: és az te szent¹³⁾ városoddal csak heában dicsekednek.

Tehát ez ilyen téged gyűlölőket Uram Isten nem gyűlölném-e én? És az te read támadó ellenségeden nem volnék-e szomorkodással?

Bizony tökéletes gyűlölésséggel gyűlöltem mind őket: és olyanná tartottam mint tulajdon magam ellenségét.

Vizsgálj meg Uram Isten engemet, és ismerjed az én¹⁴⁾ szívemet: próbálj meg bátor és tudjad minden gondolatimat.

És lásd meg, hogy ha én bennem is tölled elszakadó út találtatnék: és kérlek igazíts, vezérelj engemet az örök életnek útára.

CXL. (Soltár).

A fő kántornak Dávid Soltára. Doëg és a Zypb várossa ellen éneklette ezt Dávid, kik kezében akarták Saulnak akasztani bujdosztában.

Ments meg Uram Isten engemet az gonosz emberektől: az prédáló dúló-fosztó férfiatól őrizz meg engemet.

Kik mind csak sok gonoszt gondoltanak az ő szívökben: mindennap csak én ellenem való harczolódásra sietnek.

Meg élesítették¹⁾ áruló nyelvöket mint a kigyók: Aspis kigyó mérgét rejtették ajakok alá. Saela.

Őrizz meg Úr Isten a gonoszoknak kezétől és a prédáló férfiatól ments meg engemet: kik elszántak, hogy kitaszítsák lépésimet én alólam.

¹³⁾ Hogy ők is te népeid, ez Jeruzsálem lakossi, vagy akarmely szent gyülekezetben valók hogy már.

¹⁴⁾ Ritka drága dolog a *szívnek* ilyen tisztasága, az mit a szent itt mond maga felől; példa és bizonság arra: szeressed a te uradot Istenedet teljes szívedből. Itt pedig főképpen az hűtnek, igaz vallásnak szíbeli tisztaságát érti.

¹⁾ Az búsult kigyó mikor marni akar, az nyelvére veszi, készíti a mérget.

Az kevélyek töröket hántanak nekem és halló köteleket rejtetenek szintén útaim mellé : és ellenem sok sok kelepczéket ²⁾ hántanak Saela.

Én csak a mindenható Úrhoz fohászkodtam, és mondtam ; én erős Istenem vagy te : hallgasd meg Uram Istenem az én könyörgő szómat.

Ez mindenható Úr az én Istenem, nekem erős szabadítottóm : oltalom-sisakja és bé fedőzője fejemnek az harcznak napján.

Ne engedjed Uram Isten, hogy kedvek teljék az gonoszoknak szándékokban : gondolatjokat be ³⁾ ne töltsed, kivel csak elhinnék magokat. Saela.

Azoknak fejeket, kik engemet környülfogtanak : magok ajakoknak hazugsága ⁴⁾ elborította és mind belé vesznek.

Hányassanak ezekre sebes parázsák az egekből, és magok is tűzben essenek : hulljanak nagy mély vermőkben, kiből soha ki ne kelhessenek.

Az nyelves áruló ⁵⁾ férfiú nem erősödik meg ez földön, sem az dúló-fosztó ember : kiket az magok gonosz cselekedete, mint az vadász úgy felkeres, hogy nyakra-főre borítsa őket.

Mert én bizonynyal ⁶⁾ tudom hogy az mindenható Isten igazat szolgáltat az nyomorúltaknak : és ítéletet az szükölködőknek.

Kiért az igazak is vallás-tétellel dícsérik az te nevedet : és az tökéletesek gyakorolják untalan szent színed előtt való forgolódásokat.

CXLI. (Soltár).

Dávid éneke.

Uram Isten, te hozzád kiáltok, siess segítségemre : és hallgasd meg az én szómat, mikoron tégedet kiáltlak.

²⁾ Pártolkodást, csalárd árultatásokat érts az *kelepczén*.

³⁾ Ne hadd véghez vinni szándékokat, mert csak gonosz végre élnének véle.

⁴⁾ Mert nem találta ott Saul ahova ráhítták a Dávid árulói és a Doëg hazugsága is nyilván kitetszett mai napig, mert nem volt Abimelek papnak Dáviddal Saul ellen semmi pártolkodása.

⁵⁾ Doëg ez.

⁶⁾ Nem változik meg Isten és személt nem valogat az igazság szolgáltatásban.

¹⁾ Ezt is Dávid előtt búдостában és ellene éneklette.

Legyen kedves az én imátságom, mint az drága illatú porokból²⁾ készített füstölgő áldozat te előtted: és kezeimnek hozzád fel-emelési, mint az estéli áldozat.

Vess őrizőt Uram Isten az én szájamra: és őrizd meg az én ajakimnak³⁾ kapuját.

Ne hagyjad hajolni az én szívemet⁴⁾ semmi gonosz dologra; főképpen hogy valamint a gonosztevőkkel csalárdságot ne csalárdkodjam:

Sem az álnokság cselekedő férfiakkal⁵⁾ hogy álnokoskodjam: sőt ingyem se egyem, se részesüljek semmi gyönyörűséges vendég-ségekben.

Verjen meg inkább engemet⁶⁾ egy igaz ember, és azt nagy jó tétel gyanánt veszem és ha keményen megdorgál is, mintha drága olajjal kenné fejemet.

Mert azokkal nem törik be az én fejem: de azonban minden én imátságim az istenteleneknek gonosz cselekedetek ellen vagyok.

Hányassanak le magos köszikléről nyakra-főre minden⁷⁾ ő bírójok: és akkor megértik, mily édes volt felállók való mondásim, imátságim.

Mert mint aki fát vág és hasogat a földön, forgácscsá elszélesztetik: szintén úgy szélel hányattattanak a mi csontaink⁸⁾ még koporsónk körül is.

²⁾ Háromszáz 66-féle drága illatú porokból készített az Isten oltárán füstölgtető áldozat, — azt érti rajta, mert igen kedves drága áldozattétel volt mind estve reggel minden napon, kit minden esztendőn nagy gondviseléssel összeszöttek és elkészítettek az Kyppúr azaz a sanyargató vagy megtisztulásnak innepére, mely a Tisri holnapnak tizedik napján esik.

³⁾ Hogy egyéb üdöben is szám *ajaki* miatt bűnben ne essem, de leginkább azon kérlek, hogy imátságomban valamit ne botránozzam.

⁴⁾ *Szíve* tisztaságáért imátkozik.

⁵⁾ Az jó szent társaságért.

⁶⁾ Jobbak az *igaznak* csapási, hogysem az hamisnak csókolgatási.
Prov. 27.

⁷⁾ Hogy fenytékekkel és jó példaadásokkal jóra nem szoktatják az alattok valókat, hanem inkább a gonoszságban előbocsátják őket.

⁸⁾ Hogy még *csontait* se hagyják nyugodni a koporsóban, hanem onnat is kihányják, oly boszúal ügyekeztek Dávid ellen, nemhogy ezeknek jobbulások, kegyességek felől valami jó reménség lehetne, de halálaig, koporsójaig dühösködtek gonosz szándékokkal, tanácscsal ellene, ha Isten különben nem akarta volna.

De Uram Mindenható Isten, csak te reád néznek az én szemeim: csak te benned bíztam, azért ne öntsed ki testemből az én lelkemet.

Őrizz meg engemet az törtől, melyet előmbbe vetettenek: és az álnokság cselekedőinek gonosz kelepczéjektől.

Essenek inkább és akadjanak a gonoszok magoktól nekem vettetött hállóban: én pedig azonban mindenkor igen jól elszaladjak és szabaduljak.

CXLII.¹⁾ (Soltár).

Dávid értelme és imátsága mikor a barlan[g]ban volna.

Az én szómmal az Mindenható Istenhez kiáltottam: az én szómmal csak az örök Istenhez esedeztem.

Ugyan ki ontottam az ő színe előtt keserves panaszimot: és nagy nyomorúságimot ő előtte imátságimmal kihirdettem.²⁾

Csak alig rebeg és tántorog lelkem is már bennem, maga te tudod minden igaz járásimot: ezen úton, kin ártatlanul járok is, tört vetettenek énnekem.

Nézek mind jobbra s mind balra vigyázok, de senki nincsen ki ismerne,³⁾ ki segíttene engemet: elveszett előllem hova szaladhatnék és királynál sincsen, ki törekednék az én lelkemért.

Azért Mindenható Isten, csak te hozzád kiáltottam mondván, csak te vagy egyedül kihez én bizvást szaladhatok: egyetlen egy részem, bizodalmom csak te vagy ez életnek⁴⁾ földén;

Hallgasd meg azért kiáltásomot: mert valóban igen megnyomorodtam.

Szabadíts meg engemet az engem kergetőktől: mert sokkal⁵⁾ erősebbek énnálamnál.

¹⁾ Mikor Saul egy szörnyű kősziklás völgyben az barlangban szorította volna Dávidot, honnat azt hitte, hogy el nem szaladhat kezéből.

²⁾ Noha ért, tud Isten mindeneket, de azért ugyan még is eleiben kell könyörgés által adni szóval is ő szent felségének számlálni szükségünket.

³⁾ Senki nem meri csak jó szovát, akaratját is nyújtani, félván az király haragjátul.

⁴⁾ Hogy élete megmaradhasson, senkihez többhöz nem bízhatott az egy Istennek oltalma, segédelme kívül.

⁵⁾ Öt-hatszázad magával alig volt. Az király 3000 magával kergette.

Szabadíts meg ez rekesz alóll az én lelkemet: hadd dicsérhessem az te nevedet.

Mert az én megszabadulásomon minden igazak úgy örvendeznek, mintha velem mind megkoronáztatnának: hogy te benned bízásomért ily kegyelmesen segítettél és oltalmaztál engemet.

CXLI. (Soltár).

Dávid Soltára. ¹⁾

Uram Isten, hallgasd meg imádságomat és fogadjad füleidbe esedezésemet: az te fogadásodért ²⁾ felelj meg énnekem és igazmondásodért.

És ne szállj mostan egyéb bűneimért pörben, ³⁾ ítéletben az te szolgáladdal: mert csak ⁴⁾ magátul egy élő ember sem igazíttathatnék meg te előtted.

Látod az ellenség annélkül is mint kergeti lelkemet, már szintén a földhöz ronsolta életemet: beszorított ily szörnyű sötét barlangban; és úgy tart, mintha régen megholtam volna.

Lelkem is csak alig rebeg már bennem: és ottben szívem is teljességgel elnyomúlt.

Emlegetném a régi napokat és minden te csuda tételidet ⁵⁾

¹⁾ Ezt is ugyanakkor és azon barlangban éneklette Dávid, mint az előtte való Psalmust.

²⁾ A zsidóban annyit tenne mint «hűségédért», kinek értelme az, hogy Sámuel által felkente az királyságra, és Saul azért kergette: kéri azért az Úr Istent, hogy prófétája által tött ígéretiért ne hagyja, szabadítsa meg.

³⁾ Noha Saul ellen vétke nem volt, de fél attul, hogy egyéb gyarlóságiért büntettnék az Úr Istentől, — kéri, hogy azért ne bántsa; ha el nem akarja engedni, másszor is megtalálja, közönséges afféle gyarlóság minden embereknek, maga az Úr Isten különben is megbüntetheti.

⁴⁾ Poenitentia-tartásra és jobbulásra való erőt, segedelmet, sőt szívet, indulatot is Istentől kell kérni mindennek, ki ő szent istenségének drága ajándéka; kinek ez adatik, véle vagyon ott az örök élet, gratia is.

⁵⁾ Csak alig hogy kétségben nem estem, a mennyire az ellenség megkörnyékezett, ő is már készen elvesztettnék tartott. Én is szintén elszántam remülésemben magamot, azonban a te nagy hatalmad és csudálatos bölcseséges szabadíttásod eszemben jutottak és abból reménységet vöttem, ki tudja miképpen tartasz, szabadítasz engemet is meg ezeknek kezeiből.

beszéllem: és az te kezed munkáiról gondolkodván ha velem is most olyan csudát tennél.

Ezért ugyan kiterjesztettem⁶⁾ kezeimet esedezéssel tehozzád: és lelkemet mint szárazság miatt megrepedezett földet. Saela.

Siess Uram Isten kérlek és igen hirtelen felelj meg énnekem: mert már teljességgel elfogyott lelkem.

Ne rejts el az te orezádat én előllem: mert majd hasonló leszek a sírban⁷⁾ bocsáttatott halotthoz.

Adjad hallanom jó⁸⁾ reggel áldott órában az te irgalmas szabadittásodat: mert én csak te benned bízam.

És taníts meg engemet, micsoda úton mehessek és szabadulhassak ki innét: mert én csak tenéked ajánlottam lelkemet.

Szabadíts meg ellenségimtől én Mindenható Istenem: mert én csak tehozzád rejtetem.⁹⁾

Taníts engemet követnem az te szent akaratodat,⁸⁾ mert csak te vagy az én Istenem, és az te mennyei erős jó lelked által: vezérelsz és igazgatsz tökéletességben az földet.

Az te szent nevedért Űr Isten ez halálból eleveníts meg: az te igazságodért ments ki ez nagy nyomorúságból lelkemet.

Sőt nagy irgalmasságodból¹⁰⁾ tudom, megölöd ellenségimet, és elveszted lelkemnek minden háborgatóit: mert én te szolgád vagyok, de ők nem azok.

⁶⁾ Ilyen bizodalommal azért hozzád *kiterjesztett* kézzel, megrepedett lélekkel kiáltottam.

⁷⁾ Valamint az ellenség hitte, várta kézben akadását, veszedelmét, ő maga is rémültében, ijedtében azont mondja maga felől, mint oda felmondá, hogy már mint régi *meghalottnak* mondják.

⁸⁾ Az nyomorúságos üdők, órák, az írásban sötétthez, estvéhez és éjjelhez hasonlítottatnak és annak is mondatnak; viszont a szabadulás, áldás, bódogság *reggelhez*, nappalhoz, világossághoz, délhez.

⁹⁾ Nyilván is mondtam te hozzád való bizodalmonmat, de szívem titkon való bizodalmit annál inkább csak magadnál *rejtettem el*, semmi idegen segítséghez nem folyamodtam.

¹⁰⁾ Prófétál már az Istennek bízató lelke által.

CXLIV. (Soltár.)

Dávidé.¹⁾

Áldott az Mindenható Úr Isten az én erős kösziklám, ki taníttja az én kezemet az harcra: és az én ujjaimot az hadakozásra.

Nekem megírgalmazó Istenem és megmentőm: oltalmom, szabadító is énnekem.

Én paizsom és ő benne bízom: ki megholdoltatja és szilgyitti országom népeit én hozzám.

Uram Isten, micsoda az ember²⁾ hogy csak ismerni is akarod őtet: és az embernek fia, hogy ily gondot viselsz reá.

Mert az ember teljességgel semmihez és heábavalósághoz hasonló: és napjai mindennek csak úgy múlnak el mint az árnyék.

Uram Isten, hajts le az egeket és szállj alá: illesd meg az magos hegyeket³⁾ és füstben mennek.

Mutassad sebess és kemény⁴⁾ villámásidat rajtok és elszélednek: bocsássad sebes nyilaidat reájok és megijeszted őket.

Bocsássad viszontag kegyes kezeidet az magosságból, ments meg és szabadíts meg engemet ímez sok vizezön népektől: ímez⁵⁾ idegen fiaknak kezeiből;

Kiknek szájak eddig ellenem sok heábavaló szókkal biztatták magokat: és jób karjoknak ereje mint gyarló csalárdságnak jób keze, igen meg csalta őket.⁶⁾

¹⁾ Mikor mind Saultól megmenekedett, az filiszteusok hadait megverte és az egész Izraelt meghódoltatta királyságának az elein, akkor énekelte Dávid ezt, hogy országostól igen szép bódog állapotra kezdett jutni.

²⁾ Ez földön noha feljebb magasztaltatott egyéb állatoknál a mennyei állandósághoz képpet: itt alatt csak a sok változásokban forogván, csuda hogy az Istenség mint lába alatt való porra (mert az egész föld is lábainak számolya) méltóztatik oly nagyságoson, ítélettel, igazsággal reájok gondot viselni, sok hosszútűréssel, várással dajkálkodván bűnök miatt vélek.

³⁾ Hatalmas királyokat ért rajta.

⁴⁾ Példázza e földi hatalmas királyoknak Istentől büntetéseket, kik ő ellene hadakoznak; a sebes nyilakon penig érti az Istennek bűnökért ellenek való sententiáját, kik mihelt kimondatnak, hirtelenséggel rajtok esik itt alatt.

⁵⁾ Pogán nemzetségeket ért az *idegen fiakon*.

⁶⁾ Mert meggyőztettek Dávidtól.

Kiért Uram Isten, én is új⁷⁾ éneket éneklek te néked: tiz húrú lantommal és hárfámmal lantolok teneked.

Ki mindenkor szabadulást adsz az te tölled rendeltetett királyoknak; és megmenté Dávidot is az te szolgálodat: Saulnak gonosz ártalmas⁸⁾ szabljájától.

Ments meg és szabadíts meg engemet az idegen fiaknak is kezeiből, kik sok heába való szókkal biztatják magokat: és kiknek jób karjoknak⁹⁾ csalárd ereje megcsalja őket.

Mert azonban a mi fiaink¹⁰⁾ mint szép fiatal plánták úgy nevednek ifjúságokban: és leányink csuda szépek, mint a szegeleten való oszlopok, kik az templumban ékeskednek.

Minden szegéleti házainknak teljesek és rakvák lesznek sok jókkal és bő élésekkel: juhaink sok ezerek és tízezerenként seregelenek ki utcáinkon.

Ökreink igen kövérek és jó jármások, sem döggel, sem prédálóktól nem károsok: és semmiről nincsen panasza¹¹⁾ kiáltás a mi utcáinkon.

Hiszem elég bódog az az nép, kinek így vagyon dolga: de sokkal igazban bódog azzal ez az nép, hogy a Mindenható úr az örök Istene.

CXLV. (Soltár.)

Dávid dicséreti.

ALEPH.¹⁾ 8.

Felmagasztallak tégedet én Istenem és én örökké való királyom²⁾: és áldom a te nevedet mindörökkön örökké.

⁷⁾ Minden új szabadittásról új éneket szerzett, mondott az Úr Istennek.

⁸⁾ Mert Istentől kenettetett király és maga nemzetéből való volt Saul és nem szabad volt ártani neki.

⁹⁾ A zsidóban úgy vagyon: az ő jób kezek, csalárd hazug jób kéz: de érti erejeket rajta, kiből megcsalatkoznak és heában bíznak.

¹⁰⁾ Az ő királyságában megnyomattatik a szomszéd pogánság és az Izrael népe bódog békeségben nyugszik és gyarapodik, csak ez mindenható Isten legyen ő Istenek, azzal örökben bódogok lesznek.

¹¹⁾ Rablás vagy ellenség rontása, pusztítása.

¹⁾ Felette drága dicséretes zsoltárnak tartják ezt a zsidó bölcssek és azt vallják felölle (mert bé van íratva a mindennapi imátságokba is)

BETH. 2.

Minden élő napaimon³⁾ áldalak tégedet: és dicsérem az te nevedet mindörökkön örökké.

GYMEL. 1.

Nagy igen a Mindenható örök Isten és felette dicséretes: és az ő nagyvoltának nem lehet megvizsgálhatása.

DALET. 7.

Nemzetségről nemzetségre⁴⁾ dicsérik a te cselekedetidet: és az te hatalmas erődöt hirdetik.

HEE. 7.

Én is a te dicsőségednek ékességét és szépségét hirdetem: és a te csodatételidnek dolgait éneklek.

VAU. 1.

Az te rettenetességednek nagy erejét⁵⁾ beszéllem: és az te nagy felséges voltodat számlálom.

ZAIN. 1.

Az te véghetetlen nagy jóvoltodnak drága emlékezetit beszéllem: és mindenkben való nagy igazságodat felszóval⁶⁾ éneklek.

hogy valamely istenfélő ember mindennap 3-szor, értsed együtt a több imádságokkal elmondja: bizonyosan tudja, hogy része leszen annak az örök dicsőségben. És azért ennek a psalmusnak a zsidó Abécéire írták verseinek kezdetit.

²⁾ Mert az isteni mindenhatóságot, mint örökké mindenek felett való legfelségesb *királyságot*, úgy kell imádni, tisztelni és félni.

³⁾ Ez életben is mindennap áldja, szolgálja, az örök életben annál inkább dicsőítse.

⁴⁾ Ha igen hosszú volna az ember élete is, nem elég az Isten dicséretire, mert ő örökké való, hanem az annak orvossága, hogy az írás tanítás által firól fira, *nemzetségről nemzetségre* elébb-elébb adassanak az Úrnak csodatételi és abból való dicséreti.

⁵⁾ Mert mikor hatalmas erős rontásokat, szabadittásokat cselekedik mint Egyiptusban Pharaóval és egyéb helyeken, azoknak számlálásával magasztaltatik az Isten.

⁶⁾ Példa ily nagy szent király, mely szorgalmatos volt az isteni szolgálatban éjjel nappal, mind házában s mind a közönséges helyen.

CHET. 𐤇.

Mely könyörülő⁷⁾ és igen irgalmas a Mindenható Isten: késedelmes⁸⁾ a haragra és nagy bőséges az irgalmasságra.

TETH. 𐤈.

Igen jó Mindenekhez az Úr Isten: és az ő irgalmassága⁹⁾ minden ő csinálmányin.

JOD. 𐤍.

Dicsírnek tégedet Uram, minden te munkáid¹⁰⁾: és azokról az te kegyes emberid¹¹⁾ áldanak tégedet.

CAPH. 𐤉.

Az te királyi méltóságodnak nagy dicsőségéről szóllanak: és az te nagy erődről beszélgetnek.

LAMED. 𐤌.

Hogy tanítsák az embereknek fiait azoknak nagy erejéről: és a te királyságodnak drága dicsőséges szépségéről.

⁷⁾ Sok véletlen veszélyektől mikor őrizi az embert, kiket eszébe sem veszen.

⁸⁾ Bűnéjért sem bünteti, megtérését várja: és ha szüből tér, örömet hozzá fogadja.

⁹⁾ Isten példájával intetnek az *irgalmasságra*, ok nélkül semmi élő állatokon nem jó kegyetlenkedni, még a hangyákon is és akarmi férgekben, mert azok is mind Isten munkái mint szintén mű.

¹⁰⁾ Itt alatt a földi állatok közül nem dicsíri egyéb az Istent az embernél, de a mely *munkáiról* az embertől dicsírtetik, annyit teszen mintha az állat dicsírné, holott ott vagy on ok alkalmatossága a dicsíretnek.

¹¹⁾ Elrendelték a bölcsek, akarmi újságot esztendő által, új gyümölcsöt, jószagú fűvet, ételt, italt lásson, vegyen magához az ember, mindjárt áldani tartozik érette annak teremtetőjé és parancsolat-szegés ha elmúlhatja: ha ki pedig abban szeretettel, vigyázással eljár, szentnek és Isten áldottjának, kegyes emberének tartatik; mely áldásnak rövid formája csak ilyen: áldott vagy te szent Úr, ez széles világnak királyja, ki a földből jószagú fűvet, virágot és vagy gyümölcsöt fáról teremtetttél etc. Vagy ha újságot lát az esztendőben: ki étellel megtartottál és ez üdöre juttattál; — de mindenkor a királyságnak ígéjét is oda mondja, mint im utánna az harmadik vers ugyan világossan bizonyítottá és hagyja.

MEM. 2.

Ugyanis a te királyságod mindenütt mindenek felett örökké való királyság: és az te¹²⁾ birodalmod mennyen földön nemzet-ségről nemzetségre megmarad.

¹³⁾ SAMECH. 2.

Segít¹⁴⁾ az Úr Isten és támogat minden esendőt: és örö-mest jóra igényget, erősít minden gyarlóság miatt elhullottakat.

AIN. 7.

Minden élő állatoknak szemei csak te tölled várnak és reméllenek Uram Isten: és te adsz mindazoknak eledelt az ő órájokban.¹⁵⁾

PEE. PHEE. 2.

Kinyitod nagy tágassan áldott szent kezeidet: és betöltesz minden állatokat kedves áldásoddal.

CZADE. 3.

Igaz¹⁶⁾ a Mindenható Isten Minden útában: és igen ke-gyelmes minden ő cselekedetiben.

¹²⁾ Nem olyan mint a földi emberek királysága, melyeknek ottan-ottan közbeszakasztása, elfogyása vagyon, társ nélkül, végetlenül országol.

¹³⁾ *Nun.* Egyik betűjét az Abécéének kihatták az versnek fejéből az *Nunt.* Titkos okát tartják a bölcsék annak is.

¹⁴⁾ Külömb különbb nyomorúságokban esteket felemel mint másutt mondja *Psal. 113.* Az szemetből felemeli a szűkölködőket.

¹⁵⁾ Mert az üdök alkalmatosságát is jól rendelte és szolgáltatja az Úr Isten, mikor micsodaféle eledellel táplálja az teremtetett állatokat, mert egyszer egyik jobb másiknál és kedvesb, és ez nemesak az embernek, de minden állatoknak táplálásában végtelen változtató és újítton-újító bölcsesége.

¹⁶⁾ Itt való *igazságán* mit értsen az Istennek, mivel minden állatok eledele és megelégtetése után veti: sokat disputálnak a bölcsék, mivel az eledelben sok állatok egyik a másiknak prédája, eledele, és a miben Istentől rendeltetött, még abban is ő szent Istensége igazsága szerint járt, és igaz ítélettel adja egyiket a másiknak eledelül: noha némelyek azt tartják, hogy állatokon afféle ítélet nem forgana egymás közt való cselekedetekért; de ez nyilván vagyon, hogy az emberek vérét az Isten megkeresi az oktalan állatokon is *Gen. 9.* és a bűnösöknek testét büntetésül adja az vadnak, madaraknak jutalmul.

COPH. פ.

Közel vagyon az Úr Isten mindenekhez, valakik ötet kiáltják: mondom azokhoz, valakik ötet igaz hittel segítségére híjják.

RES. ר.

Sőt az ötet félőknek akaratját nagy kedvesen cselekedti: és azoknak kiáltásokat¹⁷⁾ meghallgatván meg is szabadítja őket.

SCHIN. ש.

Megörzi az Úr Isten mindazokat, kik ötet szeretik¹⁸⁾: de viszontag minden istentelen¹⁹⁾ gonoszokat elveszt és kitisztít ez földről.

THAU. ת.

Ez Úrnak dicséretit mind most s mind örökké beszél az én szám: és áldja minden test az ő szentséges nagy nevét mindörökkön örökké.

CXLVI. (Soltár.)¹⁾

Halelujah, halelujah: dicsérjed oh én lelkem az Mindenható Úr Istent.

Dicsérem én ez Urat teljes életemben: és éneklek az én Istenemnek²⁾ valamíg leszek.

¹⁷⁾ Ha szintén bűnökért bünteti is, abban is kedvez, és könnyebbítvén otorát, bűneit megbocsátja és könyörgését meghallgatja, akaratját teszi.

¹⁸⁾ Kik nem valami feltött jutalom nyerésért, sem nem büntetéstől való féltékben, hanem csak magát az Istent magáért *szeretvén*, nagy szentségben élnek. Mert ő maga az Isten, minden jutalom felett való jutalom, és ez ilyenek Isten baráti *Gen. 15.*

¹⁹⁾ És leszen az örök életre, mikor ez világot készített az Isten, elveszt és kitisztít minden gonoszokat ez földről. *Ps. 104.*

²⁾ Ezek az öt utolsó psalmusok, Istennek dicséretire valók csak, mely a zsidók rabságból való megszabadulásokkor teljesebb leszen a sok esudatételekről.

²⁾ Azaz örökké, mert a lélek feleli ezt ki halhatatlan, a jóság mellett is az Isten akaratjának teljesítésével; de meghal és elvesz örökké az bűnnel és az Isten parancsolatjának megvetésével.

Ne bízzatok semmit³⁾ is e földi fejedelmekben: mint csak embernek fiaiban, kiben nincsen igaz szabadittás.⁴⁾

Ki megyen örökből lelkek és ismét azon föld porában térítettnek: ugyanazon napon elveszvé⁵⁾ minden ügyekezetek, gondolkodások.

Bódog az a kinek segéttője⁶⁾ a Jákób Istene: és bizonyos reménsége mindenkor csak az ő Urában Istenében.

Abban a ki a mennyet földet tengert és azokban lévőket teremtetten: ki örökké híven megőrízi minden ő fogadásit.⁷⁾

Ki ítéletet szolgáltat az⁸⁾ nyomorultaknak és kenyeret ad az éhezőknek: oly Isten ki megódozta a rabságban megkötöztetteket.

Ez úr világosította meg az vakokat, ez úr vastagította az tántorgókat: ez úr felette igen szereti az igazakat.⁹⁾

Ez úr őrízi a jövevényeket, özvegyeket, árvákat nagyokká hosszassá teszen: de az istenteleneknek útokat igen hamar elfordította.

Uralkodik ez a mindenható Úr Isten mindörökké: mondom ez a te Istened óh Cion¹⁰⁾ nemzetségről nemzetségre Halelujah.

³⁾ Úgy az mint oda fel magyaráztuk, Istentől elszakadván.

⁴⁾ Ha az pogán fejedelmeken állana, kiknek rabságában tartatnak, soha meg nem szabadulnának.

⁵⁾ Vagy jóra, vagy gonoszra szándékoznak, mind füstiben megyen halálokkal együtt.

⁶⁾ Ki sem Ezsauval sem Lábánnal nem gondolván, mindeniktől megoltalmaztatott.

⁷⁾ Igéreti tartja az Izrael szabadítását és okot, módot keres benne, mint Cyrussal régen vagy mint Pharaoval elbocsáttatja rabságából Izraelt, kit azért cselekedik csak, hogy Izrael is ő benne bízott.

⁸⁾ Kiket a hatalmas kevélyek háborgatnak és ő maga nem állhat ellenek. Minden üdöben és minden nemzetségről nemzetségre feunáll ez az Isten igazsága és ítélet-szolgáltatása az kegyetleneken, a *nyomorultak* mellett.

⁹⁾ Az ő szent törvényének parancsolatinak *igaz* követőit.

¹⁰⁾ Mert a zsidóban: és *Cion* népe sem fog el soha, hogy ő nemzetség ne lenne, mint már sok hatalmas nemzetségek elfogytak, semmié lőttek.

CXLVII. (Soltár.)

Halelujah¹⁾; mert igen jó énekelnünk az mi Istenünknek: mert kedves és igen gyönyörűséges az ő dícséreti.

Megéppitti bizonynyal Jeruzsálemet²⁾ ez Úr Isten: mikor az elszélesztett Izraelt egybegyűjti.

Akkor meggyógyítja azoknak bánattól megtörődött szívöket: és minden szomorúságokat jó³⁾ flastromokkal megenyhíti.

Mert ő még a csillagokat⁴⁾ is számlálván megolvashatja: és mind egyig azokat tulajdon nevöken szólítja.

Nagy ez a mi Urunk és számlálhatatlan erejű: és az ő mélységes bölcs értelmének nincsen száma.

Szokása ez Úrnak, hogy hosszassá és maradandókká tegye az alázatosokat: de az kevély Istenteleneket mind a földig lenyomja.

Énekeljünk az Úrnak szép vallástételekkel: Zengedezzünk e mi Istenünknek szép hegedű-szókkal.

¹⁾ Mintha mindjárt az előtte való zsoltárhoz ragasztatnék ennek értelme, mikor olyan örökösön kezd országotlani Cionból az Úr Isten. Akkor szüntelen illik mondani az *haleluját*, mert igen ékes, gyönyörűséges lesz az akkor az Istennek dícséreti az megszabadult és bódogított nép szájában.

²⁾ Efféle jövődölésekkel vadnak rakvák az próféták írási mind egyig. Ezsaiás pedig az 40 résztől fogva ugyan mindazon fáradozott.

³⁾ Megvigasztalja sok bódogságos jókkal őket, és többé nem is jutnak hasonló nyomorúságra, gyalázatra.

⁴⁾ Emberektől lehetetlen az *csillagok* számok tudása, de az Isten mint teremtő, nevökön tudja esmerni, szólítja és szolgáltat is vélek ide alá; úgyhogy azt tartják a zsidó bölcssek, nincs itt alatt egy fűszál, sem gyökeren való leveleske az földön, kinek onnat feljül arra rendelt erős csillaga nem volna, kinek influentiája és ereje által itt alatt azoktól nevednek az ő állapotjokban, végig szintén határokig elérkeznek, valamire valók lesznek; hozzá lát, parancsol neki és ottan-ottan illetvén mondja: nevedkedjél; úgy azért valamint az teremtőnek vagy áldásra vagy büntetésre való sententiája kiadatik. Az csillagok számáról, formáiról itt helye nincs az írásnak, hogy a ki egynek látszik ide az messzeségtől, ottfen sokszámú: viszont számtalan sok több az, kik nem látszanak és inkább azoké kik nem látszanak, az particularis effektusok. Mert az planeták, az mazalót, az nevezetes jegyek universalis imprimis et signanter particularia quoque efficiunt.

Ki befedezi az egeket⁵⁾ felhőkkel, és onnat essőket készít a földre: és serkedezteti s neveli az szép zöld füveket az hegyeken.

Ő ad eledeleket minden barmoknak: az holló fiaknak⁶⁾ is mikor anyjoktól elhagyattatván ő reá kiáltnak.

Nincsen semmi kedve a fő lovaknak erejében⁷⁾: sem a férfiú gyorsan futó lábaiban nem gyönyörködik.

Gyönyörködik inkább ez Úr Isten csak az ötet félőkben: csak azokban, kik az ő irgalmasságától várnak.

Magasztaljad tehát megépített⁸⁾ Jeruzsálem az Úr Istent: és dicsírd Cion a te Istenedet.

Mert megerősítette maga őrizésével a te kapuidnak⁹⁾ závarit: és megáldotta minden te fiaidat te benned.

Határidot merő csak békeségessé teszi: és kövér szép zsemlye czipóval megelégit tégedet.

Ha valamely szavát ez Úr Isten az földre bocsátja: csuda mely sebes gyorsasággal fut az ő parancsolatja.¹⁰⁾

Lám az havat is mint a fejér gyapjat úgy származtatja: és az úzmarást mint a szitált hammat úgy teritti a földre.

Mint darabolt falattokat úgy hánnya alá a jégesőket: és amaz szörnyen fagylaló hidegeket kicsoda állhatja el.

⁵⁾ Az *egek* igen tiszták és messze is vadnak a földtől, csak a mi szemeink látását borították el a felhők, hogy az égig ne lásson.

⁶⁾ Fehér pilhesek lévén a *hollófiak* mikor kiköltetnek, elhagyatnak anyjoktól, hogy nem olyan feketék mint az anyjok, gondolván hogy nem az ő nemek féle és 15 napig, míg az fehér pilheket el kezdik hánni, feketedni kezdenek, addig az anyjok enniek nem ad, hanem Isten tartja őket csudálatosan, valami legyek és bogarak által. *Jób 38.*

⁷⁾ Isten teremtette és adta a lovat, *lónak erejét* *Jób 39*; azért nem is utálja: de itt az ember, ki lovában vagy sok lovas hadaiban, maga erejében, gyorsaságában, eszében bízik, azt nem szereti, mint a contrariumból mindjárt tanítottja a mellette való versben.

⁸⁾ Kit oda fel monda, hogy az Úr Isten *megépít*.

⁹⁾ Sem éjjel sem nappal bé nem tétetnek az nagy bátorság miatt Jeruzsálemnek kapui, mert Isten őrzi őket, vide: *Esa. 45. et 62.*

¹⁰⁾ Gyorsan és hirtelen leszen az szabadulás is, mihelt Isten *parancsolja*, mint szintén akarmi egyéb naponként való csudatételi, kik nekünk már szokásból, mint természet szerint való dolognak, úgy tetszenek, maga mind a nagyhatalmú Úrnak erejétől viseltetnek.

Imé mihelt¹¹⁾ parancsol, ezek mind elolvasztatnak: fordítja meleg szeleit és folytatja a megállott vizeket.

Ezenben igazán s világosan hirdetheti az ő szent beszédét Jákóbnak¹²⁾: törvényét és ítéletit Izraelnek.

Nemcselekedett akképpen soha csak egy nemzetséggel is: az ő ítéletit az több nemzetségek nem tudhatják.

CXLVIII. (Soltár.)

Halelujah, Dicsérjétek¹⁾ az Mindenható Istent az egekből: dicsérjétek ötet az nagy magosságokban.

Dicsérjétek ötet minden ő angyali²⁾: dicsérjétek ötet minden ő seregi.

Dicsérjétek ötet tü fényes nap és hold: dicsérjétek ötet minden tündöklő csillagok.

Dicsérjétek ötet tü egeknek³⁾ egei: és tü vizek,⁴⁾ kik az eget felett vagytok.

¹¹⁾ Mindezekben semmi nincsen történet, sem a természetnek kételen folyása, mint az vak philosophia értette, hanem Isten cselekedeti, szerzése, parancsolatja, úgymint az mikor vagy áldásul szépen, csendesen, kedvesen vagy büntetésül károsan, ártalmason és rettenetesen hordozza az üdöket.

¹²⁾ Imez felső dolgok az ég alatt lévő több nemzetségekkel is közönségesek, azokkal is közli azok által áldását büntetését; de Izraellel olyat közlött, kit az többivel nem közlött, nem is tudják, sem tudhatják hanem az Izraelből tanulják. *Posui te in lucem gentium ut sis salus mea usque ad extrema terrae.*

¹⁾ Ez zsoltár mind mennyeieket, földieket int az Isten dicsíretire, onnat feljül az nagy világiakon kezdvén. És itt alatt a kis világon kezdvén el az egeken a quinta essentiát. És a magosságbelieken az első formákat, ideákat, kinek az többi csak ábrázoló.

²⁾ Amaz értelmes és igen bölcs, hatalmas angyalok, kik külön-külön az egeket forgatják, bírják, mert minden égnek, kin az plánéták vadnak, az hétnék 7 hatalmas angyala vagyon; ezek nem testek, és testben sem laknak, az 8-dik égen való seregek és azoknak angyali, mert az 8-dik égen vadnak az 7 planétán kívül minden jegyek, jelek és csillagok. Ezek testek, tiszták, szentek, hatalmasok. Ezeken az nappal, holddal együtt csak az 7 planétákat érti, kik azok is testek és nagy hatalomban hagyattak az Istentől.

³⁾ Az 7 planétákon feljül való csillagos ég és az empireum chistalinum, tüzes és chistály egek.

⁴⁾ Erről szól *Gen. 1.* Noha nem tudja az philosophia, így tanít a

Dicséjétek mondom, az Mindenható Istennek nevét: mert ő csak szóval parancsolta, és úgy teremtette mindezeket.

És így erősítette,⁵⁾ s állatta meg őket ily örök üdökre: rendet szabván elejekben, melyet által nem hágnak.

Dicséjétek ez Mindenható urat, e földről is: tü sárkányok⁶⁾ és minden mélységes örvények.

Langaló tűz és jégesők, hó és sok füstölgő ködök: sebes forgó szelek, kik mind az ő parancsolatját tesztetik.

Tü is magos hegyek és minden völgyek: szép gyümölcs-termő fák és minden cédrusok.

Tü is fene vadak és minden barmok: csuszó⁷⁾ mászó fergek és szárnyas madarak.

Tü is földi királyok és minden népek: fejedelmek és e földnek minden bírái.

Felserdült ifjak és házasuló szűzek: vének és kiseded gyermekekkel⁸⁾ egyetemben.

Mindnyájan dicséjük ez mindenhatónak nevét, mert csak egyedül az ő neve igen felmagasztaltatott: felette dicséretes és dicsőséges mind földön s mind mennyben.

Mert ez úr magasztalja fel szarvát⁹⁾ az ő népének, és nagy

szent írás, hogy a teremtéskor *vizek* szakadtak az firmamentum, azaz az egek között; de ezeket az egek felett való vizeket, nem ez testi látható vizeknek gondold, supremam aquarum ideam, kinek itt alatt ábrázolja a vizek.

⁵⁾ Az ott fenn való állatoknak mind örökös maradandó állapotot hagyott, de a földieket mind változás alá vetette, úgyhogy a személyek, individuomok halton-halnak, változnak, az állatok nemei fajzás által megmaradnak.

⁶⁾ Ezek sokkal nagyobbak a földön való állatoknál, azért nevezi előbb őket.

⁷⁾ Ezeknek Isten-dicséreseket mind úgy értsed, hogy ő miattok dicsértetik, vagy földiektől vagy mennyieiktől, mikor azokban és azok által hatalmát mutogatja az Isten vagy áldásra vagy büntetésre, mint a sáskát, hernyót, cserebogarat híjja ő seregének. *Joel 1. 2.*

⁸⁾ Ez is magyarázatja annak, mivel az *gyermekek* nem tudnák magoktól az Istent dicsírni, hanem a vénektől kell tanulniok, úgy hagyja, az vénekkel dicsíriék az Istent az gyermekek.

⁹⁾ Mindenkor igen dicsőséges és dicsírtetik az Úr Isten, de mikor az ő népének *szarvát* minden népek felett magasztalja a szabadításkor, akkor leginkább és főképpen az ő szentiben.

dícséretire leszen minden ő szentinek: de leginkább az Izrael fiainak mint magához legközelebb való kedves népének. Halelujah.

CXLIX.¹⁾ (Soltár.)

Halelujah, énekeljete a Mindenható Úrnak új éneket: zengjen az ő dícséreti a szentek gyülekezetiben.

Vígadjon Izrael az ő teremő Istenében: az Cion fiai örvendjenek az ő királyokban.

Dicsíriék az ő nevét kedves chórusokkal: dobbal, hegedűvel zengjenek ő neki.

Mert nagy jó kedve mutatódatt Istennek az ő népéhez: megékesítette az ő nyomorúlt szentit szép szabadittással.²⁾

Ezért az ő szenti is nagy dicsőséggel örvendeznek: felsőval nagy vígan énekelnek az ő³⁾ ágyas házokban.

Mert egyfelől az Úrnak felmagasztalása vagy on az ő szájokban: másfelől kétélű pallosokat forgatják kezekben.

Hogy méltó bosszújokat kitöltsék az pogán népeken: és meg merjenek feddeni, dorgálni minden népeket.

Hogy azoknak királyokat mind bilincsekbe fűzessék: és méltóságos nemes rendit vas békókba veressék.

És hogy mindazokra kiiratott sententiát⁴⁾ kiszolgáltassák: ilyen ékessége az Úr Isten minden ő szentinek. Halelujah.

¹⁾ Csak szintén az örök életre juttatás előtt a szentek országa és birodalma ellen szörnyű pártolással az Góg Mágog feltámadván, megveretnek azok Jeruzsálem mellett az Olajhegy és Josaphát völgye között, — arra az győzelemre való örömeének és proféczia ez. Olvasd erről ha öböt nemcsak *Joel 3.* maga mind rakvák ezzel a proféták írási.

²⁾ Igről ígre mind így találod ez vigasztalásokat az profétáknál.

³⁾ Mert senkitől félelmek, rettegések nem lévén, az bátorságos nyugalomért Istent dicsírik.

⁴⁾ Ez ilyen méltóságú győzedelmét kiíratta Isten világosan a szabadtításának, kit akar mint ügyekezzenek, el nem távoztathatnak semmi nemzetség, sem azoknak fejedelmi. Mint szintén mikor Chanaán földre bévitte, tudták, reájok vártak és minden segítséget kerestek, de affelől az úré és az ő népévé lött a győzelem. Mert csak ez oly Isten, kinek tanácsát senki el nem bonthatja, az mit mond meg is cselekeszi.

CL. (Soltár.)

Halelujah, dicsérvétek az Úr Istent az ő nagy szentségében¹⁾: dicsérvétek az ő Isteni hatalmának erősségében.

Dicsérvétek ötet az ő nagy erejében: dicsérvétek ötet az ő nagyságos méltóságában.

Dicsérvétek ötet hangos kürtölésekkel: dicsérvétek ötet hárfával és hegedűvel.

Dicsérvétek ötet dobbal és chórusokkal: dicsérvétek ötet muzsikákkal és pusánokkal.

Dicsérvétek ötet jó hangos czimbalmokkal: dicsérvétek sok fő rikkantó muzsikákkal.

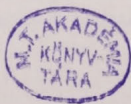
Minden lélek dicsérje örömmel ez Úr Istent Halelujah: minden lélek dicsérje²⁾ az Úr Istent. Halelujah.

¹⁾ A hol maga vagyon a tizedik égben — firmamentum virtutis — a 9. ég, ki mind az több egeket tartja befoglalva és őrizi, egyszersmind oly nagy erővel forgatja, hogy napkeletről napnyúgotra minden 24 órára megfordul. Viszont a világ ellenében napnyúgotról napkeletre titkos lassabb forgása, kiben a sententiák forognak, az kit az ő idejében, határában megszámlált napokra, órákra igazgat az végetlen hatalom és bölcsesség, kinek sem mennyen sem földön senki ellene nem mondhat.

²⁾ Mivel végező és fejező verse ez az szent énekeknek: hatták a bölcssek, hogy kettőztesse mindenkor az ember és kétszer mondja.

Legyen örökké dicsőség az magosságbeli Istenek Istenének és uraknak urának mindörökké.

S. P. Translator.
Finivit J. B.

SZÓJEGYZÉK.

- áldás 4.
 áldozat 7.
 alil (meg) 226.
 alit 22. 32. 42. 85. 87.
 alkuás 177. 266.
 alkudik 257.
 alkudtat (össze-) 8.
 alkuvó (békével-) 11. 88.
 120.
 állapotdik 207.
 állat (fel-) 191. (meg-) 205. 283.
 állatja (magát) 60. 69.
 annyéra 70.
 apolgat (meg-) 179.
 árnyéktartó 245.
- bánom-szánom** 87.
 bántat velle 71.
 bántódik 145.
 bárány-oz-ás 139.
 bajra hív 146.
 békéll (hozzá valamivel) 5. 7. 8.
 békével alkuvó 11.
 bírálkodik 145. 168.
 bitang 19.
 bitangló 31.
 bosszúl 62.
 búdos-ó 192. 193. 208.
 226. 230. 244.
 burok 267.
 büszhödik (el-) 90.
- csalárkodik** 51.
 cseléd 215. 217. 221.
 csendesz-en 4. 17. 43. 58.
 59. 61. 62. -ít 106. 130. 145.
 csillag-tetszés 4.
 csiszamó 124.
 csiszamodás 95.
- csiszamodik (el-) 123.
 csoportos 58.
 csuszamodás 219.
 czinkos 214.
 czirkáló 99. 253.
- délbeli** 62.
 délezeg 52.
 döglelendő áér 186.
 dudol 131.
 dúló-fosztó 268. 269.
- egyecke** 59.
 egyemben 54. 71.
 egyesedik (meg-) 80.
 együld 88.
 elevé 5. 33. 74.
 ellenkedő 264.
 elve (Jordán-) 72.
 emberecske 16.
 emelít 39.
 enczen-bencz 197.
 engedni-k 46.
 ennik 200. enniek 282.
 eny (íny?) 235. íny 263.
 enyett 59. 187. 189. 241.
 estet (le-) 135.
 eszek-vesztő 54.
 éhel haló 54.
 életecske 59.
 éltető ég 10. beszívó ég 128. jó ég 152.
 eszesül 168.
 esztrág 188.
- falott (falatt)** 239. falatt 282.
 fegyhetetlen 220.
 feket (le-) 38. 47.
 feledékeny 225.
 fele-társ 22.
 feslik (ki-) 18.
- fiatalozás 106.
 fiatalozik 149.
 fogyat (el-) 43. 49. 50. 67. 81. 99. 127. 169. 188. 190. 194. 220. 233. 252. 259.
 fogyatkozttat (meg-) 148.
 fogyton-fogy 162.
 foltat 135. el- 141. 154. 161. 282.
 forgódik 42.
 fottig 127. 195. 198. 227.
 friss 167. 171.
 für 194. 197.
 füstiben megyen 280.
- gondos-bajos** 44.
 gyakor 190.
 gyanóság 81.
 gyászlás 59.
 gyermekeske 254.
 gyórtyatartó 166.
 gyún-ás 3. 33. 246.
- ha** 91.
 hagy-ás 56. 225. 232. 235. 238. 239.
 hagyomány 225. 231. 232. 233. 234. 236. 239. 242. 243.
 haladozás 199.
 hallgat hozzá 69.
 halton-halnak 284.
 hammá-ig 33. hamma-sodik (be-) 244.
 hammu 178. 207. 282.
 használ (semmire) 4.
 harapozó 147.
 harczolködő 244.
 harczolódik 208.
 harczolódás 268.
 hajja-hajja 59. 60. 117.
 hajja-hujja 71.

- hajját 59.
 hátat ád 95.
 hertelen 6.
 hetedszaka 263.
 hivatal 11.
 homlok hullat 30.
 horgad (meg-) 66.
 hosszas 280. 281.
 ideig 12.
 illet 186.
 illetik (mint *kelletik*) 121.
 147.
 íratos 126.
 izgattatik 208.
 jargal-tat 108. 110. 113.
 163.
 jova 252.
 jovall 4. 162. 221. 227.
 jődögel 250.
 kapacsin 52. 68.
 káring 35.
 kellete korán 81.
 kergető 139.
 kérkedezik 17.
 kérkedség 20.
 kérkeszik 20.
 késődik 154.
 készejt 188.
 kételen 3. 140. -ség 48.
 kettős 20.
 kettőző 9.
 kiesid 217.
 kicsiden-kicsiden 204.
 kifogó hely 205.
 koholtatott (meg-) 20.
 25. 42.
 kólcso 51. 207.
 költöződik 92.
 kornéta 174.
 körös környül 84.
 köszörül (össze-) 20.
 küldül 99. 208.
 kívül 7. 125.
 lajtra 230.
 langal 96.
 langaló 96. 137. 186. 193.
 284.
 látogatnom jó 72.
 lépdes 72.
 leseskedik 58. 102.
 lézzegő 112.
 lötet 66.
 madaracska 18.
 madárka 176.
 maga 38. 98. 204.
 magam csudaltatás 54.
 magam nagyzás 254.
 más-sa 9.
 másztat 193.
 mellyed (meg-) 183.
 mellyeszt 131.
 mesgér 142.
 metsződik (el-) 162.
 mindéltig 198.
 mond (bé-) 91.
 munka 45. 134.
 mutat 8. 37. 41. 45. 131.
 171.
 mútogat 31. 50.
 nagyozza magát 60. 67.
 nagyzó (maga-) 136.
 nagy-rend 113.
 nap-haladás 4.
 napig 9.
 negédség 124.
 némálkodik 145.
 nyil 24.
 nyomdék 133.
 nyomúl (el-) 272.
 osztozódik 242.
 őnek (evének) 135.
 örökben 265.
 öröklen 167.
 örül (valamit) 8. 11. 246.
 ött-etik (el-) 36. 102. 116.
 197. 221.
 parázsa 27. 269.
 pártolás 232.
 pártolkodás 8. 9. 107. 136.
 269.
 pártolkodik 6. 7. 9. 49.
 100. 196.
 pártolkodó 6. 32. 106.
 175. 183.
 párttartó 241.
 pilh (pehely) 282.
 pilhes (pelyhes) 281.
 pök (fenn-) 26. 146.
 póstógés 97.
 pusán 286.
 rabota 189.
 rabotálkodás 143.
 rabságos 207.
 regzelődik (ugrál) 111.
 rekesz 272.
 rekeszes 30.
 reménkedik 240. 253.
 rijaszodik 55. 245.
 riaszt-ás 28. 55. 97. 130.
 142. 186.
 ródal 126.
 rogyog 121.
 roncsol 263. 272.
 roshad (el-) 10. (meg-) 66.
 roshandó 266.
 rökken (el-) 168.
 rövidültön-rövidül 180.
 sápolkodás 219.
 sebhét-ő 125.
 semlye czipó 282.
 seregel (ki-) 275.
 serkedeztet 281.
 serkenés 230.
 sívó 36.
 sokszor izben 200.
 somal (zsámol) 217. sa-
 moly 255. 274.
 sorsra mér 207.
 sovárkodás 197.
 sovárkodik 239. 253.
 sötéteskodik 266.
 sugár toll 163.
 sújtolván-sújtolt 223.
 szaladó hely 80. 99. 101.
 102.
 számszerij 29.
 szánakodás 68.
 szánakodik 59.
 szárándok 226.
 szedten-szedik 142.
 szer 3.
 szikacs köszikla 216.
 sziligy 17. 130. 206. -ül
 52. -ség 254. -it 274.
 szítat (fel-) 259.
 szombatlás 165. 267.
 szomjuhon 211.
 szomjult 127.
 szós 20.
 szövétnek gyertya 29.
 szűkesit 213.
 szűkül 23. meg- 56.
 szültet 46.
 tájatt 4. 255.
 találkoztatik 93.
 talám 196.
 tasziton-taszítottal 222.
 temérdekség 10.

- teremptő 13. 14. 26. 29. 31. 53. 57. 87. 88. 125. 135. 151.
 teremt 251.
 termés 13.
 térenget 38.
 tetem 57. 79.
 tibolyog 66. 125. 209.
 tódzott ruha 80.
 tökélet 19.
 töltött tódzott varrás 80.
 tömény 7. 332.
 törvénykődő 23.
 trágárkodik 115. 124.
 tud (el-) 140.
 udvarol 251. 258.
 újítton-újított 278.
 úszó-mászó 189.
 utálság 268.
 uzmarás (zuzmara) 282.
 ügyeközik 7. 12. 35. 43. 67. 94. 191.
 vádos 18. 63. 177.
 vakmerőkkebb 116.
 vastagít 64.
 vecsernyei 4.
 vélekedező 199.
 versenyos 196.
 vérszípó 9. 43. 94. 98. 268.
 verthen ver 88.
 veszekedni 241. 251.
 veszékelni 242.
 veszély 16. 277.
 vesztegetés 128.
 vesztőgetni 12. 141.
 vesztő-győtrő 10.
 veszten vesz 63.
 vesztőn vesz 30.
 vígyázó 130. -ás 131.
 villámás 27. 29. 132. 137. 173. 259. 274.
 vízezőn népek 274.
 vondo 36.
 vonsz 145. el- 189.
 vontatódik 149.

JAVÍTANDÓK:

15. l. jegyz. 9. sorában: soha helyett sokan
90. l. szöveg utolsó sorában: ncsen helyett nincsen
135. l. jegyz. 8. s. zúzmarát h. zuzmarást
» » » 11. s. füveket h. füreket
142. l. szöv. 6. s. mesgerik h. mesgérík
182. l. jegyz. 10. s. köszörülésre h. közösülésre
184. l. jegyz. alul 10. s. szolgái h. szolgai
208. l. szöv. 15. s. szeretömért h. szeretetömért
210. l. jegyz. alul 2. s. «ne szorgálmatoskodjék» után kimaradt:
«se ne törődgyék»
214. l. jegyz. 6. s. Istentől h. Istennél
215. l. jegyz. alul 5. s. a tenger h. az tenger
226. l. szöv. 3. s. megőrizhesse h. megőrizhessem
» » jegyz. utolsó s. szerencsében h. szerencséken
252. l. jegyz. 2. s. Antiocher h. Antiochus
265. l. szöv. 16. s. Járatimot h. Járásimot.
-

PROTOKOLL

Am 28. April 1911. Sitzung des Ausschusses für die
Beratung des Entwurfs eines Gesetzes über die
Errichtung einer Akademie der Wissenschaften.
Der Ausschuss hat den Entwurf des Gesetzes
über die Errichtung einer Akademie der Wissenschaften
in der Fassung vom 28. April 1911. angenommen.
Der Ausschuss hat beschlossen, dem Reichstag
den Entwurf des Gesetzes über die Errichtung
einer Akademie der Wissenschaften in der
Fassung vom 28. April 1911. zu empfehlen.

